UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Novissima Polyanthea, In Libros XX. Dispertita

Dominicus

Francofurti, 1613

O.

urn:nbn:de:hbz:466:1-97211

Visual Library

POLYANTHEÆ NOVÆ LIBER XIII.

O.

Obedientia.

¶ DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

OBEDIENTIA, Græcè πειθὼ, όος, vel πειθὼς, έος, & πειθήνιος, ου, ὁ, obediens: & πείθομαι, obedio dicitur. Item, ὑπακοὴ, & ὑπακούω, obedio Hebr. *Miſchmahh*, à verbo *Echamahh*, audiuit, obediuit, obtemperauit, paruit. Eſt autem obedientia voluntatis propriæ ſubiectio, *ſecundum Ioannem Damaſcenum, lib.* 3. *c.* 4.

Obedientia hominis ad Deum eſt affectio voluntatis coniunctæ Deo *ſecund. B. Anſelm.*

Obedientia hominis ad hominem, eſt debita reuerentia minoris ad maiorem. Obedio idem eſt, quod pareo, & componitur ex ob & audio. Veteres etiam dicebant obaudio, pro obedio.

Obedientia à iuſtitia trahit originem. Eſt enim obedientia habitus parendi præceptis omnibus, quæ à ratione proficiſcuntur. Vel, eſt habitus parendi præceptis illorum atque imperiis, quibus lege, iureque parere teneamur: & vt pareamus, recta dictat ratio. Partes illius ſunt, pietas, cultus, obſeruantia, reuerentia, ſubmiſſio. Verſatur illa in factione præceptorum: quorum quædam ſunt naturalia, aut humana, vt leges ipſæ; quædam diuina, vt adorare Deum, parentibus obſequi, & obtemperare. De laude obedientiæ. Quæ cum obedientia coniungenda, quæ etiam vitanda: porro, Quod obedientia non debeat à metu vel vtilitate proficiſci: item, An vbique parentibus obediendum ſit, &c. *Vide Iouinian. Pont. in lib. de Obedientia, qui hæc elegantiſſime ſcripſit.*

¶ BIBLICI LOCI.

Obedientia pro nouitate, 1. *Pet.* 1. *v.* 2. Obedientia ex fide naſcitur *Rom.* 1. 5. & 16. 26. *Hebr.* 11. 7. *Iudæ v.* 5. obedientia electionis effectus, 1. *Pet.* 1. *v.* 2. ſacrificiis præſtantior eſt, 1. *Sam.* 15. 22. *Eccl.* 4. 17. obedientia commendatur, *Ier.* 35. 18. 19. *Rom.* 16. 26. 2. *Cor.* 9. 13. & 10. 6. *Eph.* 5. *v.* 8. 10. *Heb.* 3. 8. & 10. 7. *Iac.* 4. 7. 1. *Pet.* 1. 22. 1. *Ioan.* 2. *v.* 3. & 4. *v.* 6. obedientia parentibus debetur, *Exodi* 20. 12. *Deut.* 5. *v.* 6. *Leuit.* 19. *v.* 3. *Eph.* 6. 1. *Col.* 3. 20. obedientia erga Paſtores & reliquos Eccleſiæ miniſtros commendatur, *Heb.* 15. 17. obedientia dominis carnalibus debita, *Eph.* 6. 5. *Col.* 3. 22. 1. *Pet.* 2. 18. Obedientiæ bona, *Gen.* 26. 4. 5. 1. *Reg.* 9. 4. 5. 2. *Par.* 9. 18.

Obediendum Deo, eiuſque præceptis: & quæ merces conſtituta ſit obedientibus, *Gen.* 12. 4. & 17. *v.* 9. 23. & 22. 1. & *c.* 26. 5. *Exodi* 1. 17. & 15. 26. & 19. 5. & 20. 6. & 23. *v.* 22. 25. *Leu.* 20. 22. & 26. *v.* 3. 11. *Deut.* 4. 40. & 13. 4. & 17. 15. & 24. 8. & 27. 10. & 28, 1. 12. *Ioſ.* 22. 1. 1. *Sam.* 12. 14. & 15. 22. 2. *Reg.* 16. 30. 2. *Par.* 7. 17. *Prou.* 1. *v.* 8, 35, & 15, 31. *Eſa.* 1. 19, & 48. 18. & 55. 2. *Ier.* 7, 23, & 11, 4, & 17, 24, *Dan.* 3, 16, *Eccl*, 35, 7, *Macchab*, 7. 30. *Matth.* 4, 19, & 19, & 7. 24. & 8, 21, & 15, 33 & 17. 5. & 15. 3, *Luc*, 5, 4. & 10, 16, *Ioan*, 2. 7. *Act.* 4. 19, & 5, 32. *Rom*, 16, 19, *Phil*, 2, *v*, 8. 12. 1. *Theſſ*, 4. *v*, 3, & 5. 18. 1. *Pet.* 1. 22, *Iac.* 1. 22.

¶ SENTENTIÆ BIBLICÆ.

Obediendum Deo celeriter.

Quid autem vocatis me Domine, Domine: & non facitis quæ dico? *Luc.* 6.

Omnia quæ locutus eſt Dominus, faciemus, & erimus obedientes. *Exodi* 24.

Cuſtodi pedem tuum ingrediens domum Dei, & appropinqua, vt audias, multo enim melior eſt obedientia, quam ſtultorum victimæ, qui neſciunt quid faciunt mali. *Eccl.* 4.

Quod cum audiſſet Dominus, ait ad me: Audiui vocem verborum populi huius, quæ locuti ſunt tibi. Bene omnia ſunt [illegible] Quis det talem eos habere mentem, vt timeant me, & cuſto[illegible] niuerſa mandata in omni tempore, vt bene ſit eis & filiis [illegible] *Deut.* 5.

Nunquid vult Dominus holocauſta & victimas, & non potius [illegible] obediatur nomini Domini? Melior eſt enim obedientia [illegible] ctimæ, & auſcultare magis, quam offerre adipem arietum: [illegible] quaſi peccatum ariolandi eſt repugnare, & quaſi ſcelus idololatriæ nolle acquieſcere. 1. *Reg.* 15.

Nunquid non recipietis diſciplinam, vt obediatis verbis meis, dicit Dominus? *Ier.* 35.

En propono in conſpectu veſtro hodie benedictionem, & maledictionem. Benedictionem, ſi obedieritis mandatis Dei veſtri. Maledictionem, ſi non audieritis. *Deut.* 11.

Mens iuſti meditabitur obedientiam. *Prou.* 15.

Si volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis. *Eſa.*

Audite audientes me, & comedite bonum. Inclinate aurem veſtram & venite ad me: audite, & viuet anima veſtra, & feriam vobiſcum pactum ſempiternum. 55.

Obediendum homini humiliter ſine murmuratione.

Et facies quodcunque dixerint, qui præſunt loco, quem [illegible] Dominus, & docuerint te iuxta legem eius, ſequeriſq; ſententiam eorum. *Deut.* 17.

Super cathedram Moyſi ſederunt ſcribæ & Phariſæi. Omnia quæcunque dixerint vobis, ſeruate & facite: ſecundum opera illorum nolite facere. *Matth.* 23.

Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. Non enim poteſtas niſi à Deo. Quæ enim ſunt poteſtates, à Deo ordinatæ ſunt. Itaq; qui reſiſtunt poteſtati, Dei ordinationi reſiſtunt. Qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt. *Rom.* 13.

Quod ſi quis non obedierit verbo noſtro per epiſtolam, hunc notate: neq; commercium habeatis cum illo, vt pudore ſuffundatur: neq; velut inimicum habeatis: ſed admonete vt fratrem. 2. *Theſſalon.* 3.

Obedite præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis. Ipſi enim peruigilant, quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri, vt cum gaudio hoc faciant & non gementes. Hoc enim non expedit vobis. *Hebr.* 13.

Subiecti igitur eſtote omni humanæ creaturæ, propter Deum: ſiue regi quaſi præcellenti: ſiue ducibus, tanquam ab eo miſſis ad vindictam malefactorum: laudem verò bonorum. 1. *Pet.*

Nam principes non ſunt timori boni operis, ſed mali. Vis autem non timere poteſtatem? bonum fac, & habebis laudem ex illa. Dei enim miniſter eſt tibi in bonum. Si autem malefeceris, time. Non enim ſine cauſa gladium portat. Dei enim miniſter eſt, vindex in iram ei, qui male agit. Ideoq; neceſſitati ſubditi eſtote non ſolum propter iram, ſed & propter conſcientiam. Ideo enim & tributa præſtatis. *Rom.* 13.

Itaque chariſſimi mei, ſicut ſemper obediſtis, non in præſentia mei tantum, ſed multo magis nunc in abſentia mea, cum metu & tremore veſtram ſalutem operamini. *Phil.* 2.

Admone illos principibus & poteſtatibus ſubditos eſſe, dicto obedire, ad omne opus bonum paratos eſſe. *Tit.* 3.

¶ PATRVM SENTENTIAE.

Non ſemper malum eſt, non obedire præcepto, cum Dominus iubet ea, quæ ſunt contraria Deo, tunc ei obediendum non eſt. *Auguſt.* & *habetur* 11. *q.* 3. *can. Non ſemper.*

Qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit. Sed quid ſi illud iubeatur quod non debeas facere? Hic ſane contemne poteſtatem, ipſos humanarum legum gradus aduerte. Si aliquid iuſſerit Curator, faciendum eſt: non tamen, ſi contrà Proconſul iubeat. Non vtique contemnis poteſtatem, ſed eligis maiori ſeruire: nec hinc debet minor iraſci, ſi maior prælatus eſt. Rurſus ſi ipſe conſul aliquid iubeat, & aliud iubeat imperator, & aliud Deus. Du[illegible] veniam

…d imperator! tu carcerem, ille gehennam minatur. Hic iam …menda eſt fides tua tanquam ſcutum in quo poſſis omnia …ula inimici extinguere. *Idem, & habetur* 11. *q*.3.*can. Ita cor-* *… Qui reſiſtit.*

…atores ſi in errore eſſent (quod abſit) & pro errore ſuo con-…em leges darent, per quas iuſti probarentur & coronaren-…n tamen faciendum eſt quod illi iubent, quia Deus prohi-… iuſſerat Nabuchodonoſor, vt aurea ſtatua adoraretur: … facere noluerunt, Deo alia prohibenti placuerunt. Quan-… Imperatores veritatem tenent, & pro ipſa contra errorem … quod quiſque contempſerit, ipſe ſibi iudicium acqui-… inter homines pœnas luit, & apud Deum frontem non ha-… quia hoc facere noluit, quod ei per cor regis ipſa veritas iuſ-… *Donatiſt. & hab. ibid. can. Imperatori,*

…ale quippe pactum eſt ſocietatis humanæ, obtemperare re-…, quanto magis Deo regnatori vniuerſæ creaturæ ſuæ ad …, ſine dubitatione ſeruiendum eſt? Sicut enim in po-… ſocietatis humanę maior poteſtas minori ad obediendum …, ita Deus omnibus. *Auguſt.* 2. *Confeſſ. & hab. diſt.* 8. *can.* *…ntra.*

… iniquius, quam velle ſibi obtemperari à minoribus, & nol-…temperare maioribus? *Aug. de opere monachorum.*

…do naturalis in hominibus, vt ſeruiant fœminæ viris, & filii …: quia in illis hæc iuſtitia vt maiori ſeruiat minor. *Aug.* *… Gen. & hab.* 33.*q*.5.*c. Eſt ordo.*

… dominus ea iubeat quæ non ſunt aduerſa ſanctis ſcripturis, … domino ſeruus. Si verò contraria præcipit, magis obe-… quam corporis domino. *Hier. in epiſt. ad Eph. & ha-* *… Si dominus.*

… potuit Deus perfectius demonſtrare, quantum ſit bonum …, niſi quum prohibuit ab ea re quæ non erat mala; ſola …dientia tenuit palmam: Sola ibi obedientia inuenit pœnam. *… in Pſal.*

… obediens mandatum non procraſtinat, ſed ſtatim parat …, linguam voci, pedes itineri, manus operi, & ſe totum …git, vt mandatum peragat imperantis. *Bernh. de præcepto* *…*

… attendit verus obediens quale ſit quod præcipitur: hoc ſolo … quia præcipitur. *ibid.*

… ergo mirum, ſi peccator homo ſe obedientiæ in præſentis …ate ſubjicit, quando hanc mediator Dei & hominum te-… præcepit, & cum obedientes remunerat, nō relin-…endum verò eſt, nunquam per obedientiam malum fieri, a-… per obedientiam debet bonum, quod agitur, inter-… enim in Paradiſo arbor mala extitit quam Deus ho-… contingeret, interdixit: ſed vt melius per obedientiæ meri-… bene conditus creſceret, dignum fuerat, vt tunc etiam à …beretur: quatenus tanto verius hoc, quod ageret, virtus … & à bono ceſſans, authori ſuo ſe humilitem & ſubditum … *Greg.* 35. *Moral. & habetur* 11. *q*. 3. *can. Quid ergo.*

…dientia non ſeruili metu, ſed charitatis affectu ſeruanda eſt: … pœnæ, ſed amore iuſtitiæ. *Greg. lib.* 12. *Moral.*

…dientia ſola virtus eſt, quæ menti cæteras virtutes inſerit, in-… cuſtodit. Melior eſt obedientia quam victimæ, obediētia … præponitur: quia per victimas aliena caro, per obedientiam … mactatur. *Idem lib.* 35. *Moral. tractans illud* 1. *Reg.* 15. *… obedientia quam victimæ.*

… ſapiens, eſto obediens, ſic enim ſcriptum eſt: Concupi-… ſerua mandata, & dominus dabit illam tibi. *Bernh.* *… de Epiphania.*

… obediens dat ſuum velle & ſuum nolle, vt poſſit dicere, … cor meum Deus, paratum cor meum, paratum quodcun-… facere, paratum ad nutum citius obedire, paratum … proximis miniſtrare, meipſum cuſtodire, & in cœleſtium …platione requieſcere, Amabilis ſociis, omnibus officioſus, & …, deuotus ad Deum, benignus ad proximum, ſobrius …, domini ſeruus, proximi ſocius, mundi dominus. Supe-… habet ad gaudium, æqualia ad conſortium, inferiora ad ſerui-… *Bernh. ſuper Cantica.*

… obedientia legem neſcit: terminis non arctatur, nec con-… anguſtiis profeſſionis, largiori voluntate fertur in latitudinē …, & ad omne quod iniungitur ſpontaneo vigore liberali-… alacriſque animi modum non conſiderans, in infinitam liber-… extenditur.

… eſt obedire Deo quam hominibus, & ipſis melius magi-… quam diſcipulis; porro in magiſtris, melius noſtris, quam ex-…, quibus autem melius conſtat obedire: ipſis procul dubio & … obedire eſt deteſtabilius.

… obediendi ratione hæc generalis regula tenetur: Vt in diffici-… quidem agendi obeditio gratior, quam præuaricatio … iudicetur, & in facilioribus minuſq; oneroſis contemptus …abilior quam actus laudabilior.

… cenſuerim fregiſſe votum, violaſſe propoſitum, præuari-… pactum, qui & præceptum contempſerit & remedium. Nam … ſane dico ſecurum, qui etiamſi interdum obedire præterierit, conſilium non reſpuit pœnitentiæ. *Bernhardus de præcepto & diſpenſatione.*

Qui ſcit ſe quibuſdam præpoſitum, non moleſte ferat aliquem ſibi eſſe prælatum: ſed obedientiam quam exegerit, etiam ipſe dependat: & ſicut non vult graues oneris ſarcinas ferre, ita non audeat aliis importabile onus imponere. Diſcipuli enim ſumus humilis & mitis magiſtri dicentis, Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde. *Leo Papa, & hab.* 2.*q*.6.*can. Qui ſcit.*

Inobedientiæ morbus, ex ſuperbiæ rumore procedens, ſicut ſanies ex vlcere, ſic ex ſuperbia contemptus manat. Hoc autem tribus modis mederi ſolet, videlicet Emplaſtro, Vnguento & Ferro, id eſt, Exemplo boni operis, Verbo exhortationis, & Diſciplina correctionis. Cum enim vlcus non emittit per confeſſionem ſaniem, vel ex commotione non permittit emundationem, reſtat vt ferri recipiat infuſionem, id eſt, correctionem diſciplinæ. *Hugo de* 12. *abuſionibus.*

Sicut fructus non inuenitur in arbore, in qua flos prius non apparuit, ſic in ſenectute honorem legitimum conſequi non poterit, qui in adoleſcentia diſciplinæ alicuius exercitatione non laborauit. Diſciplina igitur abſque obedientia qualiter fieri poterit? Adoleſcens ergo ſine obedientia, adoleſcens ſine diſciplina eſt. *Cyprianus de* 12. *abuſionibus.*

¶ Poetarvm Dicta.

Ouid. 2. Faſt.

Phyllirides puerum cithara præfecit Achillem,
Atq; animos molli contudit arte feros.
Qui toties ſocios, toties perterruit hoſtes,
Creditur annoſum pertimuiſſe ſenem.
Quas Hector ſenſurus erat, poſcente magiſtro
Verberibus iuſſas præbuit ille manus.

Plaut. Trin.

Pater adſum,
Impera quid vis, neq; tibi ero in mora, neq; latebroſe me abs tuo
Conſpectu occultabo.

Heſiodus, in operibus.

Bonus ille eſt, qui recte dicenti obedit.

Homerus in α Iliados: & ſunt verba Neſtoris ad Achillem & Agamemnonem.

Ἀλλὰ πίθεσθαι καὶ ὑμεῖς ἐπεὶ πείθεσθαι ἄμεινον.
Sed obedite & vos, quoniam obedire melius eſt.

Pythagoras.

Πραέσι δ᾽ εἶκε λόγοις, ἔργοισί τ᾽ ἐπωφελίμοισι.
Mitibus pare ſermonibus, operibus conducibilibus.

Periander.

Ἀρχοῦσιν εἶκε,	*Principibus pare.*
Εἶκε μεγάλοις.	*Cede magnis.*

Pittacus.

Νόμοις πείθου.	*Legibus pare.*

Seneca Tragœdia 7.

Æquum atq; iniquum regis imperium feras.

Plautus in Sticho.

Faciendum eſt id nobis quod parentes imperant.

Virg. Æneid. lib. 2.

Tu ne qua parentis,
Iuſſa time neu præceptis parere recuſa.

Mart. lib. 1. epiſt.

Læſerat ingrato leo perfidus ore magiſtrum,
Auſus tam notas contaminare manus.
Sed dignas tanto perſoluit crimine pœnas:
Et qui non tulerat verbera, tela tulit.

Heſiodus in operibus.

Ἐσθλὸς δ᾽ αὖ κἀκεῖνος, ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται.
Bonus autem & ille eſt, qui recte dicenti paret.

Pub. Mim.

Bis peccas, cum peccandi obſequium accommodas.

¶ Sententiæ Philoſophicæ.

Mali quidquam parentib[9] nec dicto, nec facto exhibere oportet: ſed obedire cuiuſcunq; conditionis fuerint. Itē in quacunq; corporis, animi, rerumue externarū fortuna, in pace, in bello, in ſanitate, morbo, diuitiis, paupertate, gloria, infamia ſiue priuatis, ſiue in magiſtratu cōſtitutis parentib[9] adeſſe ipſis oportet, nec vnq̄ deſerendi ſunt: obediendumq; tantū non etiā inſanis. Hæc.n. ſapienter & recte fieri à piis hominib[9] exiſtimantur. Contemptus aūt parentum peccati genus eiuſmodi eſt, quod in viuis ſimul atq; defunctis diuinit[9]

damna

damnatur, ab hominibus odio habetur, & ſub terra in loco impiorum, vna cum reliquis improbis perpetuo punitur à iuſtitia, & infernalibus diis, qui his rebus inſpiciendis deſtinati ſunt. Honeſtiſſima enim eſt, imo diuina parentum facies. Et adſpectus, cultusq; eorum tanti fieri debet, quanti nec Solis ſit nec omnium ſiderum, quæ gratiſſimas cœli choreas conſtituunt, aut ſi qua alia res iſtis maior à quoquam exiſtimatur. Deos quidem arbitror, ſi contemni parentes viderint, haudquaquam id eſſe toleraturos. Quamobrem & viuos & mortuos colere par eſt, nec vnquam eis contradicere. Verum ſi quid ignorent, morbi aut animi deceptionis vitio, conſolari atque docere oportet: odiſſe nequaquam: maius enim inter homines admitti peccatum nequit, quam erga parentes impietas. *Peryctione Pythagorica ex libro de mulieris harmonia.*

Iuuenis quidam, quem pater philoſophandi cupidum prohibebat, Muſonium interrogauit his fere verbis: An ò Muſoni per omnia obſequendum parentibus, an in aliquibus rebus id non faciendum eſt? Cui ille reſpondit: Parere quidem vnumquemque ſuis parentibus decorum videtur, & à me commendatur. Sed quidnam ſit parere, videamus, aut primum potius, quid ſit immorigerum eſſe, & quis inobediens, diſpiciamus: poſtea verò melius videbimus quid ſit obedire. Age, ſi pater, qui medicus non eſt, neq; ſalubrium & contrariorum peritus, filium ægrotantem aliquid facere iuſſerit, ceu conducibile, quod tamen noxium ſit & inutile, ac ipſum ægrum huiuſmodi eſſe non lateat, dicitur ne filius non obtemperare, ac inobediens eſſe, niſi iuſſa fecerit? Non equidem videtur. Item, ſi ipſe pater aliquo morbo laborans vinum aut cibum intempeſtiuè petierit, vt quibus aſſumptis, ægritudinem aucturus ſit: filius autem id ſciens non exhibuerit, patri ne immoriger ille eſt? Nemo hec dixerit. Et multo minus illum quis inobedientem appellauerit, qui patrem auarum habens, ab eo furari, aut depoſito fraudare quempiam iuſſus, eius non exequitur imperata. An non putas eſſe aliquos patres, qui filiis ſuis talia imperarent? Ego certe noui quendam adeo ſceleratum, vt filii (quem formoſum habebat) pulchritudinem vendere auſus fuerit. Quod ſi hic adoleſcens à patre venditus, & miſſus ad turpe facinus, contradixerit, neque iuerit, an potius inobedientem eum, aut caſtum & ſobrium eſſe dicemus? Sed forte huiuſmodi ne interrogari quidem merentur: nam contumacem eſſe, & non parere, conuitium & opprobrium eſt: non facere autem ea, quæ non facienda ſunt, laudem meretur, non dedecus. Itaque ſiue patris, ſiue magiſtratus, ſiue domini præceptis malá, iniuſta, vel turpia imperantis, non obſequens quis fuerit, nequaquam inobediens eſt, vt eam neque iniuſtè, perperam facit. Verum ille duntaxat immoriger eſt, qui bene, honeſte, vtiliterque imperata negligit, & non obtemperat. Talis igitur eſt inobediens. Moriger autem illi contrarius, & contrario modo eſt affectus. Is autem hoc nomine appellandus erit, qui obtemperat, & vltro obſequitur recta monenti. Quamobrem & parentibus ſuis tum demum quis obedit, cum ſponte facit: quæ ipſi rectè iuſſerint. Ego ſane illum, qui, quæ decent & conducunt, fecerit, quamuis ſine iuſſu parentum, morigerum parentibus eſſe dixerim. Quod autem iure ita ſentiam, hinc colligere potes. Qui facit, quæ pater vult patriſque voluntatem ſequitur, patri obedit: faciens autem quæ oportet, & potiora factu ſunt, voluntati patris obſequitur. Quonam modo? Quoniam parentes omnes liberis ſuis procul dubio benè volunt, beneuoli autem cum ſint, ea fieri ab ipſis volunt, quæ decora profuturaq; ſunt. Quiſquis igitur agit conuenientia & vtilia, ea, quæ parentes volunt, agit. Itaque parentibus iſta faciens obtemperat, etſi parentum verbis iuſſus non fuerit. Proinde ſolum hoc illi qui parentibus obedire volet, vbique conſideretur, an quod agit, ſit honeſtum & vtile, tanquam ſi tale fuerit, ſtatim is, à quo agitur, parentibus obediat. Quocirca ne time adoleſcens, ne patri fias immoriger, ſi vel indecorum quid præcipiente ipſo, non facias, vel prohibente honeſta facere pergas. Nam pater in iſtorum neutro prætextus peccandi tibi eſſe debet, non enim cogeris mala imperata exequi. *Muſonius.*

Cogitare enim, & quæ vrbs hoſtilis capta ſit ab obedire nolentibus, & quæ amica ab iis qui parere nolint, ſeruata ſit, quæ etiam obedientiam nō præſtantium ſit acies victoriam conſequuta. Quo autem pacto magis homines vincantur in pugna, quam vbi cœperint, priuatim quiſque de ſua ſalute conſultare? Quod denique aliud bonum præſtetur ab iis, qui melioribus non parent? Quæ vrbes legitime habitentur, vel quæ domus ſeruentur, vel quo pacto naues, quo opus eſt, perueniant? Nos verò quæ hoc tempore habemus bona, ob quam rem aliam magis adepti ſumus, quam ob præſtitam obedientiam principi.

Si igitur principi obedire maximum apparet eſſet bonum ad bona adipiſcenda; ita vobis exploratum eſſe debet, quod etiam idem hoc ad ſeruandum, quæ oportet, maximum ſit bonum. *Xenoph. libro* 8. *Pædiæ Cyri prope initium.*

Homines inobedientes ſunt illi, qui cum iniuſtè viuant, aliis præeſſe volunt. Obedientiam autem facilem ad ea, quæ princeps vel ipſe, vel per alium præcipit, apud ſubditos efficiet quiuis, qui quæ ipſum facere oportet, diligenter exequitur, & eorum, quæ agere conuenit, ſubditis ſeſe exemplum præbet. *Euſebius.*

Ἴσον ἐκεῖνο ὦ βασιλεῦ παρ᾽ ἐμοὶ κέκριται, φρονέειν τε εὖ, καὶ τῷ λέγοντι χρηστὰ ἐθέλειν πείθεσθαι,

Idem, ô rex, meo quidem iudicio eſſe videtur, vel ingenio [illegible] ſuo, vel rectè dicenti obtemperare. *Herodotus libro* [illegible] *riarum.*

Ἐν μὲν τῷ πλεῖν, πείθεσθαι δεῖ τῷ κυβερνήτῃ, ἐν δὲ τῷ ζῆν, τῷ [illegible] *δυναμένῳ βέλτιον.*

Nauigando gubernatori auſcultandum eſt: viuendo, [illegible] plus ratione valet. *Ariſtonymus in Tomariis.*

Quanto quis diligentius obſequitur, tanto maiorem [illegible] obtinebit. *Ariſt. Oecon.*

Nullum eſt maius, quam inobedientiæ malum. *apud* [illegible]

Inobedientia eſt ex duritia mentis obſtinatæ, cui debeat [illegible] ranti nolle obtemperare. *Tullius.*

Deo parere libertas eſt. *Seneca de beata vita.*

Suis quique parent placidius. *Cur. l.* 6.

Vtilius parere edicto, quam efferre conſilium, *Idem l.* 7.

Obſequio mitigantur imperia. *Idem lib.* 8.

Potentiori omnia parent. *in Hiſto. Saxo.*

Corrumpitur atque diſſoluitur imperantis officium, ſi [illegible] id quod facere iuſſus eſt, non obſequio debito, ſed conſ[illegible] conſiderato reſpondet. *Gell. lib.* 1.

Mihi videre videor, obedientiam in exhortatione maxime [illegible] ſtere, quæ obedientem laudat & honorat, inobedientem ver[illegible] minia ſupplicioque afficit. *Xenoph. l.* 2.

Vt neceſſitate adducti pareant, hæc eſt via. Sed quod longe [illegible] lius eſt, vt vltra pareant, alia eſt via compendioſior. Quem [illegible] ipſis prudentiorem duxerint circa ſuam ipſorum vtilitatem, [illegible] homines perlibenter obediunt. *Idem ibid.*

Homines dicto audientes nolunt eſſe iis, qui præeſſe [illegible] neſciunt: quippe obedientiam à principe diſcant oportet. [illegible] nim bene ducit, efficit, vt rectè eum illi quos ducit ſequantur. [illegible] equeſtris artis opus eſt, reddere equum manſuetum, & [illegible] rentem: ita regiæ ſcientiæ eſt, obedientiam ſubditorum [illegible] *Plutarch. in Lycurgo.*

Non turpe, ſed honeſtum atq; ſalutare eſt, parere & obtemperare prudentibus. *Idem in Ariſtide.*

Suis quiſq; placidius paret, etiam cum is præeſt, qui ma[illegible] poteſt. *Curtius l.* 6.

Quicquid imperio cogitur, exigenti magis quam præ[illegible] fertur acceptum. *Valer. Max. lib.* 2. *cap.* 2,

Futuro iam Domino non prorſus gratificari, dementia eſt. *Pro-cop. de bello Goth. l.* 1.

Si omnia quæ alium quemuis tibi imperantem, tua ſ[illegible] ris, nec peccabis quidpiam & omnia rectè diriges, & [illegible] cundiſſimam ſimul & tutiſſimam viues. *Dion. l.* 3.

Quanto quis obſequio promptior, honoribus & opibus [illegible] ribus extolletur. *Tacit.* 1. *Annal.*

Nimis iniquum eſt, vt ille patiatur diſpendium, qui [illegible] fecit alienum. *Caſſiod. l.* 2. *epiſt.* 26.

§ Apophthegmata.

Solon percontatus, qua ratione ſalua poſſit eſſe ciuitas, reſpondit: Si ciues obtemperent ſuis magiſtratibus, Magiſtratus autem [illegible] bus. *Stob. ſerm.* 41.

Zeno Citticus celebratiſſimam Heſiodi ſententiam ſolebat [illegible] uertere. Cum enim ille primas tribuat ei qui per ſe ſapiat, ſecundas qui rectè admonenti obtemperet: Zeno ordine inuerſo [illegible] nuntiabat,

Κεῖνος μὲν πανάριστος, ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται.
Ἐσθλὸς δ᾽ αὖ κἀκεῖνος, ὃς αὐτὸς πάντα νοήσῃ.
Optimus ille quidem, qui paret recta monenti.
Sed probus ille quoque eſt, qui nouerit omnia per ſe.

Addebat cauſam: quod qui ex ſe noſſet omnia, nihil haberet præter intelligentiam: at qui rectè monenti pareret, præter intelligentiam haberet etiam effectum. Nam parere dictur, qui quod dicit optimum eſſe, facit. *Laert. l.* 7. *c.* 1.

Pericles dicebat, Samios eſſe ſimiles pueris, qui porrectam offulam reciperent quidem, ſed interim plorantes: eo quod illi parerent imperatis, ſed non ſine tædio & querimonia. Similiter *Demoſthenes* dixit, populum Athenienſium eſſe ſimilem iis qui in naui nauſeant. Siquidem ii cum magno tædio laborant, tandem eo peruehuntur, quo tendit nauis.

Muſonius interrogatus, an parentibus obediendum eſſet in omnibus? reſpondit, Obediendum quidem eſſe, ſed honeſtum iuſtumque imperantibus. *Stob.* 77.

Anonymus. Eretrius adoleſcens quidam in patriam poſt longam peregrinationem reuerſus, rogatus à patre quid diſciplinæ tanto temporis interſtitio aſſecutus eſſet? ſe breui oſtenſurum eſſe pollicetur. Verberibus igitur paulo poſt cæſus propter delictum admiſſum, patri nequaquā obediens fuit: & ait hoc edoctum vt parenti caſtiganti obediret, eiuſque indignationes ac pœnas æquo animo ferret. *Bruſ. lib.* 4. *c.* 30. *ex Æliano.*

Scipio Africanus, Cum in Africa bellum gereret, oſtendit viros armatos quos ſecum habebat, & turrim præterea excelſam in

mari

...ait: Nullus horum omnium eſt, qu i non conſcenſa turri, ſe... mare præcipitaturus ſit, ſi ego iuſſero. Dictu profectò mi... in tanto exercitu militum nullum fuiſſe, qui etiam in mor... periculo imperatori ſuo obedire recuſaret. *Plut. & Eraſm. lib. 5.*

...*M. Curius* adoleſcentis qui in delectu non paruerat bona pri... ...haſtæ ſubiecit: ipſumque poſtea ad tribunos appellantem ...dicens, non opus ſibi eſſe eo ciue, qui parere neſciret. *Bruſ.*

¶ Similitudines.

Chryſoſtomi. Si videntes viri alicuius ſeculari dignitate inſignis fa... ...operam damus, vt quantum poſſibile eſt, illi præſtemus ...cogitantes, quod quæ illi fiant, eius domino accedant: ...magis apud omnium dominum, quicquid laudis ſanctis im... ...mus. *Homil. 63.*

...*martyris.* Cedendum potius voluntati Dei, ſicut lutum ...tur ſuo figulo, *De recta confeſſ. ſiue de S coeſſent. Trinitat.*

...Quemadmodum decet, vt iumenta nobis obſequantur: ...nem noſtram obtemperare oportet Deo. *in Leu.*

Thalaſſij. Sicut Adam in mortem incidit præuaricando: Ita & ...obediendo mortem trucidauit. *Ad Paulinum presbyter.*

Bernardi. Magna diſſimilitudo inter bonum & ſequacem, at... ...durum & pertinacem. Nam huic dicere habet prælatus: ...bi faciam? quod Dominus ad eum nondum illuminatum ...perfectus & obediens populus dicit id Pauli dictum. Domi... ...me vis facere? *De Pauli conuerſione, ſer. 1.*

...Vt non eſt attendendum ad opera ſeu acta referentis im... ...mandata: Ita nec priuatorum, ſed tantum ſummi regis at... ...iuſſio. *Sermone de malis ſacerdotibus.*

...*Paral.* Solent inſeri arbori agreſti duo ramuſculi alicu... ...arboris, deinde arboris quæ prius fuit agreſtis, pereunt ...frondes, & fructus ſecundum naturam arboris nobilis à qua ...ſunt aſſumpti: Sic obedientia alienum ſenſum & alienam ...aſſumit & cordi eius, qui promittit obedientiam, inſer... ...illud ſecundum ſenſum & voluntatem ſui ſuperioris ope... ...*ſumma virtutum, tract. 5. cap. 30.*

Laurentij Iuſtiniani patriarchæ. Sicut ſine duce non confiditur ...ac ſine gubernatore non peruenitur ad portum: Ita & ...obedientia impoſſibile eſt in huius vitæ pelago non peri... ...enim hominem facit triumphare. *In ligno vitæ c. 3. de Obe...*

¶ Adagia.

...digituli crepitum.
...*arrogantius faſtuoſiusq; iubent quippiam, digituli crepitu ...dicuntur.*
...vterque concedit alteri.
...*omiſſa concertatione, vterq; alteri concedit. Vſurpabit il... Iliad. ι.*

ἀλλ' ἤτοι γὰρ ταῦθ' ὑποείξομεν ἀλλήλοισιν,
Σοὶ μὲν ἐγώ, σὺ δ' ἐμοί.
Quum magis alteri in his rebus cedamus vterq;,
Tu mihi, contra ego deinde tibi.

In ...regio, νόμος καὶ χώρα.
...*dum & obſecundandum eſſe morib. regionis, in qua ver... ...dot.* Du muſt recht finden vnd nicht bringen. Wer bey ...Wölffen iſt/der muß mit jhnen heulen.
...ſequere. ἕπου Θεῷ. *Plut.*
...*hunc eſſe ſenſum. Obtempera rationi. Ineſt enim ſuus ...animus Deus.*
...atuar leæna in Machæra, οὐ στήσομαι λέαινα ἐπὶ τυροκνήστιδος.
...
...*uerbium meretricium, quum negat ſcortum, ſui copiam fa... ſeſe.*
Obedientia fœlicitatis mater,
...infortunij.
Inſanire cum inſanientibus. τοῖς μαινομένοις συμμαίνεσθαι.
...*batur, qui ſe moribus quorumlibet attemperabat.*
Oſtrei in morem hæret. ὥσπερ λεπὰς προσίσχεται.
Ariſtophanes dixit in anum, quæ ægre à iuuene diuellebatur.

Ὦ Ζεῦ τοίνυν ὦ Ζεῦ βασιλεῦ, τὸ γραΐδιον.
Ὥσπερ λεπὰς τῷ μειρακίῳ προσίσχεται.
O Iupiter! quam fortiter conchæ modo.
Iſta anicula adhæret adoleſcentulo.

Alios tragœdos prouocat τοὺς ἐτέρους τραγῳδοὺς ἀγωνιεῖται.
Didymus oſtendit dici ſolitum in eos, qui ſeſe componunt, inſtru... ...aduerſus partem aduerſam. Huc referas licet paulo inferius ...tum. Auriculam mordicus.
Mordicus tenere. *Cicero.*
...*ſumma pertinacia tueri, quod Græci vocant,* ὀδὰξ. *In eundem ...dixit Seneca: Vtraq; manu.*
Toto corpore omnibus vnguiculis. ὀδοῦσι καὶ ὄνυξι.
A feris ſumpta Metaphora, quæ dentibus, vnguibus, totoq; corpo... retinere ſolent, quod nolint extorqueri.

¶ Exempla Biblica.

Obedientiæ *exempla:* Noe, *Gen.* 6. 22. & 7. *v.* 5. *Heb.* 11. *v.* 7. Abraham, *Gen.* 17. *v.* 23 & 22. *v.* 3 10. & 26. *v.* 5. *Act.* 7. *v.* 4. *Hebr.* 11. *v.* 8. 17. Iacob, *Gen.* 28. *v.* 5. 7. Iacobi familia, 35. *v.* 4. Ioſeph, 37. *ver.* 13. Moyſes, *Exod.* 3. *v.* 13. & 4. *v.* 3 & 7. *v.* 6. Iſraelitæ, 24. *v.* 3. 59. *v.* 42. Num. 1, 54. & 2. *v.* 34. & 9. *v.* 18. *Deut.* 34. *v.* 9. Ioſuæ, 1. *v.* 16. 17. 2. *Paral.* 11. *v.* 4. & 24. *v.* 25. Moyſes & Aaron, *Exod.* 3. *v.* 12 & 4. *v.* 3. & 7. *v.* 6. & 24. *verſic.* 3. Moyſes, 40. *v.* 16. Aaron & eius filii. *Leu.* 8. *v.* 36. Dauid, 1. *Sam.* 17. *v.* 20. Ioſaphat, 2. *Reg.* 6. *v.* 21. 23. Multitudo, 1. *Eſdr.* 10. *v.* 12. *Nehem.* 5. *v.* 12. Tobias, *Tob.* 5. 1. Eſther, *Eſth.* 2. *v.* 10. 20. Eſaias, *Eſa* 6. *v.* 8. Ezechiæ Regis legati, 36. *v.* 21. Rechabitæ, *Ier* 35. *v.* 6. Matthathias, 1. *Machab* 2. *v.* 9. 20. Ioſeph Mariæ Virginis ſponſus, *Matth.* 1. *v.* 24 & 2. *v.* 14. 21. Petrus & Andreas, 4. *v.* 20. *Marc.* 1. *v.* 18. Iacobus & Ioannes, *Matth.* 4. *v.* 22. *Marc.* 1. *v.* 20. Matthæus, *Matth.* 9. *v.* 9. *Marc.* 2. *v.* 14. *Luc.* 5. *v.* 27. 28. Diſcipuli Chriſti, *Matth.* 26. *v.* 19. *Luc.* 22. *v.* 13. Apoſtoli, *Marc.* 16. *v.* 20. *Luc.* 6. *v.* 9. *Ioan.* 6. *v.* 10. Deipara Virgo cum viro ſuo Ioſeph, *Luc.* 2. *v.* 21. 22. 39. 41. Chriſtus, *Eſa.* 50. *v.* 6. *Luc.* 2. *v.* 51. *Ioan* 10. *v.* 18. & 12. *v.* 49 & 14. *v.* 31. & 15. *v.* 10. & 17. *v.* 4. *Phil.* 2. 8. *Heb* 5. *v.* 8. & 10. *v.* 7. Petrus, *Luc.* 5. *v.* 5. *Heb.* 10. *v.* 23. Cœcus natus, *Ioan.* 9. *v.* 7. Petrus, Ioannes, *Act.* 4. *v.* 19. & 5. *v.* 29. Paulus, 9. *v.* 6. Ananias, *v.* 17. Cornelius Centurio, 10. *v.* 33. Romana Eccleſia, 11. *v.* 7. & 16. *v.* 19. Corinthiaca Eccleſia, 2. *Cor.* 7. *v.* 13. Philippenſes, *Phil.* 2. *v.* 12. Timotheus, *v.* 22. Theſſalonicenſes, 1. *v.* 6. Sara, 1. *Pet.* 3. *v.* 6. Obedientiæ fictæ *exempla:* Aduerſarii Dauidis, *Pſal.* 18. *v.* 45. 46. Obedientiæ ſceleratæ *exempla* Iudæi, 2. *Paral.* 24. *v.* 21.

¶ Exempla Profana.

Cyrus Perſarum rex militem (qui cum hoſtem interfecturus gladium eduxiſſet, & claſſico audito, ictus cohibuiſſet, hoſtemque dimiſiſſet) laudaſſe dicitur: eo quod militarem legem pluris, quam hoſtem feciſſet. *Alex. de Alex. l. 1. c. 20. ex Pædia Xenophon.*

Polynices ad matrem Iocaſtam apud Eurip. in Phœniſſis, inquit,

Ἃ γὰρ σὺ βούλει ταῦτ' ἐμοὶ μῆτερ φίλα.
Quæ tu vis, eadem mihi grata erunt, mater.

Menoceus, Patrem Creontem interrogatus, vtrum fugere debeat, ne mactetur à ciuitate? apud Euripidem in Phœniſſis, inquit,

Οὐκοῦν σὲ φράζειν εἰκὸς, ἐκπονεῖν δ' ἐμέ.
Nimirum conueniens eſt te dicere, efficere vero me.

Cum Artaxerxes interfeciſſet maximum natu filium Darium, ob inſidias quas patri intenderat. Alter ab illo, iubente patre, ſtricto acinace, ſibiipſi vim ante regiam intulit. *Ælian. de varia hiſt. lib. 9.*

Metelli filii Romæ à patre hæreditate excluſi, teſtamentum irritum eſſe voluerunt, Satius arbitrati bonorum extorres fieri, quam qualemcunque patris voluntatem non tueri. *Alex. lib. 6. cap. 10.*

Teribazum aiunt, cum à Perſis corriperetur, quod eſſet vir validus, ſtrinxiſſe acinacem, ac vi ſe defendiſſe: quibus teſtantibus, vociferantibusque ex præcepto ſe regis ipſum comprehendere, confeſtim enſem abieciſſe ferunt, manus vinciendas præbuiſſe: *Plutar. de ſuperſtitione.*

Stiliconi ab Honorio Imp. genero miſſi milites, manus iniicere conabantur. Ille primum ſe defendere, poſt vbi Imperatoris id voluntate fieri cognouit, manus dedit, ſeque ab illis interfici paſſus eſt, *Theat. Zuing.*

¶ Hieroglyphica.

Auris ſacris in literis hieroglyphicum eſt *Obedientiæ Pier. Val. lib 33. pag. 316. F.*

Erat & illud hieroglyphicum, quod Ægyptii ſacerdotes, *Obſequiũ,* & ad Domini iuſſa nutumue regreſſum ſignificare ſi vellent, *Canem conuerſo in dorſum capite* pingebant, *idem lib. 5. pag. 49. A.*

Vide Inobedientia & Obſequium.

Obiurgatio.

¶ Definitio et Etymolog.

Obiurgatio Græce λοιδορία, ας, ἡ, & λοιδορέω, obiurgo dicitur. Eſt autem obiurgatio idem quod reprehenſio. Heb. *Tocacath.* à verbo *Iacac,* Increpauit, obiurgauit, arguit certis verbis conuincendo, & probando rei veritatem, &c.

¶ Biblici Loci.

Obiurgationes in Eccleſia neceſſariæ ſunt: 1. *Cor.* 4. 21. 2. *Cor.* 2. 4. *Epheſ.* 5. 11. 13. 2. *Tim.* 3. 16. & 4. 2.

¶ Similitudines.

Hilarij. Vt à ſancto & fideli viro argui ſe velle, prudentis eſt, quia ægris animis & peccatorum morbo languentibus, vtilis eſt ſeueræ obiurgationis ſub honeſto auctore medicina: Ita miſerum eſt per peccati miſerationem, vſque ad ipſam peccantium miſericordiam decidiſſe. *in Pſalm. 140.*

Plutarchi. Vt qui ſacris initiantur, perferunt primos illos inſultus, ſpe ſecuræ dulcedinis, ac lucis: idem faciendum iis, qui à philoſopho obiurgantur. *in Simil.*

Quemadmodum medicus, vbi ſecuit carnem, non ſtatim deſerit ſectum, ſed rigat ac lenit: Sic qui acrius obiurgauit, debet reliqua vitæ conſuetudine lenire eam moleſtiam. *in moral.*

Pharmacum non adhibitum in loco, dolet abſque fructu: Sic obiurgatio non vt debet admota. Atque idem facit amicus cum moleſtia, quod adulator cum voluptate. Lædit enim vterque. *in moralibus.*

Vt auſteræ remedia, ſed neceſſaria, leuant quidem ægrotantes, ſed offendunt & inficiunt ſanos: Sic acris obiurgatio vitio medetur, probos offendit. *in moral.*

Medici pharmacis amaris dulce nonnihil admiſcent, vt alliciant: ita parentes obiurgationis aſperitatem lenitate debent mitigare. *in moral.*

Vt ſtatuarij primum ictibus incidunt lapidem, poſtea poliunt atque æquant: Sic amicus obiurgationem lenitate mitigabit. *in moralib.*

Qui in rebus leuiculis acriter obiurgat amicum, perinde facit, ac ſi medicus amarum & acre pharmacum ac ſumptuoſum in leuiſſimis morbis paſſim admoueat. *in moral.*

Plinij. Vt elleborum ſi parcius ſumas, magis offendit, quod inhæreat viſceribus, inficiatque corpus: ſin copioſius, erumpit celerius: Ita non eſt obiurgandus amicus, niſi ea vehementia quæ vitio liberet illius animum. Nam leuior expoſtulatio contriſtat amicitiam nullo fructu. *l.2.c.5.in fine.*

Vt elleborum tametſi efficax, tamen medici vetant dari ſenibus, aut pueris, aut exilibus; ita admonitio ſic eſt temperanda, vt ferre poſſit quem velis emendare; nec ſolum ſpectandum eſt vitium, ſed natura quoque eius, cuius vitio ſtudeas mederi. *Lib.25.cap.5. in fine.*

Roterodami. Quædam gemmæ aceto maceratæ niteſcunt, pleræque melle decoctæ. Ita quoſdam meliores reddit acris obiurgatio, quoſdam admonitio blandior. *in Simil.*

Vt qui coguntur ſecare, malunt ære ſecare, quam ferro, quod hoc pacto vulnus ſit ſanabilius; Ita qui cogitur obiurgare quempiam, ita moderabitur orationem, vt ipſa in ſe nonnihil admiſceat occultæ medelæ. *ibid.*

¶ Exempla Profana.

Obiurgationes in Eccleſia neceſſariæ ſunt, 1.*Cor.*4.*v.*21.2.*Cor.*2.*v.*4.*Eph.*5.*v.*11.13.2 *Tim.*3.*v.*16.& 4.*v.*1. Obiurgationis *exempla:* Dei ad Adam & Euam, *Gen.*3.*v.*11. Dei ad Cam, 4.*v.*6. Dei ad Abimelech, 20.*v.*3. Abimelech ad Iſaacum, 26.*v.*9. Laban ad Iacobum, 31.*v.*26. Ruben ad fratres, 42.*v.*22. Moſis ad Aaronem, 32.*v.*2. Angeli Domini ad Iſraelitas, *Iudic.*2.*v.*1.2. Dauidis ad Saulum, 1.*Sam.*24.*v.*10. Dauidis ad Abner, 26.15. Nathan ad Dauidem, 2.*Sam.*12.*v.*9. Ioab ad Dauidem, 19.5. Eliæ ad Achabum, 1.*Reg.*1.*v.*16. Eliæ ad Iſraelitas: *v.*21. Eliæ ad Ochoſiam, 2.*Reg.*1.*v.*16. Eliſæi ad Regem, 3.*v.*13. Abiæ ad Ieroboamum, 2.*Paral.*13.*v.*5. Ioſaphat ad Achabum, 18.*v.*7. Iehu ad Ioſaphat, 19.*v.*2. Zachariæ ad populum Iſraeliticum, 24.*v.*20. Prophetæ cuiuſdam ad Amaſiam, 25.*v.*15. Sacerdotis ad Oziam, 26.*v.*28. Nehemiæ ad optimates Iſraelitarum, *Nehem.*5.*v.*7. Iob ad vxorem, *Iob.*2.*v.*10. Ieremiæ ad populum, *Ier* 34.*v.*17. Ioannis ad Herodem, *Matth.*14 *v.*4. *Marc.*6.*v.*18. Chriſti ad Diſcipulos, *Matth.*15.*v.*13.& 16 *v.*8.& 19.*v.*14.& 26.*v.*10. *Marc.*8.17.& 14.*v.*6. *Luc.*8.*v.*25.& 22.*v.*46.51. *Ioan.*6.*v.*34. 61.& 12.7. ad Petrum, *Matth.*16 *v.*23.& 26.*v.*40.52.& *Ioan.*10.11. ad Iudæos, 17.17. *Marc.*9.19. *Luc.*9 *v.*41. ad Mercenarium, *Matth.*20.13. ad Turbam, *Marc.*7.18. ad Herodem, 12.*v.*15. ad Diſcipulos & ad Petrum, *v.*37. ad Scribas & Phariſæos, *Luc.*5.*v.*22.& 6.*v.*2. ad hypocritas, *v.*41. ad Phariſæos, 11.*v.*39. ad quendam hominem, *Luc.*12.*v.*14. ad duos die Diſcipulis, 24.*v.*25. ad Nicodemum, *Ioan.*3.*v.*10. ad quendam Regium, 4.*v.*48. ad Turbas, 6.*v.*36. ad Iudæos 7.*v.*19. ad Seruum Pontificis, 18.*v.*23. Latronis ad ſocium ſuum, *Luc.*23.*v.*40. Petri ad populum, *Act.*3.*verſ.*12. ad Sacerdotes, Principes & Seniores, 4.*v.*10. ad Ananiam & Saphiram, 5.*v.*3.9. Stephani ad Iudæos, 7.*v.*51. Petri ad Simonem Magum, 8.*v.*20. Pauli ad Elymam Magum, 13.*v.*10. Pauli & Barnabæ ad Iudæos, *v.*46. ad Lycaones, 14.*v.*15. Pauli ad Ananiam Sacerdotem, 23.*v.*3. ad Nautas, 27.*v.*21. ad Corinthios, 1.*Cor.*v.11.& 3.*v.*3.& 6.*v.*1.2.*Cor.*13.11. ad Galatas, *Gal.*2.1.& 5.7. ad Hebræos, *Hebr.*5.12.

Vide Correctio, Diſciplina, Reprehenſio.

Oblatio.

¶ Definitio: et Etymolog.

Oblatio, Græce προσφορά, ᾶς, ἡ, & προσφέρω, offero dicitur. Hebr. *Korbam*, Oblatio, ſacrificium quod appropinquando offertur Domino. Hinc Corbis (Gall. Corbeille) vas vimineum, Seu Caniſtrum in quod *Korbam* mittebatur. *Leu.*1.2.3. *Num.*31 *v.*5. *a fine.* à verbo *Karab*, & Kereb in 2. Coniugation. appropinquare fecit.

Eſt autem oblatio omne quod exhibetur in cultu Dei. ... vero, ſi inde fiet aliquod ſacrum conſumendum, ſec. B. Thom. ... *da ſecund.q.*45.*art.*3.

¶ Biblici Loci.

Oblationes propriorum filiorum, *Leu.*18.*v.*21.& ... *v.*31.& 18.*v.*10. *Iud.*11.*v.*39.2.*Reg* 3.*v.*27.& 16.*v.*3.& ... *v.*6.2.*Paral.*28.*v.*3. *Pſ.*107.*v.*37. *Eſa.*57.*v.*5. *Ier.*7.*v.*31.& ... 16.*v.*20.36.& 20.*v.*31.& 23.*v.*27. Oblatio debet eſſe ſine ... macula, *Leu.*1.*v.*3.& 3.*v.*1.& 22.*v.*19. *Num.*28.*v.*3.31. ... *Eccl.*35.*v.*14. *Ezech.*43.*v.*23. *Malach.*1.*v.*8.14. Oblationes ... tæ cœlitus accenduntur, *Gen.*4.*v.*4.& 8.*v.*20.& 15.*v.*19. ... *Iud.*6.21.& 13.*v.*19.1.*Reg.*18.*v.*38.1. *Paral.*21.*v.*26.2. ... *Mach.*1.*v.*22.& 2.10. Oblationes quotidianæ, *Exod.*29.*v.*38. ... *v.*3. *Eſdr.*3.*v.*2. Oblationum conuiuia cum gaudio celebr... *Gen.*31.*v.*46. *Exod.*18.*v.*12.& 32.*v.*6. *Num.*25.*v.*2. *Deuter.* ... & 27.*v.*7.1.*Sam.*1.*v.*4.& 9.*v.*12.&c.& 16.*v.*5.2.*Sam.*15. ... & 3.*v.*15.1.*Paral* 29.*v.*21. Oblationes impiorum, *Geneſ.*4. ... 15.*v.*21. *Pſal.*40.*v.*7.& 50.*v.*7.& 51.*v.*8. *Prou.*15.*v.*8.& 21. ... 35. *Eſa.*1.*v.*10.& 43.*v.*23.& 61.*v.*8.& 66.*v.*3. *Ier* 6 *v.*10.& ... 14.*v.*12. *Oſe.*5.*v.*6.& 8.*v.*13.9.*v.*4. *Amos* 5.*v.*22. *Mich.*6.*v.*7. ... 1.*v.*7.13. *Matth.*9.*v.*13.& 12.*v.*7. *Marc* 12.*v.*33. *Heb.*10.*v.*5.

¶ Similitudo.

Bernhardi. Vt vidua Euangelica duo æra minuta miſit in ... rium templi: Ita nos duo minuta, puta corpus & animam, ... Deo offeramus. *Serm.*3. *de Purificatione.*

Vide Sacrificium.

Obliuio.

¶ Definitio et Etymolog.

Obliuio, Græce λήθη, ης, ἡ, ἐπιλανθάνομαι, obliuiſcor ... autem obliuio memoriæ defectus, ſiue imbecillitas ... teritorum aut futurorum per laudem compoſitorum ... ponendorum voluptaria & voluntaria ac grata iucunda ... miſſio; omniumque honeſtarum rerum ignauia perditio ... gentia. Hinc obliuioſus, qui facile obliuiſcitur. Heb. *Neſiah* ... bo *Schacach* oblitus eſt. Cognationem habet cum *Cahah* ... gauit, & cum *Caſchach*, obtenebratus eſt. nam obliuiſci eſt ... brari in corde, & ſic deinde ſequitur abnegatio. Hinc συσκιάζω, inumbro, tego.

¶ Sententiae Biblicae.

Oblitus Dei Iſrael affligitur, *Deut.*32.*v.*18. *Iud.*3.*v.*7. ... peribunt. *Deut.*8.19.20.

Obliuiſcendum non eſt Dei in diuitijs, *Deut.*6.*v.*21.& ...

Obliuiſcor, de Deo humanitus dictum, 1.*Sam.*1.11. *Pſ.* ... 12.& 13.2.& 44.24.& 74.19.23.& 77.10. *Eſa.*44.21.& 49.14. ... *ment.*5.20. *Oſe.*1.6.& 4.6. *Amos* 8.14.

¶ Poeticae Sententiae.

Virg.6.Æn.

Has omnes vbi mille rotam voluere per annos,
Letheum ad fluuium Deus euocat agmine magno,
Scilicet immemores ſupera vt conuexa reuiſant
Rurſus.

Silius 3.

Sacro certamina fonti
Lethæos potat latices obliuia mentis
Extrema, hinc auro fulgens iam lucis honorem
Sentit, & admoto ſplendet ceu ſidere Luna.
Hac animæ cœlum repetunt, ac mille peractis
Oblita ditem redeunt in corpora luſtris.

Plaut.Capt.

Mos eſt obliuiſci hominibus,
Neque nouiſſe, cuius nihil ſit facunda gratia.

Ouid.2.Pont.4.

Non ego, ſi biberes ſecura pocula Lethes,
Excidere hæc credam pectore poſſe tuo.

Ibidem

Nec Babylon æſtus, nec frigora Pontus habebit,
Calthaque Paeſtanas vincet odore roſas:
Quam tibi noſtrarum veniat obliuio rerum,
Non ita pars fati candida nulla mei eſt.

Sen.in Tro.

Dediſcit, animus ſero, quod didicit diu.

Plaut.in Cap.

Mos eſt obliuiſci hominibus.
Neque nouiſſe, cuius nihil ſit facunda gratia.

¶ Similitudines.

Chryſoſtomi. Atqui etiam ſi mihi omnium more producta oratio, ſique verborum fontes eſſent in ore meo, proinus ...

multitudinis ad audiendum concurſu metu ſiſteretur proflu- … in diuerſum fluenta reſilirent. Nunc vero quum tantum … a fluminum ac fontium copia, vt exiguæ pluuiolæ medio- … obtineamus; qui fieri poſſit, vt me non deficiat tam exi- … metu arefactus; idemque eueniat, quod in corporibus … accidere? Quid accidit in corporibus? multa frequenter quæ … tenemus, quæ digitis ſtringimus, metu nobis excidunt om- … diſſolutis neruis noſtris, corporiſque vigore remiſſo. Itidem … profecto nunc metus eſt, ne idem eueniat in animo noſtro: vi- … , ne quæ multo cum labore excogitauimus, quanquam & … ſane perquam exilia paruique momenti, præ pauore veniant in … nem, & euaneſcant, abeantque animum noſtrum deſertum … entia, *Hom. 4. cum presbyter eſſet deſignatus.*

…onymus. Verum tu quod natura lynces inſitum habent, vt poſt … reſpicientes, meminerint priorum, & mens perdat, quod o- … derint deſierint: Ita noſtræ es neceſſitudinis penitus oblitus, vt … epiſtolam quam in corde Chriſtianorum ſcriptam Apoſtolus … non parua litura, ſed imis (vt aiunt) eris eraſeris. Et illæ qui- … quas diximus) feræ, ſub frondente captantes arboris ramo fu- … capreas aut timidum ceruos animal comprehendunt, curren- … que fruſtra prædam, dum hoſtem ſuum ſecum vehit, rabido de- … ore dilaniant: & tamdiu meminere prædandi, quamdiu ven- … vacuus, ſic cum fame guttur exaſperat. Vbi vero ſanguine paſta … viſcera diſtenta compleuerit, cum ſaturitate ſuccedit obli- … tamdiu neſcitura quid capiat, donec memoriam reuocauerit … Tu nec dum ſatiatus è nobis, cur finem iungis exordio? cur … antequam teneas? Niſi forte negligentiæ ſemper excuſatio- … afferas te non habuiſſe quod ſcriberes cum hoc ipſum de- … ſcribere, te non habuiſſe quod ſcriberes. *in epiſt. ad Chryſogo- … monachum.*

Seneca. Luxurioſo frugalitas pœna eſt, pigro ſupplicii loco labor … delicatus miſeretur induſtrii, deſidioſo ſtudere torqueri eſt: Eo- … modo ad quæ omnes imbecilles ſumus, dura atque intoleran- … , obliti quam multis tormentum ſit vino carere, aut … luce excitari. *lib. 2. epiſt. 72.*

… quidem ſuorum, ac memoriam cum corporibus effer- … ſime fiere, meminiſſe parciſſime inhumani eſt animi: Sic … feræ ſuos diligunt, quarum concitatus amor, & pene rapi- … cum amiſſis totus extinguitur. *lib. 2. epiſt. 100.*

… Lupis quos gregarios vocant, etiam in fame ſurrepit obli- … , ſi modo reſpexerint, ac protinus alium quærunt: Ita non- … excidit, quod modo inſtituerant narrare, ſi interiectis … aliquot animum illorum alio deuocatis. *lib. 8. c. 22.*

…amdami. Lynces clariſſime omnium animantium cernunt, … obliuio rei ab oculis ſemotæ: Ita quidam acri ingenio, … obliuioſi. *in Simil.*

Quod maiore negotio chalybi aut marmori inſculpſeris, durat … quod maiore ſtudio diſcimus, nunquam obliuiſcimur.

¶ Apophthegmata.

Themiſtocles. Ludum literarium, præteriens, rogauit quid magi- … ſteretur? Artem memoriæ inquit alius, quo audito, malim … (Themiſt.) artem obliuiſcendi. *Plut. in Themiſt.*

Euripides abſurdarum rerum obliuionem ſapientiam nomina- … *Stob. ſerm. 18.*

… obliuionem interitum memoriæ eſſet dicebat. *Stob. ſer. 25.*

¶ Adagia.

Obliuionis campus. λήθης πεδίον.

Dicitur de vehementer obliuioſis, vel de rebus commentitijs ac … quæ nusquam ſunt.

Hac non egreditur verbum. ταύτῃ οὐκ ἐξέρχεται λόγος *Plut.*

In Lycurgi inſtitutione, qui natu maximus erat, ſtabat ad oſtiũ, … conuiuium ingredientibus dicebat oſtenſis foribus: Διὰ τούτων … οὐκ ἐκπορεύεται *Item Horatius.*

Ne fidos inter amicos
… qui dicta foras eliminet.

Proprii nominis obliuiſci. *Hieron.*

Dicitur in hominem vehementer obliuioſum, Ouid.

Nominis ante mei venient obliuia nobis.

Malorum obliuio.

Qui deprecabitur omen aliquod parum fauſtum: aut qui iubebit … obliterari memoriam malorum, vſurpabit illud Homeri.

Τάδε πάντα θεοὶ μεταμώλια θεῖεν.
Irrita Dij ſuperi ventis hæc omnia tradant.

Ne malorum memineris. μὴ μνησικακήσεις. *Val. Max.*

Admonitio, ne præteritarum calamitatum mentio fiat.

Ex libro gubernatores, ἐκ βιβλίου κυβερνῆται. *Galenus de compoſ. pharmacorum lib. 3*

Aſſimiles ijs qui prouerbio dicuntur gubernatores è libro. De mu… magiſtris alibi dictum.

Amnēſia.

Eſt obliuio eorum quæ in conuiuijs vel fiunt vel dicuntur. Plut.

Odi memorem compotorem, μισῶ μνάμονα συμπόταν.

In eos qui quæ inter amicos & inter pocula dicuntur liberius eli-minant. Germani dicunt, Was wir hie Roſen/ das bleib vnter der Roſen/ Weinreden gelten beym Wein.

Vino inſcribere mulieris iuſiurandum. τὰ γὰρ γυναικὸς ὅρκι' εἰς οἶνον γράφω.

Inſcribo vino ſi qua iurat fœmina. Innuit prouerbium, irrita eſſe ſolere quæcunq́; in compotationibus effutiuntur.

Viuorum oportet meminiſſe. *Cicero.*

In eos, qui plurimum de vita defunctis loquuntur, id quod vulgo putant ominoſum, mortuos in ore habere.

Ventis tradere.

Pro eo, quod eſt obliuiſci atq́; ex animo eijcere. in Windt ſchlagen.

Ollæ veſtigium in cinere turbato. χύτρας ἴχνος συγχεῖν ἐν τῇ τέφρᾳ.

Plutarchus in Sympoſiacis interpretatur, nullum euidens iracũdiæ veſtigium oportere relinqui, ſed ſimulatq́; deferbuerit atq́; reſederit animi tumor, omnium præteritorum malorum memoriam penitus tollendam eſſe.

Imis ceris eradere.

Hoc eſt: Delere penitus, ſic vt nullum omnino priſtinæ memoriæ veſtigium extet. Hier.

Bibere Mandragoram. Μανδραγόραν πίνειν.

Id eſt; Rerum obliuionem inducere Mandragoræ enim vis adeo ſomnifica ineſt, vt etiam enecet largiore potu. Eos etiam, qui ceſſant in officio dormitantq́; multam Mandragoram bibiſſe dicimus. Non diſſimile illud. Bibe elleborum.

¶ Exempla Profana.

Antoninus Caracalla Imp. adeo in literis & philoſophia profecerat, vt inter doctos numeraretur, magnamque diei partem philoſopharetur. Verum ipſum poſtea tanta cœpit obliuio doctrinæ, ac ſi literarum nomen nunquam audiuiſſet. *Dionyſ. & Suidas.*

Georgius TrapeZuntius, vir doctiſſimus, omnium literarum Græcarum Latinarumque in ſenio oblitus eſt. *Volat. l. 21. Anthrop.*

Meſſala Coruinus orator poſt ægritudinem, proprii nominis, oblitus eſt, quamlibet alias ei ſenſus vigerent. *Solin. c. 7. Plin. l. 7. c. 24. & Sab l. 10. c. 9.*

Theſeus nigro velo ad Minotaurum in Cretam nauigans, ſi victor rediret, albo velo vti iuſſus à patre Ægeo, mandati immemor, paterno præcipitio occaſionem dedit. *Theat. Zuingeri.*

Quidam Athenis vir eruditiſſimus, cum ictum lapidis capite excepiſſet, cætera omnia tenaciſſima memoria retinens: literarum adeo, quibus præcipue inſeruierat, oblitus eſt. *Val. l. 1. c. 8. & Plin. lib 7. cap. 24.*

Quendam ex præalto tecto lapſum, matris, affinium, & propinquorum oblitum ſcribit. *Plin. l. 7. c. 84.*

¶ Emblema.

Obliuio paupertatis parens.

Emblema. LXVI. Andr. Alciat.

Cum lupus eſuriens mandit ceruarius eſcam,
Præq́; fame captum deuorat hinnulaum,
Reſpiciat ſi forte, alio vel lumina vertas,
Præſentem oblitus quem tenent ore cibum,
Quæritat incertam (tanta eſt oliuio) prædam,
Quæ ſua neglexit, ſtulte aliena petit.

Vide, Memoria & Recordatio.

Obſcuritas.

¶ Definitio: et Etymolog.

O Bſcuritas, Græce ζόφος, ου, ὁ, & ζοφόω, obſcuro dicitur, veniuntq́;
obſcuritas, & obſcurus à, cura, quod ea quæ lumine carent, cu-
ram nobis obiiciant. Eſtque proprie obſcurum, quod eſt ſine lumi-
ne. Per metaphoram interdum pro ignobili ponitur, interdum pro
tecto, latenti & abſcondito, vnde obſcuram orationem dicimus, vel
obſcurum ſermonem, quod ænigma dicitur. Eſt n. ænigma quæſtio
verborum obſcuritate inuoluta; *ſecun. B. Tho. 2 Sen. diſt. 23. art. 1.* Vel
ænigma obſcura allegoria, *ſecund. Quint.* Eſt autem ænigma Græca
dictio. αἴνιγμα, τος, τὸ, αἰνιγματικός, οῦ, ὁ, ænigmaticus dicitur.

Obſcuritas, Caligo Spiſſa, Hebr. *Ophel, aphelah, maaphal,* à verbo
Aphel, Caliginoſus fuit, obtectus, & denſus tenebris velatus. Cogna-
tio non habet cum *Abal* Lugebat, nam Lugentes ſolent ſuas facies
velare & obſcurare: & cum voce *Pelé,* mirabile, quod ob oculis no-
ſtris eſt velatum & abſconditum. Dicitur item *Choſchec,* de quod vi-
de tit. Obliuio, Obſcuritas autem figurate denotat cœcitatem ſpiri-
tualem. *Prou. 69. 24. Rom. 1. 21. & 11. 1… Eph. 4. 18.*

Obſcurum difficile, & quod ſtatim intelligi non poteſt: vnde
Obſcuritas, hoc eſt, cuius ſententia latet iure ciuili improbatur. *l. ſi
legatario. § fin. ff. de fideicommiſſ. libert.* Baldus cenſuit omnem in-
tellectum qui non conſonat auribus vulgi, eſſe impertinentem *de
pace Conſtant. in verſ. promittendo.* Contra laude vehitur ſermonis

claritas. *in Aut. de Teſtam. imperfectis.* Solemus autem in obſcuris, quod veriſimilius eſt, aut quod plerunque ſit, inſpicere. *l. in obſcuris ff. de Reg. iuris, Iacob. Spieg. in Lex. iurid.*

Obſcuritas, ambiguitas, vel generalitas in verbis recipit interpretationem à quotidiano vſu. Nec mirum, quum & Legislatores deciſiones eorum ex quotidianis vſibus fundare ſoleut. *Tex. in l. certi conditio. § Si nummos. & in l. certe in fin. de Precat.* Et dicit Imp. *in l. 1. §. nulla de Vet. iur. enuc.* eas leges eſſe firmiſſimas, quæ quotidiano vſu roborentur. *idem ibid.*

¶ SIMILITVDO.

Thrineri. In anguſta tabula depicta, rerum varietas ſæpe decorum tollit; & ſaburra verborum ſæpe pulcherrimum ſententiam abdit *in apoph.*

¶ ADAGIA.

Per nebulam.
Per caliginem.
Per ſomnium.

Quarum rerum ambiguam quandam ac tenuem peneq; euaniſdam intelligentiam obtinemus.

Numeris Platonicis obſcurius. *Cic,*

Id ideo dictum, quod Plato numeris Pythagoricis *obſcurat ſuam philoſophiam, ac veluti nebulas offundit.*

Dauus ſum non Oedipus, *Terent.*

Oedipi ingenium ſcite proponendis ſimul & diſſoluendis ænigmatum ſcriptis nobilitatum eſt, propter diſſoluta Sphingis problemata, adeo vt in prouerbium abierit eius nominis appellatio. Jch hab kein Propheten Beer geſſen / Jch bin kein Prophet / ſondern ein Hirdt / ſpricht Amos.

Bœotica ænigmata. Βοιωτικὰ αἰνίγματα.

Dicebantur oblique atque obſcure dicta, quæq; perdifficile percipi poſſent.

Ne Apollo quidem intelligat. ταυτὸ δ' ὅτ' ἐστὶν ὃ δ' ἂν Ἀπόλλων μάθοι.

Id eſt: Nec Apollo quid ſibi hæc velint, intelligat, quod vehementer eſſet obſcurum & intellectu perdifficile.

Carcini poemata. Καρκίνου ποιήματα.

Dicebantur ea, quæ viderentur obſcurius & inſtar ænigmatis dicta.

Vide Paulo poſt, Occulta.

Obſtetrix.

¶ DEFINITIO: ET ETYMOLOG.

OBſtetrix, dicitur quæ opem fert patienti. Vnde & parturientes, *Fer opem,* clamant, *autor Donatus.* Obſtetrices Vlpianus vult eſſe probatiſſimæ & artis & fidei. *l. 1. in princ. de vent. inſpic. Iacob. Spieg. in Lex Iurid.*

Obſtetrix, ab obſtando dicta eſt, eo quod obſtat dolori, vel fœtui, ne laxatis vteri genitalibus clauſtris, in terram defluat. Græce *μαιῶτρια.* Hebr. autem *Meialledheth,* à verbo *Ialadh,* genuit, peperit: obſtetrix enim parturientem, mulierem ita iuuare videtur, ac ſi ipſamet pareret.

¶ LOCI BIBLICI.

Obſtetricum vſus longe antiquiſſimus, *Gen. 35. v. 17. & 38. ver. 28. Exod. 1. v. 15.* Obſtetricum in Ægypto pietas, 1. V. 17.

¶ SENTENTIÆ PHILOSOPHICÆ.

Obſtetricis officium requiritur, vt ſit perſpicacis intelligentiæ, non ſolum difficultati partus opportune expediteque ſuccurrendo, ſed etiam contra ea, quæ accidunt, protinus agendo, ingenioſe, in deligando, & in ſecando vmbilico infantis. *Ariſtot. in hiſtor. animal. l. 7. c. 10.*

Obſtetrices peritæ reprimunt intro in vterum pueri ſanguinem: quo facto ſtatim infans, qui iam deficiebat, recreatur & vitæ reſtituitur. *ibid.*

Obſtetrix prudens exercitata poteſt adiuuare in partus eleuatione. *Alb. Magn. de anim. l. 9. tractat. 1. c. 1.*

Obſtinatio.

¶ DEFINITIO: ET ETYMOL.

OBſtinatio, Græce αὐθάδεια, ας, ἡ, & αὐθάδης, εος, ὁ, ἡ, obſtinatus dicitur. Hebr. Obſtinatio, tenacitas mali propoſiti, pertinaciaque vinci nequit. Hebr. *Chozek* à verbo *Chazah,* præualuit, obfirmatus eſt. *Ita* ſolent pertinaces, recti ſpecie decepti, in prauo animi propoſito perſeuerare, & male conceptas ſententias mordicus retinere. Eſtque pertinax, imprudenter tenax, quaſi omnino tenax. *ſecund. Iſid. lib. Etymolog.* Differunt tamen pertinax & perſeuerans, quia perſeuerans eſt quantum oportet, pertinax vero plus quam oportet.

Obſtinatus eſt ille, qui perſiſtit in ratione peruerſa abſtinens à bonis, ſicut continens proprie eſt; qui perſiſtit in ratione [illegible] uis concupiſcentiis abſtinens. *ſec. B. Tho. ſec. Secun. q. 115. art.* [illegible] ſtino verbo, quod ſignificat obfirmo, venit obſtinatio [illegible] firmitas: & obſtinatus, obfirmatus.

Tres ſunt ſpecies Obſtinatorum. *Prima,* eorum qui [illegible] ne proficiunt; *Secunda,* eorum qui ex commonitione [illegible] fiunt; *Tertia,* eorum qui emendationem promittunt [illegible] ciunt. Ex correctione Manaſſes factus eſt melior, Nabal ex [illegible] nitione deterior, Pharao ex afflictione deterior. *Hugo de* [illegible] *nibus.*

¶ BIBLICI LOCI.

Obſtinatorum interitus. *Ezech. 6. V. 11.*

Obſtinatio cauenda. *Deut. 10. v. 16. Pſal. 95. v. 8. Prou.* [illegible] *2. v. 5. 2. Tim. 3. V. 13. Heb. 3. v. 8. 13. 15.*

¶ PATRVM SENTENTIAE.

Suſpirabam litigatus non ferro alieno: ſed mea ferrea [illegible] Velle meum tenebat inimicus, & inde funes mihi fecerat [illegible] ſa enim voluntate facta eſt conſuetudo, & dum conſuetudini [illegible] reſiſtitur, facta eſt neceſſitas. Quibusdam annulis ſibimet [illegible] tenebat me ſtricte dura ſeruitus. *Aug. lib. 6. Confeſſ.*

Intereſt in quantum & in quibus rebus erretur, & quam [illegible] quis corrigat, vel quanta pertinacia ſuum defendere [illegible] *idem epiſtola ad Marcellum.*

Ob hoc inflexibilis & obſtinatæ mentis malum punitur [illegible] ter, licet temporaliter perpetratum: quia quod breue [illegible] vel opere, longum eſſe conſtat in pertinaci voluntate; [illegible] quam moreretur, nunquam velle peccare deſineret; imo [illegible] viuere vellet, vt ſemper peccare poſſet. *Bern. in epiſt. 253.*

¶ SENTENTIAE PHILOSOPHICAE.

Contra negantes prima principia, non eſt diſputandum. *Ariſt. lib. 1. Phyſicorum.*

Nec cum iracundia, aut pertinacia recte diſputari poteſt. *Cic. lib. 1. de finib. bon. & malor.*

Inutiliter aliquid concupiſcere, & in eo perſeuerante [illegible] tio vicina ea dulcedo eſt. *Val. Max. lib. 7.*

Hominibus nimia pertinacia atque arrogantia accidere [illegible] vti eo recurrant, & id cupidiſſime appetant, quod paulo [illegible] tempſerint. *Cæſ. lib. de bell. ciuil.*

Pertinacia eſt, ex irrationali & inflexibili mentis [illegible] melioribus nolle cedere. *Cic.*

Tunc eſt conſummata infelicitas, vbi turpia non ſolum [illegible] ſed etiam placent, & deſinit eſſe remedio locus, vbi, quæ [illegible] tia, mores fiunt. *Sen. in Prou.*

¶ EXEMPLA BIBLICA.

Duritiei ſiue obſtinationis in malo *exempla:* Cain, *Gen. 4.* [illegible] Pharao, *Exod. 5. v. 2.* Iſraelitæ, 32. V. 7. 8. 9. 10. *Deut. 9.* 27. [illegible] 20. 2. *Paral.* 30. v. 8. 9. Filii Heli, 1. *Sam. 2. v.* 22. 23. 24. 25. [illegible] *exempla:* Ioan. Baptiſta, *Matth.* 3. 15. *Ioan.* 13. 9. Eccleſia [illegible] na, *Act.* 11. 18. & 15. 12. & 19. V. 30. 31. & 20. 3. & 26. 19. [illegible] pœna, *Eſaiæ* 1. 20. *Ier.* 19. 15, *Soph.* 3. V. 1. 2. Obſtinationis & [illegible] tionis *exempla:* Cain, *Gen.* 4. 6. Pharao, *Exod.* 7. v. 13. 22. & [illegible] 32. Hebræi, 2. *Reg.* 17. 14. 2. *Paral.* 24. v. 19. 21. & 30. 8. Sedechias [illegible] Iudæi, *Ier:* 5. 3. & 44. *verſi.* 10. 17. *Ioan.* 19. 15. *Act.* 7. 51. Iſraelitæ [illegible] 2. 4. *Zach.* 4. v. 11. 12. *Baruch.* 2. v. 8. 7. Amos, 4. *Verſicul.* 6. 7. [illegible] *Matth.* 23. 37. *Luc.* 13. 34. Principes Sacerdotum. *Matth.* 27. 4. [illegible] 10. *Ioan.* 11. 47.

Obſtinati neque legis concionibus, neque pœnis mouentur, niſi accedente ſancti ſpiritus ſingulari efficacia. *Exempla:* Pharao, *Exod.* 7. 8. 9. & 10. *cap.* Saul, 1. *Sam* 17. 18. 19. & 5. c. Iudas, [illegible] 7. 15. 35. c. Iſraelitæ, Amos 4. v. 7. &c. Agg. 2. 18. Obſtinatorum [illegible] tus, *Ezech.* 6. 4. 11.

Obtrectatio.

¶ DEFINITIO ET ETYMOLOG.

OBtrectatio, vituperatio, detractio, à verbo obtrecto, ex ob & tracto, a in e mutata. Eſt autem Obtrectare, autore Feſto, contra alienam ſententiam tractare, ſeu maledicere, quum ſcilicet alicuius dicta aut facta deprauantur. Obtrectat, qui maladicit de alio, [illegible] trahit, qui alicuius minuit laudem.

Obtrectatio Græc. *διασυρμός;* Hebr. *Cherppah,* improperium, conuitium, contumelia, à verbo *Charaph,* exprobrauit, [illegible] conuitiatus eſt, rigidis verbis tractauit, vituperauit. Cognationem habet cum verbo *Chaphar* perforauit, & pudefactus eſt, nam obtrectationibus cor perfoditur, & pudefit.

¶ LOCI BIBLCI.

Obtrectatio damnatur, *Leuit.* 19. 16. *Pſalm.* 15. 3. & 34. 14. & [illegible] *verſi.* 5. 6. & 120. 2. 140. 12. *Prou.* 4. 24. & 8. 13. & 24. *Verſi.* 9. 23. & [illegible]

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

...10. & 11.20. *Rom.*1.30.2.*Cor.*12.20.1.*Tim.*3.11.*Tit.*3.2. *Iac.* 1.26. ...& 4.11.1.*Pet.*2.1.

...trectatorum conſortia fugienda, *Prou.*24.21. Obtrectatorum ... *Pſal.*109.*v.*20.29. & 120.3.*Prou.*24.22.

¶ SIMILITVDINES.

Chryſoſtomi; quemadmodum vomitu laborantes, in principio ... detinere intus egredientes humores nituntur, cum vero fa... ſuccubuerint, magnis ſingultibus omnia è profundo e... Sic qui praua conſilia in proximos verſant, cum malignita... mentis ferre nequeant, obtrectationis ſaniem euomunt; *Hom.* ... *in Matth.*

...quis te prætereunte ſtercus commoueat, hoc facientem non ...nno conuicio & contumelia afficias? hoc fac & circa detractó... Non enim ſic commotum ſtercus illam fœtorem ſuſcipientem ...ginem percellit, ſicut aliena peccata excuſſa; & vita impura ...tium animos prodita contriſtare & exturbare ſolent. *Hom.*1. ...*bis Apoſtoli: Modico vino vtere.*

¶ ADAGIA.

Mortuis non conuitiandum.

...non inſultandum, nec in mortuum vltra congerenda con... quanquam iure ſit occiſus.

Non impetam lingua. οὐκ ἐπιγλωττήσομαι.

...ἐπιγλωττεῖσθαι, eſt lingua conuitijs inceſſere, proprie vero ... ad male ominantes.

Talem te pingam coloribus.

...talem te ſcribam, qualis es. Jch will dich recht abmahlen/ ...ſtreichen: ich will dir das Wapen recht viſieren.

...inter ſe reddere. σφεῖραν ἐπιδιδόναι.

Quadrabit in eos, qui ſeſe vicißim dicterijs inceßunt? Confine illi. ...inque vicem præbemus crura ſagittis. Sie ſchlagen ein... den Ballen zu.

...aculeo fugere. Βαλὼν φεύξεσθαι οἴει.

Metaphora prouerbialis, vbi quis dicto conuitio, ceu maleficio quo... ſtatim ſubducit ſeſe, ne vel tueri cogatur quod dixerit, ... mutuum recipiat.

Vulgus ſuſpicax.

...ſum vulgus pleraq; in malam partem interpretatur Ho-...

...ζυλοὶ γάρ τ' εἰμὲν ἐπὶ χθονὶ φῦλ' ἀνθρώπων.
Quippe homines pleriq; ſumus male ſuſpitioſi.

...em caninam rodere.

...ponit pro eo, quod eſt, hominem maledicum & impro-... conuitijs inſectari. Sic enim ſcribit in obtrectatorem quendam ...latratorem.

...deerunt tamen hac in vrbe forſan,
...vel duo, tresq; quaterue.
...llem rodere qui velint caninam.

...gator.

...gatores Marcus Cato vocabat litium auidos, & alienorum ...lumniatores.

...

...iuidia.

...lochum teris. Ἀρχίλοχον πατεῖς.

...maledico dicebatur. De Archilocho teſtatur. Hor.
Archilochum proprio rabies armauit iambo.

...chilochi patria. Ἀρχιλόχου πατρίς.

...teſtatur, hoc dici ſolere de mordacib. ac maledicis.

...Theonino rodi.

...dente rodi dicuntur qui conuitijs lacerantur.

...citius aliquis, quam imitabitur. Μωμήσεταί τις μᾶλλον, ἢ ...

...dicetur de re quapiam artis abſoluta, atque inimitabili. ...wir nicht alle dichten/ſo wöllen wir doch alle richten.

...uino mordere.

...clanculum obtrectant, lacerantq; quempiam, eum genuino ...dere dicuntur. Zur banck hawen. Es ſeind ſtiech/die nit bluten.

...am in Deorum cœtu. κἂν θεῶν ἀγορᾷ.

Quidam interpretantur de maiorem in modum probis & æquis, ... de vehementer maledicis.

Dentata charta.

Dentata dicuntur mordacia. M.Tullius.

Hipponacteum præconium.

Pro inſamı nota dixit M.Tullius, de Tigellio quodam.

Archilochia edicta.

Contumelioſa vocat ac virulenta.

Plauſtra conuitiis onuſta. καὶ ὅλας ἁμάξας βλασφημιῶν κατεσκέ... ἀλλήλων. *Lucian.*

Id eſt: Et ſolida plauſtra conuitijs onuſta, inter ſeſe effundebāt. Lo... de duobus Philoſophis inter ſeſe contumelioſe altercantibus.

Naues onuſtæ conuitiis.

Homerus Iliad. v.

Ἔστι γὰρ ἀμφοτέροισιν ὀνείδεα μυθήσασθαι,
Πολλὰ μάλ', οὐδ' ἂν νηῦς ἑκατόζυγος ἄχθος ἄροιτο.
Proborum ſupereſt ambobus copia ſumma,
Quorum onus haud portet centum ratis incita remis.

Affine illi. Quos tollere nec centum queant Ægyptij.

Morſus aſpidis. δῆγμα ἀσπίδος. *Nicander*

De malo immedicabili, aut lingua vehementer virulenta.

Hyſtricis ſeta. θρὶξ ὑστρίχος.

Id eſt: Pilus hyſtricis. Dici poterit dicterium, acriter in quempiam tortum.

¶ EXEMPLA BIBLICA.

Obtrectationis & detrectationis *exempla*: Filii Laban, *Gen.* 31.1. Vxor Putipharis, 39.*v.*14.17. Maria & Aaron, *Num.*12.*v.*1.2. Exploratores terræ 14.36. Multitudo, 16,41. Filii Belial, 1.*Sam.*10.17. Doeg Idumæus, 22.9. Principes Hanon, 29.3. Philiſtæi, 29.4. Principes Ammonitarum, 2.*Sam.*10.3. Abſalom, 15.3. Siba, 16.3. Rehum cum ſociis, 1.*Eſdr.*4.13. Ancilla Raguelis, *Tob.*3.*v.*7.8.9. Aman, *Eſth.*3.8. Principes Iuda, *Ier.*38.4. quidam Chaldæi, *Dan.*3.2. Danielis hoſtes, 6.3. Alcimus cum viris iniquis, 1.*Mach.*7.*v.*5.6.25. Simon, 2.*Mach.* 9.*v.*5.6. & 41. Alcimus. 14.*v.*5.6.7. Phariſæi, *Matth.*9.1. Iudæi, 11.*v.*8.19. *Luc.* 19.7. & 23.3. *Ioan.*7.12. & 8.48. & 9.*v.*16.24.28. Domini famulæ Pythoniſſæ, *Act.*16.20. Iudæi Theſſalonicenſes, 17.7. Epicurei & Stoici Philoſophi, *v.*18. Iudæi Corinthii. 18.13. & 19.9. Iudæi Aſiatici, 21.28. Barbari, 28.*v.*4.

Vide Accuſatio, Item Calumnia, Detractio & Maledicentia.

Occaſio.

¶ DEFINITIO ET ETYMOLOG.

OCcaſio, Græce ἀφορμή, ῆς, ἡ, & καιρός, οῦ, ὁ, dicitur. Eſt autem occaſio oportunitas temporis caſu proueniens. Venitque ab occido penul. breui, quod modo ſignificat obuenio, ab ob, quod eſt circum vel propter & cado. Occido etiam nonnunquam interimor ſignificat, vnde occaſus, hoc eſt interitus. Aliquando cado, vnde Sol occidere dicitur, quia cadere videtur dum mergitur, & occaſus Solis, ipſa merſio Solis.

¶ LOCI BIBLICI.

Occaſio oblata non prætermittenda, *Pſ.*32.6. *Eccl.*9.10. *Eſai.*55.6. & 65.11. *Ier.*13.16. & 21.12. *Oſe.*10.12. *Matth.*25.*v.*10.13. *Luc.*13.*v.*24.25. & 17.22. & 19.26. *Ioan.*7.34. & 8.21. & 12.35. *Rom.*2.4. & 11.2. 12.11. & 13.11. 2.*Cor.*6.*v.*1.2. *Gal.*6.10. *Heb.* 2.1. & 30.13.15. & 4.16. & 12.17. 1.*Pet.*3.9.

¶ SENTENTIAE POETICAE.

Ouid. 1. de Rem.

Temporibus medicina valet: data tempore proſunt,
Et data non apto tempore vina nocent.

Hor. 13. ode Epodon.

Horrida tempeſtas cœlum contraxit & imbres.
Niuesq; deducunt Iouem, nunc mare, nunc ſylua,
Threicio Aquilone ſonant: rapiamus amici
Occaſionem de die: dumq; virent genua.
Et decet, obducta ſoluatur fronte ſenectus.
Occaſione duntaxat opus improbitati.

Phocylides.

Καιρῷ δουλεύειν, μὴ δ' ἀντιπνέειν ἀνέμοισι.
Occaſioni obtempera, & noli ſpirare contra ventos.

Menander,

Ἅπαντα καιρῷ χάριν ἔπει τρυγώμενα.
Omnia tempeſtiue gratiam habent.

Idem,

Καιρὸς γάρ ἐστι τῶν νόμων κρείττων πολύ,
Occaſio enim eſt legibus potentior multo,
Καιροὶ καὶ καταλύουσι τὰς τυραννίδας.
Occaſiones autem diſſoluunt tyrannides.
Πολλῶν ὁ καιρὸς γίγνεται παραίτιος.
Multarum rerum occaſio eſt cauſa.
Πολλοὺς ὁ καιρὸς ἄνδρας οὐκ ὄντας ποιεῖ.
Multos occaſio viros non exiſtentes facit.
Τάχιστ' ὁ καιρὸς μεταφέρει τὰ πράγματα.
Celerrime occaſio permutat res.

Periander.

Καιρὸς πρόσμενε, *Occaſionem expecta,*

De occaſione Auſonius in hunc modum ſcripſit.

Cuius opus? Phidiæ qui ſinum Pallados eius
Quiq; Iouem fecit, tertia palma ego ſum.
Sum Dea quæ rara & paucis Occaſio nota.
Quid rotulæ inſiſtis? ſtare loco nequeo.
Quid talaria habes? volucris ſum: Mercurius quæ
Fortunare ſolet, trado ego, cum volui.
Crine tegis faciem, cognoſci nolo, ſed heus cur
Occipiti caluo es? ne tenear fugiens.
Quæ tibi iuncta comes dicat tibi, dic rogo, quæ ſit?
Sum Dea, cui nomen nec Cicero ipſe dedit.
Sum Dea quæ facti, non factiq; exigo pœnas:
Nempe vt peniteat, ſic Metanœa vocor.

Tu modo dic, quid agat tecum? ſi quando volani,
Hæc manet, hanc retinent quos ego præterij.
Tu quoq; dum rogitas, dum percunctando moraris,
Elapſam dices me tibi de manibus.

Cato lib. 2.

Rem tibi quam noris aptam dimittere noli,
Fronte capillata poſt eſt Occaſio calua.

¶ SENTENTIÆ PHILOSOPHORVM.

Neque in ridiculis ſerias res agas, neque in rebus ſeriis nugis gaudeas. nam quicquid non tempeſtiue nec in loco fit, vbiq; moleſtum eſt. *Iſocrates ad Deminicum in Paræneſi ſua grauiſſima.*

Singulis actionibus aliud conuenit, aliudque tempus ad hoc vel illud perficiendum. Eiusmodi vero tempus eſt actionis cuiuslibet opportunitas, tanquam bonum atque fidem agentibus afferens & effectis. Quapropter Pythagorici primam quoque cauſam, à qua omnibus adeſt bonum, opportunitatem nominauerunt: quippe cum omnibus, vt perfecta ſint largiatur: omnia denique ſic coaptantur, dum cauſæ quidem perficientes ad perficiendum promtiſſimæ ſunt: ſuſceptura vero ad participationem expergiſcuntur, & illæ rurſum potentiam porrigunt perficientem: hæ autem potentiam aptitudinis natura ſuſceperunt. Duplex enim potentia eſt, altera quidem agentis, altera patientis, & illa eſt mater actionis, hæc perfectionis eſt ſuſceptaculum. *Proculus.*

Pittaci illa eſt celebrata ſententia, γνῶθι καιρὸν, id eſt, notis tempus vel oportunitatem, ſiue tempeſtiuitatem. Romana vox: Veni in tempore. Interpretatio huismodi ſapientiſſimi dicti ſaluberrimi vt ſcilicet norimus in rebus agendis, obſeruemusque opportunitatem vt in tempore cuncta aggrediamur. Terentius, rerum omnium eſſe primum, tempus, ait. Repetent cuncti (vt verbis Auſonii vtar) quotus offenſam incidat, ſpectata cui non fuerit opportunitas. Medicus in danda medicina ægroto, norit tempeſtiuitatem. nam vt ille inquit temporibus medicina valet: contra nihil eſt in morbis magis periculoſum, quam immatura medicina. Quod & memorat Seneca in libro ad Albinam matrem, de conſolatione. Præcipit Plinius noſter, cauendum, ne in remediis vitia fiant, quod euenit nimia, aut intempeſtiua medicina. In cibo quoque dando, ô medice noſce quando intempeſtiuum eſt: Nam, vt Cornelius Celſus veriſſime ſcribit: optimum medicamentum eſt cibus opportune datus, qui quando dari debeat, inter medicos non ſatis conſtat. Notum eſt illud Ouidianum.

Ipſa leget tempus, medici quoq; tempora ſeruant.

Plautus opportunitatem innuens efficaciſſimam, eſſe in rebus ait in Pſeudolo. Ipſa mihi opportunitas non potuit opportunius aduenire. Item in Menechmis: Non potuiſti magis per tempus mihi aduenire, quam aduenis. Ita ego ſoleo, commoditatis omnes articulos ſcio.

Hiſtorici prodiderunt, Veſpaſianum in temporis fuiſſe facillimum & indulgentiſſimum, quo in balneum tricliniumque tranſiibat: eaque momenta, atque occaſionem domeſticos, ad aliquid petendum magnopere optaſſe.

Γνῶθι καιρὸν, id eſt, noſce tempus.

Conſimiliter vos, qui vultis apud principem impetrabiles eſſe, captate id tempus, quo remiſſior, hilarior, indulgentiorque eſſe ſolet: ſcitote plus pollere tempeſtiuitatem hanc ad ſucceſſus petitionum, quam adipem leonis, quam ſanguinem baſiliſci, quam ſpondylon draconis, quam anguium drynedarum ouum, cæteraque id genus promiſſa magicæ vanitatis. Contra, non parum multi intempeſtive interpellantes, merito repulſam patiuntur: Quibus illud Naſonis dici poteſt:

Non adijt apte, non legit idonea credo, Tempora.

Horatius probe callens, quantum opportunitas valeat, ſic ſcribit:

Niſi dextro tempore Flacci
Verba per attentam non ibunt Cæſaris aurem.

Idem mittens Auguſto librum, monet portatorem, vt tempeſtiuiter adeat: vt videlicet, ſi validus, ſi lætus erit, ſi denique poſſet.

Tempeſtiuitas denique perſpicienda in materia cædenda, in emptionibus, venditionibus, amationibus, in agriculturis, frumentis decidentis, meſſibus, vindemiis, oleitate, ſationibus, inſitionibus, propagationibus, &c. *Reliqua lege apud Philippum Beroaldum in heptalogo ſapientum.*

Quoties fortuna offert commoditatem, quæ tibi ſit apta, ſtatim arripe: nam occaſio frontem habet capillatam, vt ea parte teneri poſſit? verum ſi ſemel ſe verterit, ab occipitio calua eſt, vt iam apprehendi nequeat, hoc eſt, opportunitas cum contingit, teneri poteſt, non redit autem cum voles, ſi neglexeris. Hic admonendum illud, quod Græci fingunt de Deo cœco, de quo copioſius in prouerbiis. *Eraſmus.*

Paruæ occaſiones, magnarum rerum cauſæ exiſtunt. *Demoſthenes ex orat. ad Leptinem.*

Occaſione parua & prima quæque offenſio celeriter omnia diſtulit atque euertit. *Demoſt. ex orat. de Cherrhoneſiacis.*

Oportet eum, qui ex vobis rempublicam adminiſtrat [illegible] ſubito affectibus ad iracundiam impellentibus obtemperare [illegible] rationi, & rebus ipſis & temporis opportunitati ſeruire [illegible] leriter concidere ſolent, hæc vero permanere, & in longum [illegible] exiſtere. *Ex orat. in Ariſtog.*

An exiſtimatis ipſam rei bene gerendæ occaſionem [illegible] valere, ac etiam abſque iure id quod conducit efficere [illegible] cum in id ius ſimul & occaſio & vtile conſentiunt, aliud [illegible] tempus expectabitis veſtræ ſimul & aliorum Græcorum [illegible] recuperandæ? *Ex orat. de fœdere Alex.*

Qui recte occaſione vſi non ſunt, ii ne ſi boni quidem [illegible] diis acceperint, eius recordantur. *Olym. 1.*

Aggreſſuros aliquid iuuat occaſio, quæ cum ſe offert [illegible] nionem, etiam ſi vires alioqui minores ſunt, incitat vt [illegible] adeant, præcipue ciuitatis, &c. *Thucyd. l. 3.*

Dominatur occaſio in cunctis rebus humanis, maxime [illegible] bellicis. *Polyb. hiſt. l. 9.*

Quod opportunitas & occaſio magnam partem in [illegible] rebus, maxime vero bellicis ad perficiendos conatus [illegible] obſcurum eſt. *idem, l. 10.*

Occaſionum in bello maximum eſt in vtranque partem [illegible] tum. *Plut. in Coriolan.*

Armatus intentusq; ſis, neq; occaſioni tuæ deſis, neq; [illegible] ſionem hoſti des. *Liu. Decad. 3, l. 2.*

Rebus in aſperis & tenuibus fortiſſima queque conſilia [illegible] ſunt: quia ſi in occaſionis momento, cuius prætervolat [illegible] tas, cunctatus paulum fueris: nequicquam mox omiſſam [illegible] *idem Decad. 3. l. 5.*

Plura negotia opportunitate occaſionem quam viribus [illegible] cte confecta, *Dion. l. 43.*

Oportuni ſunt magnis conatibus tranſitus rerum, [illegible] tione opus, vbi perniciosior ſit quies quam temeritas. *Tac.* [illegible] *lib. 1.*

Occaſio in bello amplius ſolet iuuare, quam virtus. [illegible] *cap. 26.*

Boni duces publico certamine nunquam niſi ex [illegible] nimia neceſſitate confligunt. *ibid.*

Occaſio reliqua omnia intra ſe continet. *Procop.* [illegible] *Perſico.*

Præſtat præuenientem in tuto eſſe, quam bene [illegible] ſione amiſſa turpiter ab inimicis pati, *idem, l. 2.*

Rerum humanarum momenta in Occaſionis [illegible] ſtunt. Nam ſi per ignauiam quis fortunam paratam [illegible] ſua culpa ab ea deſeratur, nequaquam illam, ſed ſeipſam [illegible] *idem de bello Vandalico l. 2.*

Quibus ſpes dubia eſt, nec breuiſſimum quidem [illegible] cidiſſe conduxerit, temporis ſiquidem vbi occaſio ipſa [illegible] rendæ præteriit, inutile proculdubio fit quodcunque [illegible] penditur ſtudii, vel ſi id quidem permaximum fuerit, [illegible] ſuperuacaneum nil admittente virtutem. Nam & [illegible] ceſſitate, vel ea quæ in poſterum fiunt, vana, inania, [illegible] ſint, neceſſarium eſt. *idem, de bello Goth. l. 3.*

Occaſio anima actionum eſt *G. Pachym hiſt. l. 3.*

In omni re bellica (quod vſus ipſe docuit) plurimum [illegible] let, quam optimus quisque imperator ſummo ſtudio [illegible] complecti debeat; quippe cuius ea natura ſit, vt ardua in [illegible] cile vertat. Sed in omni occaſione capienda, inceptiſque [illegible] quendis duo potiſſimum ſeruanda ſunt: alterum quod [illegible] eſt, mature id vt fiat. Quid enim occaſione breuius aut [illegible] Alterum vt ſuo quæque res geratur ordine: quando in re [illegible] militari nihil ordine ipſo potius ac maius ſit. *Io. Iouian. Pontan.* [illegible] *lib. 1.*

Cum non ſemper hoſtium conditiones offenſioneſque [illegible] bus notæ, in bellis ſæpenumero pulcherrimæ occaſiones [illegible] tur. *F. Guicciar. in hiſt. lib. 2.*

Nihil occaſione ocius elabitur. *idem, l. 22.*

Pœnitebat duces ſe potius voluntati legati pacem à [illegible] petitam repudiantis, quam ſuis conſiliis obtemperaſſe, qui [illegible] militarium peritiſſimi, viciſſitudines rerum experiendo [illegible] offerentis ſe fortunæ beneficio præſenti vtendum, maiorum [illegible] auiditate, perſæpe quod iam teneretur, è manibus elapſum, [illegible] inde virtute repeti poſſe. *P. Æmil. l. 6.*

In præcipiti bellicarum rerum occaſione, grauia repentinaque pericula multæ deliberationis conſilium non admittunt. *P. Iou.* [illegible] *hiſt. lib. 3.*

Bellicæ occaſionis ratio certis atque breuiſſimis rerum & temporum momentis conſtat, *idem, lib. 15.*

Raræ ſunt atque fallaces magnæ occaſiones, quas prudentes & magnanimi cum offeruntur arripere debent: eas vero negligere, ſumma reprehenſione dignum eſt: ac ſæpe nimis curioſa ſapientia, & futuri nimium ponderatrix, vituperatur: quoniam res humanæ tot tamque variis caſibus ſubiiciuntur, vt raro id eueniat, quod [illegible] etiam ſapientes exiſtimarant. & qui præſens bonum futuri periculi timore, quum id nec certum nec propinquum eſt, negligit, ſummo ſæpe dolore & infamiæ nota, eorum periculorū, quæ poſt vana [illegible]

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

... vtilitatis & gloriæ plenas occaſiones amiſiſſe reperitur. *F. ... hiſtor. lib.4.*

... bellis occaſiones innumeræ, quia ducibus non ſemper hoſti ... errores & difficultates ſunt notæ, amittuntur. *idem, l.14.*

... Facile eſt præclaras occaſiones amittere, & contra, difficile eas ... : ideoque dum manibus tenentur, omni ſtudio ad eas reti... eſt enitendum. *idem l.16.*

¶ Apophthegmata.

Themiſtocles, Antiphates adoleſcens, qui prius Themiſtoclem a... fugerat ac faſtidierat, vbi vidit illum gloria celebrem po... magna pollentem, vltro adiit illum blandiens, cui The... : O adoleſcens! ſero quidem ambo, ſed tamen ſapere cœ... Sentiens, illum non arripuiſſe occaſionem ſeſe offerentem, ... verò nunc non vacare per negotia talibus affectibus indulgere. *... in Græcor. apoph.*

Antigonus, Quum Antigonus in arduis ac præruptis locis plani... imminentibus exercitum haberet, Pyrrhus poſitis circa Naphã ... poſtridie per caduceatorem, vt in campum deſcendens Mar... experiretur, prouocauit, Antigonus verò reſpondit, ſuam mali... non magis armorum quam temporum eſſe. Pyrrho, ſi illum ... vitæ tædium cepiſſet, ſatis multas ad interitum vias patere. *... in Pyrrho.*

Annibal, Poſt calamitatem à Romanis apud Cannas acceptam ... M. creatus eſt imperator cum Claudio Marcello, viro auda... gestienti cum Annibale confligere. Fabius potius ſpe... futurum, vt ſi pugna abſtineret, Annibalis exercitus ductu ... deficeret. Id ſentiens Annibal dixit ſe magis formidare ... à pugna quieſcentem, quam Marcellum pugnantem. *Plut. ... Rom. apoph.*

... Domitius, vbi contemplatus eſſet hoſtium phalangem, exerci... hortantibus vt confeſtim aggrederetur, negauit tem... ſufficere ad hoc, vt tot millibus trucidatis, ac direptis impedi... in caſtra reuerſi, ſua curarent corpora. Sed hoc ipſum poſtri... tempeſtiuè facturum dixit: Ac poſtero die congreſſus, quin... millia trucidauit. Vir ſtrenuus non dubitauit de victoria, ... modo temporis gerendæ rei par eligebat. *Plutarchus in a...*

... Africanus, cum hoſte dicebat non eſſe confligendum, niſi ... daret occaſio, aut vrgeret neceſſitas: quod incogitantis ſit, ... tatem oblatam negligere: & extremæ ignauiæ ſit, tum ... fortem animum, cum audacia ſpem præbet incolumi... formidoloſitas nihil aliud quam certum promittit exitum. *... vita eius. Valer. Max. lib.7.c.2.*

... minor, cum videret hoſtes deſpondere animum, aiebat ſeſe ... eniret, mora temporis emiſſe, addens, Bonum ducem per... medicum non niſi in extrema curatione ferrum adhibere. ... per occaſionem adortus Numantinos, terga illos dare ... *Plut. in Rom. apoph.*

Marius, in bello ciuili, cum foſſa cinctus obſideretur ab hoſti... nuit ſeſe, tempus expectans opportunum. Popedio autem ... dicenti, Si magnus es imperator, ô Mari, deſcende in confli... Imo tu, inquit, ſi magnus imperator, coge me nolentem ad ... venire. *Plut. in apoph.*

¶ Similitudines.

...ſtomi, Sicut in corporibus, & in fiſtulis, niſi prius quis hu... influentem ſiſtat, & vulnus terentem quotquot impoſuerit ... menta, mali fonte non obſtructo, incaſſum omnia facit: Iti... & nos, niſi occaſionem, quaſi fontem mali, cauerimus. *lib.1. de ... one cordis.*

Procli, Quemadmodum totius mundi quidam circuitus ſunt ... ditatis ſterilitatiſue cauſæ animalium atque plantarum: Ita ... actionibus aliud conuenit, aliudque tempus ad actionem ... illam perficiendam. *De anima & dæmone.*

Quemadmodum locus vnicuique corpori ab ipſa natura proprie ... tus eſt: ſic & temporis partes aliæ aliis conueniunt actioni... *ibid.*

Plinij, Morus nouiſſima omnium germinat, & tamen parit inter ... mas: ita qui tempus idoneum operiuntur rei conficiendæ, etiam ... cœperint, tamen maturius conficiunt. *lib.15. cap.24.*

Apes peragant opus ſuum non ſtatis diebus, ſed quoties cœli cõ... modi tas inuitat: ita ſuo quæq; tempore rapienda eſt occaſio, *libr. ... 6. & 10.*

Roterodam, perſica ob idipſum pluris veneunt, quod non dura... niſi triduum: ita auidius rapiendum, quod cito prætervolat, ... uenta. *in ſimil.*

¶ Adagia.

Cape crines.

Dicitur pro arripere occaſionem oblatam, & arreptam retinere.

Nunc tuum ferrum in igne eſt. *Seneca.*

Dicebatur de eo, cuim negotium iam ageretur.

Ianuam aperire.

Repagula aperire, τὰς κλεισιάδας ἀνοίγειν.

Anſam præbere.

Metaphoræ prouerbiales, quæ ſumuntur tam in bonam quam malam partem, pro eo, quod eſt occaſionem adminiſtrare. Talis & Terentiana illa.

Feneſtram aperire.

Verum non niſi in malam partem. Die Thür auffthun. *Sic,* Das Liecht darzu halten.

Faſces ſubminiſtrare.

Eximere è manu manubrium. *Plautus.*

Hoc eſt: iam paranti facere quippiam, peragendi extorquere facultatem.

Anſam quærere, arripere.

Id eſt: Captare occaſiones. Contraria. Anſam præterire, negligere.

Id eſt: Occaſiones rerum agendarum amittere.

Gladium dediſti qui ſe occideret. *Plaut.*

Hoc eſt. Materiam & adiumentum ſubminiſtrandi ad perniciē.

Non ſemper erit æſtas. οὐκ αἰεὶ θέρος ἐσσεῖται. *Heſiodi verſus eſt.*

Οὐκ αἰεὶ θέρος ἐσσεῖται, ποιεῖσθαι καλιάς.

Æſtas non ſemper fuerit, componite nidos.

Docet parandum eſſe in adoleſcentia, quo laſſa ſenectus frui poſſit.

¶ Hieroglyphica.

Occaſiones captorem, ſeu hominem temporum omnium conditioni ſeſe accommodantem per *Echinum* animal deſignauit antiquitas. Nouit equidem *Echinus* (terreſtrem intellige) cubilia ſua, Aquilonum & Auſtrorum mutatione commutare. Duas enim cubilibus feneſtras facit, alteram Notum verſus: Boream verſus alteram, quaque parte ventum futurum præcognoſcit, feneſtram obturat, alteram recludit: ſin intra tectum alatur, ad parietem diſcedit. *Pier. Val. l.8. pag.74. F.*

¶ Emblema.

Emblema cxxi. Andreæ Alciati.
διαλογιστικῶς.

Lyſippi hoc opus eſt, Sicyon cui patria, tu quis?
Cuncta domans capti temporis articulus.
Cur pinus ſtas? vſque rotor talaria plantis
Cur retines? paſſim me leuis aura rapit.
In dextra eſt tenuis dic vnde nouacula? acutum
Omni acie hoc ſignum me magis eſſe docet.
Cur in fronte coma? occurrens vt prendar. At heus tu
Dic cur pars calua eſt poſterior capitis?
Me ſemel alipedem ſi quis permittat abire,
Ne poſſim oppreſſo poſtmodo crine capi.
Tali opifex nos arte, tui cauſſa edidit, hoſpes:
Vtq; omnes moueam, pergula aperta tenet.

¶ Fabula.

Hœdus & Lupus.

Supra tectum domus ſtans hœdulus lupum prætereuntem inclamabat, & ille maledicebat. Cui lupus, non tu, inquit, ſed tectum mihi maledicit.

Sæpe locus & tempus fortes facis homines timidos, vt inſultare etiam præſtantiſſimis non vereantur.

Vide Tempus.

Oculus.

¶ Definitio et Etymolog.

Oculus, ὄμμα, ὀφθαλμὸς, οῦ, ὁ, & ὀφθαλμία, ας, ἡ, oculorum morbus dicitur. Oculi dicuntur, quia ſuperciliorum tegminibus nos Deus occuluit, *ſecundum Varronem*, Hebr. *Hain*, Oculus virtus, viſiua, lux, ſplendor, aſpectus, ſpecies incurrens in oculos. Item, fons ex quo, velut ex oculo aqua fluit, à verbo *Haian*, aſpexit, oculis obſeruauit, direxit oculum aliquid intuendo.

¶ Biblici Loci.

Oculus interdum ex Hebræorum idiotiſmo, pro toto hominis ingenio ponitur, & tunc mentis ipſius indicium ſignificat, *Matth.6. v.22. Luc.11.34.* eo quod oculi ſunt præcipui mentis indices. Oculus ſimplex & rectus, *Ecclеſ.35.12. Matth.6.23. Luc.11.34.* Oculus malus, pro inuidia, *Matth. 20.15. Marci 7.22. Deut.15.9.* Oculus nequam, *Geneſ.6. v.2. Prouerb.6.v.13. Eccleſ.4.8. & 14.8. & 31.14. Matth.6.22. Marci 7.22. Luc.11.14. 1. Ioan.2.16.* Oculus allegoricè & hyperbolicè eruі iubetur, *Matth.5.29.* Oculus inſatiabilis eſt, *Eccl. 1.8.* Oculum eruenti oculus eruendus, *Exodi 21.14. Leu.24.20. Deut.9.21. Matth. 5.18.* Oculi aperiuntur Adamo & Euæ, *Geneſ.3.7.* Balaamo, *Num.22. v.31.* Cæco nato, *Ioan. 9.10.* Aperiri dicuntur autem oculi Hebræis, cum videdi vſus reſtituitur, *Io.9.10.* Oculi eruũtur, Samſoni, *Iud.16.*

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Sedechiæ, 2. *Reg.* 25. *v.* 7. Oculi dextri Iabeditarum ab Ammonite pro fœderis ſigno petuntur, 1. *Sam.* 11. 12.

Oculus fidei, 2. *Corinth.* 4. 8. Oculus mentis, vel intellectus, *Num.* 24. 3. *Deut.* 29. 4. *Eſa.* 6. 9. *Luc.* 24. 29. *Actor.* 26. 18. *Epheſ.* 1. 18. In oculis tuis, vel coram te, pro apud te, vel tibi, Hebraiſmus, *Matth.* 11. 26.

Oculorum cuſtodia quantopere ſit neceſſaria ad vitandum peccata, *Gen.* 3 6. & 6. 2. & 34. 2. & 38 15. & 37. 7. 2. *Sam.* 11. 2. & 13. 1. *Iob.* 38. *v.* 11. *Pſalm.* 119. 37. *Prou.* 23. *v.* 26. 33. *Eccl.* 9. *v.* 5. 7. 8. 9. 18. & 25. 24. & 41. 25. & 42. 12. *Iudith* 10. *v.* 17. 18. & ,2. 16. *Dan.* 13. 8. *Matth.* 5. 28. 2. *Petr.* 2. *v.* 14.

¶ Sententiæ Biblicæ.

Oculus ſpiritualis bonus.

Lucerna corporis tui eſt oculus tuus. Si oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidum erit. *Matth.* 6.

Lucerna corporis tui eſt oculus tuus. Vide ergo, ne lumen quod in te eſt, tenebræ ſint. Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit, non habens aliquam partem tenebrum: erit lucidum totum. Et ſicut Lucerna fulgoris illuminabit te. *Luc.* 11.

Malus.

Si autem oculus tuus fuerit nequam; totum corpus tuum tenebroſum erit. Si ergo lumen quod in te eſt, tenebræ ſunt, ipſæ tenebræ quantæ erunt: Vide ergo, ne lumen quod in te eſt, tenebræ ſint. *Matth.* 6. *Luc.* 11.

Oculi corporalis vſus.

Auerte oculos meos ne videant vanitatem. *Pſal.* 118.

Oculi tui recta videant, & palpebræ tuæ præcedant greſſus tuos. *Prou.* 4.

Sapientis oculi in capite eius: ſtultus in tenebris ambulat. *Eccleſiaſt.* 2.

Melius eſt videre quod cupias, quam deſiderare quod neſcias. 6.

Dulce lumen & delectabile eſt oculis videre ſolem. 11.

Venuſtatem & pulchritudinem deſiderabit oculus tuus, & ſuper hæc virides ſationes. *Eccl.* 40.

Abuſus.

Qui annuit oculo, dabit dolorem. *Prou.* 10.

Oculi ſtultorum in finibus terræ. 17.

Exaltatio oculorum, & dilatatio cordis, lucerna impiorum peccatum. 21.

Memento quoniam malus eſt oculus nequam: Nequius oculo quid creatum eſt? *Eccl.* 13.

¶ Sententiae Philosophicae.

Oculi augent dolorem, qui ea, quæ cæteri audiunt, intueri coguntur, nec auertere à miſeris cogitationem ſumunt. *Cic. ad Torq.*

Acerba audire tolerabilius eſt quam videre.

Difficile eſt multa ſimul inſpicere. *Ad Curion.*

Oculi morum indices. *Demoſth.*

Quiuis homo delectatur, dum lumen videt.

Idem oculorum eſt iudicium. *Euripides.*

Oculus ad cognitionem neceſſario pertinet. *Ficin. in Dion. Areop de diuinis nominibus.*

Oculi ſpirituali modo ſpecies ſuſcipiunt: Nam cum lumen ſolis ſpirituale & incorporeum ſit, quicquid ſuſcipit, naturæ ſuæ ſuſcipit modo, ideo colores & figuras corporum modo ſuſcipit ſpirituali & eodem pacto ipſum ab oculis ſuſceptum inſpicitur. *Idem in Platone conu. or.* 4. 44.

Oculorum fulgorem D. Auguſtinum habuiſſe fertur, vt qui acrius intuerentur, quaſi ad Solis fulgorem vultum demittere cogebatur: & Tiberius noctu in tenebris ad breue tempus videbat. *ibid. or.* 7. *c.* 4.

Oculi diuinitus dati ſunt ob cœleſtium cognitionem & imitationem, & ob philoſophiam optimum diuinitatis donum. *Fic. in Plat. Tim. c* 31.

Oculi natura diaphana eſt, id eſt, translucida fit potiſſimum natura ſolari, & idcirco lumen naturaliter appetit, facileque impletur lumine ſolis *idem in Plotin. En* 3. *lib.* 9. *c.* 3.

Oculi angulum ſi digito leuiter preſſeris, lumen intimum ſibi ipſi protinus emicabit. *idem in Plotin. En. lib.* 3. *c.* 8.

Oculi ſunt animi Indices, per quos homines clementiam, miſericordiam, amorem, odium, iram, lætitiam, triſtitiam, & huiuſmodi affectus oſtendunt & magis eos augent. *idem de reg. libro ſexto, cap.* 10.

Oculus non ſolum lumen cognoſcit, ſed etiam tenebras: ſed lumen per ſe, tenebras negatione luminis. *Ioan. Gram. in* 4. *phyſic. text.* 118.

Oculus domini equum pinguem reddit. *Ariſtotel. œconom.* 1. *capit.* 6.

Vide Viſus.

Occulta.

¶ DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

OCculta, abdita, abſcondita, à verbo, occulo, occului, occultum, Græcè ἀποκεκρυμμένα. Hebr. *Miſtarim*, à verbo *ſathar*, abſcondit, occultauit. *Sether*, abſconſio, abſconditum latibulum. *Sithra*, latibulum, *Deut.* 32. 38. *Miſtar*, myſterium, res occulta & abſcondita. *Miſtarim*, latibula, Pſ. 10. 8. *Miſtor*, abſconſio protegens aliquem. *Ieſ.* 4. *v. vlt.*

¶ Sententiae Poeticae.

Ex Comicis Græcis.

Ἀφεὶς τὰ φανερὰ μὴ δίωκε τἀφανῆ.
Aperta linquens, perſequi noli abdita.
Ἢ μὴ ποίει τὸ κρυπτὸν, ἢ μόνος ποίει.
Quod vis latere ne fac, aut ſine teſtibus.
Ὑπόνοια δεινόν ἐστιν ἀνθρώποις κακόν.
Suſpicio graue mortalibus cunctis malum.

Occultum eſſe non poteſt, quicquid illuſtriſſimi homines agunt. *Xenophon de Ageſilao.*

¶ Adagia.

Terra defoſſum habet. γῇ κρύψας ἔχει.

In eum, qui non impertit, neque profert ſuas opes. Er hats bey ſich begraben.

Occultæ muſices nullus reſpectus. οὐδεὶς ὄφελος ἀποκρυφίας μουσικῆς.

Cuius adagij ſenſus eſt Quamuis egregias animi dotes ſi non proferas, perinde eſſe quaſi non habeas. Ouidius:

Tu licet & Thamyram ſuperes atque Orphea cantu,
Non erit ignota gratia magna lyræ.

Plutus ἄζηλος.

Sunt nonnulli mortales qui vel natiuo quodam ingenio vitio, vel data etiam opera, quæ ſciunt diſſimulant, & alijs grauantur impertire. His illud nonnunquam euenire ſolet vt pro indoctis negligantur.

Qui ſunt apud inferos terniones. τὰς ἐν ᾅδου τριακάδας.

Hoc adagio ridebantur ij, qui res abditas & abſtruſas curioſa quadam diligentia veſtigarent.

Niſi ſi qua vidit auis. πλὴν εἴ τις εἶδεν ὄρνις.

De re vehementer occulta.

Attici Eleuſinia. Ἀττικοὶ Ἐλευσίνια. *Zeno.*

Subaudiendum καθ' ἑαυτοὺς. Id eſt, inter ſe vſurpatur, ſi qui conueniunt inter ſeſe aliqui, ſecreto de re quapiam arcana tractantes.

In tenebris ſaltare. ἐν τῷ σκότῳ ὀρχεῖσθαι. *Lucian.*

Eſt rem gerere clanculum, nullo teſte, nulloque iudice.

Monſtrum alere. *Terent.*

Monſtrum alitur, vbi quid occulti vitij latere ſignificamus.

Muris circumcurrentibus. τῶν τειχῶν περιτρεχόντων.

Licebit vti, cum aliquid monſtri alitur, & ob id captari ſecreta.

Summis ingredi pedibus. ἄκρῳ ποδὶ ἐπιβαίνειν.

Dicitur qui clanculum aut cautim aut pedetentim, quod aiunt, conatur aliquid.

In aurem dicere. εἰς οὖς λέγειν. *Matth.* 10.

Vel hodie vulgo dictant, pro eo, quod eſt clanculum ac ſecreto committere. In Euangelio, & quæ in aurem audiſtis, prædicate ſuper tecta. Heymlich in ein Ohr ſagen.

Oſtium obdite prophani. θύρας ἐπίθεσθαι βέβηλοι. *Lucian.*

Conueniet vti ſi quando ſignificabimus nos de rebus arduis & arcanis loquuturos eſſe.

In ſimpulo. *Cicero.*

In ſimpulo olim fieri dicebant, quod vel clanculum, vel inter minuta atque humili fieret.

In angulo. ἐν γωνίᾳ.

In angulo fieri dicitur, quod fit in occulto. Vnder dem Hütlein ſpielen/ Im winckel ſpielen.

Admoto capite. *Homerus.*

Ἄγχι σχὼν κεφαλὴν, ἵνα μὴ πευθοίαθ' οἱ ἄλλοι.
Admoto capite, reliqui ne audire valerent.

Admonet eo loco, ſi quis obiurgandus eſt amicus, vt id primum fiat in tempore, deinde comiter & amice magis quam aſpere, poſtremo clanculum & ſemotis arbitris.

Vrit abſque torre.

Verſum hunc ceu prouerbialem ſubinde Plutarchus vſurpat.

Εὕει ἄτερ δαλοῖο καὶ ἀμαλδύνει δ' ἀϋτμή.
Exurit ſine torre, grauique dat illa ſenecta.

Vide ſupra Obſcuritas.

Odium.

¶ DEFINITIO: ET ETYMOLOG.

ODIVM, Græce μῖσος, εος, τὸ, & μισητὸς, οῦ, ὁ, odioſus: & μισέω, odio dicitur: Hebraice *Sineah*, à verbo *Sane*, odit.

odio habuit, hoſtiliter infeſtauit, hoſtis fuit. Cognatonem hanc nomine *Aſon*, id eſt nocumentum: quos enim odimus, illis nocere ſtudemus. Hinc ſi *Nun* tranſit in μ Græcum fit per ſionem radicis μισέω, odi, μῖσος, odium. Eſt autem odium, ira rata, *ſecund. Cic. lib. 4. Tuſcul. q.*

Odium eſt vetus ira, ex pluribus cauſis collecta, diuturno tempore perſeuerans. *ſecund. Aug. lib. Diffinitionum.*

Odium eſt diſſonantia appetitus animalis, vel appetitus rationalis apprehenſum vt diſconueniens, ſicut amor eſt conſonantia eius conueniens. *ſecund. B. Thom. 1. Sec. q. 29. art. 1. 2.*

Odium deducitur ab odi verbo anomalo, quod ſignificat odio o: à quo oſus & peroſus dicitur, qui odio habet. Hinc odioſus dum qui habet odia: interdum moleſtus. *Terent. Si porrò odioſi perpetis.*

Odium differt ab Inuidia, quod odium in brutorum etiam naturas reperitur, vt eſt inter egithum & acanthidem, quorum nec quidem cum interfecti fuerint commiſceri poteſt: quod ſi miſcueris, rurſus fluit & ſeparatur. Inuidia verò humanum non excedit, *ſecund. Plutarch. in lib. de differentijs odij & inuid.*

Odium item differt ab Inuidia, quia nemini iuſtè inuidemus, overò iuſtè quam plures habentur, ſicuti qui neque malorum ſuetudinem fugiunt. Multi odio ſe habent, nemo ſibi iuuidet.

Odium Dei, eſt filia luxuriæ: odium verò proximi, eſt filia iuuidiæ.

¶ Loci Biblici.

Odium proximi prohibetur, *Leuit.* 19. *v.* 17. *Prou.* 15. 17. *Matth.* 5. 1. *Ioan.* 2. *v.* 9. 11. & 3. 15. & 4. 20, Odium rixas generat, *Prou.* Odium mali præcipitur, *Pſal.* 79. 10. & 139. 21. *Amos* 5. 15. & 6. *Rom.* 12. *v.* 9. Odium Chriſti quam exitiale, *Ioan.* 15. 23. Odium Euangelii cauſa, *Matth.* 10. 22. *Mar.* 13. 13. *Luc.* 21. 17. *Ioan.* 16. 2. Odium reprobationis nota & ſignum, 1. *Ioan.* 3. 12.

Odium Dei, *Deut.* 1. 9. 16. *cap. Pſal.* 5. 6. & 11. 5. *Prou.* 6. 16. *Eſa.* 1. 14. *Ierem.* 12. 9. 8. & 44. 4. *Amos* 5. 15. & 6. 8. *Zach.* 8. 17. Odium Meſſiæ, *Pſal.* 45. 8. *Hebr.* 1. 9. *Apoc.* 2. 6.

¶ Sententiæ Biblicæ.

Qui diligitis Dominum, odite malum. *Pſal.* 96.

Iniquos odio habui. 118.

Omnem viam iniquam odio habui. *ibid.*

Iniquitatem odio habui, & abominatus ſum. *ibid.*

Nonne qui oderunt te Domine oderam, & ſuper inimicos tuos tabeſcebam? Perfecto odio oderam illos. 138.

Timor Domini odit malum, arrogantiam & ſuperbiam & viam prauam. *Prou* 8.

Reuertere ad Dominum, & auertere ab iniuſtitia tua, & nimis odito execrationem. *Eccl.* 17.

Odite malum & diligite bonum. *Amos* 5.

Si quis venit ad me, & non odit patrem ſuum, & matrem, & vxorem, & filios, & fratres, & ſorores: adhuc autem & animam ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus. *Matth* 10. *Luc.* 14.

Qui odit animam ſuam in hoc mundo, in vitam æternam cuſtodit eam. *Ioan.* 12.

Qui autem faciunt peccatum & iniquitatem, hoſtes ſunt animæ ſuæ. *Tob.* 12.

Qui autem diligit iniquitatem, odit animam ſuam. *Pſal.* 10.

¶ Sententiæ Patrum.

Tria ſunt genera hominum quæ odit Deus: Remanentem, retro redeuntem, oberrantem. Excitandi ſunt remanentes: retro redeuntes reuocandi: errantes in viam reducendi: tardi excitandi: celeres retinendi. Qui non proficit, remanſit in via: qui forte à meliori propoſito declinat, ad aliud quod deterius reliquerat, reuerſus eſt retro: qui fidem deſerit, à via errauit. *Aug. de nouo cant.*

Hoc eſt perfecto odio odiſſe, vt vitia, non homines oderis, nec vitia propter homines diligas. *in Pſal.* 139.

Feſtuca in oculo ira eſt: trabs in oculo odium eſt. *in Matth.*

Odium, eſt vetus ira, ex pluribus cauſis collecta, diuturno tempore perſeuerans. *Aug. de defi.*

In comparatione odii, ira feſtuca eſt, ſed feſtucam ſi nutrias, trabs erit: ſi euellas & proiicias, nihil erit. *in ſer.*

Nemo poteſt perfecte diligere quo vocamur, ni ſi oderit vnde reuocamur. *de ver. reli.*

Propemodum naturale eſt, vt nurus ſocrum, & ſocrus oderit nurum. *Hieron. in Michaam.*

Qui occidit, & qui odit fratrem ſuum, & qui ei detrahit, pari pœna digni eſſe monſtrantur. *in epi.*

Odium eſt inueterata ira: vbi odium, ibi charitas eſſe non poteſt: vbi charitas abeſt, ibi nil boni eſt. *Aug. ſuper Matth.*

Si ad menſam cuiuſque potentis hominis nemo præſumit conſciſſis veſtibus & inquinatis accedere, quanto magis à conuiuio æterni regis, id eſt, ab altari domini, debet ſe vnuſquiſque inuidiæ vel odii veneno percuſſus, iracundiæ furore repletus, cum reuerentia & humilitate ſubtrahere, propter quod dicitur: Vade prius reconciliare fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum. & iterum: Amice quomodo huc intraſti non habens veſtem nuptialem? *Auguſt. in ſer. conſecrationis Eccleſiæ.*

Tunc bene animam noſtram odimus, cum eius carnalibus deſideriis non acquieſcimus, cum eius appetitum frangimus, eius voluptatibus reluctamur. *Gregor. in homil.*

Qui ergo motum nocendi habet in animo, debet iudicare ſe reum, ſi autem prodeat in contumeliam aduerſus fratrem, eget reconciliatione, ſi autem non iudicat ſe reum, nec fratri vult reconciliari, ex contemptu perſeuerans in odio, reus erit gehennæ. *Idem ſuper Matth. 5. homil.*

Vitam animæ quælibet culpa polluit, ſeruatus verò dolor contra proximum occidit, menti namque vt gladius figitur, & mucrone illius ipſa viſcerum occulta perforantur. *Greg. lib. 10. Moral.*

Sicut rex in imagine ſua honoratur, ſic Deus in homine diligitur, & oditur. Non poteſt hominem odiſſe, qui Deum amat: nec poteſt Deum amare, qui hominem odit.

Caro inimicum ſuum diligere non poteſt, anima autem poteſt: quia dilectio vel odium carnis in ſenſu eſt, animæ verò in intellectu. Quando ergo nocemus ab aliquo: & ſi ſentimus odium, ſed tamen extingui volumus, cognoſce quia caro noſtra odit inimicum, anima verò diligit.

Hæc eſt pugna periculoſa, & hæc glorioſa victoria, qui poterit odiſſe quod amat, & amare quod odit. *Ioan. Chryſ. ſuper Matth.*

Perfectum odium eſt, homines diligere, & eorum vitia ſemper horrere; nam in illa parte, qua creatura Dei ſunt, amandos eſſe non dubium eſt. In illa iniquitate horrendi ſunt, in qua ſe polluerunt. *Caſſiodor. ſup. Pſal. Perfecto odio oderam illos.*

¶ Sententiae Poeticae.

Ouid. Amor. vel de fine tit. lib. 2. Eleg. 1,

Si ſapis, ô cuſtos! odium (mihi crede) mereri
Deſine, quem metuit quiſque perire cupit.

Senec. in Thebaid.

Simul iſta mundi rector Deus poſuit:
Odium atque regnum.

Idem in Oedipod.

Odia qui nimium timet,
Regnare neſcit.

Seneca in Hercule furente tragœd. 1.

Si æterna ſemper odia mortales agant,
Nec cœptus vnquam cedat ex animis furor,
Sed arma fœlix teneat, infœlix paret,
Nihil relinquent bella, tum vaſtis ager
Squalebit aruis, ſubdita tectis face
Altus ſepultas obruet gentes cinis.

Idem tragœd. 7.

Profeſſa perdunt odia vindictæ locum.

Iacob. Billius. Anthol. Sacr.

Recta volens animus ſapiens, & amator honeſti,
Quoſdam odio dignos iudicat eſſe ſuo.
Nec tamen hos toto depellit fœdere, gnarus
Naturam errantum diuidere a vitiis.
Sic generi indulgens proprio, vt peccata recidi
Optet, & vt damnet crimina, non homines.

¶ Sententiae Philosophicae

De odio populari. Dial. XXXIV.
Franciſci Petrarchæ.
Dol.

Populus me odit. R. Habes quem prædixeram popularis finem gratiæ, pro dilectione odium. D. Populus gratis odit me. R. Miraris quod ſine cauſſa odit, qui ſine diſcretione dilexerat, conſequens hoc illius: vnde modeſtia exulat, ibi regnare impetum eſt neceſſe. D. Odit me populus. R. Hæc belua iniuriæ prompta eſt, ſegnis officio. Vulgi amor leuis, odium graue. D. Populus mihi ſuccenſet. R. Ab amante plauſus, ab irato populo pernicies, impar periculum, ac ſpes. D. Populo odioſus ſum. R. Nihil impetuoſius ſtultorum turbis, vbi inſaniam ſingulorum, publicus furor, & furorem publicum, ſingulorum rabies impellit. Alterque alterum trudit. Nihilque periculoſius, quam incidere in illorum manus, quibus pro iuſtitia ſit voluntas, pro maturitate præcipitatio. D. Odit me populus. R. Non amas. & vtinam ne nouiſſes quidem. Amor malorum odio finitur. Vtrunque anceps, ſola ignorantia tuta eſt. D. Populo ſum inuiſus. R. Populus odioſus, leniendus aut linquendus.

Peiora ſunt tecta odia, quam aperta: & agnoſci amat, qui odium oſtendit. *Seneca in Prou.*

Quamuis agas, vt ne quis merito tuo oderit, erunt tamen ſemper, qui te odient. *in Prou.*

Semper odiorum honeſtus occaſus, & dum ſimultates nihil aliud habent, quam nocendi cupiditatem, ſpecioſa in melius mutatio eſt. *Quintil. Dec.* 9.

Amor

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Amor & odium,& proprium commodum,ſæpe faciunt iudicem non cognoſcere verum. *Ariſt. lib. Rhetor.*

Moleſta eſt veritas,ſiquidem ex ea naſcitur odium, quod eſt venenum amicitiæ. *Cic.lib. de amicitia.*

Hoc natura eſt inſitum,vt quem timueris, qui cum de vita fortuniſque contenderis,cuius ex inſidiis euaſeris,hunc ſemper oderis. *Cicero pro Sylla.*

Non eſt prudentis errantes odiſſe,alioquin ipſe ſibi odio erit. *Seneca de Ira.*

Infixa nobis eſt auerſio rei eius,quam natura damnauit. *Idem epiſt.*99.

In pace,etiam ſi odia non finiuntur: tamen intermittuntur. *Liuius lib.*11.*Dec.*5.

Ferme acerrima proximorum odia ſunt. *Tacit.hiſt.l.*4.

Cupido vel odium multos exercitus in diſcordiam egerunt. *Idem,lib.*1.

Fas eſt odia priuata publicis vtilitatibus remittere. *idem, Annal.lib.*1.

Odium certaminibus ortum vltra metum durat, & ne in victis quidem deponitur: neque ante inuiſum eſſe deſinit, quam eſſe deſijt. *Vell.Paterc.l.*1.

Maxime laudi eſt,odium aduerſus tyrannos, inimicitiæq; contra malos. *Plut.in compar. Dionis & Bruti.*

In acerbiſſimis etiam odiis naturalis perſæpe recurſat affectus. *Io. Iouian.* Pontanus,*hiſt.l.*4.

In veteribus grauibusque odiis firmam pacem conſtituere,quod ea vel ſuſpicione,vel vltionis cupiditate impediatur,difficile eſt. *Fr. Guicciard. lib.*3.

Odio & dominandi cupiditate homines ad quamuis periculoſam dominationem vehementer impelluntur. *idem l.*4.

Dignitatis atque impiorum æmulatio,vel inter amiciſſimos odium gignere ſolet. *idem lib.*7.

Accidit plærunque, vt ea odia quæ diu in tyrannos ſtante eorum fortuna exitii timore diſſimulantur, quam eorum res labare cœperint,acrius atque liberius erumpant. P. *Iouius,hiſt. lib.*2.

Honeſtius puta offendere quam odiſſe. *Tacit.in Agric.*

Stimulat non raro priuati odii pertinacia in publicum exitium. *idem hiſt.lib.*1.

Odium contra homines tunc maximè ſubit, quando alicui nimium credimus abſque arte,putamuſque ipſum omnino verum & ſincerum fidumque virum eſſe,deinde verò mox prauum infidumque deprehendimus,rurſumque alium eodem pacto. Itaque quando quis ſæpius offenſus ita decipitur, præſertim ab iis quos præcipue familiariſſimos amiciſſimoſque exiſtimabat,odit tandem plurimum vniuerſos, putatque nihil omnino apud quenquam eſſe ſincerum. *Plato in Phædone.*

¶ Apophthegmata.

Theologi. Ne oderis fratrem tuum pro quo mortuus eſt Chriſtus, idque gratis: & cum Deus ac Dominus eſſet, frater tuus factus eſt. *Anton ſerm.*136.

Iſidori Peluſiotæ, Præpoſterus fauor haud acutè cernit: odium autem nihil omnino cernit. Quapropter ſi ab vtraque lema purus atque immunis eſſe ſtudes, noli violentas ferre ſententias: verum illata crimina iuſto & integro iudicio committe. *Epiſt.lib.*1. *epiſt.*310.

Timon Athenienſis, qui ab odio hominum Miſanthropos Græcis vocabatur, interrogatus, cur omnes oderet homines? Meritò,inquit,improbos odi: reliquos autem, quia improbos non oderunt.

Piſiſtratus. Thraſybulus Piſiſtrati filiam amabat: eamque quum haberet obuiam, in publico oſculatus eſt, ob id vxori maritum in Thraſybulum irritanti: Si illos,inquit Piſiſtratus, qui nos amant, habemus odio,quid faciemus iis,qui nos oderunt? Ac virginem adamatam Thraſybulo dedit vxorem. *Plut. in apoph.*

Annibal adhuc puer, quum quæreretur de finiendo odio inter Romam & Carthaginem, pedem infixit ſolo, ac puluere ſuſcitato, tum demum finem belli fore dixit, quum altera pars in habitum pulueris eſſet redacta. Agnoſcas ingenium exitio Romanæ gentis natum. *Plut. in Annibalis vita.*

¶ Similitudines.

Nazianzeni. Quemadmodum eadem terra ſtat quidem ſanis & non ægrotantibus, mouetur autem vertiginoſis, & qui ſe circumuoluunt; quum videntium paſſio ad id, quod cernitur, transmutatur: aut ſi mauis, quemadmodum eadem ſtatua, maior quidem iis, qui prope ſunt & conſiderant, minor vero diſtantibus apparet,quum aer ſuffuretur diſtantiæ,viſui verò dilatet craſſiora: Ita & nos facile decipimur propter inimicitias, vt in eiſdem nequaquam iidem amici ſimus,nec nos cognoſcimus. *in ſerm.de pace.*

Auguſtini, Sicut nullum in vulnere valet medicamentum, ſi ſit intus ferrum: Ita nihil proficit illius oratio, in cuius pectore mortiferum verſatur odium. *De rectitud.cathol.conuerſat,*

Socratis. Qui fratribus relictis alios amicos quærunt,conſimiles ſunt illis qui ius ſuum deſerunt,& alienum colunt. *Anton.ſermone* 136.

Plutarchi. Subduc materiam, extinguetur ignis: ſubduc occaſionem,conquieſcet odium ſiue inuidia. *apud Eraſmum.*

Ex feſtuca incenſa, aut lucerna neglecta domi, non... conflagrat vrbs tota: Sic ex priuatis odiis ac diſſidiis publica pernicies oritur. *apud eundem.*

Plinij. Vt inter animantium genera occulta quædam ſunt diſſidia,cum nulla appareat diſſidii ratio, velut araneæ & ſerpenti, formicis ac ſoricibus,trochilo & aquilæ,aliiſque compluribus... qui illam aut illam oderint gentem, cum neſciant, quamobrem oderint. Quidam odore Rhetoricen, aut Græcas literas, cum... ipſum ignorent,quod oderunt. *lib.*10.*c.*74.*& Ariſt.lib.*9... *animal.*

Philippi Beroaldi. Quemadmodum coniungi non poteſt amaritudo cum dulcedine,caligo cum lumine,pluuia cum ſerenitate,... gna cum pace,cum fœcunditate ſterilitas, cum tranquillitate tempeſtas: ita cum amore odium,inuidia,liuor, maleuolentia copulari non poſſunt. *in orat.habita in principio enarrat.* Propertij.

Eraſmi Roterodami. Vt carboni ſemel exuſto ſuffocatoque... nuo flagret,maior eſt vis: ita ſemel ſopitum odium,ſi rurſum ... deſcat,acrius eſt. *in ſimil.*

Vt vitis refugit braſſicam, quercus abhorret ab olea, ... gis autem à nuce iuglande(nam vitis cum omnia complectatur,... lam braſſicam declinat: quercus ſi in ſcrobem oleæ depacta ſit, emoritur: eadem & iuxta nucem iuglandem marceſcit.) Sic inter quaſdam nationes naturale diſſidium eſt, vt nullo pacto queant coaleſcere concordia: vt inter hos fere, quos mare aut Alpes di... merunt. *ibid.*

Iuglans crepitu prænuntiat ſe frangi, vt fugere liceat, priuſquam fiat ruina: ita quidam non lædunt,niſi prius oſtendant ſe infenſos,... alii prius læſerunt,quam expoſtulent. *ibid.*

Qui ex balneo calent, vehementius frigeſcunt, & aqua frigidior eſſe ſolet,quæ prius caluit: ita vehementius ſeſe oderunt, qui ... fuerunt amici,& ſceleratiores ſunt,quia à pia vita ad impiam ſe ... tulerunt. *ibid.*

Thriueri. Flamma alacris eſt, fumus vero intolerabilis: ... tolerabilior eſt manifeſta inimicitia, quam occultum odium. ... *poph.*

Ex ellychnio difflato,ſed nondum extincto, ſæpe naſcitur ... mus fœtor: aliquando etiam maximum incendium: Et ... tiis tantum diſſimulatis grauiſſimus tumultus. *ibid.*

Inſalubre admodum cœlum, quod pluuiam promittit, ... demittit: Et peſtilentior eſt animus, qui tempeſtatem ... recondit,quam qui funditus excludit. *in apoph.*83.

Facile eſt ignem inijcere, ſed difficile eſt iniectum ... Ita longe facilius eſt inimicias excitare,quam componere. ... tum ergo eſt, in amico leuem iniuriam ac facinus tolerare. ... *poph.*80.

¶ Adagia.

Odium agreſte. μῖσος ἀγρικὸν.

Odium atrox veteres ita appellabant, propterea quod ... plerunque ſunt μισάνθρωποι, & acerbius atque implacabilius ... runt alios politiores homines.

Odium Vatinianum.

Pro capitali & vehementer acerbo odio. Catullus.

Odium nouercale.

Nouercis omnibus innatum eſt fatale quoddam & irreconciliabile odium in priuignos. Cicero.

Oderint dum metuant.

Licebit adagium hoc per iocum vſurpare, veluti ſi quis ... tione ſuperior de clancularijs hoſtibus, qui tamen ob metum ... non audeant, dicant. Oderint dum metuant.

Odit cane peius & angue.

Odium vehemens & acerbum ſignificatur hoc adagio. Horat.

Alter Mileti textam cane peius & angue
Vitabit Chlamydem.

Item Plautus in Mercat.

Nempe ruri vxor eſt tua,quam dudum dixeras
Te odiſſe æque atque angues.

Empedoclis ſimultas. Ἐμπεδοκλέους ἔχθρα.

Dicebatur ſimultas pertinax irreconciliabilis. Diogenian.

Bellum irreconciliabile. Ἄσπονδος πόλεμος.

Dicitur etiam de odio pertinaci admodum & vehementi.

Archidamicum bellum. Ἀρχιδάμιος πόλεμος.

De bello ſæuo crudeliq; dicebatur.

Et Scelli filium abominor. καὶ τὸν Σκέλλιος ἀποπτύομαι.

De tali odio, quo non ſolum à commemoratione rei odioſæ, ſed ... iam cognatis vocibus aliquis abhorret. Ariſtoph.

Non magis quam canem.

Odium & contemptum vulgo declarant canis vocabulo.

Cui iſta arrident, meis ne gaudeat. ὅτῳ τούτοισι γελᾷ, τοῖς ἐμοῖς ... χαιρέτω.

Quum ingens diſcrimen intereſſe ſignificabimus inter noſtras & aliorum rationes. Contrarium huic:

Qui Bauium non odit, amet tua carmina Maui.

De ijs, qui eiuſdem ſunt farinæ, & ex æquo contemnendi. Ariſtophanes.

…quidem eadem cum illo viæ ingredi. μηδὲ τὴν αὐτὴν ὁδὸν…

…a quidem eadem ingredi dicuntur, qui extremo diſsident …ae via quidem communi velint ambulare. Plut.

…m inter ſe iræ ſunt acerbiſſimæ.

…do ſimultas inciderit inter fratres, ea ſolet eſſe atrocior, …ſariarum inimicorum. Eurip. in Iphigen.

…um tardiſſimè ſeneſcit. ὁ θυμὸς ἔσχατον γηράσκει. …: Ira poſtremum ſeneſcit. Nam vulgo mortales iniuriæ te…e meminiſſe ſolent: benefactorum quam facillime obliui…

…iſcunt.

…s ouem. ὡς λύκος ἄρνα φιλεῖ. …ui commodi gratia ſimulat amorem. Quo licebit vti, quoties …e alteri in negotio quopiam vult cedere.

¶ Exempla Biblica.

…exempla: Abimelech & ſocii eius, *Gen*, 26. v. 17. Eſau, 27. v. 41. …34-30. Fratres Ioſeph, 17 45. Aegyptii, *Exod*. 1. 12. Madiani…25. v. 17. 18. Iſraelitæ, *Iud*. 11. v. 6. 7. cæci & claudi, 2. *Sam*. 5. 8. …11. v. 15. 22. Razon, &c. 1. *Reg*. 11. 25. Achab, 22. 8. Hoſtes Iuda, …1. Holofernes, 13 22. Aman, *Eſth* 7. 6. Hoſtes Dauidis. *Pſalm*. …& 25. 19. & 35, 19. & 44. 8. & 69. v. 15. Iudæi, *Amos* 5. v. 10. Viri …iniqui, 1. *Macch*. 11. v. 21. Nicanor, 2, *Macch*. 14. v. 19. Mundus, …& 15. v. 18.

¶ Exempla Profana.

…t *Melanionem* quendam odio mulierum in ſolitudinem …ſſe: perque auia montium, cane, quo vno conuictore vteba…ectari ſolitum, nec vnquam domum reuocari potuiſſe. …erb. *Melanione caſtior. Eraſm.*

…rum odium erga Barbaros etii naturale videri poteſt; pro…æ vocisque diuerſitatem (ſimilitudo namque amicitiam …tamen interceſſerunt quoque variæ bellorum occaſiones, …ob raptum mulierum, quas *Herod. lib.* 1. recitat.

…*Cato Cenſorius* tanto odio proſecutus eſt Græcos: vt filium …ab eorum literis, non quidem inſpiciendis, ſed perdiſcen…*Plut. in Caton. & Plin. lib.* 21. c. 20.

…*tinus VI. Imp.* qui & Conſtans, omnibus ſuis exoſus Sy…is in balneo eſt occiſus. *Sigebert. in Chron.*

…Athenienſis non religione, non cœleſtium rerum indagi…ſolus eſſe voluit: ſed prauo quodam affectu, rigoreque …hominum commercio ſibiipſi interdicto. *Sabell. lib.*

…Strymonis filius, Timonis moribus fuit hominum oſor: …tudine ſolus riſerit. *Laert. in eius vita.*

…Philoſophus Stoicus Pergamenus, tam moroſus fuiſſe …omnium principum ac regum amicitias ſpreuerit. *Vo…*2. *Anthrop.*

…*rij*, Cum Illyricos mores exoſos haberent: nec illorum …vitare poſſent: vt ſe à contagione illorum ſeruarent, …gebant quotannis grauem ætate, qui ſolus ad illos pene…quo commercium haberent, quem Poletem dixere. …*Politic.*

¶ Hierglyphica.

…apud veteres odii fuit indicium: & vſque adeo in aſperi…ationem abiit, vt homines ingenio moroſo & difficilli…, qui præ ſuo viuendi inſtituto omnes aliorum mores …faſtidiuat, per Rubum ſiccam depingerent: eam enim ita …frangas potius, quam minimum flectas. *Pierius, libr.* 15. *c.*

…filicis hieroglyphicum, vt alligata arundini capitalia odia …*idem lib.* 58. *c.* 27.

…ptii Odium per piſcem interpretabantur, vt docet *idem* …*lib.* 31. *c.* 7.

…Affectus, Inuidia, Ira.

Odor.

¶ Definitio et Etymolog.

ODor Plinio nihil aliud eſt quam infectus aer, *lib.* 15. *c.* 27. Mirum (inquit idem, *lib.* 15. *cap.*) tria naturæ præcipua elementa …ne ſapore eſſe, ſine odore, ſine ſucco: aquas, aera, ignes. Odor, …Hebr. *Reach*, odor, fragrantia, ſæpe vſurpatur in Bibliis …e & figurate: à verbo *Riach*. Odoratus eſt, olfecit. Cognatio…habet cum *Roach*, ſpirauit: quod fit ore, at odorari fit naribus, …endo ſpiritum. Odor *proprie* ſumitur, *Gen*. 27. v. 27. *Prou*. 27. 9. …v. 24. *Ioan*. 12. v. 3. figurate, pro commoda & felici conditione. …1. 21. *Ier*. 48. 11. *Oſe*. 14. 6.

…*ndo*, pro acceptatione ſacrificiorum legalium, Meſſiæ digni …reſpicientium, *Gen*. 8. 21. paſſim in libris Moſaicis & Prophe…Tertio, pro odore myſtico, filii Dei & Eccleſiæ ſponſalia cœle…adumbrante, vt videre eſt in Cantico canticorum, *c.* 1. *v.* 4. 12. 13. …2. v. 1. & 7. 8. 13. Quarto, pro odore ſpirituali, ſeu donis ſpiritus ſancti in Dei electis, quæ dona accepta ſunt coram Patre cœleſti, propter Chriſtum. Vide 2. *Cor*. 2. 14. 15. 16. *Epheſ*. 5. 2. *Phil*. 4. 8.

Porro translationes, quæ ducuntur à corporis ſenſibus, omnes fere prouerbiales ſunt. Velut, Odorari, pro reſciſcere, Olfacere, pro deprehendere, ſubolere, pro ſuſpectum eſſe, Obolere, i. moleſtum eſſe. Huc pertinent & illa, Olet mendacium, Redolet atticiſmum, olet lucernam, &c. De quibus permulta occurrunt in probatis authoribus, & apud Grammaticos, qui verbi Oleo, & compoſitorum metaphoricas locutiones explicant.

¶ Sententiae Philosophicae.

Odorandi ſenſus non ineſt in nobis acer, ſed eo à multis animantibus vincimur. Remiſſe enim homo olfacit, nec quicquam eorum, quæ odorem efflant, percipit ſine dolore aut voluptate: quod non ſit in eo ſubtilis hic ſenſus. *Ariſt. l.* 2. *de Ani. c.* 9. *T.* 92.

Odoratus in eo, quod odorem efflat, & in eo, quod non efflat, cernitur. *l.* 2. *de Anim. c.* 9. *T.* 96.

Senſus rei, quæ odorem habet, eumque vel bonum vel malum, odoratus dicitur. *ibid. T.* 90.

Non ſentire odorem niſi reſpirando, hominum proprium eſt. *ibid. T.* 98.

Senſus olfaciendi, cum impar ſit ſenſuum numerus, & impar numerus medio quodam conſtet: videtur & inter eos, qui tactu munere funguntur ſuo, vt tactus & guſtatus, & inter eos, qui alia interiecta re munus ſuum exequuntur, cuiuſmodi ſunt aſpectus & auditus, medium locum obtinere. *lib. de ſenſ. c.* 5.

Quorum nares porrectæ ſunt longius, vt catellorum laconicorum, hæc valent olfactu. *lib.* 5. *de gener. animal. c.* 2.

Efficitur ſenſus olfaciendi per ſpirationem in iis, quæ nares obtinent. *lib.* 2. *de part. c.* 10.

Odor quædam eſt fumum imitans exhalatio. *lib. de ſenſ. c.* 2.

Sapor & odor eadem vtrumque eſt affectio: ſed non iiſdem verſantur. *lib. de ſenſ. c.* 5.

Elementa, vt ignis, vt aer, vt aqua, vt terra, odore carent.

Et acres & dulces ſunt odores, & auſteri, & accidi, & pingues, & amaris putidi, ac carioſi quadam ſimilitudine reſpondere, dici poſſunt *ibid.*

Genus odorum, qui per ſe ac vi ſua voluptate afficiunt, vt ii, qui efflantur è floribus, neq; magis neq; minus ad cibum inuitant, nec ciborum appetitum famemque adiuuant, ſed contra potius eam impediunt, hominiſque hoc eſt proprium. *ibid.*

Quod Pythagoræ, tradunt, nonnulla eſſe animalia, quæ odore victitent, id non eſt conſentaneum. *ibid.*

Ea quæ adoratui ſubiecta ſunt, ipſa per ſe, qua ex parte odoratum mouent, nihil ad cibum victumque pertinent, ad valetudinem autem eadem conducere ſenſu percipi poteſt. *ibid.*

Acres odores difficultatem nobis pariunt olfaciendi. *lib. de Somniys, c.* 2.

Odor id eſt, quod odoratum mouet: & ſi quid odoris ſenſum afficit, id odor facit. *lib.* 2 *de Anim. c.* 12. *T.* 125.

Odores, admixtione quadam omnino conſtant, vt ſapores. Quod enim admixtionis eſt expers, protinus etiam omni vacat odore vt & ſapore. Quo fit vt ſimplicia corpora, velut ignis, aqua, aer, odoris expertia plane ſint: terra, quod mixta ſint maximè, potiſſimum quoq; ſola odore prædita cernatur. Verum odorum partim inertes ſunt & diluti, quemadmodum in ſaporibus: partim ſuapte quadam ſpecie cenſentur: eorum autem ſpecies, quanquam ſaporum formas æmulari videntur, non tamen omnes eadem habent vocabula: nec ſunt ita formis odores diſtincti, vt ſapores, ſed tantum generibus: cum præſertim bene olentia quædam, nonnulla male olentia dicantur, cæterum ſuauis tetrique odoris ſpecies vocabulis notatæ, non ſint, quanquam alioqui in magno diſcrimine. Nam dulcia & amara formis magis deſignata ſunt, verum acris dicitur, vehemens, mollis, dulcis, grauis odor, &c. *Theophraſt. de Odoribus*, in quo egregio libello, multa de tota hac materia pertractauit eruditiſſime.

Odorem maiorem omnia præbent, cum mouentur, quia excitata plus aeris implent quam quieſcentia, & ita odor eius ad ſenſum noſtrum tranſmittitur. *Etriſt. Problem. Sect.* 12.

Odorem minus ſentimus hyberno tempore, & minime per gelu & glaciem, quia aer à frigore immobilior redditur, itaque motus non æquè proficiſci à corpore odorato poteſt, propter difficilem deliberationis motum, & aeris quo inuehitur. *idem, ibid.*

Odorem maiorem reddunt, aromata cinere ſuffita quam igne, & plenius ac diutius ſuum ſeruant odorem cum cinere ſuffiuntur: quia in cinere minus concoqui odor poteſt, itaque plenior eſt, ignis verò quoniam celeriter vires eorum domat & concoquit, odorem commutat, concoctio enim eſt rei concoquendæ immutatio. *idem, ibidem.*

Odorem grauiorem reddunt ora hominum qui ieiunarunt, eorum qui aliquid edunt non olent, quia ventre inani minuſque agitato aer factus calidior, ſpiritum & excrementa pituitoſa ſua immobilitate putrefacere poteſt, calidiorem autem effici, hinc colligi poteſt, quod & ſitim parere ieiunium ſolet. At vbi ederint, odor ciborum illam graueolentiam offuſcat, vt maior minorem: calor enim ciborum calorem illum præcedentem exuperat, ita vt nihil affici poſſit. *idem, ibid. ſect.* 13.

De ſuaui

De ſuaui odore. DIAL. XXII.

Franciſci Petrarchæ.

GAV.

Suauibus delector odoribus. R. Hi vel victui, vel veſtitui ſubſeruiunt, de quibus quid ſentiam audiuiſti. G. Odoribus ſtudeo. R. Odorum alii gulam, alii libidinem irritant. Horum appetitus incontinentiæ notam ſubit, & præſertim vehemens. Alii propter ſeipſos expetuntur. Horum ſtudium non turpitudinis nempe, ſed vanitatis arguitur. Vnde eſt, vt muliebrium vnguentorum odor, aut dapum, quam florum turpior ac pomorum ſit. Eadem ratio eſt earum delectationum, quæ auribus oculiſque percipiuntur. Si vnquam Ethicis applicuiſti animum, noſti hæc, neque te nunc doceo, ſed notæ veritatis ad memoriam retraho, vt huius generis oblectamenta videas vel fœda eſſe, vel leuia. G. Odoribus operam do. R. Bonæ vtinam famæ cuius odor bonus quoque dicitur, malusq; ic maior multo, latiusq; ſenſibilis, quam aromatum, ſi terantur, aut ſulphurum, ſi crementur. De his odoribus non nares, ſed mens iudicat. G. Bonis odoribus delector. R. Si ſenſui pares, & voluptati inhias, vt dictum eſt, aut obſcœnum, aut inane. Si valetudinis curam geris, excuſabile modo condimentum rerum omnium modus adſit. Confortat enim tabeſcentem ſpiritum odor leuis, ſed ad omnia valet illud Comicũ: Ne quid nimis. Eſt autem (vt in multis) in hoc quoque naturarum varietas infinita, non ſolum inter hominem atq; hominem, ſed inter gentem & gentem. Siquidem vera fama eſt, quamq; magni non reſpuunt authores, gens quæ Gangis fontem accolit, omnis cibi expers, ſolo mali ſylueſtris odore alitur peregre profecturi, nil niſi bonum illud malum ac vitale circumferunt, tam fœtoris impatientes, vt ſicut eos purus nutrit, ſic infectus odor interimat. Delicata complexio, quæ ſic viuat & pereat. Hinc gens omnis ad ortum ſolis obuerſa, cœlique mollitie delinita, vel ciborum negligentior, ſic egentior, atque appetentior eſt odorum, & inde nimirum hæc primum curioſitas nos inuaſit. Aſſyrii, Arabes & Sabæi, veſtris armis edomiti, ſuis vos odoribus domuere, quibus aliquandiu rigida patrum & inuicta ſobrietas obſtitit, vſque adeo, vt quingenteſimo & ſexageſimo quinto annis vrbis conditæ graui edicto à Cenſoribus caueretur, ne quis in vrbem ipſam vnguenta externa conueheret. Non multo autem poſt modernorum vitiis (vt aſſolet) veterum ſcita rumpentibus, in ſenatum ipſum edicti talis authorem victrix laſciuia penetrauit. G. Libenter, bene oleo, R. Peregrini odores, atque omne artificium bene olendi, proprii naturalis, non boni odoris argumenta, & latentium ſunt ſigna defectuum. Ob hoc ipſum, atque ob illam, nedum viro, ſed ne honeſta quidem fœmina dignam curam ſolita ſenſum viri fortis offendere. Meminiſti adoleſcentis illius, qui dum, vt erat vnguento illitus, pro collata præfectura, Veſpaſiano principi gratias acturus, ante eum ſtaret, ille hauſto mox odore ſubſtomachans acri ſupercilio, voce aſpera: Mallem, inquit, allium oboleuiſſes, ſic increpitum ſine honore, inhibitis, ſeu reſciſſis iam conceſſæ gratiæ literis bene olidum dimiſit. Ita cum ſemper dedecori ſint odores huiuſmodi, interdum etiam damno ſunt, maxime, vbi morum grauis, ac maſculus cenſor ſit. Quid quod quibuſdam fuere periculo? Nam, & illud noſti, vt Plautius Senatorii vir ordinis, triumuirali proſcriptione, metu mortis Salernitanis latebris abditus, vnguenti proditus odore, ſibi quidem perniciem, proſcriptoribus autem ſuis excuſationem ſæuitiæ quæſiuit. Nam quis non iure cæſum diceret eum, qui eo tempore Reip. tantoque priuato diſcrimine vnguenta etiam nunc oleret? G. Artificioſis odoribus aſſueui. R. Deſueſce, ſi conſilium meum vis. Turpius eſt enim artificioſis quam ſimplicibus aſſueuiſſe. Omne, quod turpe eſt, quo artificioſius, eo fit turpius. Honeſtatis ornamentum ars, inhoneſtatis eſt cumulus. Adde, quod & fœdius hodie, quam olim, quamuis enim Roma (vt dixi) & quam Græcorum Romam prope dixerim Lacedæmon, huic peſti ex Aſia venienti, quaſi armatæ hoſtium legioni ferreis moribus, atque edictis obſtiterint, ad extremum tamen molles vnguentorum ſimulq; vitiorum acies fefellit excubias, in Europam tranſiit, & fortiſſimas gentes vicit. Et quoniam ſingula proſequi longum eſt, ex vnius aſperrimi atque laborioſiſſimi viri mollitia duritie de reliquis coniecturam facito. Siquidem in medio bellorum æſtu, ille inuictus, ac barbarus cruento cum exercitu vnctus eſt Annibal: penetrabilia vnguenta, ſed penetrabiliora ſunt vitia. Itaque eneruati ducis ac militum, quorum tam ſtupenda primordia fuerant, qualem decuit, exitus fuit. Quo effectum eſt, vt cum multum, Africani ſemper virtutibus, Annibalis tamen vnguentibus aliquid deberetis, expediebat illis, vt ſicci eſſent, vobis vt vngerentur. Ex illo ſane multis ſeculis ſic iſte mos inualuit, vt labor ſtuporque ſit legere, quæ de hac re in vtriuſque literis ſcripta ſunt. Et quid pluribus morer? vſque ad illius pedes, quo nil altius, vnguentum venit, quod ipſe, qui omnem mollitiem animorum, atque omnes illecebras voluptatum extincturus aduenerat, paſſus eſt, non vnguento quidem, ſed pietate delectatus, ac lachrymis offerentis. Iam vero pedetentim vſus hic abiit, vt cum in multis ætas veſtra maiorum gloriæ impar ſit, in hoc excellere videatur, quod vnguentaria non eſt, & qui his capitur, non communi temporum, ſed proprio quodam animi vitio laborat. G. Bonis odoribus illicior & delector. R. Fieri non poteſt, quin quæ delectabilia ſunt natura, & illiciant, & dum præſentia ſint, delectent. Sapientis Hebræi dictum eſt. Vnguento, & variis odoribus delectatur cor, quamvis vnguento quidem non tam mihi delectationem ineſſe, quam faſtidium. Sed, vt inſit odoribus, meo certe [illegible] ſentibus reſiſtendum contemptu & obliuione, præſentibus [illegible] dum modice, neque vllum his ſtudium impendendum, [illegible] citus vltimarum, viliumque rerum mancipium fateare. [illegible] articulum longius trahant: inhoneſtis odoribus, vt rebus [illegible] virilem effœminantibus animum vetitis ac ſecluſis, in reliquis [illegible] guſtini ſententiam amplector, de illecebra odorum inquit: Non [illegible] tago nimis, cum abſunt, non requiro, cum adſunt, non reſpuo [illegible] tus eis ſemper carere. Idei[illegible], ne quando bonis odoribus [illegible] leas, aut odioſis mundiciis odioſius ſis.

¶ ADAGIA.

Anus hircum olet Γραῦς ἀναθυᾷ.

De vetula libidinante: propterea quod alarum ac reliquarum partium odor excitatur ad libidinem incenſis.

Aut piſcem olet aut florem.

Dictum in eum qui bene oleret, quod Timallus piſcis ſit odoratiſſimus, & æque fragrans eiuſdem nominis flos.

Oeconomia.

¶ DEFINITIO: ET ETYMOLOG.

OEconomia, Græca dictio eſt, οἰκονομία, ας, ἡ, diſpenſatio domeſtica, & οἰκονομέω, guberno: & οἰκονόμος, ου, ὁ, diſpenſator familiaris dicitur. Hæc autem eſt prudentia recti [illegible] nis vnius familiæ, *ſec. B. Thom. ſecunda Sec. q.* 48. Cuius finis [illegible] mus, totum bene viuere ſecundum domeſticam conuerſationem *ſec. eund. ibid. q. 50. art.* 3.

Quatuor ſpecies œconomiæ.

Regia, Satrapica, Politica, & Priuata. *Regia* autem prouentus [illegible] cies quatuor: circa Monetam, circa importata & exportata, [illegible] Portoria, circa ſumptus, cum compendio fiunt, ac res [illegible] dentur, æſtimationeſque vbi expediat magis, quam [illegible] penſæ fiant.

Satrapicæ prouentus ſpecies ſex: ex Terra, quam Decimam [illegible] cant, & Locorum, vbi dominantur metallicis: ex terra [illegible] ſcentibus: ex Mercatoribus, ex Paſturis, Decima item [illegible] ſexta, ex aliis variis rebus.

Tertia œconomia ſpecies, *Politica*, id eſt, ciuitatis, huius [illegible] optimum ex iis, quæ in loco proprio gignuntur, deinde [illegible] ris, poſt hæc τῶν ἐγκυκλίων.

Quarta & vltima *priuati hominis*, quæ quidem anomala [illegible] abſque norma exiſtit, quod non ad vnam tantum intentionem œconomia exerceatur. Eſt inſuper omnium minima ob breuem [illegible] uentus & expenſas. Huius optimum vectigal ex terra primum eſt, Agricultura, quæ omnium eſt parens, Hinc enim magis [illegible] dum naturam res nobis acquiruntur: Deinde ex aliis rebus [illegible] tium ex argento: præter omnia autem parcere ſuperfluis, & [illegible] iores ſint prouentibus expenſæ.

Oeconomia eſt domus adminiſtratio recta. Domus partes [illegible] ſunt: familia, & res familiaris.

1. Familia eſt certarum perſonarum domiſtici conuictus [illegible] iunctarum, ſocietas. Perſona quæ præeſt dicitur οἰκοδεσπότης; quæ obediunt, domeſtici. Harum perſonarum triplex eſt συζυγία, Coniugalis, Patria, Herilis. Coniugium eſt vnius viri & fœminæ, indiſſolubili vitæ, omniumque caſuum communione, ad liberorum educationem & familiæ ſuſtentationem coniunctarum, commun[illegible] Patria Syzygia eſt, qua parentes & liberi inter ſe coniunguntur. Herilis, qua herus & famuli, hera autem & famulæ inter ſe deuinciuntur. Officium coniugum commune ad pietatem, mutuum amorem, fidelitatem, & rei domeſticæ curam refertur. Proprium mariti officium certa reſpicit capita. Amet vxorem ſuam. Sit caput & dominus eius in timore Dei, competentem poteſtatem concedat ei in liberos, ſeruos & ancillas: ſcienter, pie, prudenter cum vxore ſua conuerſetur. Officium vxoris eſt quintuplex: nempe dilectionis, ſubiectionis, temperantiæ, adiumenti, prudentiæ decoræ. Officium parentum generale, eſt philoſtorgia: ſpeciale patrem & matrem ſpectans, liberis præſtatur, partim in infantia, partim poſt infantiam in pueritia, adoleſcentia & iuuentute. Patris officium eſt defenſionis & authoritatis: Matris autem lactationis & familiaritatis maternæ. Liberorum Officium, charitatem, Obſeruantiam, & obedientiam complectitur. Officium herile eſt directio famulorum ac famularum ad exercitia pietatis, & ad operas vitæ præſenti neceſſarias: laborantibus alimentum, mercedem, conſeruationem iuſtam, commoda honeſta, inſtitutionem honeſtam procurare: malos dimittere. Seruorum & ancillarum officium, venerationis eſt obſequium & fidelitatis. Familiæ totius officium erga vicinos, & concordiæ, & beneficentiæ multiplicis, quæ proximi commoda promoueat.

2. Re

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

Rei familiaris tum acquiſitio, tum acquiſitæ poſſeſſio ac con-...tum denique poſſeſſæ & conſeruatæ diſpenſatio, conſide-...ſuperest. In Acquiſitione occurrunt Virtus, modus: media ...acquiſitionis eſt prudens Induſtria, coniunctam habens Pie-...quæ dei benedictionem reſpicit & implorat, Induſtria certis ...ficis certos labores ad acquirenda bona diſtribuit. Hos do-...ſtos & labores Paterfamilias vigilanter & prudenter obſeruet, ...etiam quum neceſſe eſt, & pro laborum ratione operi ſe-...admouens. Materfamilias ſeipſam depictam intuetur in Pro-...Salom. cap. 31. Superbiæ, faſtui, luxui, fuco, meretricio orna-...mentum vale dicat. Modus acquirendi, potiſſimum Naturalis ...artificialis. Sub Naturali agriculturam & Pecuariam com-...ndimus. In his dei benedictionem & piæ familiæ laborem ...ſideramus. Artificialis Mercaturam & operæ locationem reſpi-... Quocunque modo mercatura fiat, vel licita, vel illicita eſt. Lici-...ditus conceſſa, ſocietatique ciuili neceſſaria, ſit honeſti lucri ...Patrisfamilias mercatura Pietatem, Iuſtitiam, Prudentiam ...comites. Pietas negotiationē ſanctificat. Iuſtitia edicit. Quod ...tibi non vis, alteri ne feceris. In tanta rerum mundanarum ἀτα-...mercator prudens & circumſpectus eſſe debet. Mercaturæ licitæ ...tres numerantur. Quædam enim eſt mercium earum, quæ ...arte & opificio hominum parantur: quædam earum quæ ...& aquis naſcuntur: quædam vero eſt negotiatio pecuniaria. ...mercatura dicitur ea quam Deus damnat & punit: cuius ...eſt fraudulentus, & lucrum inhoneſtum. Eiuſmodi merca-...primum inſtituitur non ad publicum bonum, ſed ad priuatum ...cum proximi detrimento. Secundo inſtituitur ad decipien-...nos, præſertim incautos, per omnis generis technas, vt blan-...mendacia, periuria, mercium tum materiæ tum formæ reſpe-...corruptelas iniquas menſuras, &c. Non prætereunda eſt Anno-...flagitatio, & mordens vſura. Operæ locatio, eſt acquirendi mo-...quo pro mercede opera hominis venditur: eaque fit exercitio ...rum non modo liberalium, ſed maxime etiam Manuario-...quæ Deus varia ordinauit, & ad hæc contulit hominibus varia ...artificia manuaria ſancta ſunt & vtilia, ita recte diſcenda, ...& artificioſe à bonis viris exercentur.

...ſio & conſeratio pia facultatum acquiſitarum, piam ſuffi-...tiam & parſimoniam requirit. Cauet deinde, fugit & damnat ...in diuitiis partis: ſuperbiam deteſtatur: alios procaciter ...Diſpenſatio prudens Dei gloriam, noſtrum ac aliorum ...reſpicit. Hanc ſuadet pietas erga Deum, vrget charitas ...num, moderatur oculus œconomicus iuxta facultatum ...quarum dominium retinet.

¶ Sententiae Sacrae.

...ij inſtitutio deſcribitur, *Gen.* 2.18.23.24. *Matth.* 19.5. Itera-...gium, *Gen.* 25.1. *Rom.* 7.2.3. 1. *Cor.* 7.39. 1. *Tim.* 5.14. Officium ...coniugum commendatur, *Matth.* 6.33. *Pſal.* 37.5. & 128. ...*Gen.* 2.24. *Epheſ.* 5.25. *Exod.* 20.14. *Prou.* 2.17. *Malach.* 2.15. ...4.5. *Pſal.* 128.2. *Eccl.* 11.6. *Epheſ.* 4.28. Proprium officium ...*Prou.* 5.18.19. *Eccl.* 9.9. *Epheſ.* 4.34. *Gen.* 3.16. 1. *Tim.* 2.12. *Coloſſ.* ...Vxoris. *Tit.* 2.4.5. & 1. *Tim.* 2.11.12.15. *Rom.* 7.2. *Epheſ.* 5.22. ...*Petr.* 3.1.5.6. 1. *Tim.* 3.11. *Prou.* 31.12. Officium patris & matris ...mendatur, *Eſai.* 49.15. *Matth.* 7.9.10. & 19.13. *Deut.* 4.9. & 6.7. ...31.12.13. *Prou.* 13.24 & 19.18 & 23.13 *Epheſ.* 6.4. Officium ...rum, *Exod.* 20.12. *Deut.* 27.16. *Prou.* 6.20. & 15.5. & 19.26. *Matt.* ...*Luc.* 14.26. *Leuit.* 19.3. *Eccl.* 3. & 3. ad 18. *Prou.* 23.22. Officium he-...22.10. 1. *Sam.* 1.21. *Ioan.* 4.53. *Actor.* 10.2. *Matth.* 24.25. *Luc.* ...*Tim.* 5.18. *Leu.* 19.13. *Deut.* 24.13.14. *Leu.* 25.43. *Epheſ.* 6.9. *Matt.* ...ſeruorum & ancillarum officium: *Pſ.* 123.2. *Epheſ.* 6.5. &c. *Col.* ...*Tim.* 6.1.2. *Tit.* 2.9.10. 1. *Pet.* 2.18. &c. De reliquis patrum & ma-...familiam officiis erga proximos videantur tit. *Beneſi-... Concordia, eleemoſyna, Mutuatio, labor, Induſtria, Merca-...*

¶ Sententiae Philosophicae.

Oeconomica ſcilicet & politica differre inter ſe, non ſolum quan-...domum & ciuitatem (hæc enim, eis ſubiecta eſſe) ſed in eo et-...quod politica ex multis ſit principibus: œconomiam vero eſſe ...archiam. Prima autem in hac hominum cura ac diligentia cir-...iugum: ſocietas enim ab ipſa natura maris & fœminæ maxi-...conciliatur, vt non ſolum ſit hominibus, ſed etiam beſtiis; nec ...ſolum naturæ cauſa, ſed & vtilitatis. Qui enim viribus validi ...iles iuuant, rurſus ipſi debiles in ſenecture ab illis quandoque ...rantur. Huc accedit etiam, quod quando numero prohibe-...natura, ſaltem ſpecie perpetuos eſſe effectamus. Diuerſa ta-...conditione procreati, ſimul iunguntur ad ſtabiliorem vitæ v-...Nam fœminæ timiditas maior, ob res domi cuſtodiendas, viris ...ob fortitudinem, & res foris parandas. Fœminis item cha-...maior, ac patientia ad filios nutriendos: viris ſapientia ad eru-...dos. Poſſeſſionum poſt hæc diligentia adhibenda, quarum pri-...homo: quapropter ſeruos ante omnia ſtudioſos parare opor-... *Ariſtoteles in Oeconomicis in hanc ſententiam diſſerit.*

Oeconomo ad rem tuendam modi ſunt quatuor: Primum parare, deinde partum tueri, ſine quo nihilo magis parare iuuat, quam in vas fundo carens, aquam haurire. Præterea prudentem eſſe ac diligentem, nullus enim res alienas æque tuetur atque ſuas. Ex quo Porus interrogatus, quid maxime equum ſaginaret? Oculus, inquit, Domini. Libys etiam interrogatus, quod optimum lætamen? Veſtigia reſpondit, domini. Ideo Socrates dicere ſolebat, dominum ante ſeruos exurgere, & vltimum ire recubitum oportere. Surgere enim noctu, & ad valetudinem, & ad œconomiam, & ad philoſophiam denique conferre. Item in lib. 2. dicit, optimum œconomum non ignarum eſſe debere maris locorum, circa quæ negotiatur: ſed natura ingenioſum, mente vero iuſtum ac laborioſum.

Hoc igitur cognationis vniuerſum cœtum & ſyſtema eſſe iudicandum eſt. Syſtema autem omne ex contrariis quibuſdam, & diſſimilibus eſt, quæ ad vnum aliquod optimum, & ad communem vtilitatem referantur. Nam chorus appellatus eſt cœtus Muſicæ communionis, & vnum communem ſpectat finem, nempe concentum. Item ſocietas hominum circa nauim ex diſſimilibus & contrariis quibuſdam conſtituitur, & ad vnum optimum reſpicit, videlicet gubernatorem: & communem vtilitatem ſibi proponit, hoc eſt, proſperam nauigationem. Sic & familia, quæ cœtus eſt cognitionis, diſſimilibus ſui partibus componitur, & ad Patremfamilias veluti vnum optimum ſe refert, & concordiam vtpote commune bonum molitur. In ſumma, omnis familia tanquam pſalterium tribus illis indiget, apparatu, concinnitate, & contrectatione, ſiue vſu Muſico. Apparatus quidem, eſt omnium eius partium conſtructio, quibus ipſum totum & vniuerſus ordinis cognati cœtus abſoluitur. Sunt autem partium eius duæ primæ & maximæ, homo, inquam, & res, ſiue poſſeſſio, quæ regitur, vſumque ſui præbet. Quemadmodum ipſius animalis partes duæ ſunt primæ & maximæ, anima & corpus: illa regit & vtitur, hoc regitur & vſurpatur. Item, vita, aſcititium eſt inſtrumentum actionum humanarum: corpus autem inſtrumentum eſt natiuum & cognatum animæ. Porro hominum familiam conſtituentium, alii cognati ſunt, alii affines. Cognati, qui ex eodem ſanguine prognati ſunt, aut ab eiſdem primis parentibus originem ducunt. Affines autem, cognati ſunt aſcititii, ex nuptiarum coniunctione principium habentes. Illi vero aut parentes ſunt, aut fratres, aut aui paterni vel materni, aut aliud quippiam ei, qui per nuptias nobis coniunctus eſt. Quod ſi amicorum etiam bonum ad familiam pertinet (ſic enim familia fit amplior & magnificentior, non ſolum multis opibus ac plurimis cognatis, ſed etiam amicorum multitudine aucta) apparet etiam hinc procul dubio familiam augeri, & ſociale genus amicitiæ, & perfectionem familiæ connumerandum. Poſſeſſio autem quædam eſt neceſſaria, quæ ad vſus vitæ requiritur: alia liberalis, quæ ornat & oblectat hominem, ita vt aliis non egeat: alia liberalem ornatum, ingenuamque delectationem excedens, contumeliæ exitiique radix inter homines pullulat. Quippe multa poſſidentes, neceſſum eſt primum inflari, inflatos autem arrogantes fieri: arrogantes factos, ſuperbire, & cognatos tribulesque ſuos neutiquam ſibi ſimiles exiſtimare: deinde contumelioſos fieri: omnis autem contumeliæ finis exitium eſt. Vbi igitur in domo & ciuitate ſuperfluitas extiterit, oportet abundantiam per Legislatorem auferri & reſecari, quemadmodum à bono agricola luxuriantes frondes. Porro cognati & familiaris hominum ordinis partes ſunt tres, prima imperat, vt maritus: ſecunda paret, vt vxor: tertia familiæ & cognationi auxiliaris eſt, nempe liberi ex illis nati. *Callicratides Pythagoricus Lacon, ex libro de familiarum felicitate.*

Ante omnia dicendum eſt mihi de operibus, quæ familiam ſuſtentant. Hæc igitur diuidantur, vt fieri ſolet, ita vt viro opera ruſtica, forenſia, & ciuilia tribuantur: mulieri autem, quæ ad lanificium & frumenti apparatum attinent, omnia denique domeſtica negotia. Non tamen alter ab alterius operibus omnino immunis eſſe debet, nam & mulierem aliquando decebit, vt rus egreſſa, operariis præſit, & patrisfamilias vicem gerat: & contra, viro rerum domeſticarum habere curam, laudi dabitur, partim ſciſcitando, partim ea, quæ fiunt inſpiciendo. Sic enim mutua communio magis ſtabilietur, ſi neceſſarias inter ſe curas communicent. *Hierocles in Oeconom.*

Ariſtoteles commemorat multa exempla regum ac populorum, qui calliditate nouas artes vectigalis & rei parendæ ſibi inuenerunt, quæ pars nondum in Latinam linguam tranſlata eſt, vt inquit Volaterranus *lib.* 36. Phyſiologiæ. *Vide ibi in cap. de œconom. Adde & Xenoph. de œconom. quem prænominatus Raphael Volaterranus eleganter ex Græco traduxit in* Latinum.

¶ Apophthegmata.

Thales, eam familiam probabat, in qua domino plurimum otii agere liceret. *Stob. ſerm.* 82.

Chilon admonebat, vt ſuæ quiſque domui præeſſet, primam enim curam debemus familiaribus: nec idoneus videtur adminiſtrandæ Reipublicæ, qui priuatam recte gubernare neſcit: Domus enim nihil aliud eſt, quam parua ciuitas. *Laert. l.* 1.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Idem dixit, Oportere domum maxime ſimilem fieri ciuitati, quæ regno gubernatur. *Stob.ſer.*83.

Cleobulus optimum œconomum inde iudicabat, ſi plures haberet ſui amantes, quam metuentes. *ibid.*

Bias dicere ſolitus erat, eam familiam eſſe optimam, in qua dominus ſponte ſit huiusmodi, qualis propter legem foris eſt, *Stob.eod. ſerm.*

Pittacus optime conſtitutam eſſe domum pronunciauit, cui ſuperfluum nihil abundet, & neceſſarium nihil deſit. *Stobæus ſermon. eodem.*

Solon optimum œconomum eſſe' dixit, in cuius familia pecuniæ non iniuſtæ poſſideantur, nec difficulter cuſtodiantur, neque propter ſumptus pœnitudinem adferant. *ibid.*

Theano, cuidam percontanti, quanam ratione celebris euaſura eſſet? reſpondit: Contexens telam, & meum curans coniugium. Senſit autem mulier ornatiſſima, tum demum claram ſe fore, ſi amaret maritum, probe educaret filios: & rem domeſticam ſedulo curaret. *Stob.ſer.*27.

Lycurgus audiens quendam, qui Democratiam mirum in modum probabat. Quin tu, inquit, primum domui tuæ democratiam, hoc eſt, commune imperium inſtituis? Docuit autem compendioſiſſime, eam gubernationem Reipublicæ pernitioſam fore, quam nemo vellet eſſe in ſua familia. *Plut. in Lacon.*

Themiſtocles cum ex duobus filiam ſuam ambientibus bonis moribus præditum diuiti prætuliſſet: virum ſe quærere dixit potius ſine pecuniis, quam pecunias ſine viro. Senſit autem vir prudentiſſimus, non obſtare paupertatem hominum vitæ, ſi quis rem domeſticam pro viribus curare, cum tota ſua familia cupiat. *Stobæus.*

M. Cato. Cum ex Catone quæreretur, quid maxime in re familiari expediret? reſpondit. Bene paſcere. Quid ſecundum? ſatis bene paſcere. Quid tertium? bene veſtire. Quid quartum? bene arare. *Cic.lib.*2.*Offic.*

¶ SIMILITVDINES.

Plutarchi. Vt potionem temperatam, etſi plus inſit aquæ, vinum tamen appellamus: Ita ſubſtantiam & rem familiarem quamuis plus vxor contulerit, mariti dici oportet. *In præceptis nuptial. Meminit & Stob.ſer.*72.

Duabus vocibus ſimul ſonantibus gratior fit concentus: Ita quicquid fit in familia, fit quidem vtriusque conſenſu, ſed tamen arbitrio mariti. *apud Eraſmum.*

Briſonis. Quemadmodum catenæ circuli mutuo complexu hærent, ſeq; inuicem ſequuntur: & ſi vnum ex eis, quemcunq; tandem attrahas, tota catena cum ſuo principio cõſequetur: Ita etiam quicquid in vitæ negotiis tibi ſumas, reliqua neceſſario ſequi, & ordine continuo ſuccedentia deprehendes. *In œconom. Vnde mutuatus eſt Stob.ſer.*83.

Thriuers. Nihil intolerabilius, quam ancilla, quæ conſuetudinem habet cum domino: Et nil ſeruilius, quam dominus, cuius ſecreta peccata cognoſcit ſeruus. *in apoph.* 97.

Offenſio.

¶ DEFINITIO ET ETYMOLOG.

OFfenſio, Græce πρόσκοψις, ιος, ἡ: vel πρόσκομμα, ατος, τὸ, & προσκόπτω, offendo dicitur. Hebr. *Kiſſchalon.* dicitur, à verbo *Caſchal*, impegit, offendit, corruendo impegit, corruit. Vide Scandalum, vbi plura de offenſione & offendiculo. Offendere & Defendere proprie contraria ſunt. Nam offendere, eſt incurrere in aliquid atque incidere. Terent. *Offendi aduenien s quendam mei loci hinc atq; ordinis hominem.* Defendere vero eſt impellere. Quoniam vero qui incidunt in aliquid, lędere ſępe ſolent id, in quod incidunt, & è contrario, qui depellunt, tuentur: factum eſt, vt offendere frequentiſſime pro lædere vſurpetur, & defendere pro tueri, & quaſi vim depellere. Offendere aliquando eſt inuenire. Varro *Romam regreſſus, ibi nil offendi, quod ante annos quinquaginta reliquerim.* Ab offendo offendiculum, quod ſignificat impedimentum, obſtaculum, & offenſam.

Offenſio atque offenſa ita differunt, quod offenſio ſemper paſſiue accipiatur, offenſa vero actiue. Cicero; *In corpore ægro odioſa eſt omnis offenſio.* Idem: *Cum tot eius offenſas pati non poſſem, inde diſceſſi.*

¶ LOCI BIBLICI.

Offenſiones vitandæ, & quomodo, *Rom.*3.8.& 6.9.1.14.& 16.17. 1.*Cor.*9.22.2.*Tim.*2.19.

¶ SIMILITVDINES.

Plutarchi. Vt medici eas febres, quæ ab incertis cauſis paulatim collectis eueniunt, magis ſuſpectas habent & timent, quam quæ manifeſtas magnasque cauſas habent: Sic latentes plerumque uæque, & frequentes, ac quotidianæ viri atque vxoris offenſæ gis eos diſiungunt, & vitæ conſortium labefactant. *In nuptialibus præceptis: vnde mutuo ſumpſit Stob.ſer.*72.

Plinij. Ter nouenis crabronum ictibus interfici hominem mant: Ita offenſa tametſi per ſe non capitalis, tamen ſæpius capitalem parit inimicitiam. *Lib.*11.*c.*21.

Vide Culpa, Crimen, Iniuria, Scandalum.

Officium.

¶ DEFINITIO: ET ETYMOL.

OFficium, Græce καθῆκον, οντος, τὸ, κατόρθωμα, τάξις, Hebr. *Can*, baſis gradus fundamenti, conſiſtentia firma, firmus: à verbo *Canan*, collocauit aliquid ſuper firma ſin. Alii deriuant à verbo *Canah*, quod ſignificat cognom quem ab officio, dignitate, præſtantia: vt magiſtratum, &c. quod re vera talis eſſe debeat. Officium dicitur. *dhabadh* uitus, ſeruitum, cultus, à verbo. *dhabadh*, ſeruiuit alicui ſeruus hero ſuo. Honores certe ſunt onera functionesque blicæ, tum priuatæ dominantes ad ſeruitutem reuocant. 3. Pekuda viſitatio, inſpectio, præfectura, commiſſio, à verbo *Pakad* uit, inuiſendi curam ſuſcepit, & commiſſi muneris partes 4. *Miſchpat*, Iudicium, officium iudicis, à verbo *Saphat*, iudicauit. *Sophet*, iudex qui officium ſibi commiſſum implet cioſus eſt re ipſa. Eſt autem officium, actus congruus cuiusque ſonæ. Vel ſic: Officium eſt, quod quisque efficere debet pro ſonæ conditione. In quo animaduertere oportet, quid loco niat, quid tempori, quid rerum aut perſonarum dignitati ab officio, cis, quo antiqui pro efficio, vtebantur. Hinc offi citur obſequioſus, & qui facile merentibus exhibet honorem officioſe, id eſt: cum officio & obſequioſe. Officium magiſtratus, vel quia honoris gratia inſtitutus eſt, vel quia populo fert, vel quia ius, quod vnicuiq; debetur, reddit. artes actionem ſuam officium vocant, vnde officium officium Medici, officium Architecti. Hinc fit officina, in quo artifices ſua opera faciunt. Differt autem à taberna ficina eſt, vbi opera efficiuntur: taberna, vbi venduntur, ces & tabernarii dicuntur. Cicero: *Opifices & tabernarios nem illam fecem ciuitatum, quid eſt negotij concitare?* iam antiqui caſas dixere, quod ex tabulis fierent.

¶ SENTENTIAE POETICAE.

Horat.ſerm.3.

Si male rem gerere inſani eſt: contra, bene, ſani.

Plaut.Ru.

Vigilare decet hominem,
Qui vult ſua tempori conficere officia:
Nam qui dormiunt libenter, ſine lucro, & cum malo
quieſcunt.

Ter.Adelph.1.

Hoc patrium eſt potius conſuefacere filium,
Sua ſponte recte facere, quam alieno metu.
Hoc pater, ac dominus intereſt: hoc qui nequit,
Fateatur neſcire imperare liberis.

Ouid. 3. Pont.4.

Pectore te toto, cunctisq; incumbere neruis,
Et niti pro me nocte dieq; decet.
Vtq; iuuent alij, tu debes vincere amicos
Vxor, & ad partes prima venire tuas.

Propert.3.4.

Omnis enim debet ſine vano nuntius eſſe,
Maioremq; timens ſeruus habere fidem.

¶ SENTENTIAE PHILOSOPHICAE.

Virtutis proprium eſt officium in alios beneficia conferre quam ab aliis accipere: & quæ recta ſunt & honeſta, facere, gitioſa & turpia, non facere.

Negotia ſuſcipimus, vt in otio ſimus: & bella gerimus, viuamus. Ac virtutum quidem vſus, & munera earum, ctionem rerum valent, in ciuilibus bellicisq; rebus vigent quæque in his verſantur officia, negotioſa videntur. *Ariſt. lib. Ethic.*

Nullæ vitæ pars neque publicis, neque priuatis, neq; forenſibus neq; domeſticis in rebus, neq; ſi tecum agas quid, neq; ſi cum contrahas, vacare officio poteſt. In eoq; excolendo ſita eſt neſtas omnis; & in negligendo turpitudo. *Cic.*1.*Offic.*

¶ APOPHTHEGMATA.

Thraſeas dicere ſolitus eſt, ſuſcipiendas eſſe cauſas amicorum

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

…tutas, aut ad exemplum pertinentes: amicorum, quod ex … amicorum communia ſunt omnia: deſtitutas, … hiſpotiſſimum & conſtantia agentis & humanitas cernere … ad exemplum pertinentes, quia plurimum referret bonum an … ducem haberent. Frequenter enim bonæ cauſæ vitio pa… vincuntur. Expedit autem ad bonos mores, vt in iu… ſuccumbat prauitas, ſuperet innocentia. *Plin. in epiſt. ad Qua…*

…Caſ. Coram Sigiſmundo Romanorum Imperato… gloriabundus quidam eques vrbanos magiſtratus parui … tribunoſque militum laudibus in cœlum tolleret. Tace, … Imperator nulla nobis. ô Thraſo, militia opus eſſet; ſi ſuas … ciuitates prætores, cæterique magiſtratus moderate iuſteq; … Senſit autem, vbique terrarum pacem tum fore, ſi … leges defenderent, & omni loco ac tempore diligenter … expedirent officium. *AEneas Sylu. lib, 4. comment. de reb. geſt.*

AEneas Syluius, legens Ennium vetuſtiſſimum Poetam, homi… non homines quidem, ſed homones appellaſſe; dixiſſe … Ennius certe, ſi pleroſque noſtri ſeculi reges contemplatus … non reges, ſed regones appellaſſet. *AEneæ dictum leges … Commentar. 1. de rebus geſtis Alphonſi, ſectione 54.*

❡ Similitudines.

…Anſhelmi. Oues ad hoc habent, vt lac ſibi & lanam ferant: … vero, vt terram exerceant: canes autem, vt tam oues quam … lupis defendant. Si igitur horum quodcunque animali… gerat officium, illud ad vitam dominus ſeruat: quia etiam … vita. Si ergo officium, quod eſt ſuum, non egerit, mor… iudicatur dignum, quod eius vita nullum fert fructum. Si … lac vel lanam non attulerit, bos autem terram non exer… quem alium fructum ferre poterunt? Rurſus, ſi canis cu… pecudum deputatus, eas lupo permiſit laniare, aut eaſdem i… canes cœperit ſtrangulare: quid aliud dominus agere … eum obruere? Sic & Deus de illis ordinibus agit, quos … diuerſa in hoc mundo diſpoſuit: Quoſdam namque, vt … monachoſque ad hoc ipſum diſpoſuit, vt pro aliis orent, … vt oues lacte prædicationis eos imbuant, lanaque ſui bo… feruentes in Dei amore faciant. Alios vero, vt agri… ad hoc diſpoſuit, vt de ſuo velut boum labore ipſi viuant … Quoſdam etiam, vt milites, ad hoc inſtituit, vt aſperitatem … fuerint, oſtendant, tam arantes, quam agricultores ab … gentibus, velut à lupis, defendant. Si ergo ſui quiſque … officium impleat, longam promeretur vitam; quia cætero… vtilitatem. Si vero iſtud agere noluerit, vita ipſa in… quia fructum non affert, propter quem viuit. Si e… monachique orationem vel prædicationem aliis im… etiam bonum exemplum prætendere, aut terram agri… excolere: quod aliud officium poterunt explere? … milites alios defendere noluerint, aut etiam more rabido… eoſdem aut ſeipſos occiderint, vel oppreſſerint: quid de … quod de rabidis canibus, debet fieri, vnuſquiſque ſui ordi… officium, ne & totum quod viuit deputetur mendacium. *…tudinibus, cap. 127.*

… Vt nec medici, nec imperatores, nec oratores, quam… præcepta perceperint, quicquam magna laude dignum ſi… exercitatione conſequi poſſunt: Sic officii conſeruandi … traduntur, illa quidem, vt facimus ipſi. *Libr. 1. Officio…*

Quemadmodum leges omnium ſalutem ſingulorum ſaluti ante… Sic vir bonus & ciuilis officii non ignarus vtilitatem publi… magis quam priuatam curat. *Lib. 3. de finib.*

… Quemadmodum qui iaculari diſcit, deſtinatum locum … & manum format ad dirigenda, quæ mittit: cum hanc vim … diſciplina & exercitatione percipit, quocumque illa vult, vtitur: … enim non hoc aut illud ferire, ſed quodcunque voluerit: Sic … ad totam vitam inſtruxit, non deſiderat particulatim admo… doctus in totum, non quomodo cum vxore ac liberis viuat. Si … oculis oppoſitum moratur aciem, remouendum eſt: illo qui… non abiecto operam perdidit, qui præcepit: Sic ambulabis, … porrigens. Eodem modo vbi aliqua res obcæcat a… & ad officiorum ordinem inſpiciendum impedit, nihil … qui præcipit. Sic viues cum patre, ſic cum vxore. *Lib. 2. e…*

Quemadmodum in pecuniis, qui duos lucratus eſt aureos, pro… eſt ad decem, ad viginti colligendos congregandoſque: Sic … & in virtute: qui fecerit bonum opus, officiumve præſti… extimulationem aliquam aut exhortationem ad agendum … vt alia quoque benefacta aggrediatur. *Chryſ. ora. 14. contra …*

❡ Adagia.

…

Plutarchus tradit, hoc dici ſolitum de his, qui conuiuium agunt, aut exhibent, idque inde manaſſe, quod olim apud eos mos fuerit, vt … magiſtratum inirent, epulum exhiberent populo. Quod ſi quando plures fuiſſent magiſtratus dies inter ſe diſtribuebant: Itaq; cum ſibi occurrerent, rogabant: τίς ἡμέρα; id eſt, quis dies? Ea vox in vulgo loco ceſſit.

Ordinem deſerere. λιπεῖν τὴν τάξιν.

Ordinem deſerere dicitur, qui deeſt officio ſuo in re quapiam peragenda.

Penſum perſoluere. *Plautus.*

Eſt ſuas implere partes, debitoq; perſungi officio.

Contribulis factus ſerua ordinem.

Poſtquam aſcitus es in ordinem aliquem, fungere tuo officio, quemadmodum & cæteri faciunt.

Vide Magiſtratus, Princeps, Rex.

Oleum.

❡ Definitio: et etymolog.

OLeum, dicimus, & oliuum propinqui illo oleæ liquore ἔλαιον Hebr. Hiſtar à verbo *Tſahar*, pellucidus & limpidus fuit, dicitur etiam *Schemen*, à pinguedine? & deriuatur à verbo *Schamen*, pinguis fuit. Hinc latinum *Sumen*, i. pinguedo infra vmbilicum.

❡ Loci Biblici.

Oleum lapidi à Iacobo extructo ſuffunditur, *Geneſ. 28. v. 18 & 35. verſ. 14.* Oleum Tabernaculi lucernæ, *Exod. 27. verſiculo 20.* Olei vſus, *Pſal. 104. v. 15.* Oleum mulierem Eliam paſcentem non deficit, *1. Reg. 17. v. 16.* Oleum quondam ſanitatis reſtituendæ ſignum, non autem medicamentum ægrotis adhibebatur, *Marc. 6. verſ. 13. Iaco. 5. v. 14.* Olei ſancti confectio, *Exod. 30. 25.* Oleum allegorice ſignificat gratiam Spiritus Sancti, *Matth 25. v. 4.* Oleum dat Deus diligentibus ſe, *Deut. 11. v. 14.* Oleo non vnguntur inobedientes, *28. v. 40.* Oleo vngitur rex Saul, *1. Sam. 10. v. 1.* vngatur infirmus à Presbyteris, *Iacob. 5. v. 4.* vncti ab Apoſtolis ſanantur, *Marc. 6. 13.*

Olea Chriſtus, *Rom. 11. v. 71.* Oleaſter populus Gentium, *ibid.*

❡ Sententiae Philosophicae.

Oleum ad arcendam vinolentiam valet, & ſorbitum facultatem præſtat potandi, quod vrinam ciere poteſt, & vino hauſto iter regit. *Ariſt. problem. ſec. 3. tex. 34.*

Oleum & cera cur ſolis calore candeſiunt, caro negreſcit? quia illa ſol propterea candeſacere poteſt, quod humorem nimium eximat: nigricat per naturam, quod per humidum eſt, propter humoris terreni miſtionem, carnem vero, quod nullam inde humoris copiam detrahit, adurit, atroque afficit colore. *Ariſtoteles problem. ſec. 78. num. 1.*

Oleum cur nullo cum humore miſceri patitur? Quia lentum, craſſum, continens eſt, nec vllas in partes tenues conficitur, & ideo nullum locum dat humoribus miſcendi. *Alex. Aphrod. problem. 2. num. 8.*

Olei partes omnes acris, quæ in ipſo oleo ſunt, propter frigus acquieſcere non eſt exiſtimandum, ſed tantum aliquæ eius partes, quia ſi omnes, non eſſet amplus oleum. *Idem in 4. metor. c. 6 co. 27.*

Oleum omnibus plantis penitus malum eſt, & pilis aliorum animalium omnium infeſtiſſimum, exceptis humanis. *Plato in Protagora.*

Oleum dolorum leuamen eſt, *In Menex.*

Oleo veſpæ & apes necantur. *Ioan. Fran. Pic. Miran. in exam. van. doct. gent. lib. 2. c. 22.*

❡ Adagia.

1. Oleum camino addere.

Eſt malo ſuppeditare fomentum, vt magis creſcat.

2. Oleum & operam perdere. *In vanũ laborare: fruſtra vigilare.*

3. Oleo tranquillior. *De homine qui præditus eſt leni ingenio, dictũ.*

4. Oleo mollior, lenior. Primum adagium deſumptum eſt ex *Pſal. 55, 22.* De blanditiis linguæ mollitiei, ſimillimis & ſub oleo aloes amaritudinem occultantibus alterum meritricis artes aperit, cuius palatum eſt lenius oleo, *Prouerb. 5. 3.*

Olfactus.

❡ Definitio. et etymol.

OLfactus, Græce ὀσμὴ, ῆς, ἡ, vel ὀσμὸς, ὁ. Quid autem ſit, quo organo, quo medio, quo obiecto vtatur, vide ſupra in arbore Animæ. Similiter de aliis ſenſibus, tam exterioribus, quam interioribus. Vide quæ antea de Odore dicta ſunt.

❡ Sententiae Philosoph.

Olfactus fit per medium, vt aerem vel aquam, videntur enim

aquatica odorem ſentire, & quæ ſanguinem habent, quæ non habent, vt quæ in aere, quædam enim eminus accurrunt ad alimentum odore mota. *Ariſt.2 de anim.c.5.text.97.*

Olfacit ſolum homo, cum anhelans reſpirat, ſed expirans, aut retinens ſpiritum, non odorat, neque eminus, nec cominus, etiamſi in naſum intus ponatur. *ibid.tex.98.*

Olfactus eſt ſenſus odorabilis, & male olentis & bene olentis. *ibidem f.99.*

Olfactus ſenſus in homine differt ab hoc ſenſu in cæteris animalibus, vt oculi ipſius ab iis, quæ habent oculos duros. *Ariſtot. 2. de anim.c.5.tex.97.*

Olfactus inſtrumentum tale eſt potentia, qualis eſt actu res odorata, actu iam odoratur, non potentia amplius, ſed actu eſt *Them. in 2.de anim.c.38.tex.*100.

Olfactus caliginoſo aeri, vaporibusque ex aere & aqua mixtis omnino aſſignatur: quia inter aures & linguam, quaſi aerem & aquã poſitus vapores eos apprehendit facile, & diligit maxime, qui ex aeris & aquæ mixione proueniunt, quales ſunt herbarum, florum, pomorum odores naribus ſuauiſſimi. *Fic.in Pla.conuiu.or.5.c.2.*

Olfactui intimæ venæ quæ ſeruiunt, non habent integram cum elementis vel ſolide mixtis proportionem, nam anguſtiores ſunt ad aquam & terram, & ad omnia, in quibus duo hæc dominantur, patentiores autem ad ignem & aerem, atque illa, quæ ferme ſimiliter ſunt tenuia, ſed proportionem potius habent, ad fugaces exhalationes quaſdam à compoſitis facile diſſolubilibus euolantes, craſſiores quidem aere, tenuiores autem aqua, & has perſentit varietate quadam confuſa. *Fic.in Plat.conuiu.or.5.2.*

¶ SIMILITVDO.

Eraſmi Roterodami. Vt momus tauri opificem Deum carpſit: quod non præpoſuiſſet oculos cornibus, vbi maxime erat opus: Ita perperam faciunt, qui coronam in vertice ponunt, cum ſub naribus magis apponi conueniat, vt plurimum voluptatis ex odore poſſint haurire. *in Simil.*

Omen.

¶ DEFINITIO. ET ETYMOL.

OMen, Augurium, quod fit ore quaſi Oremen, teſte Feſto & Varrone. Eſt enim rei futuræ enunciatio, ori hominis inciens, diuino tamen id Numine procurante. *Cic.1.de Diuin.* Neque ſolum Pythagorei Deorum voces obſeruarunt, ſed etiam hominum, quæ vocant Omina: quæ Maiores noſtri quia valere cenſebant, idcirco rebus omnibus agendis quod bonum, fauſtum, felix, fortunatumque eſſet, præfabantur. Græc. οἰωνὸς, κληδὼν, φήμη, σύμβολον οἰώνισμα. Hebr. *Nachaſc*, à verbo *Nicheſch*, auguratus eſt, augurium fecit, diuinauit, ominatus eſt. In malam partem ſumitur, & de auguriis atque incantationibus, vbi diuinatores per murmura verbis conceptis multa ab ominis mali fonte hauſta prædicunt futura.

¶ APOPHTHEGMATA.

Dionyſius. Cum magiſtratus per literas ſorte crearentur, & ipſi contigiſſet litera μ, dicenti cuidam per iocum, μωρολογεῖς, id eſt, ſtulta efferes, Dionyſi. Imo, inquit μοναρχήσω, monarcho ero. Et adeptus magiſtratum, protinus Imperator electus eſt à Syracuſanis. Magni erat animi, quod illo ioco non offenderetur, contentus omen literæ ſecus interpretari. *Plut. in Reg. apoph.*

P. Æmilius è foro domum reuerſus, cum filiam puellam nomine Tertiam reperiſſet lachrymantem, rogauit quid haberet? reſpondente, Perſeus nobis interiit (id erat nomen catelli, quem puella habebat in deliciis) Sit felix, inquit, ô filia! omen accipio, moxque in bellum profectus, pulcherrimum de hoſte triumphum egit. *Plut. in apoph*

Nero. In Oedipode fabula, quam Nero nouiſſimam recitauit, in hoc verſu decidiſſe legitur:

Θανεῖν μ' ἄνωγε σύγγαμος, μήτηρ, πατήρ.
Iuſſit mori me mater, vxor & pater.

Nam & Oedipus patrem occiderat inſciens, matrem vxorem duxerat: Ita Nero ſciens Claudium patrem occiderat, matrem conſtupratam interfecerat, & Octauiam vxorem indignis tractarat modis. *Sueton. in Nero.*

Otho Imper. Cum in augurando tempeſtas eſſet orta, atque ipſe grauiter eſſet prolapſus, identidem obmurmuraſſe dicitur: τί μοι καὶ μακροῖς αὐλοῖς: id eſt, quid mihi cum longis tibiis? Sentiens, ſe fruſtra ſacrificiis & piaculis conari placare manus Galbæ. *Sueton. in eius vita.*

¶ ADAGIA.

Bene ſit. καλῶς ἔστω.

Ominis vox, cum quis rem quampiam nouam & arduam auſpicaretur. Quod fauſtum felixq; ſit.

Cum Muſis. μετὰ Μουσῶν.

Id eſt, Muſis bene fortunantibus. De doctis aut iis, qui docti di-cuntur.

Adſint Dii beati. Σὺν δὲ θεοὶ μάκαρες.

Id eſt: Felices adſint ſuperi. Sermo eſt bene ominantis in re qua-*piam aggrediunda.* Das walte Gott.

Mercurio dextro.

Heſychius indicat, veteres in iactis quodam ſolere omnis gratia præfari Mercurium. Per iocum vſurpare licebit, vbi quid aggredi-mur noui.

In morbo conſumat. *Seneca.*

Poteſt ab amico dici, qui nolit deeſſe amico, quod impendat, *morbus inciderit. Poteſt & ab inimico, qui malo viro morbum optat.*

In tuum ipſius caput *Demoſthenes.*

Quoties in authorem mali malum retorquetur aut incidit, *ti dicunt:* εἰς τὴν αὐτοῦ κεφαλήν.

Omnis.

¶ DEFINITIO: ET ETYMOLOG.

OMnium obſeruatio contactu aliquo religionis innexa eſt, quoniam non fortuito metu, ſed diuina prouidentia conſtare creditur. *Val. Max. l.1.c.5.*

¶ LOCI BIBLICI.

Omnes pro multis, 1. *Cor.*14. v.31. *Philip.*2. v.21. pro quibusdam indefinite, 2. *Reg.*8. v.9. *Matth.*4.23. & 7. v.8. & 5. v.11. & 13.41. *Act.* 17. & 10. v.12. *Ioan.*12. v.32. 1. *Tim.*2. v.4. Omnis interdum idem quod totus, *Marc.*2. v.13. Omne, pro prefecto & cumulato, *Rom.* ... Sic capitur hæc particula, & 1. *Cor.*13. v.2. *Epheſ.*1. v.3. Omnes qui in cœlo ſunt, hyperbole familiaris, *Deut.*2. v.25. *Act.*2.5. Omnes ſiſtemur ad tribunal Chriſti. *Rom.*14. v.10. 2. *Cor.*5. ver.10. Omnia D... *Act.*17. v.27. 2. *Cor.*5. v.18. Omnia in primitiua & naſcenti ... morum Eccleſia communia erant, *Act.*2. v.45. & 4. v.32.34. Omnia in Chriſto condita, *Ioan.*1. v 3. *Coloſſ.*1. v.16. *Heb.*1. v.2. & ... Omnia piis à Deo data, 1. *Corinth.*3. v.22. omnia in Dei gloriam ... Chriſti nomine facienda, *Coloſſ.*3. v.17. omnia per Chriſtum ... ta, *Epheſ.*1. v.10. omnia munda mundis, *Tit.*1. v.15. omnia ... ritualibus, & vitæ ſpirituali poſtponenda, *Matth.*18.8. *Luc.* ... v.33. *Ioan.*2. v.25. omnia Deo poſſibilia, 19. v.26. *Marc.*10. ... 37. omnia credenti poſſibilia, *Marc.*9.23. omnia probanda ... v.21. omnia Chriſto ſubiecta. *Matth.*11. v.27. & 28. v.18. ... *Cor.*15. v.27. *Heb.*2. v.8. Omnia Deo tribuenda, *Rom.*15. v.18 ... 6.7.10. 2. *Cor.*3. v.5. & 4. v.7. *Iacob.*1. v.17. omnia ad ædificationem fiant, 1. *Cor.*14. v.26.40.

¶ PHILOSOPHICÆ SENTENTIÆ.

Omnis non vniuerſale ſignificat, ſed quod vniuerſaliter. *Ariſt. περὶ ἑρμ. lib.1.c.5.*

Omnis ſignificat prædicatum dici de omnibus comprehenſis ... ſpecie indiuiduis. *Amb. in lib. de inter.*

Omnis ſignificat vniuerſalem multitudinem, quæ ſub ſubiecto comprehenditur, à ſingulari autem articulo vnam ipſius naturam ... multitudine profecta *ibid.*

Omne dictum eſt, quod omnia complectitur: nullum quod nihil. *Mag. in lib. de interp.*

Omnis & nullus ſigna diſtributiua non ſignificant modum vniuerſitatis abſolute, ſed applicationem termino diſtributo. *Tha... vio. in peri her.*

Omnia quodammodo ſunt in omnibus pro conditione eorum quibus inſunt. *Porph. de occaſi.*

Omnia in omnibus ſunt, proprie vero in vnoquoque. *Procl. elem. Theo. prop.* 103.

Omnia qui ſequitur, nihil aſſequitur. *Fic. epiſt. lib.* 3.

Omne quod mouetur, ab alio mouetur. Falſa eſt propoſitio in rebus corporeis *Ioan. Franc. Pic. Mirand. exam. var. doct. gent. lib.* ... *cap.*18.

¶ ADAGIA.

Latum & anguſtum. ποιεῖν τὸν δῆμον εὐρὺν καὶ στενόν. *Ariſtoph.*

Apposite torquebitur in eos, qui adoleſcentes recte docent, aut ... cus, qui ne populo recte concionantur, aut ſecus.

Ioca ſeriaque.

Quoties omnia noſtra cum aliquo communicamus, cum eo ioca ſeriaq; conferre dicimur. Cic.

Nec animans nec inanime. πάντα τάτ' ἔμψυχα καὶ τὰ ἄψυχα.

Vtemur, cum nihil omnino excipiendum ſignificamus.

Pueri ſenesque.

Omnium quos ſol videt.

Sunt & illæ figuræ prouerbiales: Omnium quos terra ſuſtinet, quos ſol videt, peſſimus optimusue.

Onus.

¶ DEFINITIO: ET ETYMOLOG.

ONus, oneris, Pondus, Sarcina. φόρτος, φορτίον, ἄχθος. Hebr. *Maſſa*, à verbo *Maſſal*, leuauit, vt facere ſolet is qui rem ponderoſam tollit in altum; tentauit vt leuaret, in eo enim vires ſuas probat & tentat homo.

¶ BIBLICI LOCI.

Onus Chriſti leue, ideoque ferendum, *Matth.* 11. *Verſ.* 29. 30. onus ſuum quisque portabit, *Rom.* 14. 12. *Gal.* 6. 5. onus & infirmitas fratrum ferenda, *v.* 2. onus graue imponunt populo Scribæ & Phariſæi, *Matth.* 23. 4. Onus pro afflictione, qua aliquis puniendus prædicitur, *Eſa.* 13. 1. & 17. 1. & 19. 1. & 21. 1. *v.* 11. 13. & 22. & 23. 1. & 30. 6. *Ier.* 23. *v.* 33. 36. 38. *Ezech.* 12. 10. *Nahum.* 1. 1. *Abac.* 1. 1. *Zach.* 9. 1. & 12. 1. *Mal.* 1. 1. Onera portare iubemur, *Rom.* 15. 7. *Gal.* 6. 2. *Eph.* 4. 32. *Coloſſ.* 3. Onera, quæ ferri nequeunt, à Iuriſperitis hominibus imponuntur, *Matth.* 23. 4. *Luc.* 11. 46. onerati ad Chriſtum vocantur. *Matth.* 11.

¶ POETARVM DICTA.

Ouid. 2. Amor. 2.

Cedimus, an ſubitum luctando accendimus ignem?
Cedamus: leue fit, quod bene fertur, onus.
Vidi ego iactatas mota face creſcere flammas,
Et vidi nullo concutiente mori.
Verbera plura ferunt quam quos iuuat vſus aratri.
Detrectant preſſi dum iuga prima boues.
Aſper equus duris contunditur ora lupatis,
Frena minus ſentit, quisquis ad arma facit.

Propert. 3. 7.

Turpe eſt, quod nequeas capiti committere pondus,
Et preſſum inflexo mox dare terga genu.
Omnia non pariter rerum ſunt omnibus apta,
Fama nec ex æquo ducitur vlla iugo.

Ouid. 2. Pont. 7.

Suſtineas vt onus, nitendum eſt vertice recto:
At flecti neruos ſi patiare, cades.

¶ PHILOSOPHICÆ SENTENTIÆ.

Onus non in mouentem partem, id eſt, dextrum, ſed in motum, id eſt ſiniſtrum, inſiſtere debet, alioqui non mouebit, aut difficilius mouebit. *Ariſt. de anim. inceſſu. c.* 4.

Onera cur ſuper ſytalas facilius portantur, quam ſuper currus, cum habeant maiores rotas? quia in ſytalis nulla eſt offenſata, currus axis eſt, ad quam offenſant: deſuper illum enim premunt & lateribus: quod autem eſt in ſytalis, ad iſta duo mouetur, tantumque ſubtracto ſpatio, & onere ſuperimpoſito, in vtriſque e... circumuoluitur circulus, & motus impellitur. *idem quæ. mecha.*

Onera portantes cur cum cantu incedunt? quia dum animus cantu permulcetur, attenditque numerorum ſuauitati, minus ... poteſt, & minus ab onere grauatur. *Alexan. Aphrod prob.* 1. ...

Opes.

¶ DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

OPes in numero plurali dicuntur ea omnia, quibus freti poſſumus aliquid, ſiue bona fama, exiſtimatio, autoritas, diuitiæ, copiæ publicæ, & cætera huiusmodi. Antiquo nomine Ops veteres pro terra vtebantur, à quibus pauper dictus eſt inops. Quoniam vero hominum facultates precipuæ in re pecuaria & agricultura conſiſtebāt, terram tot bonorum largitricem diuinis honoribus ſunt proſecuti, & matrem deorum appellarunt. Ops ergo dicta eſt, quod opulenta & opulentos homines, nempe opibus ſeu donis matris ſuæ abundantes efficiat. Græc. πλοῦτος, κτήματα. Heb. *Reſchuch*, Subſtantia, facultas opum, à verbo *Rachaſch*, comparauit ſubſtantiam, comportauit ſeu collegit facultates. *Gal. Richeſſes.*

¶ BIBLICI LOCI.

Opes à Deo ſunt, *Gen.* 12. *v.* 7. & 13. *v.* 14. 15. & 15. *v.* 18. & 26. *v.* 3. *Iob.* 1. 10. & 42. *v.* 12. *Prou.* 22. *v.* 2. *Eccl.* 5. *v.* 18. Opes nimiæ non appetendæ, *Prou.* 23. *v.* 4. 5. & 30. *v.* 8. *Eccl.* 5. *v.* 9. Opes ſtati & derepente cum fraude, mendacio, fœnore & rapinis partæ, inutiles, *Prou.* 13. *v.* 11. & 20. ... & 21. *v.* 6. & 22. *v.* 16. & 28. *v.* 8. 20. Opes interdum ſuis dominis ruinam adferunt, *Eccl.* 5. *v.* 12. Opibus affluere vanitas, 2. *v.* 1.

¶ SENTENTIAE PHILOSOPHICAE.

Is maxime opibus fruitur, qui opibus non indiget.

Opes bona inſidioſa ſunt, & ſperantibus meliora, quam aſſecutis: ſi quid in illis eſſet ſolidi, aliquando & implerent. *Seneca de Ira.*

Quisquis opes ſine ratione poſſidet, non diu poſſidet. *idem epiſtol* 72.

Maiore tormento poſſidetur pecunia, quam acquiritur. *Seneca epiſt.* 116.

Sapiens non amat opes, nec reſpicit poſſeſſas diuitias, ſed contemnit.

Sapiens tunc meditatur paupertatem, cum in mediis diuitiis conſiſtit. *idem de vita beata.*

Id age, vt opes potius à te, quam à fortuna petas, *idem de tranquillit. anim.*

Satis opum eſt, nihil amplius velle. *Quint. Dec.* 13.

Magnæ opes poſſeſſori faſtum conciliare ſolent, & ſupercilium. *Eraſ. in epiſt.*

Opes iniuriarum ſuſpicioni obnoxiæ. *Sal. in com.*

Nimiæ opes magnæ iacturæ locum faciunt.

Modeſtis hominibus plurimi facienda pecunia eſt. *Cur. lib.* 7.

Peiores ſunt nuper ditati, quam ditati ab antiquo. *Plato de Republicà.*

Opes ſeditionem efficiunt & malignitatem. *Ariſt. Pol.* 2.

Magnæ diuitiæ facile acquiruntur, paruæ autem non ſine labore, & multo tempore.

Homini ſtulto & nequam facultatum nullus eſt modus. Ad quid prodeſt multa poſſidere & nihil agere?

Rerum nerui ſunt opes.

Ideo pallens eſt aurum, quia multos habet inſidiatores.

Nec equus ſine fræno, nec opes ſine ratione retineri diu poſſunt.

Nec auratus lectus ægrotum leuat, nec bona fortuna ſtultum.

Opes vitii magis, quam virtutis miniſtræ.

Pecunia pariter inuenit amicos & honorem. *Plutarch. de cupid. diuit.*

Magnifici pauperes ſunt, qui immenſas opes cumulant. *Diog.*

Malo moriens inimicis opes relinquere, quam viuens amicos fruſtra rogare. *Simonid.*

Opes honeſtis viris ac bonis bonæ ſunt: improbis vero malæ, *Plat. de Diu.*

Timidæ ſunt opes & amantes vitæ, *Eurip. in Ph.*

In omnibus opibus eſt opus, ſine quibus nihil recte fieri poteſt.

Nullus continuo iuſte viuens, ditatus eſt.

Fortuna diuitem hodie, mendicum facit in craſtinum.

Argentum, hominibus ſanguis & anima eſt.

Ne puero gladium, ne puero diuitias: nec viro imperitiam.

Cœcæ ſunt opes, ac ſe inſpicientes obcœcant.

Opes fortunæ vomitus ſunt.

Fœlix qui ſimul opes, ac mentem habet. *Demoſt. in Olynth.*

Auri vis atque opes ſunt principibus infenſæ: id eſt, iniquitatis inſtrumenta. *Tacit. Annal. lib.* 1.

Neque in familia & argento, quæque ad vſum parantur, nimium eſt aliquid, aut modicum, niſi ex fortuna poſſidentis. *idem Annal. lib.* 2.

Magnæ opes, non tam multa capiendo, quam haud multa perdendo quæruntur. *Dion. lib.* 52.

¶ ADAGIA.

Argenti fontes. Ἀργύρου κρῆναι λαλοῦσιν.

In eos, qui ſtolide quidem atque indocte ſed arroganter tamen & confidenter loquuntur, opibus ſuis freti. Quadrabit in eos etiam, quorum oratio propter opum fiduciam plus ſatis libera atque audax videbitur.

Vndecunque lucrum captant.

In aduocatos, calumniatores, malos Medicos, qui captant vndecunque lucrum, competet illud Homericum.

Αἰεὶ γὰρ περὶ νῆσον ἀλώμενοι ἰχθυάασκον
Γναμπτοῖς ἀγκίστροισιν· ἔτειρε δὲ γαστέρα λιμός.
Semper enim quaqua patet inſula, piſcibus hamo
Inſidiabantur: Ventrem fames enecat atra.

Vide Diuitiæ, Pecunia. Item Auaritia, Liberalitas.

Opinio.

¶ DEFINITIO ET ETYMOLOG.

OPinio, Græce δόκησις, δόξα, ης, ἡ, & δοξάζω, opinor dicitur. Eſt autem opinio actus intellectus declinantis in vnam partem contradictionis cum formidine alterius. *ſecundum B. Thom. ſecunda ſecundæ, quæſt.* 1. *articul.* 4. Differunt autem ſic opinio, fides, ſcientia, dubium: & ſcrupulus. Quia *Opinio* eſt aſſenſus intellectus ad aliquid, non quia ſufficienter moueatur ab obiecto proprio, ſed per quandam rationabilem electionem voluntarie declinans in vnam

partem magis quam in alteram, cum dubitatione tamen, & formidine alterius partis. Ita tamen, quod ad illam partem quam formidat, non habetur ratio expreſſe concludens, formidatur tamen propter debilitatem rationis alterius partis. *Fides* autem eſt, cum certitudine abſque tali formidine. *Scientia* vero eſt aſſenſus intellectus moti, ab obiecto per ſeipſum cogniti: ſicut in principiis primis, vel per aliud, ſicut in concluſionibus, quarum eſt ſcientia. *Hæc ex B. Thoma*, vbi ſupra. *Dubium* quid ſit, vide ſupra in Dubium. *Scrupulus* eſt, vt cum intellectus ex leuibus coniecturis ſeu mediis & multum debilibus mouetur ad vnam partem, & hæc etiam dicitur Suſpicio.

Opinio opinatioque eſt cunctorum ad quæ ancipiti ferimur ſententia vni pluribusque propenſior æſtimatio, vel vt alii, imbecilla eſt aſſenſio.

Calcidius opinionis ſpecies credulitatem & exiſtimationem videri voluit. Sane non defuerunt, qui iis ſcientiam annecterent principiis, quod Ariſtoteli minus placet: nec ſane iniuria cum non poſſint demonſtrari quidem principia: at ſcientia per demonſtrationem comparatur. Proinde tam ſcientia quam experimentum, experientia & ars ex intellectuque & ſenſu orta eſt. Sunt qui ex intellectu & memoria naſci maluerint: inde Muſas Iouis & Mnemoſynes filias, commenti ſunt poetæ.

Opinio, exiſtimatio, vel fama, de aliquo, vel de quacunque re à nobis concepta, ſiue rationi conſentanea, ſiue contraria ſit. Hebr. *Dahbath*, à verbo *Iadhahh*. Nouit, Sciuit, reſciuit, cognouit, *Dehhah*, ſcientia, notitia. Scientia hominis in tanta calligine mentis, plerunque nihil aliud eſt quam opinio.

¶ Biblici Loci.

Opinio quorundam de Ioanne Baptiſta, *Luc.* 7. v. 33. opiniones de Chriſto variæ, *Matth.* 16. v. 14. *Marc.* 6. v. 15. & 8. v. 28. *Luc.* 9. v. 8. 19. *Ioan.* 7. v. 12. & 10. v. 21. opiniones & cogitationes hominum frequenter ſunt erroneæ, *Leu.* 10. v. 8. *Num.* 15. v. 39. *Deut.* 12. v. 8. & 29. v. 19. 1. *Sam.* 15. v. 9. 2. *Sam.* 6. v. 6. *Prou.* 12. v. 15. & 14. v. 12. & 21. v. 2. *Eſa.* 5. v. 21. 27. v. 12. & 14. v. 13. & 55. v. 8. *Matth.* 3. v. 14. & 16. v. 22. *Marc.* 8. v. 32. *Ioan.* 11. v. 4. & 13. v. 8.

¶ Sententiæ Philoſophorum.

In iis quæ ſecus cadere poſſunt & opinio verſatur & prudentia. *lib.* 6. *Ethic. c.* 5.

Neque res futuræ memoria comprehendi poſſunt: ſed opinione expectationeque conſtant. *Lib. de Memoria & Recordatione, c.* 1.

Opinionis quod rectum eſt appellatur veritas. Præterea iam definitum, & certum id omne de quo eſt opinio. *lib* 6. *Ethic. c.* 9.

Vis duplex eſt eius in qua ſedes eſt opinionis, ingenium & prudentia. *lib.* 6. *Ethic. c.* 13.

Opinio non quæſtio eſt, ſed iam pronunciatum aliquod. *libro* 6. *Ethic. c.* 9.

Opinio quidem & vera & falſa eſt: ſed opinionem fides ſequitur: neque enim fieri poteſt, vt is qui opinatur ea quæ ei videantur non approbet. *lib.* 3. *de Animo c.* 3. *T.* 157.

Reſtat vt opinio in veris quidem & falſis cernatur: ſed quæ aliter atque ſunt eſſe poſſunt: ita vt opinio nihil ſit aliud, quam propoſitionis nullo certo argumento confirmatæ comprehenſio non neceſſaria. Quod autem de opinione dixi, id conſentaneum eſt iis quæ in opinando vſuuenire conſpiciuntur. Eſt enim infirma ſemper atq; incerta opinio: viſque ac natura ipſius, in hac infirma aſſenſione continetur. His accedit quod nemo ſe dicit opinari, ſed plane ſcire, cum exiſtimat non poſſe rem aliter habere: ſin ita ſentiat eſſe quippiam, vt nihilominus poſſe aliter eſſe exiſtimet: tum ſe opinari dicit: quaſi in huiuſmodi rebus incertis certi opinionem iudicans, in certis autem ac neceſſariis ſcientiam. *Libro primo de Demonſtr. cap.* 26. *T.* 44.

Neque opinio tantum verſatur in putando quod res ſit: ſed etiam quamobrem res ſit, opinabile eſt: quod nihil eſt quam medium *ibidem.*

Neque eiuſdem omnino rei ſunt opinio & ſcientia: ſed vt vera, & falſa opinio dicuntur quodammodo eiuſdem rei eſſe, ita eadem re verſari opinionem & ſcientiam intelligendum eſt. Dicere enim veram & falſam opinionem in eadem omnino re verſari. quemadmodum volunt quidam, id tum multis aliis incommodis quæ ex eo ſequuntur, refelli poteſt: tum quia illud, quod valde abſurdum eſt, ſequitur, non opinari nos, quæ falſo opinamur. *ibid.*

Scientia ita animal cognoſcit, vt non poſſit non eſſe animal: opinio vero vt ſecus eſſe poſſit. *ibid.*

Perſpicuum ex iis eſt, nil eſſe quod ſimul ſub opinionem ac ſcientiam cadere poſſit: alioqui ſimul animo concipiemus, poſſe aliquid aliter eſſe atque eſt & non poſſe: quod omnino fieri non poteſt. *ibid.*

Id quod eſt & quod non eſt in opinione conſiſtit. Ita opinabile eius quod eſt ſpecies eſſe nullo modo poteſt. Semper enim ad plura genus, quam ſpecies pertinet. *lib.* 4. *Top. c.* 1. *l.* 8.

In rebus omnibus cernitur opinio: nec minus æternis, quæ fieri non poſſunt quam iis quæ in nobis ſitæ ſunt. Præterea in veram ac falſam diuiditur opinio: non in malam & bonam, in quibus inſtitutum & conſilium potius cernitur. *lib.* 3. *Ethic. c.* 2.

Ex bonorum vel malorum electione tales, hoc eſt, boni vel mali dicimur: ex opinione non dicimur. *ibid.*

Viſio & iudicium aut opinio, motiones quædam videntur eſſe. *lib.* 8. *de Natura c.* 3. *T.* 26.

A vulgata opinione diſcedere, difficillimum. *Pauſan. lib.* 2.

Grauis eſt ac pernitioſa in bellis, vel proditionis ſociorum vel [illegible] uorum hoſtium aduentus inanis opinio, quæ animos militum [illegible] cupat. *Dionyſ. Halic. lib.* 3.

¶ Apophthegmata.

Socrates, Inanes vtres ventus inflat, inquit: ſic ſtultos homines [illegible] pinio. *Max. ſer. de inani gloria.*

Heraclitus dicebat opinionem eſſe impedimentum profectus. *eod. ſerm.*

Iphicrates, cum in amicorum & ſociorum agris ſuum haberet exercitum, nihilominus tamen vallum facere, & foſſam fodere voluit: quam ob cauſam cum à quodam parum fortis & animoſus [illegible] dicaretur eſſe, reſpondit: Peſſimam ducis eſſe vocem dicere, Non [illegible] taram. Significans, in rebus tranquillis interdum exiſtere [illegible] lum, quod nullus expectaſſet. Aduerſus inopinatos igitur caſus [illegible] ſpexit ſuis copiis, ne ſi quid accidiſſet, dicere cogeretur, Non [illegible] ram. Hoc vero Latini adſcribunt Scipioni. Ad Iphicratem autem [illegible] fert Plut. *In Græcor. Imper. apoph.*

Epicurus, ſi ad naturam viues, inquiebat, nunquam eris pauper [illegible] ſi ad opinionem, nunquam eris diues. *Senec. epiſt.* 16. Exiguum [illegible] natura deſiderat, opinio immenſum.

¶ Similitudines.

Clementis. Quoniam quidem ſicut terra à cultore neglecta [illegible] nas & tribulos neceſſario producit: Ita ſenſus veſter longo tempore [illegible] incuria, multas & noxias opiniones rerum, & intelligentiæ [illegible] ſcientię germinauit. Opus eſt nunc multa diligentia ad [illegible] rus mentis veſtræ, vt id ſermo veritatis, qui eſt verus & diligens [illegible] dis colonus, aſſiduis excolat diſciplinis. *Lib.* 6. *Recognit.*

D. Baſilij. Neque in tabulis ceratis ſcribere poſſis, niſi [illegible] ras diſpunxeris, quæ ante ſcriptæ fuerunt: Neque animæ [illegible] na placita accommodatis, quam anticipatas opiniones [illegible] ris. *Ad Greg. Theol.*

Antonij monachi. Quemadmodum in Medicina fieri [illegible] corpora non pura quo magis nutriueris, eo magis lædas, [illegible] nimirum corruptis humoribus ſuggerens: Sic prauis opinionibus præoccupatam animam quo plus docueris, eo magis lædes [illegible] ſubinde male & perperam ſentiendi occaſiones ſuppeditans [illegible] *liſſ par.* 1. *ſer.* 1.

Serapionis. Quemadmodum oculus perturbatus: Sic [illegible] ma opinionibus quæ naturam excedunt turbata, veritatem [illegible] dere non poteſt. *Apud Anton. in Meliſſ. par.* 1. *ſer.* 1.

Thriueri. Quo nix & glacies diutius ad ſolem exponitur [illegible] tiuſque puerorum manibus tractatur, eo magis funditur [illegible] quatur: at quæ ex natura ſolida magis indurantur: Ita opiniones [illegible] ſæ quidem dum ad rationem expenduntur, diffluunt, veræ [illegible] magis ac magis firmæ euadunt. *in apoph.*

¶ Fabula.

Vulpecula & Tintinabulum.

Vulpecula habitabat propter flumen: Non procul inde [illegible] arbori tintinabulum erat, quo ventis impulſo omnia circum [illegible] reſonabant. Vulpecula cui ignota vox illa eſſet, metuebat [illegible] feræ & immanis beſtiæ tales ſonos ederet. Tandem ſenſim [illegible] arrepens, perſpectaque tintinabuli inanitate, cuius ſtrepitibus [illegible] ſubeſſet virium: Nunc deinceps non facile, inquit, ſpecie & [illegible] ne percelli animum meum patiar.

Multa opinione magni fiunt, quibus præſentibus nihil eſt contemptibilius.

Vide Scientia.

Oppreſsio.

¶ Definitio: et Etymolog.

Oppreſſio, conſtrictio violenta, [illegible], Hebr. *hoſchek*, à verbo *haſchak*, oppreſſit vel vi, vel fraude. Item [illegible] *chats*, preſſura, oppreſſio, compreſſio, tribulatio, à verbo *Lachats*, oppreſſit. Inde λῃστής prædo, latro, cuius ſtudium eſt proximum [illegible] dolis opprimere.

¶ Biblici Loci.

Oppreſſio bonorum in mundo piis deſtinata, *Ioan.* 16. *verſ.* [illegible] *Theſſal.* 3. v. 3. 1. *Petr.* 2. *verſ.* 21. & 4. 19. oppreſſio bonorum in mundo perpetua: *Exempla*: Abel, *Gen.* 4. *verſ.* 8. Angeli à Loth [illegible] excepti, 19. v. 4. 9. Iacob, 27. v. 41. Vniuerſus Iſrael, *Exod.* 1. *verſ.* [illegible] filii Gedeon, *Iudic.* 9. v. 5. Dauid, 1. *Sam.* 18. v. 11. Elias, 1. *Reg.* 19. [illegible] Eliſæus, 2. *Regum* 6. *verſic.* 31. Zachariæ filius, 2. *Paralipom.* 24. [illegible] 21. Mardochæus, *Eſth.* 3. v. 6. Ieremias, *Ierem.* 20. v. 2. Sidrach, Miſach, Abednego, *Dan.* 3. v. 19. 20. Daniel, 6. v. 16. & 14. *verſic.* 29. [illegible]

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Baptiſta, *Matth.*14.*v.*10. Chriſtus,27.*v.*28.44. *Marci* 15.19. *Ioan.* Luc.23.11. Apoſtoli, *Actor.*5.*v.*18.40. Stephanus,7.*v.*12.& 7.*v.*57, Iacobus Apoſtolus,12.2. Paulus & Barnabas,13.15. Paulus,14.19. 19. Paulus cum Sila,*v.*23.24.

Oppreſſores pauperum à Deo punientur, *Prou.*22.*v.*22.23. *Amos* 2.

Opus.

DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

OPVS, Græce ἔργον,ου,τὸ, & ἐργάζομαι, operor, & ἐργασία,ας,ἡ, opera dicitur. Hebr. *Pohhal, Pehhullah, Mihphal, Miphallah,* Opus, actio, operatio dicitur, à verbo *Pahhal.* Operatus eſt perficiendo aliquid, perpoliuit, interpolauit, confecit, expolite perfecit. Et propriè perfectionem actus ſeu operis denotat. Hinc Græc. φάω & Lat. polio, expolio, φαλιός, politus, ſplendidus. Differunt item opus & opera, quod opera ſunt diurnum officium: opus vero ipſis fructuſque, *ſecundum Vlp. Iuriſconſultum.* Terent. vtrumque vno verſu optimè expreſſit: *Quod in opere faciendo opera conſumitur.* Hinc operæpretium, id eſt, fructuoſum, ad rem pertinens. Aliquando tamen opus pro opera capi videtur. Virgil.

Mollibus e ſtratis opera ad fabrilia ſurgit.

Opus quandoque pro neceſſe capitur, vt ægrotanti eſt opus medico. Hinc oportet venit, quod ſignificat pariter neceſſe eſt.

LOCI BIBLICI.

Opus pro operis vel mercenarii mercede, *Leu.*19.*v.*13. *Eſai.* 61.8. *Ier.*22.13. *Epheſ.*6.8. per metonymiam ex Hebræorum idiotiſmo. *Apoc.*14.13. opera ponuntur pro præmio quod ipſa bona operatio conſequitur. Capitur & pro effectu. *Iacob.*1.4. opus idem, Deo & hominibus diuerſa ratione tribuitur: Deo & Sauli, 1. *Paralip.*10. Deo & Iſraelitis, 2.*Paral.*11.*v.*4. Deo & Sabæis, *Iob* 1.*v.*15.21. Opus idem Prophetis & diabolo tributum diuerſa ratione, *Eſai.*6. 2.Cor.4.4. Fides quomodo dicatur opus, *Ioan.*6.20. Opera bona commendantur, *Matth.*3.10. *Luc.*3.9. *Matth* 5.16. & 7.17. & 12. *Rom.*2.7. *Epheſ.*2.10. 1.*Tim.*6.18. *Tit.*2.14. & 3.*v.*8.14. *Hebr.*6.10. 1.*Petr.*2.12. 2.*Pet.*1.*v.*10. Opera bona ſunt teſtimonia pietatis. 1.Tim.2.10. Opera carnis quæ, *Galat.*5.10. quæ mala ex eis proueniant. Iac.4.1. Opera Dei, Hebraiſmus, pro operibus diuinis, *Ioan.*

Opera mala Deo diſplicent, & pœnam merentur, *Gen.*3.*v.*11. & 4.*v.*5.6.7. & 7.4. & 9.6. & 11.4. & 17.14. & 18.20. & 19.*v.*11. & 20.3. & 42.21. & 44.16. *Exodi* 3.9. & 8.9.10.11.12. 14.20.21. *Numeribus*, & 31.13. & 32.*v.*9.27.28.33. *Leuit.* 10.13, Opera mortua, Hebr.9.14. Opera tenebrarum, 13.12. *Epheſ.*5.12. 1.*Theſſal.*5.8.

Opera bona dicuntur vocationem & electionem firmam efficere. 2.Petr.1.*v.*10.19. Operum bonorum finis, gloria Dei, *Matth.*5.16. Opera à nobis proximo exhibita tanquam ſibi facta reputat Deus, ſiue bona ſint, ſiue mala, *Eſai.*37.*v.*23. *Ier.*1.19. *Zach.*2.8. Matth.25.40. *Act.*9.5. 1.*Cor.*8.12.

SENTENTIÆ BIBLICÆ.

Operationis bonæ ortus.

Omnia enim opera noſtra operatus es in nobis. *Eſai.*26.

Manete in me, & ego in vobis. Sicut palmes non poteſt ferre fructum à ſemetipſo, niſi manſerit in vite: ſic & vos, niſi in me manſeritis. Ego ſum vitis, vos palmites, qui manet in me & ego in eo, hic fert fructum multum. Quia ſine me nihil poteſtis facere, *Ioan.*15.

Ego plantaui, Apollo rigauit, Deus autem incrementum dedit. Itaque neque qui plantat, eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus. Dei enim ſumus adiutores. Dei agricultura eſtis, Dei ædificatio eſtis, 1.*Cor.*3.

Confidens in hoc ipſum, quia qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet vſque in diem Chriſti Ieſu, *Phil.*1.

Deus eſt enim qui operatur & velle & perficere pro bona voluntate. *Phil.*2.

Modus quo ad intentionem.

Quieſcite agere peruerſe, diſcite benefacere. *Eſa.*1.

Siue ergo manducatis, ſiue bibitis, vel aliud quid facitis: omnia in gloriam Dei facite. 1.*Cor.*10.

Omne quodcunque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti facite, gratias agentes Deo & Patri per ipſum. *Col.*3.

Proſecutionem.

Maledictus qui facit opus Domini fraudulenter. *Ier.*48.

Itaque fratres mei dilecti ſtabiles eſtote, & immobiles, abundantes in omni opere Domini ſemper, ſcientes quod labor veſter non eſt inanis in Domino. 1.*Cor.*15.

Bonum autem facientes non deficiamus, tempore enim ſuo metemus non deficientes. *Gal.*6.

Tempus.

Quodcunque facere poteſt manus tua, inſtanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec ſapientia, nec ſcientia erunt apud inferos quo tu properas. *Eccl.*9.

Ante mortem benefac amico tuo. Non te frauderis, à die bono. *Eccl.*14.

Ante obitum tuum operare iuſtitiam, quoniam non eſt apud inferos inuenire cibum. *ibid.*

Simile eſt regnum cœlorum homini patrifamilias, qui exiit primo mane conducere operarios in vineam ſuam. *Matth.*20.

Venit nox quando nemo poteſt operari. *Ioan.*9.

Adiuuantes autem exhortamur ne in vacuum gratiam Dei recipiatis: ait enim, Tempore accepto exaudiui te, & in die ſalutis adiuui te. 2.*Cor.*6.

Ergo dum tempus habemus operemur bonum ad omnes. *Galat.*6.

Proximum ædificat.

Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum qui in cœlis eſt. *Matth.*5.

Tantum autem auditum habebant, quoniam qui perſequebatur nos aliquando nunc euangelizat fidem, quam aliquando expugnabant, & in me clarificabant Deum. *Gal.*1.

Præmium præparant.

Et cognoui quod non eſſet melius niſi lætari, & facere bene in vita ſua, *Eccl.*3.

Omne opus corruptibile in fine deficiet, & qui illud operatur, ibit cum illo. *Eccl.*14.

Voca operarios, & redde illis mercedem. *Matth.*20.

Gloria & honor & pax omni operanti bonum. *Rom.*2.

Vnuſquiſque autem propriam mercedem accipiet, ſecundum ſuum laborem. 1.*Cor.*2.

Qui parce ſeminat, parce & metet. 2.*Cor.*9.

Beati mortui qui in Domino moriuntur.

Opera enim illorum ſequuntur illos, *Apoc.*14.

Operationis domeſticæ modus.

Qui obſeruat ventum, non ſeminat: & qui conſiderat nubes, nunquam metet. *Eccl.*11.

Qui tenet aratrum. Omnes ij in manibus ſuis ſperauerunt & vnuſquiſque in arte ſua ſapiens eſt: ſine his omnibus non ædificatur ciuitas. *Eccl.*38.

Fructus.

Qui operatur terram ſuam, ſatiabitur panibus: qui autem ſectatur otium, ſtultiſſimus eſt. *Prou.*12.

Qui operatur terram ſuam, inaltabit aceruum frugum. 20.

PATRVM SENTENTIAE.

Sic docet me, vt agam, non vt tantum modo ſciam, quid agere debeam. Sicut enim dictum eſt de Domino, quod non nouerat peccatum, & intelligitur non fecerat: ſic & iuſtitiam ille vere dicendus eſt noſſe, qui facit, *Aug. ſup. Pſal.*

Bonorum opus fiat non timore, ſed amore, non formidine pœnæ, ſed dilectione iuſtitiæ, & ipſa enim vera & ſumma libertas eſt. *ibid.*

Bonum & rectum eſt omne quod agimus, ſi nec memoriam decipiat obliuio, nec error intelligentiam, nec iniquitas voluntatem: ab his tribus eſt omne quod agimus. *in Ioan.*

Vnuſquiſque pro operibus ſuis mercedem accipiet: nec poſſunt in die iudicii aliorum virtutes aliorum vitia ſubleuare. *Hieron.*

Quum deſideria bona concipimus, ſemen in terram mittimus; quum vero opera recta incipimus, herba ſumus: quum autem ad profectum boni operis creſcimus, ad ſpicam peruenimus: quum in eiuſdem boni operis perfectione ſolidamur, iam plenum frumentum in ſpica proferimus. *Greg. in hom.*

Probatio dilectionis exhibitio eſt operis. Non ſibi aliquid credat quicquid ſibi animus, ſine teſtatione operis reſpondet: de dilectione, conditoris mens, lingua & vita requiritur. Nunquam eſt amor Dei otioſus, operatur enim magna, ſi eſt; ſi vero operari renuit, amor non eſt. *ibid.*

In opere perfectus non eſt, cui adhuc linguæ prauitas contradicit, nec in ſermone laudabilis, qui hoc, quod loquitur, opere non oſtendit. *Greg. in mor.*

Ad vos ipſos retrorſum recurrite: ſi Deum vere amatis, exquirite; nec tamen ſibi credat, quicquid animus ſine operis atteſtatione reſponderit, veniet profecto dies ille, in quo paſtor paſtorum apparent, & vniuſcuiuſque facta in publicum deducat. *in Hom.*

Non ſolum illa noſtra ſunt, quo ipſi gerimus, ſed etiam illa, de quibus in aliorum actione gaudemus, *Leo in ſerm.*

SENTENTIAE POETICAE.

Lucan.

Hæremus cuncti Superis, temploq; tacente
Nihil agimus niſi ſponte Dei,

Ouid. 1. Faſt.

Ingenium vultu ſtatq; caditq; tuo.

Terent. And. 4.5.

Paululum intereſſe cenſes ex animo omnia,
Vt fert natura, facias, an de induſtria?

Ter. Heaut. 4.5.

Nulla eſt tam facilis res, quin difficilis ſiet,
Quam inuitus facias.

Valer. Flaccus 2.

Stabilem quando optima facta
Dant animum, maiorq́ pijs audacia cœptis.

Ouid. 13. Met.

Denique quid verbis opus eſt? ſpectemur agendo.

Idem 1. Art.

Cum mora non tuta eſt, totis incumbere remis,
Vtile, & admiſſo ſubdere calcar equo.

Ouid. Faſt.

Annue conanti per laudes ire tuorum,
Deq́ meo pauidos excute corde metus.
Da mihi te placidum: dederis in carmina vires,
Ingenium vultu ſtatq́ caditq́ tuo.

¶ Adagia.

De opere vel operatione inani & irrita.

Aſinum tondes. τὸν ὄνον κείρεις.

Cui finitimum eſt illud: ὄνου πόκας ζητεῖς. *Id eſt: aſini lanam quæris. De ijs qui ſtultè quærunt ea quæ nuſquam ſunt. Effertur adagium etiam in hunc modum. Aſini lana.*

Vtrem vellis. ἀσκὸν τίλλεις.

(¶ *Adagio*, vtrem cædis, *ſimillimum*) *vel quod non ſentiat, vel quod pilis careat.*

Caluum vellis. φαλακρὸν τίλλεις.

Vbi quis inanem operam ſumit, aut vbi quis auferre conatur, quo vacat is, a quo petitur.

Æthiopem lauas. Æthiopem dealbas. Αἰθίοπα σμήχεις.

Natiuus ille Æthiopum nigror, quem Plinius ex vicini ſyderis vapore putat accidere, nulla abluitur aqua, neque vlla ratione candeſcit.

Mortuum flagellas. νεκρὸν μαστίζεις.

In eos, qui obiurgant illos, qui nihil prorſus obiurgatione commouentur, aut qui vita defunctos inſectantur ac lacerant.

Aquam è pumice poſtulas.

Pro eo quod eſt, fruſtra ab alio petere, cuius ipſe, à quo petis, maximè eſt indigens. Du ſucheſt Bratwürſt im Hundsſtall.

Mortuo verba facit. νεκρῷ λέγεις μύθους.

Plaut. Mortuo verba nunc facio.

Littori loqueris. αἰγιαλῷ λαλεῖς.

Dictum in eos, qui fruſtra ſuadent vel orant, perinde quaſi ſurdo loquantur.

Aquilam volare doces. αἰετὸν ἵπτασθαι διδάσκεις.

In eos qui monere quempiam conantur in ea re, in qua quum ſit ipſe exercitatiſſimus, nihil eget doctore. Du wilt den Hünern die ſchwäntz auffbinden.

Delphinum natare doces. δελφῖνα νήχεσθαι διδάσκεις.

Diuerſa metaphora ſententiam eandem declarat. Quod enim delphin inter piſces, id aquila inter volucres.

Delphinum cauda ligas. δελφῖνα πρὸς τὸν οὐραῖον δεῖς.

In eos, qui quippiam incaſſum conantur, propterea quod delphinus cauda ſit lubrica, nec ea parte teneri queat. Quadrabit & in eos, qui ea via quempiam aggrediuntur, qua nequaquam poſſit ſuperari.

Nebulas diuerberare. νεφέλας ξαίνειν.

Dicitur, qui vel in re ſtulta, vel, quæ fieri non queat, fruſtra ſumit operam.

Aſini caput ne laues nitro. ὄνου κεφαλὴν πλύνεις νίτρῳ.

Ne multum ſumptus operæue impendas in rem vilem ac ſordidam. Es iſt nicht noth / daß man den Hund mit den Bratwürſten werffe / dieweil man Bengel hat.

Ad fractam canis. πρὸς ἐρρωγυῖαν ᾄδεις.

Suidas oſtendit dici ſolitum de ijs, qui fruſtra laborant. Quanquam non inſcitè accommodabitur, vbi non reſpondetur officijs alicuius, aut vbi quis ſuadet obſtinato, aut orat inexorabilem.

De fumo diſceptare.

In Philoſophos dictum, qui de rebus nihili nimium anxiè diſputant. Vmb ein Taubentreck hadern.

Arenam metiris. ἄμμον μετρεῖς.

Hoc eſt, rem infiniti laboris atque inexplicabilem incœptas: aut fruſtra conaris, quod nequeas efficere.

Arenæ mandas ſemina. εἰς ψάμμον σπείρεις.

Propterea quod ſteriles arenæ maximè littorales, nec idoneæ ad ſementem.

Quid facis Oenone quid arenæ ſemina mandas?
Non profecturis littora bobus aris.

De lana caprina.

Natum ab euentu. Apparet de duobus contentioſe decertantib⁹, vtrum lanam haberet caper an ſetas. Loquitur de moroſis in amicitia qui quantumlibet friuola de cauſa litem cum amico ſuſcipiunt. Horat.

In Aqua ſcribis. εἰς ὕδωρ γράφεις. *Lucian.*

Hoc eſt, Nihil agis. Xenarchum apud Athenæum.

Inſcribo vino: ſi qua iurat fœmina.

Item Catullus.

Mulier cupido quod dicit amanti
In vento, & rapida ſcribere oportet aqua.

Reti ventos venaris. δικτύῳ ἄνεμον θηρᾷς.

De fruſtra laborantibus qui rem inaniter captant.

Ignem diſſecare. εἰς τὸ πῦρ ξαίνειν.

Id eſt: Ignem diuerberare. Ariſtides: Non intelligebat [illegible] *teipſum, omnibus illis prouerbijs, obnoxium eſſe: quod ignem* [illegible] *berares, quod lapidem elixares: quod in ſaxis ſementem faceres.*

Iſthmum perfodere.

Dicebantur, qui magno quidem conatu, ſed irrito moliuntur [illegible] *liquid.*

In arena ædificas. εἰς ψάμμον οἰκοδομεῖς.

Rectè vſurpabitur, vbi quis negotium aggreditur [illegible] *rum, vtpote non rectè iactis ante fundamentis.*

Parieti loqueris. πρὸς τὸν τοῖχον λαλεῖς.

Plaut. in Trucul. Vſurpat pro eo quod eſt, taciturno loqui [illegible] *quit, ego paries loquere tu.*

Cribro aquam haurire. κοσκίνῳ ὕδωρ ἀντλεῖ ἢ ἐπιφέρει.

Quod etiam in obliuioſos, non inconcinnè dicetur. Effertur [illegible] *hunc modum: In dolium pertuſum aquam haurit.* Du geuſt [illegible] ſer in ein löcherichte Faß.

In aquam ſementem facis. εἰς ὕδωρ σπείρεις.

Quo quidem alluſiſſe credi poteſt allegoria Euangelica de [illegible] *quod in petras inciderit. Nam hoc terra genus ferè ſterile* [illegible] *non poteſt aratro proſcindi.*

Et operam & retia perdere. *Plaut. in Rudent.*

Id quiddem circa tropum dictum eſt à ſene, qui Gripum [illegible] *piſcatum miſerat, cum eſſet noctu tempeſtas orta grauiſſima.* [illegible] *ſtius erit, ſi tropo adhibito dicatur in captorem, cui non ſuccedit* [illegible] *cupium.*

Sterilem fundum ne colas. ξηρὸν ἀγρὸν μὴ σπεῖρειν. Hieſ.

Ne doceas indocilem nec fœlicitatem quæras in diuitijs. [illegible]

Vtrem mergis vento plenum. Ἀσκὸν βαπτίζεις πεφυσημένον.

Competit in eum qui fruſtra conatur, vt qui caſtiget [illegible] *bilem, quod inflatus vter quantumuis immergas, rurſum* [illegible]

Cauam Arabiam ſerere. τὴν κοίλην Ἀραβίην σπείρειν.

Pro fruſtra ſudare, aut in re perdifficili nec admodum [illegible] *operam ſumere. Lucian.*

Aranearum telas texere. τὰ ἀράχνια ὑφαίνειν.

Eſt in re friuola nullius frugis, infinitum atque anxium [illegible] *laborem.*

Arare littus. αἰγιαλὸν ἀρῶν.

Eſt ſterilem operam ſumere. Auſon in Theonem.

Quid geris extremis poſitus telluris in oris
Cultor arenarum vates, cui littus arandum?

Huius peculiaris vſus erit, quum officium impenditur [illegible] *quo nihil ſis fructus aliquando percepturus*

E multis paleis, parum fructus collegi. ἐκ πολλῶν ἀχύρων [illegible] καρπὸν συνήγαγον.

Multo labore, non multum emolumenti ſum conſecutus: [illegible] *verboſo ſermone paululum bonæ ſententiæ, ex ingenti volumine* [illegible] *nimum doctrinæ retuli.*

Ouum adglutinas. ᾠὸν κολλᾷς.

Ridiculè laborat, qui fructum oui putamen glutino ſarcire [illegible] *agmentare conetur. Diogenia.*

Penelopes telam texere.

Eſt inanem operam ſumere, & rurſum deſtruere quod [illegible] *Vide Homer. in Odyſſ.*

Oleum & operam perdidi.

Quicquid inſumpſi, ſeu rei, ſeu laboris, id fruſtra inſumptum eſt. *Plautus.* Es iſt Chryſam vnd Tauff verlohren.

Bos ad Ceroma.

Pro eo eſt, quod eſt, docere indocilem: aut ad id munus quem[illegible] *piam aſciſcere, ad quod obeundum minime ſit idoneus, videlicet* [illegible] *genio repugnante. D. Hieron.*

Nihil agere.

Suidas hunc verſiculum citat è Cratini fabula, cui titulus [illegible]

Καὶ ταῦτα πράττων φάσκ᾽ ἀνὴρ οὐδὲν ποιεῖν.

Atque iſta faciens quidam ait faciens nihil.

Admonetq́ ſubeſſe prouerbium quod quadret in eos, qui fruſtra laborant.

Periit ſus ἀπόλωλεν ὗς, καὶ τάλαντον καὶ γάμος

Dici conſuetum, vbi quis fruſtratus perdidiſſet operam & impenſam.

Hopff vnd Maltz iſt alles verlohren.

Quid opus erat longis cauere tibiis? τί γάρ με ἔδει μακροῖς αὐλοῖς αὐλεῖν.

Id aiunt conuenire in eos qui ſumpſiſſent inanem operam & ſumptum.

Olla

...ostentare. χύτρας ἐπιδείκνυσθαι.
...rem per ſe ridiculam ac ſordidã, perinde vt maximã efferre.
...num ſub fræno currere doces.
...eſt: Doces indocilem.
...d nouercam queri.
...qui deplorant infelicitatem ſuam apud eos, qui nihil auxilij
...laturi, vel gauiſuri magis conquerentium malis. Plaut.
...rum natare doces. σίδηρον πλεῖν διδάσκεις.
De ijs qui rem conantur, quæ repugnante natura nequaquam
...ſſit.
...da tenes anguillam. ἀπ᾽ οὐρᾶς τὴν ἔγχελιν ἔχεις.
...ni quibus res eſt cum hominibus lubrica fide, perfidisq́ꝫ.
...rum perculi, Aerem verbero.
...eſt, Operam luſi. Plaut. in Epidico.
...μαχεῖν.
...qui inaniter laborabant σκιαμαχεῖν dicebantur, hoc eſt,
...umbra pugnare. Plato.
Milium terebrare. κέγχρον τρυπᾶν.
Milium perforare dicuntur qui in re difficili, ſed prorſus inutili
...rant.
Vacuum inhabitare. κενῷ ἐγκατοικεῖν δόμῳ.
Dicuntur qui ſpeciem rei magnificam oſtentant, quum ipſo bono
...ſint.
In frigidum furnum panes immittere. ἐπὶ ψυχρὸν ἰπνὸν τοὺς ἄρτους
...βάλλειν.
In frigidum furnum immittere panes dicitur & hodie, qui docet
...lem, qui monet auerſum, aut qui alioqui ſumit inanẽ operam.
Lapidi loqueris. λίθῳ διαλέγῃ.
Lapis pro ſtupido, brutoq́ꝫ homine ponitur. Terent. Idem de valde
...turnus vſurpatur, & qui fido ſilentio rem tegit.
Linum lino nectis. λίνον λίνῳ συνάπτεις.
...adagij duplex apud Græcos interpretes ſenſus inuenitur,
...rum alter eſt, infirmis infirma copulas, friuola friuolis.
...bo oppetere. παρὰ κωφῷ ἀντιπορδεῖν.
Dicitur, vbi quid fruſtra fit, ſiue cum conuitijs inceſſitur is, qui
...negligit, quaſi non audiat.
Laterem lauas. πλίνθον πλύνεις.
Qui operam inanem ſignificamus.
...nticum metere. τὸν ἀντέρινον θερίζειν.
Dicebantur, qui laborem inanem & ſterilem caperent.
...die Strohe dreſchen.
...aſini proſpectu. περὶ ὄνου παρακύψεως.
...ditum in eos, qui ridendo titulo quempiam calumniantur
...friuolis rebus aliquem in ius vocant. Ariſtoph.
...aſini vmbra. ὑπὲρ ὄνου σκιᾶς.
...eſt: De re nihili. Ariſtoph.
Lapidem decoquis. λίθον ἕψεις.
...niter laboras.
...o fabulam narras.
...to canis. κωφῷ ᾄδεις. Virg.
Non canimus ſurdis, reſpondent omnia ſyluæ.
...erare lapidem.
...dicitur, ſi quis obiurgat incaſtigabilem.
Laborem ſerere. πόνον σπείρειν.
...dicebantur, qui fruſtra laborarent.
...pi venatu. ἀπὸ λύκου θήρας.
...ſolitum, vbi quis protinus re infecta diſcedit; aut de negotio
...& agreſti.
Alienum arare fundum. ἀλλοτρίαν ἄρουραν ἀροῦν.
...quod eſt, alienum agere negotium.
Mit andern Hünern ins Neſt legen.
...am inclamas. Ὕλαν κραυγάζεις.
De fruſtra vociferantibus, aut in genere: de nihil proficientibus.
...funis nihil attraxit. αὕτη μὲν ἡ μήρινθος, οὐδὲν ἔσπασεν.
Qui ſignificabant, operam fruſtra ſumptam, neq́ꝫ ex ſententia e-
...ſſe quod quis conabatur.
Hydram ſecas. Ὕδραν τέμνεις.
Hydram incidere, eſt ita vnum aliquod incommodum tollere, vt
...eius locum plura alia recipias. Plato.
Cotem alis ἀκόνην σιτίζεις.
Dicitur in homines edaces, plurimiq́ꝫ cibi, qui nihilo tamen hebe-
...tiores inde reddantur.
Cum coryco luctari. πρὸς κώρυκον γυμνάζεσθαι.
Aduerſus corycum luctari dicebatur, qui ſumeret inanem ope-
ram.
Cum diis pugnare. θεομαχεῖν.
Dicuntur, qui vel natura repugnant, vel aduerſus fatalem ne-
ceſſitatem reluctantur.
Quum plurimum laborauerimus, eodem in ſtatu ſumus. πολλὰ
μοχθήσαντες ὁμοίως ἐσμέν.
De fruſtra laborantibus.
Vndas numeras. κύματα μετρεῖς.
Id eſt: Rem infiniti laboris incæptas. Theocritus.
Inaniter aquam conſumis. ἄλλως ἀναλίσκεις ὕδωρ.
In eos quadrabit, qui fruſtra ſuadent.
In cœlum iacularis. εἰς τὸν οὐρανὸν τοξεύεις.

De ijs qui fruſtra laborant, aut qui audent eos laceſſere, quos non poſſunt lædere.

Voluitur dolium. κεκύλισται ὁ πίθος.

In eum, qui commouetur alieno exemplo, ſiue inſtinctu ad ſtulte quid faciendum.

Vlulas Athenas. γλαῦκας εἰς Ἀθήνας.

Subaudiendum, portas, aut mittis. Conueniet in ſtultos negotiatores, qui merces eo comportant, vbi per ſe magis abundant.

Ablaß gehn Rom führen.

In eodem hæſitas luto.

In eos competit, qui ſic implicantur negotio cuipiam, vt ſe nequeant extricare. Terent.

In ſyluam ligna ferre.

Eſt aliquem in rebus augere velle, quibus ipſe maxime abundat. Horatius.

Contorquet piger funiculum. συνάγει ὄκνος τὴν θώμιγγα. *Pauſanius*

Cratinus fingit, quendam apud inferos funem torquentem: aſinum autem arrodentem ea quæ ille iam torſiſſet, atq́ꝫ ita iam inaniter laborare qui torquebat.

Tranquillum æthera remigas. αἰθέρα νήνεμον ἐρέσσεις.

De incaſſum laborantibus, quaſi dicas, aerem diuerberas. Zenod.

Ventos colis. ἀνέμους γεωργεῖς.

Dicitur in eos, qui è ſuis laboribus nihil fructus reportant. idem

Vento loqueris. ἀνέμῳ διαλέγει.

Pro eo, quod eſt inaniter. Conſimili figura apud Athenæum legitur, Cælo & terra loqui.

Nugas agere.

Rem friuolam & nihili facere, ſeu fruſtra conari. λῆρον ληρεῖν: *Atticis familiare, id eſt, nugas nugari. Ariſtoph.*

Actum agere. *Terent.*

Tullius de amicitia indicat: Dici ſolitum de negotio, quod præpoſtere geritur.

Aquam in mortario tundere. ὕδωρ ὑπέρῳ πλήττειν.

Id, *eſt: Aquam piſtillo tundere.* In *eos, qui laborant inaniter.*

Volantia ſectari. *Terent.*

De ijs, qui nullum certum vitæ ſcopum ſibi proponunt, ſed ex tempore viuunt, ad quamuis occaſionem mutabiles.

Vorſuram ſoluere.

Vorſuram ſoluere dicitur, qui ſic è præſentibus malis excitat ſeſe, vt alijs grauioribus impediatur.

Saxum voluere. *Terent.*

Saxum voluere dicuntur, qui inexhauſto quopiam, atque inutili labore fatigantur.

Ex inanibus paleis. ἀτὰρ ἐκ καθαρῶν ἀχύρων τε τρύγηκας σιτίον.

Id eſt: Atqui è puris paleis trituram frumenti facis. id eſt: operam ſterilem & infrugiferam ſumpſiſti. Diogenia.

Fruſtra canis. ἄλλως ᾄδεις.

De ijs, qui fruſtra ſuadent. Lycophr.

Fruſtra canit. εἰς κενὸν τρέχει.

Pro eo, quod eſt, Fruſtra laborat.

Milium torno ſculpere. τὰς κέγχρους ἀποτορνεύειν.

Milij grana torno ſculpere dicebantur, qui rem abſurdam molirentur. Suidas.

Memorem mones: doctum doces, & ſimilia.

Idem pollet illud Grammaticum. Λαλεῖς πρὸς ἔχοντα τὴν ἐπιστήμην.

Id *eſt: Loqueris, qui ipſe rem calleat.*

Obturbas fruſtra, velut vnda, ὀχλοῖς μάτην με, κῦμ᾽ ὅπως. *id eſt: Turbas me vt vnda inaniter. Hoc eſt: incaſſum mihi moleſtus es.*

Cancrum ingredi doces. καρκίνον ὀρθὰ βαδίζειν διδάσκεις.

De eo qui doceat indocilem.

Apud fimum odorum vaporem ſpargis. εἰς κόπρον θυμιᾷς.

Id *eſt: in fimum aromatum odorem ſpargis. Nam perit omnis fragrantia, fimiq́ꝫ fætore vincitur. Suidas.*

Inuitis canibus venari.

Hoc adagio ſignificatum eſt, non ſat feliciter ſuccedere, quod à nolentibus extorquetur. Plaut.

Inuitos boues plauſtro inducere.

Simile dictum etiam hodie perſeuerat vulgo celebratum. Incom*modum eſſe, bobus inuitis plauſtrum ducere.* Mit vnwilligen Ochſen führen. Mit ſtättigen Pferden zu Acker gehen.

Contra torrentem niti.

Dicuntur qui fruſtra certant cum ijs quos vincere non queant.

Contra ſtimulum calces. πρὸς κέντρα λακτίζειν.

Eſt fruſtra repugnare iis, quos vincere nequeas: & incommodum quod euitare nõ queas, impatienter ferendo non ſolum non effugere, verum etiam conduplicare.

Senis mutare linguam.

De fruſtra atque intempeſtiuè laborantibus.

Alte Hund ſind böß bändig zu machen.

Senis doctor. γέροντος διδάσκαλος.

Conuenit in eum, qui in re ſera atque intempeſtiua fruſtra ſumit operam.

Herculei labores. Ἡράκλειοι πόνοι.

Dicuntur plurimi atque ingentes, quiq́ꝫ vires deſiderent Herculanas. Vel qui aliis quidem maximas adferunt cõmoditates, cæterũ aucto-

auctori ſuo nihil ferme fructus adducunt, præter aliquantulum famæ, plurimum inuidiæ.

Aſinus balneatoris ὥσπερ ὄνος βαλανέως.

Dictum in eos, qui è ſuis laboribus ipſi nihil fructus caperent. Plutarch.

Mare exhauris. θάλασσαν ἀντλεῖς.

De eo, qui conatur, quod effici non poßit.

Exurere mare. *Propert.*

Tu prius & fluctus poteris ſiccare marinos,
Altaq; mortali detrahere aſtra manu.

Muſcas depellere. μυίας τὰς παύειν.

Dicitur de eo, qui iocoſo atque inutili fungitur officio.

Aues quæris. ὄρνιθας ζητεῖς.

Rem vagam & captu difficilem ſequeris. Perſius.

An paßim ſequeris Coruos teſtaq; lutoq;?

Humi hauris. χαμαὶ ἀντλεῖς.

De inaniter laborantibus dicebant. Zenodot.

Influit quod exhauritur. ἐπιρρεῖ ἐξαντλούμενον.

Vbi quis fruſtra ſumit operam in re quapiam.

E Tantali horto fructus colligis. Ταντάλου κῆπον τρυγᾷς.

Id eſt: Ea conſectaris, quæ nuſquam ſunt, aut quibus frui non licet.

Dentem dente rodere.

Dicitur qui carpit eum, qui neque lædi queat, neque ſentiat, aut qui mordet pari mordacitate præditum quempiam. Martial.

Oreſti pallium texere. Ὀρέστῃ χλαῖναν ὑφαίνειν.

Dicebatur, qui munus pararet abuſuro. Ariſtoph.

Ver ex anno tollere. ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸ ἔαρ ἐξαίρειν.

Dicebatur qui id, quod in negotio quopiam erat præcipuum tolleret.

Bulbos quærit. Βολβοὺς ζητεῖ.

Locus prouerbialis in eo qui (iuxta Perſium)

Obſtipo capite defigunt lumina terræ.

Nudus nec à centum viris ſpoliatur.

Adducit prouerbium, vulgo iactatum D. Chryſoſt. quo ſignificabitur conatus inanis.

Inter lapides pugnabant, nec lapidem tollere poterant. ἐν δὲ λίθοις ἐμάχοντο, λίθον δ᾽ οὐκ ἦν ἀνελέσθαι. *Plutarch.*

In eos, qui præſenti commodo non fruantur, vel ob ignauiam, vel ob peruerſam de rebus opinionem: vt qui vel ſaxum grauentur ex aceruo tollere quo repellant aduerſarium. Torquebitur non inuenuſtè etiam ad inanem operam.

Vtrem cædis. ἀσκὸν δέρεις.

Sumptum vel à Bacchi ſacris, vel ab alijs, qui percußis vtribus inanem mouent ſtrepitum. Ariſtoph.

§ SIMILITVDINES.

Sicut pecunia hæc corporalis quidem, ſi ſit in ſacculo incluſa, ipſa eſt ſemper ſola: ſin autem fuerit agitata de manu in manum, vſu ipſo multiplicatur: vnde vſura dicitur ab vſu: Sic & fides Chriſti, ſi quidem otioſa teneatur in corde, non ſolum ipſa manet quæ fuit, ſed adhuc minoratur in otio, & torpeſcit, & ſegnis efficitur, & paulatim per actus carnales exinanita ad nihilum vadit: ſi autē exercitata fuerit Scripturis, & locutionibus aſſiduis ſuſcitata, operibus bonis virtutificata, non ſolum dico multiplicabitur, ſed nunquam deſinet creſcere, donec viuet homo. *In Matth. 24. hom. 53.*

Sicut aurum videtur quidem eſſe ſplendidum, priuſquam mittatur in fornacem, verum vbi traditum fuerit igni, tum vero certo dignoſcitur, eo quod adulterinum eſt, ab eo quod eſt ſincerum ſeparato: Sic & noſtra opera, vbi diligenter examinaris, tum euidenter retergentur, videbimusque nos ipſos multis criminibus obnoxios eſſe. *in 6. ad Galat.*

Quemadmodum in ſemente qui ſeminat, non poteſt ex hordeo metere triticum, eo quod oporteat & ſementem & meſſem eiuſdem eſſe generis: Sic & in operibus. Qui in carne depoſuerit delitias, temulentiam, concupiſcentiam abſurdam, quæ hinc proueniant metet. Quæ autem ſunt iſta? ſupplicium, vltio, probrum, riſus, corruptio *ibid.*

Theophylacti, Quemadmodum terra non modo quæ huic demandantur, producit: Sic & anima ipſa nequaquam eſſe debet, præceptis feciſſe iam ſatis contenta, niſi & factis illa exceſſerit. *in 1. Theſſ. 4.*

Honor autem & gloria quæ non verbis ſolum, ſed & operibus conſtet. Ille enim gratis vos arguit: hæc verò regis imitatores, quod ſane præſtantius eſt, at quæ gloriam, quæ verbis exprimitur, à nobis depoſcit, vt ſe non ſolum piè colamus, ſed animum ipſum penitus intendamus, geramusque illi morem, vt ex hoc & ipſi proficiamus: nec ſecus ac ſolent, qui ſolis ſplendorem cum ſpectant, & demirantur, eo fulgore delectati ſibi profuerunt, & eodem illo cum aliquid his eſt operandum fruuntur, vt contra qui ſolaris ſunt neſcii claritatis, ſibi officiunt maxime, quia nullo in opere vti hac poſſint. *in 1. ad Tim. 1.*

Nazianzeni, Non is qui in verbis ſapit, mihi ſapiens erit, neq; is, qui linguam habet volubilem, animum verò ineruditum, ſepulchrorum inſtar, quę extrinſecus ſunt ornata & ſpecioſa, intus autem mortuorum cadauera, & multum recondunt fœtorem: [illegible] pauca de virtute loquitur, multa verò oſtendit operibus, [illegible] ſermonis per vitæ roborat actionem: ſiquidem longe mihi [illegible] bilior eſt formæ pulchritudo: quæ conſpici poteſt: quam quæ [illegible] monis pingitur induſtria: nec non diuitiæ quæ manibus [illegible] tur, quam quæ effinguntur ſomno: ac ſapientia quæ non ſermonibus ſplendet, ſed operibus collucet: intellectus enim bonus omnibus facientibus eam, Scriptura inquit, & non qui prædicant [illegible] *in oratione conſolatoria de patris calamitate.*

Vt ignem vltro lucis ſplendor, & vnguentum ſuauis odor [illegible] tur: ita bona opera vtilitas neceſſario comitari conſueuit. *apud Anton. in Meliſſ. part. 1. ſer. 7.*

Marci eremitæ, quemadmodum operibus & ſermonibus manifeſtatur animi cogitatio: ſic cordis operationibus futura [illegible] *De lege ſpirituali.*

Qui ante præceptorum operationem ſpiritus opem [illegible] ciam quærit, ſeruo ære empto non eſt abſimilis: qui ſimul [illegible] ptus fuerit, vna cum rebus venalibus etiam libertatis libellum [illegible] rit. *De ijs qui ſe putant operibus iuſtificari.*

Semen non excreſcit accepto augmento ſine terra & pluuia [illegible] que homo quicquam vtilitatis capiet ſine laboribus voluntariis [illegible] uinoque adiutorio. *ibid.*

D. Auguſtini, Sicut non impediunt à vita æterna iuſtum quædam peccata venialia, ſine quibus hæc vita non ducitur: ſic ad ſalutem æternam nihil proſunt impio aliqua bona opera, ſine quibus difficillime vita cuiuslibet peſſimi hominis inuenitur. Veruntamen ſicut in regno Dei velut ſtella ab ſtella in gloria differunt ſancti: ſic & in damnatione pœnæ ſempiternæ tolerabilius erit Sodomæ, quam alterius ciuitati. & erunt quidam duplo amplius quibuſdam gehennæ filii. *De ſpiritu & litera, c. 28.*

Quando laborat cum gaudio operarius in agro? Quando aſcendit in arborem, & fructum videt, quando attendit ſegetem [illegible] ctuare proſpicit vbertatem, non ſine cauſa dorſum incuruauit, non ſine cauſa manus attriuit, frigus & æſtus tolerauit: hoc [illegible] Apoſtolus, vt cum gaudio hoc faciant, non cum triſtitia. Non enim expedit vobis, ſed illis, ſi cum triſtitia faciunt. Simul ergo [illegible] Dominico operemur bonum, vt ſimul deinde gaudeamus. *De verbis Domini in Matth. ſerm. 16.*

Hilarij, vt lumen ex oleo luminis habet cauſam: ita [illegible] ritualis gloriæ retineamus, doctrina atq; operatio [illegible] noſtrum, ſedes ſcilicet & prudentiæ, vitæ, & omnium [illegible] operationis doctrinæq; pingueſcat. *in Pſal. 140.*

Cypriani, Epiſcopus ſacer templum conſecrans, [illegible] mans, non conſecratus iis ipſis temporibus in Epiſcopum, niſi ante eſſet conſecratus Epiſcopus, nullum iſtorum quæ valeret, eſſentq; puerilia, ſtulta & ludicra: ita Chriſtianus [illegible] ſuam conſecratus, bona facit opera, ſed non per hæc magis [illegible] Chriſtianus efficitur: hoc enim ſolius fidei eſt, imò niſi [illegible] rent, nihil prorſus valerent omnia opera, eſſentq; vere imputabilia peccata. *de ſingularitate clericorum.*

Bernhardi, Sicut corporis huius vitam ex motu ſuo dignoſcimus, ita & fidei vitam ex operibus bonis. Itaq; vita quidem corporis anima, per quam mouetur & ſentit: vita vero fidei charitas [illegible] per illam operauit. *ſerm. 12. de reſurrectione Domini.*

Paſtoris, vt hyeme arbores omnes ſimiles ſunt aridis, nec fructiferæ ab aridis internoſci poſſunt: ſic nec iuſti ab iniuſtis dignoſcuntur, ſed ſimiles ſunt in hoc ſeculo.

Vt in æſtate fructus arboris cuiuſq; declaratur & patet: ſic & iuſtorum facta declarabuntur & patebunt, cum illuxerit miſericordia Domini. & omnes hilares & gaudentes in illo ſeculo [illegible]

B. Anſelmi, videndum eſt ſic inter Deum & homines & angelos quomodo inter Imperatorem terrenum & ſibi obſequentes. Tria quippe ſunt genera hominum, quæ terreno Imperatori [illegible] Alii enim ſeruiunt pro terris quas habent, nihil aliud quærentes niſi quod tenent. Alii quod terras recuperare volunt, quas eorum parentes alt qua ſua culpa perdiderunt. Alii vero pro ſolidatis [illegible] Illos itaq; Dominus honeſtius tractat, qui nihil vnquam deliquerunt, nec aliud quam quod habent, quæ euelli formidant, dum ſe in voluntate domini ſui conſeruant. Illos verò, quorum parentes [illegible] peccauarunt, quiq; pro illorum hæreditate ſibi ſeruiunt, aliquando vilius tractat, modisq; diuerſis tentat: videlicet conuiciando, commi- nando, quædam grauia iubendo, quandoq; etiam flagellando. Qui ſi hæc omnia humiliter ſuſtinuerint, & domini ſui miſericordiam patienter expectauerint, tandem eis dominus hæreditatem parentum ſuorum reddit. Si verò noluerint hæc tolerare, nec ſuam valent hæreditatem recuperare, nec aliud vult eis dominus dare. Illi autē qui nihil aliud quærunt quam ſolidatas, & vt bene paſcantur: tamdiu imperatori obſequuntur, quādiu hoc eis largitur. Quæ ſi illis abundanter donauerit, laudant eum, & dicunt, quod vere domino tali ſeruiendū eſt, quod talia ſeruientib. confert. Si verò hæc illis dare deſtiterit, ſtatim recedunt ipſo vituperato & incipiunt ſeruire ipſius inimico. Tria igitur hæc ſunt genera hominū, terreno imperatori militantiū. Similiter aūt tria ſunt genera eorū, qui ſuperno Regi deſeruiunt. Primū enim gen⁹ ſunt angeli, qui æterna beatitudine ſtabiles ſibi ſic omni intermiſſione ſunt ſeruiētes. Aliud verò homines boni ſunt, qui inquā dū poſſunt, ſuæ voluntati obediūt, ſicq; ad regnum cœlorum

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

um in patris ſui Adæ culpa perditum hæreditario iure perue-
nire credunt. Tertium autem hi, qui tantum pro terrenis ſerui-
unt commodis, quaſi milites ſtipendiarii. Sic ergo per omnia eſt
conſiderandum inter hæc tria genera & Deum quomodo inter alia
prædicta & Imperatorem ſuum. *in ſimilib. c.* 80.

Iuliani Epiſcopi, Sicut dominorum carnalium ſeruis eligere o-
pera non licet, quæ ex præceptis ſeruilibus faciant, aut quæ non
faciant: Sic nos qui ſerui noſtri Domini ſumus, illicitum omnino
exiſtimare debemus, vt vel illa quæ placent, pro animi oblectatione
faciamus, vel illa quæ diſplicent, pro ſuperbiæ abuſione calcemus.
Acquieſcamus tamen iis, qui ex præceptis Dominicis idcirco
nos volunt maiora dicere, quia ſe putant minora comple
re quia ſufficiat ad ſalutem, ſi maioribus ſpretis, minora facia-
mus. *De vero iudicio & prouidentia Dei fol.* 15.

Fulgentij Epiſcopi, Sicut præparata eſt per prædeſtinationem vo-
luntas à Domino, qua bonum velimus: ſic etiam opera bona præ
parauit Deus, vt in illis ambulemus. *lib.* 1 *fol.* 6.

Laurentij Iuſtiniani Patriarchæ, Vſus docet quod quanto quis
maiores vult colligere fructus; tanto diligentiori & ſolicitiori cu-
ra terram excolit vomere, ſenteſque de ea eradicare conatur, ne na-
ſcentes ariſtas præfocare poſſint. Nam ſi inculta permaneat, vepri-
buſ ſpineiſque repletur, & hominum vſibus omnino inutilis effici-
tur. Neque verò minori diligentia humani corporis terrena ſub-
ſtantia diſciplinæ ſpiritualis vomere colenda eſt, ſi ex ſe gratos Deo
debet producere fructus. *De diſciplina & perfectione monaſtica,*

Treueri, Quemadmodum flores acu picti, licet elegantiſſimi,
nullum odorem fundunt, ſed ſoli ii qui ex penitiſſimis terræ viſceri-
bus aſcendant, ac viui rorem cœli excipiunt: ita & opera noſtra ſi
non proficiſcantur ex profunda animi charitate, niſi comparentur
ex fide ac cœleſti irrigentur numine apud Deum nullam red-
dunt gratiam. *in apoph.* 77.

Ingratitudinis non leue vitium eſt, munus quod ab amico acce-
ptum negare vel diſſimulare: Magis ingrati tamen ſunt, ac prorſus
infideles, qui bonorum operum iuſtitiam ſibi ipſis vendicant.

Seminum varia ſunt diſcrimina (quædam enim viceſimo, quæ-
dam triduo, quædam quadrageſimo die prodeunt; fere autem vi-
liſſima quæque celeriter, optima autem admodum tarde proueni-
unt) ita & in operibus quoq; noſtris apparet, leuiora hic gloriam
in tempore anticipant, meliora non niſi tandem poſt hanc vitam
eluceſcunt. Tam ſuſpectum eſt hic, honoribus, diuitiis affluere, &
ſæpe plenū iiſdem carere, & more ſeminis in terra ſordeſcere.

Cyrus dicere ſolebat, ſimilia eſſe boni paſtoris & boni regis ope-
ra. Nam paſtoris munus requirere, vt poſteaquam pecudes fortu-
natas reddidiſſet, deinde iis vteretur: regem item vrbibus & homi-
nibus, quos ipſe beaſſet, vti debere. *Xenoph. de inſt. Cyri, libr.* 8.

Nihil præconiis dignius, quam pulcherrima victoriæ, laudatiſſi-
ma opera. *idem de rege Ageſilao.*

Quæ cum voluptate agimus, dulcia ſunt; quæ cum virtute, glo-
rioſa. *Herodian. in Alex.*

Oratio, ſiue Preces.

¶ DEFINITIO. ET ETYMOL.

ORatio, Græce εὐχή, ῆς, ἡ, & εὔχομαι, oro dicitur. Eſt autem ora-
tio dicentis pius affectus in Deum, *ſec. Auguſt. & habetur* 4.
ſent. diſt. 15. *art.* 2. De oratione ad Deum hac ſect. agitur, quæ
variis nominibus deſignatur in veteri & nouo teſtamento.

Oratio eſt oris ratio, per quam noſtri cordis intima manifeſta-
mus Deo, *ſec. B. Thom.* 4. *Sent. diſt.* 15. *& B. Thom. ſecunda Sec. q.* 83.
art. 4.

Oratio eſt actus rationis, practicæ ſcilicet, quia eſt vel petitio di-
uinorum à Deo, vel aſcenſus mentis in Deum, *B. Thom. ſec. Sec. q.* 83.
art. 1.

Oratio magiſtraliter diffinita, eſt oſtenſio voluntatis noſtræ fa-
cta ei, à quo impetrare ſperamus, id quod deſideramus.

Orare eſt placidos petere, Obſecrare eſt iratos rogare, ſecundum
Donatum ſuper Terent. *Venit ipſius vltro lachrymans, orans, obſe-
crans,*

Oramus quæ bona ſunt. Supplicamus in aduerſis, vel cum la-
chrymis, *ſecundum Donatum ſuper Terent.* Ab oratio venit ora-
tiuncula diminutiuum.

¶ BIBLICI LOCI.

Orationes aliorum pro ſe expetendæ ſunt. *Exempla*: Abimele-
chum iubet Deus vt Abrahæ preces expetat, *Geneſ.* 20. v. 7. 17. Aaron
hortatur Moyſen, vt pro Maria oret, 12. *v.* 11. Populus idem a Sa-
muele efflagitat, 1. *Sam.* 12. 19. Ieroboam, 1. *Reg.* 13. 6. Naaman, 2. *Reg.*
5. v. 18. Ezechias, 19. v. 4. Sedechias, *Ierem.* 37. 3. Bellatorum filii, &c.
1. *Macchab.* 12. v. 12. Paul, *Rom.* 15. *v.* 30. *Epheſ.* 6. *v.* 18. 19. *Phil.* 1. *v.* 19. *Coloſſ.* 4. *v.* 3.
2. *Theſſ.* 3. v. 1. *Hebr.* 13. v. 19. Orandum præterea eſt pro Paſtoribus &
Doctoribus Eccleſiæ, *Matth.* 9. 38. *Luc.* 10. 2. pro mutua illuſtratione
Dei patris & filii gloriæ, exemplo Chriſti, *Ioan.* 17. v. 1. *&c.* pro regno
Dei, *Matth.* 6. 10. pro quibuſuis hominibus, Regibus & aliis in qua-
libet eminentia conſtitutis, 1. *Timoth.* 2. v. 1. 2. pro ſapientia & intelli-
gentia rerum ſpiritualium, *Iac.* 1. 5. pro ægrotis, 5. 14. In oratione no-
ſtra nihil debemus dubitare, *Matth.* 7. v. 7. & 21. 22. *Marc.* 11. 24. *Lu-
cæ* 11. 9. *Ioan.* 14. 13. & 16. 24. *Iac.* 1. 6. Orationes noſtræ ex fide profectæ
valent etiam pro fratribus noſtris, 1. *Cor.* 5. *v.* 14. 15. Orationes ſancto-
rum offeruntur ab Angelo, *Apocal.* 8. 3. ad orandi ſtudium adhorta-
tio, *Matth.* 24. 42. & 25. 13. *Marc.* 13. 33. *Luc.* 18. 2. *Coloſſ.* 4. 2. 1. *Theſſal.* 5.
v. 17.

Orandum vbique locorum, *Pſalm.* 103. 22. *Ierem.* 23. 24. *Ioan.* 4. 23.
1. *Cor.* 1. *v.* 21. *Timoth.* 2. 8. cum fiducia, 1. *Paral* 17. 25. *Matth.* 21. *v.* 21.
Marc. 11. 24. *Ioan.* 14. 13 & 15. 24. *Iac.* 1. 6. 1. *Ioan.* 5. 14. orandum in no-
mine Ieſu, *Ioan.* 14. 13. & 15. 16. & 16. *v.* 23. 26. 1. *Ioan.* 5. 14. orandum in
Spiritu ſancto, *Iudæ v.* 20. orandum Spiritu, 1. *Cor.* 14. 15. orandum in-
deſinenter, *Pſalm.* 119. 26. *Matth.* 7. v. 7. *Luc.* 11. 9. & 18. 1. & 21. 36. &
24. 42. & 25. 23. *Marc.* 13. 33. *Actor.* 6. 4. & 10. 2. *Rom.* 12. *v.* 12. *Epheſ.* 6.
v. 18. *Coloſſ.* 4. v. 2. 3. 1. *Theſſ.* 3. 10. & 5. 17. 1. *Theſſ.* 3. 1. 1. *Tim.* 5. *v.* 5. 2. *Tim.*
1. 3. 1. *Pet.* 4. *v.* 7. & 5. 9. orandum pro ægrotis, *Iac.* 5. v. 14. pro impiis,
Exempla: Abraham pro Sodomitis, *Geneſ.* 18. 23. Loth pro Segor, 19.
v. 19. Abraham pro Abimelech, 20. *v.* 17. Moſes pro Hebræis idolola-
tris, *Exodi* 23. v. 10. Contra Core, Dathan & Abiron, *Num.* 16. 48. Sa-
muel pro Saule, 1. *Samuel.* 13. 35. orandum pro inimicis, *Numer.* 16. 22.
2. *Macchab.* 3. 33. *Matth.* 5. 44. *Luc.* 6. 28. & 23. 34. *Actor.* 7. 60. pro fau-
ſto Euangelii ſucceſſu, *Rom.* 15. 30. *Epheſ.* 6. 19. *Coloſſ.* 4. 3. 1. *Theſſ.* 5. 25.
2. *Theſſ.* 3. 1.

Orare quemadmodum oporteat, ignoramus, *Matth.* 20. *verſ.* 20.
Marc. 10. 35. *Rom.* 8. 20. *Iac.* 4. 3. Orare alium pro alio debere, *Ierem.*
42. v. 2. 20. *Baruch* 1. 13. 2. *Macchab.* 1. 6. *Epheſ.* 6. 18. *Coloſſ.* 4. 2. 1. *Theſſ.*
5. 25. 2. *Theſſ.* 3. 1. 1. *Tim.* 2. 1. *Iac.* 5. 16. quibus locis oſtenditur orationi-
bus mutuis iuuare ſe debere fideles, *Exempla*: Corinthii, 2. *Cor.* 1. 11.
Hebræi, *Hebr.* 13. 18.

Oratio vera quæ, *Rom.* 8. 27. & 19. 14. Dei promiſſionibus niti de-
bet, *Exodi* 32. 13. *Deut.* 9. 27. Oratio Dei verbo coniuncta creaturam
ſanctificat, 1. *Tim.* 4. 5. oratio ieiunio coniuncta, *Matth.* 17. 21. *Marc.*
9. 29. *Luc.* 2. 37. *Act.* 3. 33. & 23.

Orationis vera regula, ſeu formula, *Matth.* 6. 9. *Luc.* 11. 2. *Iac.* 5. 16.
Oratio quomodo, quando, cui, & vbi fieri debeat, & quid peten-
dum, *Num.* 11. *v.* 16. 24. *Deut.* 4. 7. *Iudic.* 10. 15. 1. *Sam.* 1. 11. 2. *Sam.* 22. *v.*
2. 7. 1. *Reg.* 3. 7. *Tob.* 3. 11. *Iudith* 4. 11. *Eccleſ.* 35. 26. *Eſai.* 3. 24. *Amos* 7. 2.
Matth. 6. *v.* 5. 6. & 7. v. 7. & 18. 19. & 20. *v.* 20. & 21. 22. & 26. 38. *Mar-
ci* 11. 24. & 13. 33. *Luc.* 11. *v.* 2. 9. & 18. 1. & 22. 40. *Ioan.* 4. 23. & 9. 31. &
14. 13. & 15. 7. & 16. 23. *Act.* 1. 14. & 2. 42. & 4. 24. & 10. 2. *Rom.* 8. 26. &
12. *v.* 12. 1. *Cor.* 14. 13. *Epheſ.* 6. 18. *Coloſſ.* 4. 2. 1. *Theſſ.* 5. 17. 1. *Tim.* 2. 1. *Heb.*
13. 18. *Iac.* 1. 6. & 4. 3. & 5. 13. 1. *Petr.* 3. 12. 1. *Ioan.* 5. 4. *Apocal.* 19. *v.* 10. &
22. v. 9.

Orationes, quæ fiunt, quemadmodum oportet, exaudit Deus,
Geneſ. 16. 11. & 21. 17. *Exodi* 2. 24. & 3. 7. & 6. 5. & 22. v. 33. 27. *Deut.* 4.
7. & 15. 9. 1. *Sam.* 7. *v.* 9. 10. & 9. 16. & 12. 18. 2. *Sam.* 22. *v.* 4. 7. 1. *Reg.* 13. 6.
& 17. 22. & 18. 36. 2. *Reg.* 13. 5. & 20. 5. 2. *Paral.* 32. 22. & 33. 13. 4. *Eſdr.* 15. 7.
Tob. 3. 24. *Iudith* 4. *v.* 8. 12. *Pſal.* 3. 5. & 4. 2. & 10. 13. & 18. 7. & 22. 25. &
34. 7. & 50. 15. & 55. 17. & 118. 1. & 120. 1. & 145. 19. *Prou.* 15. 29. *Eccl.* 4. 9.
& 21. 6. & 36. v. 24. 26. & 48. 22. *Eſa.* 30. 19. & 37. *v.* 15. 21. & 55. 7. *Iere.*
29. 12. *Thren.* 3. 56. *Daniel.* 13. 44. *Ionæ* 2. 3. *Zach.* 13, 9. 2. *Macchab.* 3, 22.
Ioan. 9. 31. *Actor.* 10. 4.

Orationes quorundam quare non exaudiat Deus, *Deut.* 1. 45. &
31. 18. *Iudic.* 10. 1. *Sam.* 8. 18. 4. *Eſd.* 1. 26. *Pſalm.* 18. 42. *Prouer.* 1. 28. & 15.
29. & 21. 13. & 28. 9. *Eccl.* 34. *v.* 29. 31. *Eſa.* 1. 15. *Ierem.* 7. 16. & 11. *v.* 11. 14.
& 14. 12. & 15. 1. *Ezech.* 8. 18. & 14. *v.* 16. 20. *Mich.* 3. *v.* 4. *Zach.* 7. *v.* 13.
2. *Macchab.* 9. 13. *Ioan.* 9. 31. *Hebr.* 12. 17. *Iac.* 4. 3. Orationes piis neceſſa-
riæ, *Rom.* 15. 30. *Philip*, 4, 6, *Coloſſ.* 4, 2, Iac. 1, 5, & 5, 13, 1, *Pet.* 4, 7. Oratio-
nes publicæ, quo idiomate concipi debeant, 1, *Corin.* 14. v, 15, 16. Ora-
tiones ſtatis horis fiebant, *Actor.* 3. 1. Orationes Sanctorum, ſuffitui
& odoribus comparatæ, *Apoc.* 5. 8. Orationes quomodo impedian-
tur, 1, *Pet.* 3. 7. 1. *Cor.* 7.

Oratio in occulto & propatulo, *Matth.* 6. *v.* 5. Orationis domus,
1, 13. *Marc.* 11. 17.

¶ SENTENTIÆ BIBLICÆ.

Oratio debet eſſe fructifera quoad vtilium poſtulationem.

Reſpondens autem (filiis Zebedæi) Ieſus, dixit: Neſcitis quid
petatis. *Matth.* 20.

Amen amen dico vobis, ſi quid petieritis Patrem in nomine meo
dabit vobis. *Ioan.* 16.

Petite, & accipietis, vt gaudium veſtrum ſit plenum. *ibid.*

Nam quid oremus ſicut oportet neſcimus. Qui autem ſcrutatur
corda, ſcit quid deſideret ſpiritus, quia ſecundum Deum poſtulat.
Paulus orans pro ſtimuli ablatione audiuit: Sufficit tibi gratia mea.
2. *Cor.* 12.

Fides

[Ba]ptiſta, *Matth.*14. *v.*10. Chriſtus, 27. *v.*28.44. *Marci* 15.19. *Ioan.* ... *Luc.*23.11. Apoſtoli, *Actor.*5. *v.*18.40. Stephanus, 7. *v.*12. & 7. *v.*57. Iacobus Apoſtolus, 12.2. Paulus & Barnabas, 13.15. Paulus, 14.19. ...19. Paulus cum Sila, *v.*23.24.

Oppreſſores pauperum à Deo punientur, *Prou.*22. *v.*22.23. *Amos* ...

Opus.

¶ DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

Opus, Græce ἔργον, ου, τὸ, & ἐργάζομαι, operor, & ἐργασία, ας, ἡ, opera dicitur. Hebr. *Pohhal, Pehhullah, Mihphal, Miphallah*, Opus, actio, operatio dicitur, à verbo *Pahhal*. Operatus eſt ...endo aliquid, perpoliuit, interpolauit, confecit, expolite per...: Et propriè perfectionem actus ſeu operis denotat. Hinc Græc. ... & Lat. polio, expolio, φαλιός, politus, ſplendidus. Differunt ... opus & opera, quod opera ſunt diurnum officium: opus ve... fructuſque, *ſecundum Vlp. Iuriſconſultum*. Terent. vtrum... verſu optimè expreſſit: *Quod in opere faciendo opera con...* Hinc operæpretium, id eſt, fructuoſum, ad rem pertinens ... quando tamen opus pro opera capi videtur. Virgil.

Mollibus e ſtratis opera ad fabrilia ſurgit.

Opus quandoque pro neceſſe capitur, vt ægrotanti eſt opus me... Hinc oportet venir, quod ſignificat pariter neceſſe eſt.

¶ LOCI BIBLICI.

Opus pro operis vel mercenarii mercede, *Leu.*19. *v.*13. *Eſai.* 61.8. ... *Epheſ.*6.8. per metonymiam ex Hebræorum idiotiſmo. ... *Apoc.*14.13. opera ponuntur pro præmio quod ipſa bona ope... ſequitur. Capitur & pro effectu. *Iacob.*1.4. opus idem, Deo ... omnibus diuerſa ratione tribuitur: Deo & Sauli, 1. *Paralip.*10. ... Deo & Iſraelitis, 2. *Paral.*11. *v.*4. Deo & Sabæis, *Iob* 1. *v.*15.21. ... idem Prophetis & diabolo tributum diuerſa ratione, *Eſai.*6. ... *Cor.*4.4. Fides quomodo dicatur opus, *Ioan.*6.20. Opera bo... commendantur, *Matth.*3.10. *Luc.*3.9. *Matth* 5.16. & 7.17. & 12. ... *Epheſ.*2.10. 1. *Tim.*6.18. *Tit.*2.14. & 3. *v.*8.14. *Hebr.*6.10. ... 1. *Petr.*2.12. 2. *Pet.*1. *v.*10. Opera bona ſunt teſtimonia pie... *Tim.*2.10. Opera carnis quæ, *Galat.*5.10. quæ mala ex eis pro... *Iac.*4.1. Opera Dei, Hebraiſmus, pro operibus diuinis, *Ioan.* ...

Opera mala Deo diſplicent, & pœnam merentur, *Gen.* 3. *v.*11. & ... 5.6.7. & 7.4. & 9.6. & 11.4. & 17.14. & 18.20. & 19. *v.*11. ... 20.3. & 42.21. & 44.16. *Exodi* 3.9. & 8.9.10.11.12.14.20.21. ... *ibus*, & 31.13. & 32. *v.*9.27.28.33. *Leuit.* 10.13. Opera mor... 9.14. Opera tenebrarum, 13.12. *Epheſ.*5.12. 1. *Theſſal.*5.8. ... bona dicuntur vocationem & electionem firmam efficce... 1. *v.*10.19. Operum bonorum finis, gloria Dei, *Matth.*5.16. ... Opera à nobis proximo exhibita tanquam ſibi facta re... Deus, ſiue bona ſint, ſiue mala, *Eſai.*37. *v.*23. *Ier.*1.19. *Zach.*2.8. ... 26.40. *Act.*9.5. 1. *Cor.* 8.12.

¶ SENTENTIÆ BIBLICÆ.

Operationis bonæ ortus.

Omnia enim opera noſtra operatus es in nobis. *Eſai.*26.

Manete in me, & ego in vobis. Sicut palmes non poteſt ferre fru... à ſemetipſo, niſi manſerit in vite: ſic & vos, niſi in me manſe... Ego ſum vitis, vos palmites, qui manet in me & ego in eo, hic ... fructum multum. Quia ſine me nihil poteſtis facere, *Ioan.*15.

Ego plantaui, Apollo rigauit, Deus autem incrementum dedit. ... neque qui plantat, eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incre... dat Deus. Dei enim ſumus adiutores. Dei agricultura ... Dei ædificatio eſtis. 1. *Cor.*3.

Confidens in hoc ipſum, quia qui cœpit in vobis opus bonum, ... vſque in diem Chriſti Ieſu, *Phil.*1.

Deus eſt enim qui operatur & velle & perficere pro bona volun... *Phil.*2.

Modus quo ad intentionem.

Quieſcite agere peruerſe, diſcite benefacere. *Eſa.*1.

Siue ergo manducatis, ſiue bibitis, vel aliud quid facitis: omnia ... gloriam Dei facite. 1. *Cor.*10.

Omne quodcunque facitis in verbo aut in opere, omnia in no... Domini noſtri Ieſu Chriſti facite, gratias agentes Deo & Patri ... ipſum. *Col.*3.

Proſecutionem.

Maledictus qui facit opus Domini fraudulenter. *Ier.* 48.

Itaque fratres mei dilecti ſtabiles eſtote, & immobiles, abundan... in omni opere Domini ſemper, ſcientes quod labor veſter non ... inanis in Domino. 1. *Cor.*15.

Bonum autem facientes non deficiamus, tempore enim ſuo me... non deficientes. *Gal.*6.

Tempus.

Quodcunque facere poteſt manus tua, inſtanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec ſapientia, nec ſcientia erunt apud inferos quo tu properas. *Eccl.*9.

Ante mortem benefac amico tuo. Non te frauderis, à die bono. *Eccl.*14.

Ante obitum tuum operare iuſtitiam, quoniam non eſt apud inferos inuenire cibum. *ibid.*

Simile eſt regnum cœlorum homini patrifamilias, qui exiit primo mane conducere operarios in vineam ſuam. *Matth.*20.

Venit nox quando nemo poteſt operari. *Ioan.*9.

Adiuuantes autem exhortamur ne in vacuum gratiam Dei recipiatis: ait enim, Tempore accepto exaudiui te, & in die ſalutis adiuui te. 2. *Cor.*6.

Ergo dum tempus habemus operemur bonum ad omnes. *Galat.*6.

Proximum ædificat.

Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum qui in cœlis eſt. *Matth.*5.

Tantum autem auditum habebant, quoniam qui perſequebatur nos aliquando nunc euangelizat fidem, quam aliquando expugnabant, & in me clarificabant Deum. *Gal.*1.

Præmium præparant.

Et cognoui quod non eſſet melius niſi lætari, & facere bene in vita ſua, *Eccl.*3.

Omne opus corruptibile in fine deficiet, & qui illud operatur, ibit cum illo. *Eccl.*14.

Voca operarios, & redde illis mercedem. *Matth.*20.

Gloria & honor & pax omni operanti bonum. *Rom.*2.

Vnuſquiſque autem propriam mercedem accipiet, ſecundum ſuum laborem. 1. *Cor.*2.

Qui parce ſeminat, parce & metet. 2. *Cor.*9.

Beati mortui qui in Domino moriuntur.

Opera enim illorum ſequuntur illos, *Apoc.*14.

Operationis domeſticæ modus.

Qui obſeruat ventum, non ſeminat: & qui conſiderat nubes, nunquam metet. *Eccl.*11.

Qui tenet aratrum. Omnes ij in manibus ſuis ſperauerunt & vnuſquiſque in arte ſua ſapiens eſt: ſine his omnibus non ædificatur ciuitas. *Eccl.*38.

Fructus.

Qui operatur terram ſuam, ſatiabitur panibus: qui autem ſectatur otium, ſtultiſſimus eſt. *Prou.*12.

Qui operatur terram ſuam, inaltabit aceruum frugum. 20.

¶ PATRVM SENTENTIAE.

Sic docet me, vt agam, non vt tantum modo ſciam, quid agere debeam. Sicut enim dictum eſt de Domino, quod non nouerat peccatum, & intelligitur non fecerat: ſic & iuſtitiam ille vere dicendus eſt noſſe, qui facit, *Aug. ſup. Pſal.*

Bonorum opus fiat non timore, ſed amore, non formidine pœnæ, ſed dilectione iuſtitiæ, & ipſa enim vera & ſumma libertas eſt. *ibid.*

Bonum & rectum eſt omne quod agimus, ſi nec memoriam decipiat obliuio, nec error intelligentiam, nec iniquitas voluntatem: ab his tribus eſt omne quod agimus. *in Ioan.*

Vnuſquiſque pro operibus ſuis mercedem accipiet: nec poſſunt in die iudicii aliorum virtutes aliorum vitia ſubleuare. *Hieron.*

Quum deſideria bona concipimus, ſemen in terram mittimus; quum vero opera recta incipimus, herba ſumus: quum autem ad profectum boni operis creſcimus, ad ſpicam peruenimus: quum in eiuſdem boni operis perfectione ſolidamur, iam plenum frumentum in ſpica proferimus. *Greg. in hom.*

Probatio dilectionis exhibitio eſt operis. Non ſibi aliquid credat quicquid ſibi animus, ſine teſtatione operis reſpondet: de dilectione, conditoris mens, lingua & vita requiritur. Nunquam eſt amor Dei otioſus, operatur enim magna, ſi eſt; ſi vero operari renuit, amor non eſt. *ibid.*

In opere perfectus non eſt, cui adhuc linguæ prauitas contradicit, nec in ſermone laudabilis, qui hoc, quod loquitur, opere non oſtendit. *Greg. in mor.*

Ad vos ipſos retrorſum recurrite: ſi Deum vere amatis, exquirite; nec tamen ſibi credat, quicquid animus ſine operis atteſtatione reſponderit, veniet profecto dies ille, in quo paſtor paſtorum apparent, & vniuſcuiuſque facta in publicum deducat. *in Hom.*

Non ſolum illa noſtra ſunt, quo ipſi gerimus, ſed etiam illa, de quibus in aliorum actione gaudemus, *Leo in ſerm.*

¶ SENTENTIAE POETICAE.

Lucan.

Hæremus cuncti Superis, temploq́; tacente
Nihil agimus niſi ſponte Dei,

Ouid. 1. Faſt,

Ingenium vultu ſtatq́; caditq́; tuo.

Terent. And. 4.5.

Paululum intereſſe cenſes ex animo omnia,
Vt fert natura, facias, an de induſtria?

Ter. Heaut. 4.5.

Nulla eſt tam facilis res, quin difficilis ſiet,
Quam inuitus facias.

Valer. Flaccus 2.

Stabilem quando optima facta
Dant animum, maiorq; pijs audacia cœptis.

Ouid. 13. Met.

Denique quid verbis opus eſt? ſpectemur agendo.

Idem 1. Art.

Cum mora non tuta eſt, totis incumbere remis,
Vtile, & admiſſo ſubdere calcar equo.

Ouid. Faſt.

Annue conanti per laudes ire tuorum,
Deq; meo pauidos excute corde metus.
Da mihi te placidum: dederis in carmina vires,
Ingenium vultu ſtatq; caditq; tuo.

¶ ADAGIA.

De opere vel operatione inani & irrita.

Aſinum tondes. τὸν ὄνον κείρεις.

Cui finitimum eſt illud: ὄνου πόκας ζητεῖς. *Id eſt: aſini lanam quæris. De ijs qui ſtultè quærunt ea quæ nuſquam ſunt. Effertur adagium etiam in hunc modum. Aſini lana.*

Vtrem vellis. ἀσκὸν τίλλεις.

(¶ *Adagio,* vtrem cædis, *ſimillimum*) *vel quod non ſentiat, vel quod pilis careat.*

Caluum vellis. φαλακρὸν τίλλεις.

Vbi quis inanem operam ſumit, aut vbi quis auferre conatur, quo vacat is, a quo petitur.

Æthiopem lauas. Æthiopem dealbas. Αἰθίοπα σμήχεις.

Natiuus ille Æthiopum nigror, quem Plinius ex vicini ſyderis vapore putat accidere, nulla abluitur aqua, neque vlla ratione candeſcit.

Mortuum flagellas. νεκρὸν μαστίζεις.

In eos, qui obiurgant illos, qui nihil prorſus obiurgatione commouentur, aut qui vita defunctos inſectantur ac lacerant.

Aquam è pumice poſtulas.

Pro eo quod eſt, fruſtrà ab alio petere, cuius ipſe, à quo petis, maximè eſt indigens. Du ſucheſt Bratwürſt im Hundsſtall.

Mortuo verba facit. νεκρῷ λέγεις μύθους.

Plaut. Mortuo verba nunc facio.

Littori loqueris. αἰγιαλῷ λαλεῖς.

Dictum in eos, qui fruſtra ſuadent vel orant, perinde quaſi ſurdo loquantur.

Aquilam volare doces. ἀετὸν ἵπτασθαι διδάσκεις.

In eos qui monere quempiam conantur in ea re, in qua quum ſit ipſe exercitatiſſimus, nihil eget doctore. Du wilt den Hünern die ſchwäntz auffbinden.

Delphinum natare doces. δελφῖνα νήχεσθαι διδάσκεις.

Diuerſa metaphora ſententiam eandem declarat. Quod enim delphin inter piſces, id aquila inter volucres.

Delphinum cauda ligas. δελφῖνα πρὸς τὸν οὐραῖον δεῖς.

In eos, qui quippiam incaſſum conantur, propterea quod delphinus cauda ſit lubrica, nec ea parte teneri queat. Quadrabit & in eos, qui ea via quempiam aggrediuntur, qua nequaquam poſſit ſuperari.

Nebulas diuerberare. νεφέλας ξαίνειν.

Dicitur, qui vel in re ſtulta, vel, quæ fieri non queat, fruſtra ſumit operam.

Aſini caput ne laues nitro. ὄνου κεφαλὴν πλύνεις νίτρῳ.

Ne multum ſumptus operæue impendas in rem vilem ac ſordidam. Es iſt nicht noth / daß man den Hund mit den Bratwürſten werffe / dieweil man Bengel hat.

Ad fractam canis. πρὸς ἐῤῥωγυῖαν ᾄδεις.

Suidas oſtendit dici ſolitum de ijs, qui fruſtra laborant. Quanquam non inſcitè accommodabitur, vbi non reſpondetur officijs alicuius, aut vbi quis ſuadet obſtinato, aut orat inexorabilem.

De fumo diſceptare.

In Philoſophos dictum, qui de rebus nihili nimium anxie diſputant. Vmb ein Taubentreck hadern.

Arenam metiris. ἄμμον μετρεῖς.

Hoc eſt, rem infiniti laboris atque inexplicabilem incœptas: aut fruſtra conaris, quod nequeas efficere.

Arenæ mandas ſemina. εἰς ψάμμον σπείρεις.

Propterea quod ſteriles arenæ maximè littorales, nec idoneæ ad ſementem.

Quid facis Oenone quid arenæ ſemina mandas?
Non profecturis littora bobus aris.

De lana caprina.

Natum ab euentu. Apparet de duobus contentioſe decertantibꝰ, vtrum lanam haberet caper an ſetas. Loquitur de moroſis in amicitia qui quantumlibet friuola de cauſa litem cum amico ſuſcipiunt. Horat.

In Aqua ſcribis. εἰς ὕδωρ γράφεις. *Lucian.*

Hoc eſt, Nihil agis. Xenarchum apud Athenæum.

Inſcribo vino: ſi qua iurat fœmina.

Item Catullus.

Mulier cupido quod dicit amanti
In vento, & rapida ſcribere oportet aqua.

Reti ventos venaris. δικτύῳ ἄνεμον θηρᾷς.

De fruſtra laborantibus qui rem inaniter captant.

Ignem diſſecare. εἰς τὸ πῦρ ξαίνειν.

Id eſt: Ignem diuerberare. Ariſtides: Non intelligi… teipſum, omnibus illis prouerbijs, obnoxium eſſe: quod ignem … berares, quod lapidem elixares: quod in ſaxis ſementem fac…

Iſthmum perfodere.

Dicebantur, qui magno quidem conatu, ſed irrito molirentur a… liquid.

In arena ædificas. εἰς ψάμμον οἰκοδομεῖς.

Rectè vſurpabitur, vbi quis negotium aggreditur inutile … rum, vtpote non rectè iactis ante fundamentis.

Parieti loqueris. πρὸς τὸν τοῖχον λαλεῖς.

Plaut. in Trucul. Vſurpat pro eo quod eſt, taciturno loqui … quit, ego paries loquere tu.

Cribro aquam haurire. κοσκίνῳ ὕδωρ ἀντλεῖν ἢ ἐπιφέρειν.

Quod etiam in obliuioſos, non inconcinne dicetur. Effertur … hunc modum: In dolium pertuſum aquam haurit. Du geuſt Waſ… ſer in ein löcherícht Faß.

In aquam ſementem facis. εἰς ὕδωρ σπείρεις.

Quo quidem alluſiſſe credi poteſt allegoria Euangelica … quod in petras inciderit. Nam hoc terra genus ferè ſterile … non poteſt aratro proſcindi.

Et operam & retia perdere. *Plaut. in Rudent.*

Id quiddem circa tropum dictum eſt à ſene, qui Gripum … piſcatum miſerat, cum eſſet noctu tempeſtas orta grauiſſima. … ſtius erit, ſi tropo adhibito dicatur in captorem, cui non ſucceſſit … cupitum.

Sterilem fundum ne colas. στεῖρον ἀγρὸν μὴ σπείρειν. Hes…

Ne doceas indocilem nec fœlicitatem quæras in diuitijs. …

Vtrem mergis vento plenum. Ἀσκὸν βαπτίζεις πνεύματος …

Competit in eum qui fruſtra conatur, vt qui caſtiget … bilem, quod inflatus vter quantumuis immergas, rurſum …

Cauam Arabiam ſerere. τὴν κοίλην Ἀραβίαν σπείρειν.

Pro fruſtra ſudare, aut in re perdifficili nec admodum … operam ſumere. Lucian.

Aranearum telas texere. τὰ ἀράχνια ὑφαίνειν.

Eſt in re friuola nullius frugis, infinitum atque anxium … laborem.

Arare littus. αἰγιαλὸν ἀροῦν.

Eſt ſterilem operam ſumere. Auſon in Theonem.

Quid geris extremis poſitus telluris in oris
Cultor arenarum vates, cui littus arandum?

Huius peculiaris vſus erit, quum officium impenditur … quo nihil ſis fructus aliquando percepturus

E multis paleis, parum fructus collegi. ἐκ πολλῶν ἀχύρων … καρπὸν συνήγαγον.

Multo labore, non multum emolumenti ſum conſecutus: … verboſo ſermone paululum bonæ ſententiæ, ex ingenti volumine … nimum doctrinæ retuli.

Ouum adglutinas. ᾠὸν κολλᾷς.

Ridiculè laborat, qui fructum oui putamen glutino ſarcire … agmentare conetur. Diogenia.

Penelopes telam texere.

Eſt inanem operam ſumere, & rurſum deſtruere quod effe… Vide Homer. in Odyſſ.

Oleum & operam perdidi.

Quicquid inſumpſi, ſeu rei, ſeu laboris, id fruſtra inſumptum … Plautus. Es iſt Chryſam vnd Tauff verlohren.

Bos ad Ceroma.

Pro eo eſt, quod eſt, docere indocilem: aut ad id munus quem… piam aſciſcere, ad quod obeundum minime ſit idoneus, … genio repugnante. D. Hieron.

Nihil agere.

Suidas hunc verſiculum citat è Cratini fabula, cui titulus …

Καὶ ταῦτα πράττων φάσκ᾽ ἀνὴρ οὐδὲν ποιεῖν.
Atque iſta faciens quidam ait faciens nihil.

Admonetq; ſubeſſe prouerbium quod quadret in eos, qui fruſtra laborant.

Periit ſus ἀπόλωλεν ὗς, καὶ τάλαντον καὶ γάμος

Dici conſuetum, vbi quis fruſtratus perdidiſſet operam & im… penſam.

Hopff vnd Maltz iſt alles verlohren.

Quid opus erat longis cauere tibiis? τί γάρ με ἔδει μακροῖς αὐλοῖς αὐλεῖν.

Id aiunt conuenire in eos qui ſumpſiſſent inanem operam & ſumptum.

Olla

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

n oſtentare. χύτρας ἐπιδείκνυσθαι.
rem per ſe ridiculam ac ſordidã, perinde vt maximã efferre.
num ſub fræno currere doces.
eſt: Doces indocilem.
nouercam queri.
i deplorant infelicitatem ſuam apud eos, qui nihil auxilij
aturi, vel gauiſuri magis conquerentium malis. Plaut.
rum natare doces. σίδηρον πλεῖν διδάσκεις.
De ijs qui rem conantur, quæ repugnante natura nequaquam
poſſit.
cauda tenes anguillam. ἀπ᾽ οὐρᾶς τὴν ἔγχελυν ἔχεις.
in quibus res eſt cum hominibus lubrica fide, perfidiſq́;.
rum perculi, Aerem verbero.
eſt, Operam luſi. Plaut. in Epidico.
μαχεῖν.
qui inaniter laborabant σκιαμαχεῖν dicebantur, hoc eſt,
umbra pugnare. Plato.
ium terebrare. κέγχρον τρυπᾶν.
um perforare dicuntur qui in re difficili, ſed prorſus inutili
rant.
uum inhabitare. κενὰς ἐγκατοικεῖν δόμας.
untur qui ſpeciem rei magnificam oſtentant, quum ipſo bono
ant.
frigidum furnum panes immittere. ἐπὶ ψυχρὸν ἰπνὸν τοὺς ἄρτους
βάλλειν.
frigidum furnum immittere panes dicitur & hodie, qui docet
, qui monet auerſum, aut qui alioqui ſumit inanẽ operam.
di loqueris. λίθῳ διαλέγῃ.
pro ſtupido, brutoq́; homine ponitur. Terent. Idem de valde
urpatur, & qui fido ſilentio rem tegit.
lino nectis. λίνον λίνῳ συνάπτεις.
adagij duplex apud Græcos interpretes ſenſus inuenitur,
alter eſt, infirmis infirma copulas, friuola friuolis.
oppetere. παρὰ κωφῷ ἀνταποπέρδειν.
ur, vbi quid fruſtra fit, ſiue cum conuitijs inceſsitur is, qui
negligit, quaſi non audiat.
lauas. πλίνθον πλύνεις.
operam inanem ſignificamus.
cum metere. τὸν ἀντέρινον θερίζειν.
tur, qui laborem inanem & ſterilem caperent.
Stroh dreſchen.
prospectu. περὶ ὄνου παρακύψεως.
ltum in eos, qui ridendo titulo quempiam calumniantur
rebus aliquem in ius vocant. Ariſtoph.
vmbra. ὑπὲρ ὄνου σκιᾶς.
De re nihili. Ariſtoph.
decoquis. λίθον ἕψεις.
laboras.
fabulam narras.
canis. κωφῷ ᾄδεις. Virg.
Non canimus ſurdis, reſpondent omnia ſyluæ.
are lapidem.
dicitur, ſi quis obiurgat incaſtigabilem.
rem ſerere. πόνον σπείρειν.
dicebantur, qui fruſtra laborarent.
venatu. ἀπὸ λύκου θήρας.
tum, vbi quis protinus re infecta diſcedit; aut de negotio
& agreſti.
um arare fundum. ἀλλοτρίαν ἄρουραν ἀροῦν.
quod eſt, alienum agere negotium.
andern Hünern ins Neſt legen.
m inclamas. Ὕλαν κραυγάζεις.
fruſtra vociferantibus, aut in genere: de nihil proficientibus.
nis nihil attraxit. αὕτη μὲν ἡ μήρινθος, οὐδὲν ἔσπασεν.
ſignificabant, operam fruſtra ſumptam, neq́; ex ſententia e-
quod quis conabatur.
dram ſecas. Ὕδραν τέμνεις.
ram incidere, eſt ita vnum aliquod incommodum tollere, vt
locum plura alia recipias. Plato.
em alis ἀκόνην σιτίζεις.
tur in homines edaces, plurimiq́; cibi, qui nihilo tamen hebe-
inde reddantur.
m coryco luctari. πρὸς κώρυκον γυμνάζεσθαι.
uerſus corycum luctari dicebatur, qui ſumeret inanem ope-
ram.
Cum diis pugnare. θεομαχεῖν.
untur, qui vel naturæ repugnant, vel aduerſus fatalem ne-
ſitatem reluctantur.
Quum plurimum laborauerimus, eodem in ſtatu ſumus. πολλὰ
μοχθήσαντες ὁμοίως ἐσμέν.
De fruſtra laborantibus.
Vndas numeras. κύματα μετρεῖς.
Id eſt: Rem infiniti laboris inceptas. Theocritus.
Inaniter aquam conſumis. ἄλλως ἀναλίσκεις ὕδωρ.
In eos quadrabit, qui fruſtra ſuadent.
In cœlum iacularis. εἰς τὸν οὐρανὸν τοξεύεις.

De ijs qui fruſtra laborant, aut qui audent eos laceſſere, quos non poſſunt lædere.
Voluitur dolium. κεκύλισται ὁ πίθος.
In eum, qui commouetur alieno exemplo, ſiue inſtinctu ad ſtulte quid faciendum.
Vlulas Athenas. γλαῦκας εἰς Ἀθήνας.
Subaudiendum, portas, aut mittis. Conueniet in ſtultos negotiatores, qui merces eo comportant, vbi per ſe magis abundant.
Ablaß gehn Rom führen.
In eodem hæſitas luto.
In eos competit, qui ſic implicantur negotio cuipiam, vt ſe nequeant extricare. Terent.
In ſyluam ligna ferre.
Eſt aliquem in rebus augere velle, quibus ipſe maxime abundat. Horatius.
Contorquet piger funiculum. συνάγει ὄκνος τὴν θώμιγγα. Pauſanius
Cratinus fingit, quendam apud inferos funem torquentem: aſinum autem arrodentem ea quæ ille iam torſiſſet, atq́; ita iam inaniter laborare qui torquebat.
Tranquillum æthera remigas. αἰθέρα νήνεμον ἐρέσσεις.
De incaſſum laborantibus, quaſi dicas, aerem diuerberas. Zenod.
Ventos colis. ἀνέμους γεωργεῖς.
Dicitur in eos, qui è ſuis laboribus nihil fructus reportant. idem
Vento loqueris. ἀνέμῳ διαλέγει.
Pro eo, quod eſt inaniter. Conſimili figura apud Athenæum legitur, Cœlo & terræ loqui.
Nugas agere.
Rem friuolam & nihili facere, ſeu fruſtra conari. λῆρον ληρεῖν: Atticis familiare, id eſt, nugas nugari. Ariſtoph.
Actum agere. Terent.
Tullius de amicitia indicat: Dici ſolitum de negotio, quod præpoſtere geritur.
Aquam in mortario tundere. ὕδωρ ὑπέρῳ πλήττειν.
Id, eſt: Aquam piſtillo tundere. In eos, qui laborant inaniter.
Volantia ſectari. Terent.
De ijs, qui nullum certum vitæ ſcopum ſibi proponunt, ſed ex tempore viuunt, ad quamuis occaſionem mutabiles.
Vorſuram ſoluere.
Vorſuram ſoluere dicitur, qui ſic è præſentibus malis excitat ſeſe, vt alijs grauioribus impediatur.
Saxum voluere. Terent.
Saxum voluere dicuntur, qui inexhauſto quopiam, atque inutili labore fatigantur.
Ex inanibus paleis. ἀτὰρ ἐκ καθαρῶν ἀχύρων τε τρύγηκας σιτίον.
Id eſt: At qui è puris paleis trituram frumenti facis. id eſt: operam ſterilem & infrugiferam ſumpſiſti. Diogenia.
Fruſtra canis. ἄλλως ᾄδεις.
De ijs, qui fruſtra ſuadent. Lycophr.
Fruſtra canit. εἰς κενὸν τρέχει.
Pro eo, quod eſt, Fruſtra laborat.
Milium torno ſculpere. τὰς κέγχρους ἀποτορνεύειν.
Milij grana torno ſculpere dicebantur, qui rem abſurdam molirentur. Suidas.
Memorem mones: doctum doces, & ſimilia.
Idem pollet illud Grammaticum. Διαλέγῃ πρὸς ἔχοντα τὴν ἐπιστήμην.
Id eſt: Loqueris, qui ipſe rem calleat.
Obturbas fruſtra, velut vnda, ὀχλεῖς μάτην με, κῦμ᾽ ὅπως. id eſt: Turbas me vt vnda inaniter. Hoc eſt: incaſſum mihi moleſtus es.
Cancrum ingredi doces. καρκίνον ὀρθὰ βαδίζειν διδάσκεις.
De eo qui doceat indocilem.
Apud fimum odorum vaporem ſpargis. εἰς κόπρον θυμιᾷς.
Id eſt: in fimum aromatum odorem ſpargis. Nam perit omnis fragrantia, fimiq́; fœtore vincitur. Suidas.
Inuitis canibus venari.
Hoc adagio ſignificatum eſt, non ſat feliciter ſuccedere, quod à nolentibus extorquetur. Plaut.
Inuitos boues plauſtro inducere.
Simile dictum etiam hodie perſeuerat vulgo celebratum. Incommodum eſſe, bobus inuitis plauſtrum ducere. Mit vnwilligen Ochſen führen. Mit ſtättigen Pferden zu Acker gehen.
Contra torrentem niti.
Dicuntur qui fruſtra certant cum ijs quos vincere non queant.
Contra ſtimulum calces. πρὸς κέντρα λακτίζειν.
Eſt fruſtra repugnare iis, quos vincere nequeas: & incommodum quod euitare nõ queas, impatienter ferendo non ſolum non effugere, verum etiam conduplicare.
Senis mutare linguam.
De fruſtra atque intempeſtiuè laborantibus.
Alte Hund ſind böß bändig zu machen.
Senis doctor. γέροντος διδάσκαλος.
Conuenit in eum, qui in re ſera atque intempeſtiua fruſtra ſumit operam.
Herculei labores. Ἡράκλειοι πόνοι.
Dicuntur plurimi atque ingentes, quiq́; vires deſiderent Herculanas. Vel qui aliis quidem maximas adferunt cõmoditates, cæterũ aucto-

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

auctori ſuo nihil ferme fructus adducunt, præter aliquantulum famæ, plurimum inuidiæ.

Aſinus balneatoris ὥσπερ ὄνος βαλανέως.

Dictum in eos, qui è ſuis laboribus ipſi nihil fructus caperent. Plutarch.

Mare exhauris. θάλασσαν ἀντλεῖς.

De eo, qui conatur, quod effici non poſſit.

Exurere mare. *Propert.*

Tu prius & fluctus poteris ſiccare marinos,
Altaq; mortali detrahere aſtra manu.

Muſcas depellere. μυίας τὰς παύειν.

Dicitur de eo, qui iocoſo atque inutili fungitur officio.

Aues quæris. ὄρνιθας ζητεῖς.

Rem vagam & captu difficilem ſequeris. Perſius.

An paſſim ſequeris Coruos teſtaq; lutoq;?

Humi hauris. χαμαὶ ἀντλεῖς.

De inaniter laborantibus dicebant. Zenodot.

Influit quod exhauritur. ἐπιῤῥεῖ ἐξαντλούμενον.

Vbi quis fruſtra ſumit operam in re quapiam.

E Tantali horto fructus colligis. Ταντάλου κῆπον τρυγᾷς.

Id eſt: Ea conſectaris, quæ nuſquam ſunt, aut quibus frui non licet.

Dentem dente rodere.

Dicitur qui carpit eum, qui neque lædi queat, neque ſentiat, aut qui mordet pari mordacitate præditum quempiam. Martial.

Oreſti pallium texere. Ὀρέστῃ χλαῖναν ὑφαίνειν.

Dicebatur, qui munus pararet abuſuro. Ariſtoph.

Ver ex anno tollere. ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸ ἔαρ ἐξαίρειν.

Dicebatur qui id, quod in negotio quopiam erat præcipuum tolleret.

Bulbos quærit. Βολβοὺς ζητεῖ.

Locus prouerbialis in eo qui (iuxta Perſium)

Obſtipo capite deſigunt lumina terræ.

Nudus nec à centum viris ſpoliatur.

Adducit prouerbium, vulgo iactatum D. Chryſoſt. quo ſignificabitur conatus inanis.

Inter lapides pugnabant, nec lapidem tollere poterant. ἐν δὲ λίθοις ἐμάχοντο, λίθον δ' οὐκ ἦν ἀνελέσθαι. *Plutarch.*

In eos, qui præſenti commodo non fruantur, vel ob ignauiam, vel ob peruerſam de rebus opinionem: vt qui vel ſaxum grauentur ex aceruo tollere quo repellant aduerſarium. Torquebitur non inuenuſtè etiam ad inanem operam.

Vtrem cædis. ἀσκὸν δέρεις.

Sumptum vel à Bacchi ſacris, vel ab alijs, qui percuſſis vtribus inanem mouent ſtrepitum. Ariſtoph.

§ SIMILITVDINES.

Sicut pecunia hæc corporalis quidem, ſi ſit in ſacculo incluſa, ipſa eſt ſemper ſola: ſin autem fuerit agitata de manu in manum, vſu ipſo multiplicatur: vnde vſura dicitur ab vſu: Sic & fides Chriſti, ſi quidem otioſa teneatur in corde, non ſolum ipſa manet quæ fuit, ſed adhuc minoratur in otio, & torpeſcit, & ſegnis efficitur, & paulatim per actus carnales exinanita ad nihilum vadit: ſi autẽ exercitata fuerit Scripturis, & locutionibus aſſiduis ſuſcitata, operibus bonis virtutificata, non ſolum dico multiplicabitur, ſed nunquam deſinet creſcere, donec viuet homo. *In Matth. 24. hom. 53.*

Sicut aurum videtur quidem eſſe ſplendidum, priuſquam mittatur in fornacem, verum vbi traditum fuerit igni, tum vero certò dignoſcitur, eo quod adulterinum eſt, ab eo quod eſt ſincerum ſeparato: Sic & noſtra opera, vbi diligenter examinaris, tum euidenter retergentur, videbimusque nos ipſos multis criminibus obnoxios eſſe. *in 6. ad Galat.*

Quemadmodum in ſemente qui ſeminat, non poteſt ex hordeo metere triticum, eo quod oporteat & ſementem & meſſem eiuſdem eſſe generis: Sic & in operibus. Qui in carne depoſuerit delitias, temulentiam, concupiſcentiam abſurdam, quæ hinc proueniant metet. Quæ autem ſunt iſta? ſupplicium, vltio, probrum, riſus, corruptio *ibid.*

Theophylacti, Quemadmodum terra non modo quæ huic demandantur, producit: Sic & anima ipſa nequaquam eſſe debet, præceptis feciſſe iam ſatis contenta, niſi & factis illa exceſſerit. *in 1. Theſſ. 4.*

Honor autem & gloria quæ non verbis ſolum, ſed & operibus conſtet. Ille enim gratis vos arguit: hæc verò regis imitatores, quod ſane præſtantius eſt, at quæ gloriam, quæ verbis exprimitur, à nobis depoſcit, vt ſe non ſolum piè colamus, ſed animum ipſum penitus intendamus, geramusque illi morem, vt ex hoc & ipſi proficiamus: nec ſecus ac ſolent, qui ſolis ſplendorem cum ſpectant, & demirantur, eo fulgore delectati ſibi profuerunt, & eodem illo cum aliquid his eſt operandum fruuntur, vt contra qui ſolaris ſunt neſcii claritatis, ſibi officiunt maxime, quia nullo in opere vti hac poſſint. *in 1. ad Tim. 1.*

Nazianzeni, Non is qui in verbis ſapit, mihi ſapiens erit, neq; is, qui linguam habet volubilem, animum verò ineruditum, ſepulchrorum inſtar, quę extrinſecus ſunt ornata & ſpecioſa, intus autem mortuorum cadauera, & multum recondunt fœtorem: ſed [illegible] pauca de virtute loquitur, multa verò oſtendit operibus, [illegible] ſermonis per vitæ roborat actionem: ſiquidem longe [illegible] bilior eſt formæ pulchritudo: quæ conſpici poteſt: quam [illegible] monis pingitur induſtria: nec non diuitiæ quæ manibus [illegible] tur, quam quæ effinguntur ſomno: ac ſapientia quæ non [illegible] bus ſplendet, ſed operibus collucet: intellectus enim bonus [illegible] bus facientibus eam, Scriptura inquit, & non qui prædicant [illegible] *in oratione conſolatoria de patris calamitate.*

Vt ignem vltro lucis ſplendor, & vnguentum ſuauis odor [illegible] tur: ita bona opera vtilitas neceſſario comitari conſueuit. *apud An-ton. in Meliſſ. part. 1. ſer. 7.*

Marci eremitæ, quemadmodum operibus & ſermonibus [illegible] feſtatur animi cogitatio: ſic cordis operationibus futura [illegible] *De lege ſpirituali.*

Qui ante præceptorum operationem ſpiritus opem [illegible] ciam quærit, ſeruo ære empto non eſt abſimilis: qui ſimul [illegible] ptus fuerit, vna cum rebus venalibus etiam libertatis libellum [illegible] rit. *De ijs qui ſe putant operibus iuſtificari.*

Semen non excreſcit accepto augmento ſine terra & pluuia [illegible] que homo quicquam vtilitatis capiet ſine laboribus volunta[illegible] uinoque adiutorio. *ibid.*

D. Auguſtini, Sicut non impediunt à vita æterna iuſtum [illegible] peccata venialia, ſine quibus hæc vita non ducitur: ſic ad [illegible] ternam nihil proſunt impio aliqua bona opera, ſine quibus [illegible] lime vita cuiuslibet peſſimi hominis inuenitur. Verumtamen [illegible] in regno Dei velut ſtella ab ſtella in gloria differunt [illegible] damnatione pœnæ ſempiternæ tolerabilius erit Sodomæ, quam [illegible] terius ciuitati. & erunt quidam duplo amplius quibuſdam [illegible] filii. *De ſpiritu & litera, c. 28.*

Quando laborat cum gaudio operarius in agro? Quando [illegible] dit in arborem, & fructum videt, quando attendit ſegetem [illegible] ctuare proſpicit vbertatem, non ſine cauſa dorſum incuruauit, non ſine cauſa manus attriuit, frigus & æſtus tolerauit: hoc [illegible] Apoſtolus, vt cum gaudio hoc faciant, non cum triſtitia. Non [illegible] expedit vobis, ſed illis, ſi cum triſtitia faciunt. Simul [illegible] Dominico operemur bonum, vt ſimul deinde gaudeamus. *De verbis Domini in Matth. ſerm. 16.*

Hilarij, vt lumen ex oleo luminis habet cauſam: ita [illegible] ritualis gloriæ retineamus, doctrina atq; operatio [illegible] noſtrum, ſedes ſcilicet & prudentiæ, vitæ, & omnium [illegible] operationis doctrinæq; pingueſcat. *in Pſal. 140.*

Cypriani, Epiſcopus ſacer templum conſecrans, [illegible] mans, non conſecratus iis ipſis temporibus in Epiſcopum [illegible] niſi ante eſſet conſecratus Epiſcopus, nullum iſtorum [illegible] valeret, eſſentq; puerilia, ſtulta & ludicra: ita Chriſtianus [illegible] ſuam conſecratus, bona facit opera, ſed non per hæc magis [illegible] Chriſtianus efficitur: hoc enim ſolius fidei eſt, imò niſi [illegible] rent, nihil prorſus valerent omnia opera, eſſentq; vere [illegible] nabilia peccata. *de ſingularitate clericorum.*

Bernhardi, Sicut corporis huius vitam ex motu ſuo dignoſcimus, ita & fidei vitam ex operibus bonis. Itaq; vita quidem corporis anima, per quam mouetur & ſentit: vita vero fidei charitas [illegible] per illam operauit. *ſerm. 12. de reſurrectione Domini.*

Paſtoris, vt hyeme arbores omnes ſimiles ſunt aridis, nec fructiferæ ab aridis internoſci poſſunt: ſic nec iuſti ab iniuſtis dignoſcuntur, ſed ſimiles ſunt in hoc ſeculo.

Vt in æſtate fructus arboris cuiuſq; declaratur & patet: ſic iuſtorum facta declarabuntur & patebunt, cum illuxerit miſericordia Domini, & omnes hilares & gaudentes in illo ſeculo [illegible]

B. Anſelmi, videndum eſt ſic inter Deum & homines & angelos quomodo inter Imperatorem terrenum & ſibi obſequentes. Tria quippe ſunt genera hominum, quæ terreno Imperatori [illegible] Alii enim ſeruiunt pro terris quas habent, nihil aliud quærentes [illegible] ſi quod tenent. Alii quod terras recuperare volunt, quas eorum parentes alt qua ſua culpa perdiderunt. Alii vero pro ſolidatis [illegible] Illos itaq; Dominus honeſtius tractat, qui nihil vnquam deliquerunt, nec aliud quam quod habent, quæ euelli formidant, dum ſe [illegible] voluntate domini ſui conſeruant. Illos verò, quorum parentes [illegible] peccauarunt, quiq; pro illorum hæreditate ſibi ſeruiunt, aliquando vilius tractat, modisq; diuerſis tentat: videlicet conuiciando, [illegible] nando, quædam grauia iubendo, quandoq; etiam flagellando. Qui ſi hæc omnia humiliter ſuſtinuerint, & domini ſui miſericordiam patienter expectauerint, tandem eis dominus hæreditatem parentum ſuorum reddit. Si verò noluerint hæc tolerare, nec ſuam valent hæreditatem recuperare, nec aliud vult eis dominus dare. Illi autẽ qui nihil aliud quærunt quam ſolidatas, & vt bene paſcantur: tamdiu imperatori obſequuntur, quãdiu hoc eis largitur. Quæ ſi illis abundanter donauerit, laudant eum, & dicunt, quod vere domino [illegible] ſeruiendũ eſt, quod talia ſeruientib. confert. Si verò hæc illis dare deſtiterit, ſtatim recedunt ipſo vituperato & incipiunt ſeruire ipſi [illegible] mico. Tria igitur hæc ſunt genera hominũ, terreno imperatori militantiũ. Similiter aũt tria ſunt genera eorũ, qui ſuperno Regi deſeruiunt. Primũ enim genꝰ ſunt angeli, qui æterna beatitudine ſtabiles ſibi ſic omni intermiſſione ſunt ſeruiẽtes. Aliud verò homines boni ſunt, qui inquã dũ poſſunt, ſuæ voluntati obediũt, ſicq; ad regnum cœlorum

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

…um id patris ſui Adæ culpa perditum hæreditario iure perue… …nendunt. Tertium autem hi, qui tantum pro terrenis ſerui… …ommodis, quaſi milites ſtipendiarii. Sic ergo per omnia eſt …erandum inter hæc tria genera & Deum quomodo inter alia …radicta & Imperatorem ſuum. *in ſimilib. c.* 80.

…*ani Epiſcopi*, Sicut dominorum carnalium ſeruis eligere o… …non licet, quæ ex præceptis ſeruilibus faciant, aut quæ non … Sic nos qui ſerui noſtri Domini ſumus, illicitum omnino …mare debemus, vt vel illa quæ placent, pro animi oblectatione …mus, vel illa quæ diſplicent, pro ſuperbiæ abuſione calcemus. …quieſcamus tamen iis, qui ex præceptis Dominicis idcirco …nos volunt maiora dicere, quia ſe putant minora comple… …quia ſufficiat ad ſalutem, ſi maioribus ſpretis, minora facia… *De vero iudicio & prouidentia Dei fol.* 15.

…gentij Epiſcopi, Sicut præparata eſt per prædeſtinationem vo… …Domino, qua bonum velimus: ſic etiam opera bona præ… …Deus, vt in illis ambulemus. *lib.* 1 *fol.* 6.

Laurentij Iuſtiniani Patriarchæ, Vſus docet quod quanto quis …ores vult colligere fructus; tanto diligentiori & ſolicitiori cu… …ram excolit vomere, ſentesque de ea eradicare conatur, ne na… …arıſtas præfocare poſſint. Nam ſi inculta permaneat, vepri… …ciſque repletur, & hominum vſibus omnino inutilis effici… Neque verò minori diligentia humani corporis terrena ſub… …diſciplinæ ſpiritualis vomere colenda eſt, ſi ex ſe gratos Deo …producere fructus. *De diſciplina & perfectione monaſtica,* …

Tenueri, Quemadmodum flores acu picti, licet elegantiſſimi, …odorem fundunt, ſed ſoli ii qui ex penitiſſimis terræ viſceri… …dant, ac viui rorem cœli excipiunt: ita & opera noſtra ſi …ſcantur ex profunda animi charitate, niſi comparentur …fide ac cœleſti irrigentur numine apud Deum nullam red… …gratiam. *in apoph.* 77.

…gratitudinis non leue vitium eſt, munus quod ab amico acce… …gare vel diſſimulare: Magis ingrati tamen ſunt, ac prorſus …, qui bonorum operum iuſtitiam ſibi ipſis vendicant.

…ſeminum varia ſunt diſcrimina (quædam enim viceſimo, quæ… …, quædam quadrageſimo die prodeunt, fere autem vi… …quæque celeriter, optima autem admodum tarde proueni… …& in operibus quoq; noſtris apparet, leuiora hic gloriam …opere anticipant, meliora non niſi tandem poſt hanc vitam …. Tam ſuſpectum eſt hic, honoribus, diuitiis affluere, & …pe plenū iiſdem carere, & more ſeminis in terra ſordeſcere.

…dicere ſolebat, ſimilia eſſe boni paſtoris & boni regis ope… …paſtoris munus requirere, vt poſteaquam pecudes fortu… …didiſſet, deinde iis vteretur: regem item vrbibus & homi… …ipſe beaſſet, vti debere. *Xenoph. de inſt. Cyri, libr.* 8.

…præconiis dignius, quam pulcherrima victoriæ, laudatiſſi… …opera. *idem de rege Ageſilao.*

…cum voluptate agimus, dulcia ſunt; quæ cum virtute, glo… *…erodian. in Alex.*

Oratio, ſiue Preces.

¶ DEFINITIO. ET ETYMOL.

ORatio, Græce εὐχή, ῆς, ἡ, & εὔχομαι, oro dicitur. Eſt autem ora… …dicentis pius affectus in Deum, *ſec. Auguſt. & habetur* 4. *ſent. diſt.* 15. *art.* 2. De oratione ad Deum hac ſect. agitur, quæ …nominibus deſignatur in veteri & nouo teſtamento.

Oratio eſt oris ratio, per quam noſtri cordis intima manifeſta… …Deo, *ſec. B. Thom.* 4. *Sent. diſt.* 15. *& B. Thom. ſecunda Sec. q.* 83. *art.* 4.

Oratio eſt actus rationis, practicæ ſcilicet, quia eſt vel petitio di… …à Deo, vel aſcenſus mentis in Deum, *B. Thom. ſec. Sec. q.* 83. *art.* …

Oratio magiſtraliter diffinita, eſt oſtenſio voluntatis noſtræ fa… …à quo impetrare ſperamus, id quod deſideramus.

Orare eſt placidos petere, Obſecrare eſt iratos rogare, ſecundum Donatum ſuper Terent. *Venit ipſius vltro lachrymans, orans, obſecrans,*

Oramus quæ bona ſunt. Supplicamus in aduerſis, vel cum la… …, *ſecundum Donatum ſuper Terent.* Ab oratio venit ora… …cula diminutiuum.

¶ BIBLICI LOCI.

Orationes aliorum pro ſe expetendæ ſunt. *Exempla*: Abimele… …bet Deus vt Abrahæ preces expetat, *Geneſ.* 20. v. 7. 17. Aaron …Moyſen, vt pro Maria oret, 12. *v.* 11. Populus idem a Sa… …efflagitat, 1. *Sam.* 12. 19. Ieroboam, 1. *Reg.* 13. 6. Naaman, 2. *Reg.* … Ezechias, 19. v. 4. Sedechias, *Ierem.* 37. 3. Bellatorum filii, &c. …, Paul, *Rom.* 15. *v.* 30. *Epheſ.* 6. *v.* 18. 19. *Phil.* 1. *v.* 19. *Coloſſ.* 4. *v.* 3. 2. *Theſſ.* 3. v. 1. *Hebr.* 13. v. 19. Orandum præterea eſt pro Paſtoribus & Doctoribus Eccleſiæ, *Matth.* 9. 38. *Luc.* 10. 2. pro mutua illuſtratione Dei patris & filii gloriæ, exemplo Chriſti, *Ioan.* 17. v. 1. *&c.* pro regno Dei, *Matth.* 6. 10. pro quibuſuis hominibus, Regibus & aliis in qualibet eminentia conſtitutis, 1. *Timoth.* 2. v. 1. 2. pro ſapientia & intelligentia rerum ſpiritualium, *Iac.* 1. 5. pro ægrotis, 5. 14. In oratione noſtra nihil debemus dubitare, *Matth* 7 v. 7. & 21. 22. *Marc.* 11. 24. *Lucæ* 11. 9. *Ioan.* 14. 13. & 16. 24. *Iac.* 1. 6. Orationes noſtræ ex fide profectæ valent etiam pro fratribus noſtris, 1. *Cor.* 5. *v.* 14. 15. Orationes ſanctorum offeruntur ab Angelo, *Apocal.* 8. 3. ad orandi ſtudium adhortatio, *Matth.* 24. 42. & 25. 13. *Marc.* 13. 33. *Luc.* 18. 2. *Coloſſ.* 4. 2. 1. *Theſſal.* 5. *v.* 17.

Orandum vbique locorum, *Pſalm.* 103. 22. *Ierem.* 23. 24. *Ioan.* 4. 23. 1. *Cor.* 1. *v.* 21. *Timoth.* 2. 8. cum fiducia, 1. *Paral* 17. 25. *Matth.* 21. *v.* 21. *Marc.* 11. 24. *Ioan.* 14. 13 & 16. 24. *Iac.* 1. 6. 1. *Ioan.* 5. 14. orandum in nomine Ieſu, *Ioan.* 14. 13. & 15. 16. & 16. *v.* 23. 26. 1. *Ioan.* 5. 14. orandum in Spiritu ſancto, *Iudæ v.* 20. orandum Spiritu, 1. *Cor.* 14. 15. orandum indeſinenter, *Pſalm.* 119. 26. *Matth.* 7. v. 7. *Luc.* 11. 9. & 18. 1. & 21. 36. & 24. 42. & 25 23. *Marc.* 13. 33. *Actor.* 6. 4. & 10. 2. *Rom.* 12. *v.* 12. *Epheſ.* 6. *v.* 18. *Coloſſ.* 4. v. 2. 3. 1. *Theſſ.* 3. 10. & 5. 17. 1. *Theſſ.* 3. 1. 1. *Tim.* 5. *v.* 5. 2. *Tim.* 1. 3. 1. *Pet.* 4. *v.* 7. & 5 9. orandum pro ægrotis, *Iac.* 5. v. 14. pro impiis, *Exempla*: Abraham pro Sodomitis, *Geneſ.* 18. 23. Loth pro Segor, 19. *v.* 19. Abraham pro Abimelech, 20. *v.* 17. Moſes pro Hebræis idololatris, *Exodi* 23. v. 10. Contra Core, Dathan & Abiron, *Num.* 16. 48. Samuel pro Saule, 1. *Samuel.* 13. 35. orandum pro inimicis, *Numer.* 16. 22. 2. *Macchab.* 3. 33. *Matth.* 5. 44. *Luc.* 6. 28. & 23. 34. *Actor.* 7. 60. pro fauſto Euangelii ſucceſſu, *Rom.* 15. 30. *Epheſ.* 6. 19. *Coloſſ.* 4. 3. 1. *Theſſ.* 5. 25. 2. *Theſſ.* 3. 1.

Orare quemadmodum oporteat, ignoramus, *Matth.* 20. *verſ.* 20. *Marc.* 10. 35. *Rom.* 8. 20. *Iac.* 4. 3. Orare alium pro alio debere, *Ierem.* 42 v. 2 20. *Baruch* 1. 13 2. *Macchab.* 1. 6. *Epheſ.* 6. 18. *Coloſſ.* 4. 2. 1. *Theſſ.* 5. 25. 2. *Theſſ.* 3. 1. 1. *Tim.* 2. 1. *Iac.* 5. 16. quibus locis oſtenditur orationibus mutuis iuuare ſe debere fideles, *Exempla*: Corinthii, 2. *Cor.* 1. 11. Hebræi, *Hebr.* 13. 18.

Oratio vera quæ, *Rom.* 8. 27. & 19. 14. Dei promiſſionibus niti debet, *Exodi* 32. 13. *Deut.* 9. 27. Oratio Dei verbo coniuncta creaturam ſanctificat, 1. *Tim.* 4. 5. oratio ieiunio coniuncta, *Matth.* 17. 21. *Marc.* 9. 29 *Luc.* 2. 37. *Act.* 3. 33 & 23.

Orationis vera regula, ſeu formula, *Matth.* 6. 9. *Luc.* 11. 2. *Iac.* 5. 16. Oratio quomodo, quando, cui, & vbi fieri debeat, & quid petendum, *Num* 11. *v.* 16. 24. *Deut.* 4. 7. *Iudic.* 10. 15. 1. *Sam.* 1. 11. 2. *Sam.* 22. *v.* 2. 7 1. *Reg.* 3. 7. *Tob.* 3. 11. *Iudith* 4 11. *Ecclеſ.* 35. 26. *Eſai.* 3. 24. *Amos* 7. 2. *Matth.* 6. *v.* 5. 6. & 7. v. 7. & 18. 19. & 20. *v.* 20. & 21. 22. & 26. 38. *Marci* 11. 24 & 13. 33. *Luc.* 11. *v.* 2. 9. & 18. 1. & 22. 40. *Ioan.* 4. 23. & 9. 31. & 14. 13. & 15. 7. & 16. 23. *Act.* 1. 14. & 2 42. & 4. 24. & 10. 2. *Rom.* 8. 26. & 12 *v.* 12 1. *Cor.* 14. 13. *Epheſ.* 6. 18. *Coloſſ.* 4. 2. 1. *Theſſ.* 5. 17. 1. *Tim.* 2. 1. *Heb.* 13. 18. *Iac.* 1. 6. & 4. 3. & 5. 13. 1. *Petr.* 3. 12. 1. *Ioan.* 5. 4. *Apocal.* 19. *v.* 10. & 22. v. 9.

Orationes, quæ fiunt, quemadmodum oportet, exaudit Deus, *Geneſ.* 16. 11. & 21. 17. *Exodi* 2. 24. & 3. 7. & 6. 5. & 22. v. 33. 27. *Deut.* 4. 7. & 15. 9 1. *Sam.* 7. *v* 9. 10. & 9 16. & 12. 18. 2. *Sam.* 22 *v.* 4. 7. 1. *Reg.* 13. 6. & 17. 22. & 18. 36. 2. *Reg.* 13 5 & 20. 5, 2. *Paral.* 32. 22. & 33. 13. 4. *Eſdr.* 15. 7. *Tob.* 3. 24. *Iudith* 4. *v.* 8. 12. *Pſal.* 3. 5. & 4. 2. & 10. 13. & 18. 7. & 22. 25. & 34. 7. & 50. 15. & 55. 17. & 118. 1. & 120 1. & 145. 19. *Prou.* 15 29. *Eccl.* 4. 9. & 21. 6. & 36 v. 24. 26. & 48. 22. *Eſa.* 30. 19. & 37. *v.* 15. 21. & 55. 7. *Iere.* 29. 12. *Thren.* 3. 56. *Daniel.* 13. 44. *Iona* 2. 3. *Zach.* 13, 9. 2. *Macchab.* 3, 22. *Ioan.* 9. 31. *Actor.* 10. 4.

Orationes quorundam quare non exaudiat Deus, *Deut.* 1. 45. & 31. 18. *Iudic.* 10. 1. *Sam.* 8. 18. 4. *Eſd.* 1. 26. *Pſalm.* 18. 42. *Prouer.* 1. 28. & 15. 29. & 21. 13. & 28 9. *Eccl.* 34. *v.* 29. 31. *Eſa.* 1. 15. *Ierem.* 7. 16. & 11. *v.* 11. 14. & 14. 12. & 15. 1. *Ezech.* 8. 18. & 14. *v.* 16. 20. *Mich.* 3. *v.* 4. *Zach.* 7. *v.* 13. 2. *Macchab.* 9. 13. *Ioan.* 9. 31. *Hebr.* 12. 17. *Iac.* 4. 3. Orationes piis neceſſariæ, *Rom.* 15. 30. *Philip.* 4, 6, *Coloſſ.* 4, 2, Iac. 1, 5, & 5, 13, 1, *Pet.* 4, 7. Orationes publicæ, quo idiomate concipi debeant, 1, *Corin.* 14. v, 15, 16. Orationes ſtatis horis fiebant, *Actor.* 3. 1. Orationes Sanctorum, ſuffitui & odoribus comparatæ, *Apoc.* 5. 8. Orationes quomodo impediantur, 1, *Pet.* 3. 7. 1. *Cor.* 7.

Oratio in occulto & propatulo, *Matth.* 6. *v.* 5. Orationis domus, 1, 13. *Marc.* 11. 17.

¶ SENTENTIÆ BIBLICÆ.

Oratio debet eſſe fructifera quoad vtilium poſtulationem.

Reſpondens autem (filiis Zebedæi) Ieſus, dixit: Neſcitis quid petatis. *Matth.* 20.

Amen amen dico vobis, ſi quid petieritis Patrem in nomine meo dabit vobis. *Ioan.* 16.

Petite, & accipietis, vt gaudium veſtrum ſit plenum. *ibid.*

Nam quid oremus ſicut oportet neſcimus. Qui autem ſcrutatur corda, ſcit quid deſideret ſpiritus, quia ſecundum Deum poſtulat. Paulus orans pro ſtimuli ablatione audiuit: Sufficit tibi gratia mea. 2. *Cor.* 12.

Fidei

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Fidei perfectionem.

Et omnia quæcunque petieritis in oratione credentes, accipietis. *Matth.2.& Marc.*11.

Si quis autem veſtrum indiget ſapientia, poſtulet à Deo qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabitur ei. Non ergo æſtimet homo ille (dubitans) quod accipiat aliquid à Domino. *Iacob. cap.*1.

Humiliata.

Humilium & manſuetorum ſemper tibi placuit deprecatio. *Iudith* 9.

Subditus eſto Domino, & ora eum. *Pſal.*36.

Reſpexit in orationem humilium. 101.

Qui adorat Deum in oblectatione, ſuſcipietur, & deprecatio illius vſque ad nubes propinquabit. Oratio humiliantis ſe nubes penetrabit, & donec propinquet non conſolabitur, & non diſcedet donec altiſſimus aſpiciat. *Eccl.*35.

Deprecationem læſi exaudiet Deus. *ibid.*

Propter temetipſum inclina Deus meus aurem tuam, & audi. Neque enim in iuſtificationibus noſtris proſternimus preces ante faciem tuam, ſed in miſerationibus tuis multis. *Dan.*9.

Integra quoad affectionem.

Auribus percipe orationem meam, non in labiis doloſis. *Pſal.*16.

Deprecatus ſum faciem tuam in toto corde meo. 118.

Dirigatur Domine oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo. 140.

Prope eſt Dominus omnibus inuocantibus eum in veritate. 144.

Et non iteres verbum oratione tua. *Eccl.*7.

Ante orationem præpara animam tuam, & noli eſſe quaſi homo qui tentat Deum. 18.

Quum oratis, non eritis ſicut hypocritæ, qui amant in Synagogis & in angulis platearum ſtantes orare, vt videantur ab hominibus. men dico vobis, receperunt mercedem ſuam. *Matth.*6.

Orantes autem nolite multum loqui, ſicut Ethnici faciunt: Putant enim quod in multiloquio ſuo exaudiantur. Nolite ergo aſſimilari eis. Sic ergo vos orabitis: Pater noſter, &c. *ibid.*

Væ vobis Scribæ Phariſæi hypocritæ! qui comedetis domos viduarum, orationes longas orantes, propter hoc longius accipietis iudicium. *Matth.*23. *& Luc.*20.

Orabo ſpiritu, orabo & mente. 1. *Cor.* 14.

Nihil ſoliciti ſitis, ſed in omni oratione & obſecratione cum gratiarum actione petitiones veſtræ innoteſcant apud Deum. *Phil.*

Continuationem.

Melior eſt finis orationis, quam principium. *Eccl.*8.

Non impediaris orare ſemper. *Eccl.*18.

Videte, vigilate & orate: Neſcitis enim quando tempus ſit. *Marci* 15.

Vigilate omni tempore orantes, vt digni habeamini fugere iſta omnia quæ futura ſunt, & ſtare ante Filium hominis. *Luc.*21.

Sine intermiſſione orate. 1.*Theſſ.*5.

Volo ergo viros orare in omni loco leuantes puras manus ſine ira & diſceptatione. 1.*Tim.*2.

Segregationem.

Quum oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauſo oſtio ora Patrem in abſcondito, & Pater tuus, qui videt in abſcondito, reddet tibi. *Matth.*6.

Oratio Deum inclinat.

Eritque antequam clament: ego exaudiam: adhuc illis loquentibus ego audiam. *Eſa.*65.

Petite, & dabitur vobis. Omnis enim qui petit accipit, & qui quærit inuenit, & pulſanti aperietur. Si ergo vos cum ſitis mali, noſtis bona data dare filiis veſtris, quanto magis pater veſter qui in cœlis eſt, dabit Spiritum bonum petentibus ſe. *Matth.* 7. *Luc.* 11.

Quodcunque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam. *Ioan.*14.

Reſpicite filii nationes hominum, & ſcitote quia nullus ſperauit in Domino, & confuſus eſt. Quis enim permanſit in mandatis eius, & derelictus eſt? Aut quis inuocauit eum, & deſpexit illum? *Eccleſiaſt.*2.

Qui diligit Deum, exorabit pro peccatis, & continebit ſe ab illis, & in oratione dierum exaudietur. 3.

Hoſtem ſuperat ſpiritualem.

Hoc autem genus non eijcitur niſi per orationem & ieiunium. *Matth.*17.

Vigilate & orate, ne intretis in tentationem. 26.

Corporalem.

Inuoca me in die tribulationis, & eruam te. *Pſal.* 50.

Orationis exauditionem impedit grauis iniquitas.

Clamabunt, & non exaudiet, propter ſuperbiam malorum. *Iob. cap.*35.

Iniquitatem ſi aſpexi in corde meo, non exaudiet Dominus. *Pſal.*65.

Inuocabunt me, & non exaudiam, eo quod exoſam habuerint disciplinam. *Prou.*1.

Longe eſt Dominus ab impiis, orationes enim iuſtorum exaudiet. 15.

Qui obturat aurem ſuam ad clamorem pauperis, & ipſe clamabit, & non exaudietur. 21.

Qui declinat aures ſuas ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis. 28.

Conuertere ad Dominum, & relinque peccata tua: precare ante faciem Domini, & minue offendicula. *Eccl.*17.

Relinque proximo, &c. *Vide* Dilectio inimicorum. 28.

Et quum extenderitis manus veſtras, auertam oculos meos à vobis, & quum multiplicaueritis orationem, non exaudiam. Manus enim veſtræ ſanguine plenæ ſunt. *Eſa.*1.

Ecce non eſt abbreuiata manus Domini, vt ſaluare nequeat, neque aggrauata eſt auris eius, vt non exaudiat: ſed iniquitates veſtræ diuiſerunt inter vos & Deum veſtrum, & peccata veſtra abſconderunt faciem eius à vobis, ne exaudiret. Manus enim veſtræ pollutæ ſunt ſanguine, & digiti veſtri iniquitate. Labia veſtra locuta ſunt mendacium, & lingua veſtra fatur iniquitatem. Non eſt qui inuocet iuſtitiam, neque eſt qui iudicet verè, ſed confidunt in nihili, & loquuntur vanitates. 59.

Nos iniquè egimus, & ad iracundiam prouocauimus, idcirco tu inexorabilis es. *Thren.*3.

Oppoſuiſti nubem tibi (peccatorum) ne tranſeat oratio. *ibid.*

Ergo & ego faciam in furore, non parcet oculus meus, nec miſerebor, & quum clamauerunt ad aures meas voce magna, non exaudiam eos. *Ezech.*8.

Filii hominis, terra cum peccauerit mihi, vt præuaricetur præuaricans: extendam manum meam ſuper eam, & conteram virgam panis eius, & interficiam de ea hominem & iumentum.

Et ſi fuerint tres viri iſti in medio eius, Noe, Daniel & Iob, ipſi iuſtitia ſua liberabunt animas ſuas: filium & filiam non liberabunt. 14.

Cum ſtabitis ad orandum, dimittite ſi quid habetis aduerſus aliquem, vt & pater veſter qui in cœlis eſt, dimittat vobis peccata veſtra. *Marc.*11.

Petitis & non accipitis, eo quod male petatis, vt in concupiſcentiis veſtris inſumatis. *Iac.*4.

Promouet virtualis operatio.

Bona eſt oratio cum ieiunio. *Tob.*12.

Clamauerunt iuſti, & Dominus exaudiuit eos, & ex omnibus tribulationibus liberauit eos. *Pſal.*33.

Exorare & facere eleemoſynam ne deſpicias. *Eccl.*7.

Cum quod extruit vnus, alter deſtruit, quid præter laborem proficit ad vtrumque? Cum quod precatur alius, alius deprecatur, cuius vocem exaudiet Dominus? 34.

Scimus autem quia peccatores Deus non audit: ſed ſi quis Dei cultor eſt, & voluntatem eius facit, hunc exaudit. *Ioan.*9.

Si manſeritis in me, & verba mea in vobis manſerint, quodcunque volueritis petetis, & fiet vobis. 15.

Diſcedat ab iniquitate omnis qui inuocat nomen Domini. 2. *Timoth.* 2.

Chariſſimi, ſi cor noſtrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum, & quicquid petierimus, accipiemus ab eo: quoniam mandata eius cuſtodimus, & ea, quæ ſunt placita, coram eo facimus. 2. *Ioan.*3.

Fraternalis combinatio.

Iterum dico vobis, quia ſi duo ex vobis conſenſerint ſuper terram, de omni re quamcunque petierint, fiet illis à Patre meo qui in cœlis eſt. *Matth.* 18.

Orationis ſuffragium impetrat peccati remiſſionem.

Et rogante pro eis ſacerdote, propitius eis erit Dominus. *Leuit. cap.*4.

Rogabitque pro eo ſacerdos, & pro peccato eius, & dimittetur ei. *ibid.*

Quis eſt qui condemnet? Chriſtus Ieſus qui mortuus eſt, imo qui & reſurrexit, qui eſt ad dextram Dei, qui etiam interpellat pro nobis. *Rom.*8.

Vnde & ſaluare in perpetuum poteſt, accedens per ſemetipſum ad Deum, ſemper viuens ad interpellandum pro nobis. *Hebr.*7.

Boni conſecutionem.

Fili in tua infirmitate ne deſpicias teipſum, ſed ora Deum, & ipſe curabit te. *Eccl.*38.

Fratres voluntas quidem cordis mei, & obſecratio ad Deum fit pro illis in ſalutem. *Rom.*10.

Per omnem orationem & obſecrationem orantes omni tempore in ſpiritu, & in ipſo vigilantes in omni inſtantia & obſecratione pro omnibus Sanctis & pro me, vt detur mihi ſermo in apertione oris mei, cum fiducia notum facere myſterium Euangelii. *Epheſ. cap.*6.

Scio enim quia hoc mihi proueniet ad ſalutem per veſtram orationem, *Phil.*1.

Ideo & nos ex qua die audiuimus, non ceſſamus pro vobis orantes

…poſtulantes, vt impleamini agnitione voluntatis eius, in o-…entia & intellectu ſpirituali, vt ambuletis digne Deo per o-…centes. *Coloſſ.*1.

…oni inſtate, vigilantes in ea in gratiarum actione, orantes ſi-…pro nobis, vt Deus aperiat nobis oſtium ſermonis, ad loquē-…ſterium Chriſti.4.

…at vos Epaphras, qui ex vobis eſt ſeruus Ieſu Chriſti, ſemper…pro vobis in orationibus, vt ſtetis perfecti, & pleni in omni…te Dei, *ibid.*

…quo etiam oramus ſemper pro vobis, vt dignetur vos voca-…ra Deus noſter. De cætero fratres orate pro nobis, vt ſermo…rat & clarificetur, ſicut & apud vos: vt liberemur ab impor-…& malis hominibus. 2. *Theſſ.*2.

…ſecro igitur primum omnium fieri obſecrationes, orationes,…tiones, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro re-…& omnibus qui in ſublimitate conſtituti ſunt, vt quietam &…quillam vitam agamus in omni pietate & caſtitate. 1. *Tim.*2.

Periculi euaſionem.

…ſecro ergo vos, fratres, per Dominum noſtrum Ieſum Chri-…& per charitatem ſancti Spiritus, vt adiuuetis me in orationi-…bus pro me ad Deum. *Rom.*15.

§ PATRVM SENTENTIÆ.

…langueſcunt in orando, & in nouitate conuerſionis ſuæ…orant: poſtea languide, poſtea frigide, poſtea negligenter,…ſint, vigilat hoſtis, dormis tu. *Aug. in Pſal.* 65.

…tua, locutio eſt ad Deum: quando legis, Deus tibi loqui-…quando oras, cum Deo loqueris. *in Pſalm.* 85.

…porro in toto corde clamatur, quando aliunde non cogita-…orationes raræ ſunt multis, crebræ paucis, vtrum nec cui-… *in Pſal.* 118.

…o ſi pura eſt, ſi caſta fuerit, cœlos penetrans vacua non re-… *in quodam ſerm.*

…tur fratres in Ægypto crebras quidem orationes habere,…breuiſſimas: tamen & raptim quodammodo iaculatas, ne illa…erecta, quæ oranti plurimum neceſſaria eſt per pro-…moras euaneſcat, atque hebetetur intentio. *Ad Pro-*…

…ſupplicans Deo pro neceſſitatibus huius vitæ, & miſeri-…auditur, & miſericorditer non auditur. Quid enim infirmo…magis nouit medicus quam ægrotus. *in lib. ſententiarum*…

…paucis verbis res multiplices comprehendit: vt ſic ci-…fidei: ſufficientia ſuæ ſaluti addiſceret, & pruden-…ſoforum, profunditate myſteriorum ſtupeſceret. *in gl.*…

…oranti eſt ſubſidium, Deo ſacrificium, dæmonibus autem… *in ſer*

…placet Deo latratus canum, mugitus boum, grunnitus por-…quam cantus clericorum luxuriantium. *Auguſt.*

…o eſt animæ ſanctæ præſidium, angelo bono ſolatium,…ſupplicium, gratum Deo obſequium, & pœnitentiæ re-…tota, perfecta gloria, ſpes certa, ſanitas incorrupta.…

…opus, Deum quem precamur diuturna & pia cordis ci-…pulſare. nam plerunque hoc negotium plus gemitibus,…ſermonibus agitur: plus fletu, quam afflatu. *ad Dioſc.*

…ſunt duæ alæ orationis, quibus volat ad Deum, ſi ignoſcis de-…& donas egenti. *in ſer. de quadr.*

…oras, clama non voce, ſed mente. Nam & tacentes exaudit…quæritur locus, quantum ſenſus. Hieremias confortatur…: Daniel inter leones exultat. Tres pueri in fornace tripu-…Iob nudus in ſterquilino triumphat: paradiſum de cruce la-…non eſt locus, vbi non ſit Deus. *in ſer.*

…deficias in oratione, Deus quod conceſſurus eſt ſi differt…non leuitate vtitur, qui promiſit: non facile de ſententia…: quod promiſit, eſt fixum: fallere non poteſt: habet vnde… *in Pſal.* 65.

…tionis puræ magna eſt virtus: & velut fidelis nuntius, manda-…peragit & penetrat, quo caro non peruenit, *ibid.*

…tio, refectio eſt ieiuniorum: duritiam cordis emollit: auſteri-…temperat: ieiunium dulcificat. Sicut enim ſine potu non eſt…refectio; ſic & ieiunium ſine refectione orationis non poteſt…perfecte nutrire. *in quodam ſer.*

…oratio pura, ſimplex, dilucida atque manifeſta, plena grauita-…ponderis, non affectata elegantia, ſed non intermiſſa gratia. *…de Offic.*

Vide quam breuis eſt oratio, & omnium plena virtutum, primus…quantæ eſt gratiæ. O homo! faciem tuam non audebas ad…attollere, oculos tuos in terram dirigebas, & ſubito accepiſti…Chriſti, omnia peccata dimiſſa ſunt: ex malo ſeruo factus es…filius: ideo præſume non de operatione tua, ſed de Gratia Dei. Gratia enim ſaluati eſtis, vt dicit Apoſtolus. Non enim hæc arrogantia eſt, ſed fides, prædicare, quod acceperis, non eſt ſuperbia, ſed deuotio, ergo attolle oculos ad patrem, qui per lauacrum te genuit ad patrem, qui per filium te redemit, & dic, Pater noſter, bona præſumptio, ſed moderata, patrem dicis, quaſi filius, ſed noli ſpecialiter tibi aliquid vendicare, ſolius Chriſti eſt pater ſpecialis, nobis omnibus in commune eſt pater, quia illum ſolum genuit, qui nos creauit. *Matth.*6.

Deſpiciuntur orationes leues, diffidentes, inutiles, ſeculi curæ anxiæ, plenæ rerum corporalium, implicitæ, bonorum operum fructibus infœcundæ. *in Pſal.*

Egredientes de hoſpitio armet oratio: regredientibus de platea occurrat anteſeſſio, ne prius corpuſculum requieſcat quam animam paſcat. *Hier. in Ep.*

Moſes ad bella non vadit, ſed orat, & tum vincit Iſrael. Oret ergo ſacerdos Eccleſiæ indeſinenter, vt vincat populus inuiſibiles Amalecitas, nempe dæmones. *idem in Leu.*

Dominus noſter ſciens clementiæ ſuæ pondera atque menſuras, interdum non exaudit clamantem, vt eum probet, & magis prouocet ad rogandum, & quaſi in igne excoctum iuſtiorem & puriorem faciat. *in Habac.*

Ille Deo veram orationem exhibet: qui ſemetipſum cognoſcit, quia puluis ſit humiliter videt, qui nihil ſibi virtutis tribuit, qui bona quæ agit, eſſe de miſericordia Conditoris agnoſcit. *Gregor. in moral.*

Quando fidelis, & humilis, & feruens oratio fuerit, cœlum ſine dubio penetrabit: vnde certum eſt, quod vacua redire non poſſit. *Bernard.*

Nemo noſtrum parui perpendat orationem ſuam; dico enim vobis, quod ipſe ad quem oramus, non parui pendit eam. Poſtquam egreſſa eſt ab ore noſtro, ipſe ſcribit eam in libro ſuo, & vnum in duobus indubitanter ſperare poſſumus: quoniam aut dabit quod petimus, aut quod nouit vtilius. *ibid.*

Pro ſe orare neceſſitas cogit: pro aliis autem charitas fraternitatis hortatur: dulcior autem ante Deum eſt oratio, non quam neceſſitas tranſmittit, ſed quam charitas fraternitatis commendat. *Chryſoſt. ſuper Matth.*

Non voce clamoſa pulſandus eſt Deus, ſed conſcientia recta placandus, quia non eſt vocis ſed cordis auditor. Orans nihil nouum faciat, quod aſpiciunt homines: nec voce clamet, nec manus expandat, nec oculos tollat, vt notabilis fiat. *Chryſoſtom. ſuper Matth.*

Dicendo, Pater noſter, & veniam peccatorum, & pœnarum interitum, & iuſtificationem, & ſanctificationem, & liberationem, & filiorum adoptionem, & hæreditatem Dei, & fraternitatem cum vnigenito copulatam, & ſancti Spiritus dona largiſſima, vno ſermone ſignificauit. *ibid.*

Qui vult cum Deo ſemper eſſe, frequenter debet orare & legere: nam cum oramus, ipſi cum Deo loquimur, cum vero legimus, Deus nobiſcum loquitur: omnis profectus ex lectione & meditatione procedit *Iſid. de ſum. bon. lib.*3.*c.*8.

Hoc eſt remedium eius, qui vitiorum tentamentis æſtuat, vt quoties quolibet vitio tangitur, toties orationem ſubdat: quia frequens oratio impugnationem vitiorum extinguit. *ibid.*

Quid prodeſt ſtrepitus labiorum, vbi cor eſt mutum? Sicut enim vox ſine modulatione eſt quaſi vox porcorum, ſic oratio ſine deuotione, eſt quaſi mugitus boum. *ibid.*

Oratio cordis eſt, non labiorum: neque enim verba deprecantis Deus intendit, ſed orantis cor aſpicit. Melius eſt cum ſilentio orare corde ſine ſono vocis, quam ſolis verbis ſine intuitu mentis. *ibidem.*

Duobus modis oratio impeditur, ne impetrare quiſque valeat poſtulata, hoc eſt, ſi aut quiſque adhuc mala committit: aut ſi delinquenti ſibi debita non dimittit.

Multum iuuat orationis puritatem, ſi in omni loco vel tempore nos ab actibus temperemus illicitis: ſi ſemper ab otioſis ſermocinationibus auditum pariter caſtigemus & linguam: quæcunque enim ſæpius agere, loqui vel audire ſolemus, eadem neceſſe eſt ſæpius ad animum, quaſi ſolitam propriamque recurrant ad ſedem: & ſicut ſues volutabra ſiue paluſtria, columbæ limpida ſolent frequentare fluenta, ita cogitationes puram mentem immundæ perturbant, caſtam ſpirituales ſanctificant. *Bed. de templo Sal.*

Quomodo obtinebit quis vt in oratione ſenſus eius non vagetur? ſi certus ſit adſiſtere ante oculos Domini. *Baſilius in Hexam. libro* 1.

Sicut nullum in vulnere proficit medicamentum, ſi adhuc in eo ferrum ſit, ita nihil proficit oratio illius, cuius adhuc dolus in mente, vel odium manet in pectore. *Iſid. Etym. lib.*6.

Non dicimus, pater meus: ſed, noſter: nec da mihi: ſed, da nobis: quia Chriſtianitatis magiſter noluit priuatim precem fieri: vt ſcilicet quis pro ſe tantum precetur, vnum enim orare pro omnibus voluit, quando in vno omnes ipſe portauit. *Cyp. de oration. dom.*

Ipſius eſt oratio perfecta: cuius & cauſa clamat, & lingua, & actus, & ſermo, & vita, & cogitatio. *Caſſ. ſuper Pſal.* 16. *Exaudi domin.*

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Oratio poſita eſt, per quam ira Dei ſuſpenditur, venia procuratur, pœna refugitur, & præmiorum largitas impetratur: cum Deo loquitur, cum iudice fabulatur, præſentem ſibi facit, quem videre non præualet, ad penetralia iudicis precator admittitur, & nullus inde reſpuitur, niſi qui in ea tepidus inuenitur. *Caſſiod. in Pſalm.*

Oratio ſerenat cor, abſtrahit à terrenis, mundat à vitiis, ſubleuat ad cœleſtia, reddit cor capacius & dignius ad accipienda bona ſpiritualia *ibid.*

Sperare & orare ſolus motus eſt, quo homines cum Deo loqui videntur. *Boeth. de conſol. l. 5.*

Non fruſtra in Deo ſunt poſitæ ſpes & preces, quæ cum recte fiũt, inefficaces eſſe non poſſunt. *idem ibid.*

Oratio eſt piæ mentis & humilis ad Deum conuerſio, fide, ſpe & charitate ſubnixa. *Hugo.*

Tunc ſcito te omnibus ciuitatibus eſſe ſolutum cum eo perueneris, vt Deum nihil roges, niſi quod rogare poſſis palam. *Senec. epiſtola* 100.

¶ Sententiae Poeticae.

Menander.

Εὐχῆς δικαίας οὐκ ἀνήκοος θεός.
Precis iuſta exauditor Deus.

Ouid. lib. 1. de Arte.

Flectitur iratus voce rogante Deus.

Mart. lib. 8. epigram. ad Domitian.

Et dominum mundi flectere vota valent.

Paulinus Auſon. Epiſt.

Quæ non miſſa Deo vacuis in nubibus hærent,
Nec penetrant ſuperi ſtellantem Regis in aulam.

¶ Sententiae Philosoph.

Non ſunt ad cœlum eleuandæ manus, nec exorandus æditüus, vt nos ad aurum ſimulachri, quaſi magis audiri poſſimus admittat: proprie eſt Deus, in te. *Sen. ad Lucil. epiſt.* 4.

Ad Diuos adeunto caſte, pietatem tenento, opes amouento: ſi quis ſecus faxit, Deus ipſe vindex eſto. *Cic. lib. 1. de Legib.*

¶ Exempla Sacra.

Orationum *Exempla:* Abraham, *Gen.* 17.18. & 18. v. 23, v. 27. & 20. 17. Loth, 19, 19, Abrahæ famulus, 24, v. 12, Iſaac, 28, 5. Iacob, 32. 11. & 48. v. 15, 16, Moſes, *Exod.* 8. 12. & 9, 35. & 10. 18. & 17. 11. & 32 11. & 33. 13 *Num.* 11. 2. & 12. 13. & 14. 17. & 16. 15. & 21. 8. Moſes & Aaron, 16. 22. & 20. 6. *Deut.* 9. v. 25. 26. 27. Ioſue, *Ioſ.* 7. 7. Gedeon, *Iud.* 6. v. 39. Manue, *Iud.* 13. v. 8. Anna, 1, *Sam* 1. 10. Samuel, 7. v. 5. 6. & 12. v. 19. 23. Samuel cum populo. 8, 7. Dauid, 2. *Sam.* 7. 29. & 12. 16. & 15. 31. & 24. 10. 1. *Paral.* 29, v. 18, 19. Salomon, 1. *Reg.* 8. 15. quidam propheta, 13. 6. Elias, 17. v. 20. 21. 22. Eliſæus, 2. *Reg.* 4. 33. & 6. 17. Ioachaz, 13. 4. Ezechias, 19. 15. & 20. 2. *Eſa.* 37. v. 15. 16. Salomon, 2. *Paral.* 6. v. 16. 17. Aſa, 14. 11. Ioſaphat & populus, 20. v. 3. 4. Manaſſes, 33, 12. Eſdras, 1. *Eſd.* 8. 21. & 9. 6. Nehemias, *Nehem.* 1. 11, populus, 4. 9. Syracides, *Eccl* 36. v. 1. 2. 3. *&c.* Eccleſia, *Pſ.* 20. 2. *Thre* 5. Eſaias, *Eſa.* 33. v. 2. 3. Ieremias. *Ier.* 15. v. 15. 16. Populus Dei, 8, v. 19. 20. *Thren.* 51.. Baruch, 1. v. 17. 21. & 2. 6. & 3. v. 1. 9. Salomon, *Sap.* 9. v. 1. 2. *&c.* Daniel, *Dan.* 6. 11. & 9. 3. Suſanna, 13. v. 42. 43. Ionas, *Ion.* 2. 2. Abacuc, *Abac.* 3. 1. Tobias, *Tob.* 3. v. 1, 12. & 8. 7. & 13. 1. Iudith, *Iudit.* 9. 2. & 16. 1. *&c.* Eſther 3. 14. Eſdras, 3. *Eſdr.* 8. 7. 4. 4. *Eſdr* 3. 1. *&c.* & 6. 38. Sacerdotes, 1. *Mach.* 7. 37, Eleazar Sacerdos, 2. *Machab.* 6. 30. Leproſus, *Matth.* 8. 2. Centurio, v. 5. Chtiſtus, 14. 23. & 26. 39. *Luc.* 23. 34. *Ioan.* 11. 41. & 17. v. 1. 2. *&c.* Anna, *Luc.* 2. 37. Apoſtoli & Eccleſia, *Act.* 1. v. 14 24. & 4. 24. & 6. 6, Stephanus, 7, v. 59, 60, Petrus & Ioannes, 8, 15, Paulus, 9, 11, & 28, 8, *Rom.* 1, 10, *Philip.* 1, v. 4, 9, *Col.* 1. 93, 2. *Theſſ.* 1. 11, 2, *Tim.* 1, 3, Petrus, *Act.* 9, v. 9, Cornelius, v. 4, Eccleſia Ieroſolymitana, 12, v, 5, 12, Paulus cum aliis, 30, 26, Tyrenſis Eccleſia, 21, 5.

Orandum eſt pro aliis. *Exempla:* Abraham orat pro Iſmaele, *Gen.* 17. v. 18. 20, pro Sodomitarum incolumitate, 18, 13, pro Abimelech vxore & ancillis, 20, 17, Loth, pro Segor, 19, 20, Fratres pro Rebecca, 24, 60, Ioſeph pro Beniamin, 43, 29, Iacob benedicit filiis Ioſeph, hoc eſt, oratione precatur eis benedictionem diuinam, & conferri eis cupit corporalia ſimul & ſpiritualia bona, 48. 15, Moſes pro populo, *Exod.* 32, v. 11, 12, & 33, v. 6, 7, 8, 9, *Num.* 14, 19, pro ſorore, 12, 13, Samuel pro populo, 1, *Sam.* 12, 23, Dauid pro infante ægroto, 2, *Sam.* 12, 16, Serui Dauidis pro Rege ſuo, 1, v, 47, 48, Vir Dei pro Ieroboamo, 15, 6, Dauid pro Salomone, 2, *Paral.* 22 12.

¶ Hieroglyphicum.

Cor in Thuribulo poſitum hieroglyphice ſignificat orationes preceſque, puro corde prolatas ad Deum: idque eſt thus illud mundum, quod ſibi Deus offerri mandat in Diuinis literis, ex quo ſcilicet odorem capiat ſuauitatis. *Pier. Val. l 34. pag. 317. B.*

Vide Precatio, Preces.

Oratio, vt Sermo.

¶ DEFINITIO. ET ETYMOL.

ORatio dicitur omnis locutio, λόγος, λέξις, ῥῆσις, variis nom… bus ab Hebræis & Latinis deſignata quæ in dictionariis … tantur.

¶ Sententiae Poeticae.

Ex Græcis Comicis.

Οὔτ' ἐκ χερὸς μεθέντα καρτερὸν λίθον
Ῥᾷον κατασχεῖν, οὔτ' ἀπὸ γλώσσης λόγον.
Retineri vt à te non poteſt iactus lapis,
Sic ore verba emiſſa quæ ſemel tuo,
Ψυχῆς νοσούσης ἐστὶ φάρμακον λόγος.
Ægræ medela mentis eſt oratio.
Λόγος γάρ ἐστι λύπης φάρμακον μόνος.
Mœroris vnica medicina oratio.
Λύπην γὰρ εὔνους οἶδεν ἰᾶσθαι λόγος.
Verba beneuola medela ſunt mœrentibus.
Ξίφος τιτρώσκει σῶμα, τὸν δ' ἐνοῦν λόγος.
Vt corpus enſis, verba mentem ſauciant.
Ἀνδρὸς χαρακτὴρ ἐκ λόγου γνωρίζεται.
Viri character, eius eſt oratio.
Χωρὶς τό, τ' εἰπεῖν πολλὰ καὶ τὰ καίρια.
Multa loqui, aliud eſt, quam loqui quod expedit
Λόγῳ διοικεῖται βροτῶν βίος μόνῳ.
Eſt adminiſtra oratio rerum omnium
Λόγοις ἀμείβου τοῖς λόγοις πείθοντά σε.
Verbis agas agente cum verbis vire.
Ἰσχυρότερον δέ γ' οὐδέν ἐστι τοῦ λόγου.
Oratione nil validius vſpiam.
Ῥίψας λόγον τὶς οὐκ ἀναιρεῖται πάλιν.
Verba reuocari emiſſa non queunt ſemel.

¶ Sententiae Philosophicae.

Ridiculo ſermone, tanquam ſale parce vtendum eſt. …

Vt procliue non eſt auem è manu elapſam recipere, … ita nec dictum ſemel ab ore profectum, propterea, quod … lat ad alios. *Plut.*

Sunt qui diſerti eſſe malunt, quam boni. *Quint. lib.* 11.

Philoſophum ſi adferat eloquentiam non aſpernor: … non admodum deſidero. *Cic. 2. Tuſc.*

Oratio virtutis eſt incunabulum. *Sall. in Catil.*

Mores dicentis perſuadent, non oratio. *Plut. de Polit.*

Dicendi peritus, dicendi quoque tempus cognoſcit. *Plut.* … *apoph.*

Quantum in bello poteſt ferrum, tantum in Republ. … quentia. *Demetr.*

Sermone eo debemus vti, qui notus eſt nobis. 1. *Offic.*

Quoties aliquid aut dicimus, aut loquimur, toties de nobis … catur. 1. *de orat.*

Habent ſuum modum quæcunque oportuna dicuntur. …

Tacere noli, vbi non oportet. *Pro Roſ.*

Non eſt neceſſe omnium flagitia proferre. *Pro Mil.*

Sæpe grauius offendunt animos auditorum, qui aliena … aperte dicunt, quam qui committunt. *in Saluſt.*

Debemus conſiderare in omni re, quid aptum ſit & conueniens … neum tempori & perſonæ, tum quid in dictis factiſque deceat. … *rat. & Brut.*

Decorus eſt ſermo ſenis, quietus, & remiſſus, facitque … bi audientiam diſerti ſenis & mitis oratio. *Cato Maior.*

Difficile eſt dictu, quantopere conciliet animos hominum com… tas affabilitaſque ſermonis. 2. *Offic.*

Mentis quidem interpres eſt oratio, ſcriptura eſt orationis. … *de interpret. cap.* 1.

Quanquam ex inſtituto, quemadmodum dixi, non vt inſtru… mentum, omnis ſignificat oratio: non tamen omnis enunciat … cit: ſed ea ſola quæ vel verum vel falſum complectitur. Neque … omnes id complectuntur: veluti precatio, oratio eſt illa quidem … nec vera, nec falſa. *lib. 1. de interpr. c. 4.*

Cæteræ quidem orationes quoniam artis Rhetoricæ vel Poeticæ propriæ ſunt, ab hac arte omnes expelli ac repudiari debent: … autem quid de quodam dicit: ea ſola retinenda eſt. *ibid.*

Vt in animo interdum veri & falſi notitia expers eſt, interdum neceſſe eſt alterutrum intereſſe ſic in oratione. *Lib. 1. de interpret. cap.* 1.

Multiplex oratio non erit, quæ modo coniunctim, modo diui… ſim accipi poteſt. *Lib. de Reprehenſ. Sophiſt.*

Oratio falſa eſt, ea quæ earum rerum eſt, quæ nullæ ſunt, … nus falſa eſt. Itaque falſa oratio omnis de alio eſt quam de eo de quo vera eſt: vt ea quæ de orbe aliquid dicit: falſa eſt in triangulo. *Metaphyſ. lib. δ. 4. c. 29. T. 34.*

Oratio

…ratio de quacunque re dicit, alias quaſi vna eſt, vt quæ de eſ- …dicit, alias vt multæ: quandoquidem idem eſt, ipſum per ſe …modo, & ipſum affectione præditum: vt Socrates, & Socra- …ſicus. *ibid.*

…oratio de re nulla eſt omnino *ibid.*

…tatem eſſe orationem ex hoc perſpici poteſt, quod ſyllaba …breuique ponderatur: id quod de vocis oratione intellectum … Partes enim eius nullo communi termino, & ſine coaptan- …quoniam terminus communis nullus eſt quo ſyllabæ cohæ- …rerum per ſe quæque ſecreta eſt. *in Categorijs, cap. 6. de Quan-* …

…eſſe hominem & vera de eo oratio, ſic reciprocantur: vt ſi homo …vera ſit oratio eſſe hominem: & ſi eſſe hominem, vera ſit oratio, …mo. *In Categorijs. c. 11. de modis prioris.*

Vera oratio minime cauſa eſt, cur res ſit: resque potius cauſa eſt …quomodo cur vera ſit oratio. Nam quia res ſit, aut non ſit: id- …vel vera, vel falſa oratio dicitur. *ibid.*

Nulla pars orationis manet, ſed prolata & miſſa vox iam reuocari …modo poteſt. *in Categorijs c. 6. de Quantitate.*

Oratio duobus modis vna appellatur: priore modo dicitur ora- … per coniunctionem, vt Ilias vniuerſa poſteriore vna ex eo …tur, quod vnum quippiam vni attribuitur: atque ita vnum, …ſe ac proprie, non fortuito, & veluti caſu aliquo vnum ſit. *lib.* *…de Demoſth. c. 10. T. 10.*

…ſpicuum eſt, pugnantem orationem pugnantia quoque eſſe …rum. *Metaphyſ. l. 12. c. 3.*

…formatio eſt veritatis orationum & rerum. *lib. 1. de Interpret.* …1.

❡ Apophthegmata.

Pericles. Quotieſcunque verba facturus in concionem prodiret, …ne ſibi nullum eiuſmodi verbum excideret, quod populum …cet atque irritare poſſet, aut quod illi contrarium eſſet, aut …ipſius voluntate pugnare videretur. Vnde liquet, quam præ- …tus Pericles orationem habiturus, in publicum venerit. *Æli.* *…l. 4. Var. hiſt.*

Plato. Polus ſophiſta reperiſſe dicitur quaſdam orationis deli- …contraria inter ſe reddita, membra comparia, ſimiliter …, quibus immodice putatur vſus. His ornamentis, cum …inſolentius: Plato ſic hominem taxauit: ὦ πῶλε! ἵνα προ- …ϛί: Id eſt, ô Pole! vt te tuo alloquar modo. Polus Græ- …ſum equinum: ipſo itaque ſtatim nomine tetigit homi- …ganiam. Imitatus eſt &, ὦ ὁμοιόπτωτον, Πῶλε ... *Laer.*

Demonax. Phauorini dictionem vt nimium compoſitam, ac mu- …gnantiorem quam philoſopho, ſolebat dicteriis inceſſere. …ferens Phauorinus adiit Cynicum, percontans quis eſſet …deridcretur? Homo inquit, cuius auribus difficile eſt im- …philoſophum, vt veſtis neglectior, ita & oratio decet inaffe- *…Eraſ. l. 8. apoph.*

Antigonus. Quendam rhetorem audiens ita loquentem, …num iaculatrix audiens, regionem herbis defectam red- … Hoc deſines, inquit, mecum vt cum turba agere? Offen- …tali oratione putida, cuiuſmodi verborum apparatu ſo- …venditare nugatores apud imperitam multitudinem. At …apud Regem facere, erat mimicæ impudentiæ. *Plutarch. in …*

Cicero. Cum M. Lepidus in Senatu dixiſſet Patribus conſcriptis, …circumſcriptis: Ego, inquit Cicero, non tanti feciſſem … Affectauit Lepidus ſchema vocum ſimiliter deſinen- …quod rhetores ὁμοιόπτωτον, vocant. At ſatius erat ſchema per- …quam ſenatum offendere. Quanquam in his verbis non tan- …ὁμοιόπτωτον; verum etiam παρονομασία ſchema priore iu- … *Eraſ. l. 4. apoph.*

Auguſtus Cæſ. Mecœnas, vir alias laudatus, in ſtylo laſciuiebat, …affectatis & compoſitioni inſolenti frequenter indulgens. …tus contra, verbum inſolens quaſi ſcopulum fugiendum eſſe … Ad alios itaque ſcribens, ſtylo ſimplici conſueuit vti: Me- …vero, quem familiater amabat, ſcribens Mecœnatem imitari …adeo vt in quadam epiſtola, multa liberius ac diſſolutius io- …, hanc adiecit clauſulam: Vale mel gentium, ebur ex Etruria, … Arretinum, adamas ſupernas, Tyberinum margaritum, Cilneo- …ſmaragda, Iaſpis ſingulorum, berille Porſennæ, carbunculum …, ἵνα ... πάντα, μάλαγμα mœcharum. Sic irriſit parum … amici in ſcribendo delicias. Eiuſdem concinnos iocis exagita- …conſueuit, voces ac ſententias ineptas fœtores appellare ſolitus. …monem amabat purum & elegantem, qui ſententiam quam a- …ſſime declararat. Nec Tiberio pepercit interdum reconditas & …ſoletas voces aucupanti: Marcum Antonium increpabat, velut ea …entem, quæ homines mirentur potius quam intelligant. Quin …Agrippinæ neptis ingenium collaudans, hoc adiecit. Sed opus eſt …operam, ne moleſte loquaris. *Eraſmus libro 4. apophtheg. ex …*

Iulius Florus, Quum aliquando adoleſcentem triſtem eun- demque ſcholaſticum vidiſſet, interrogauit. Quæ cauſa frontis eſ- ſet tam deductæ? Quia triduo, inquit adoleſcens, materiæ ad ſcri- bendum deſtinatæ non inuenio exordium. Tum Florus, Nunquid tu melius dicere vis, quam potes? Ita res ſe habet. Curandum eſt, vt quam optime dicamus: dicendum tamen pro facultate. Ad profe- ctum enim opus eſt ſtudio, non indignatione. *Quintilianus libro 12. cap. 3.*

Latro Porcius, cuius ingenium ſupra modum miratur Seneca (fuit enim illi condiſcipulus cum Maxillus rhetor exilitatem ora- tionis ſuæ imputaret controuerſiæ, diceretque, Neceſſe eſt me per ſpinoſum locum ambulantem, ſuſpenſos habere pedes: Non me her- cule inquit, tui pedes ſpinas calcant, ſed habent. *Eraſmus libro 8. apoph.*

Catulus. Quum orator quidam malus, qui in Epilogo ſe puta- bat mouiſſe miſericordiam, poſtquam aſſedit, rogaret Catulum, Vi- dereturne mouiſſe miſericordiam? Ac magnam quidem, inquit; Neminem enim eſſe puto tam durum, cui non oratio tua miſeran- da viſa ſit. *Cicero libro ſecundo de Oratore. Eraſmus libro ſexto a- poph.*

Fl. Virginius vrbane antiſophiſtam quendam ſuum interroga- uit. Quot millia paſſuum declamaſſet? Taxans eum, quod in decla- mando diſcurreret, nimiumque crebras, longas ac tumultuarias ha- beret ambulationes: Cum M. Tullius oratori non concedat procur- ſiones niſi raras, moderatas ac breues, eandem ob cauſam Sura Ma- nilius Domitio Afro dictus eſt non agere, ſed ſatagere. *Vtrumq; re- fert Fabius, capit de pronunciatione.*

Caſſius Seuerus. Salſum eſt illud Caſſii Seueri, qui aduerſus patro- nos immodice diſcurrentes, vt interdum ſe proriperent in aliena tribunalia, popoſcit lineam, alludens ad certamina curſus, in quibus vna linea deſignabat, vnde curſus inciperet, altera vbi deſineret. I- dem accommodari poteſt in eos, qui digreſſionibus immodicis di- uertunt ab inſtituto. *Eraſm. l. 8 apoph.*

Zeno Citticus dicere ſolebat, Formam eſſe vocis florem. Neque loquentis orationem forma commendant, & rurſus ora- tio compoſita gratiam addit formæ. *Laertius libro quinto, capi- te primo.*

Idem Eleganter ac polite loquentium ſermones aiebat eſſe ſimi- les pecuniæ Alexandrinæ, oculis blandienti, atque vndique ſcriptu- ram habenti more numiſmatis, nihilo tamen eſſe meliorem. Rurſus qui magis ſtuderent vtilia dicere quam nitida, ſimiles eſſe dicebat detradrachmis, temere ac ruditer percuſſis, quæ ſæpe picturatis illis nummis præponderarent. In nummo non ſpectatur elegantia ſcul- pturæ, ſed pondus ac materia: ita non refert, quam ſit elegans ora- tio, ſed quam grauis & vtilis. *Laert. l. 7. c. 1.*

Scopelianus, Herodis Attici præceptor, Polemoni obiicienti, quod inter dicendum pulſaret tympanum: Tympanizo, inquit, ſed Aiacis clypeo haud inficians, ſe in agendis cauſis interdum vti verbis ac fi- guris vehementioribus: at non inani ſtrepitu, ſed ad cauſæ patroci- nium accommodis. *Philoſtrat. in Sophiſtis.*

Demetrius Phal. Quantum in bello valeret ferrum, tantum dice- bat in Republ. valere orationem. Illic enim res geritur viribus, hic perſuaſione, *Laert. l. 5. c. 5.*

Pericles ad perorandum à populo ſæpe laceſſitus, negauit: quia imparatum ſe eſſe diceret. *Plut.*

Chryſippus dicere ſolebat, cogitationem orationis eſſe fontem. Nihil autem aliud hoc dicto voluiſſe videtur quam negotium om- ne prius probe examinandum eſſe, de quo dicturus es, & tum de- mum orationem neruis omnibus abſolutam ſtruere te poſſe. *Stob. ſer. de Prudentia.*

Demoſthenes, Epicli opprobranti, quod ſemper dicturus medita- retur. Erubeſcerem, inquit, optimo iure, ſi tantæ multitudini con- ſulens, dicerem ex tempore. Quod alii clarum eſſe ducunt, ſubito ex imperato dicere, id vir cordatus iudicabat eſſe temeritatis. *Eraſ. l. 8. apoph.*

Demades iocari ſolebat in Demoſthenem, quod cæteri quidem oratores dicerent ad aquam, ipſe vero & ſcriberet, taxans eum, quod nunquam niſi de ſcripto diceret, tum eſſet. ὑδροπότης. Con- tra Damades, vt largius bibebat, ita valebat extemporali di- ctione.

Antigonus. Adoleſcens quidam Anaximenis rhetoris diſcipuluſs, orationem à præceptore meditatam, & à ſe recitandam, ſubornatu coram Antigono habebat, quumque is inter audiendum quiddam ſcire cupiens ſciſcitaretur, moxque adoleſcens reticuiſſet. Quid ais, inquit Antigonus? num iſta vbi ſunt in tabulis deſcripta? Quod ille in adoleſcente iudicauit abſurdum, hoc hodie magnificum habe- tur, vt ſenes etiam apud principes orationem à rhetore quopiam conducto ſex menſibus elaboratam ediſcant, eamque pſittacorum more reddant. Nec raro fit, vt nemine etiam interpellante, excidant, cunctiſque ridiculi ſint, *Plut. in reg. apoph.*

Socrates. Lyſias quum Socrati orationem, quam in eius de- fenſionem compoſuerat, recitaſſet: Præclara, inquit, & elegans

eſt oratio, ſed non conuenit Socrati. Erat enim forenſi inſtituto aptior, quam philoſopho. Rurſus Lyſiæ percontanti, cur ſi bonam iudicaret orationem, putaret ſibi non conuenire? Nonne, inquit, fieri poteſt, vt amictus aut calceus elegans ſit ac pulcher, qui tamen alicui non conueniat? Quo dicto oſtendit, eam orationem gratam eſſe, quæ ſuo loco ſuisque perſonis conuenit. *Cicer. lib.1.de Orat.*

Ageſilaus. Apud Ageſilaum Lacedæmoniorum Regem, cum quidam rhetorem laudaſſet, quod mirifice res exiguas verbis amplificaret. Ego, inquit Rex, ne ſutorem quidem arbitrarer bonum: qui paruo pedi magnos inducat calceos. Senſit vir prudentiſſimus, eum demum bene dicere, cuius oratio rebus conuenit, ex quibus orationis qualitas potius quam ex artificio petenda eſt. *Plutar. in Lacon.*

Archidamus. Cum Græci nollent reſcindere pacta, quæ cum Antigono & Cratero pepigerant, & amplecti libertatem, quam offerebat Archidamus, veriti ne grauiores eſſent, habituri Lacedæmonios quam Macedones: Ouis, inquit, ſemper eandem edit vocem: cæterum homo multas ac varias emittit voces, donec quod decreuit confecerit. Hoc dicto ſignificans, fallendam eſſe fidem, ſi qua magna inuitet vtilitas. Nullum autem eſt animal, cui tam varia vox ſit, quam homo. Hoc apophthegma videri poſſit indignum Lacone, niſi poſt integritas eius gentis, barbarorum commercio degeneraſſet. Dicti poteſt honeſtus aliquis vſus eſſe: veluti ſi quis admoneat, pro tempore, proque re nata variandum eſſe ſermonis habitum. Eſt vbi loquendum ſit ſeuerius, eſt vbi blandius, eſt vbi magnificentius, eſt vbi ſubmiſſius: eſt vbi iucundius, eſt vbi durius: id ſi fiat citra perfidiam, prudentia eſt, porro ouilli mores dicuntur hominum ſtupidorum, qui ſeſe neſciunt rebus ac perſonis accommodare. Græcorum igitur conſtantiam Archidamus ſtultitiæ tribuit, qui propoſita libertate nollent mutare vocem. *Plut. in Lacon.*

Pacatus. Oſcus rhetor cum eloquentiſſimus eſſet, illius tamen orationem nil aliud vitiabat, quam affectatio: nihil enim ſine ſchemate dixit vnquam: Ideoque cum Pacatus rhetor Maſſiliæ ei obuiam factus eſſet: poteram, inquit, dicere, Aue Oſce. Affectatorem affectata ſalutauit oratione: vſus enim eſt ironica occupatione, præter omnem neceſſitatem, vt irrideret hominem ſemper affectate loquentem. *Eraſ. lib. 8. apoph.*

❡ SIMILITVDINES.

Plutarchi. Vt ſtragulæ picturatæ dum extenduntur, oſtendunt imagines: dum contrahuntur, celant eaſdem, & abolent: Ita etiam oratio ſi bene & apte compoſita pronunciata ſit, rei ſeriem ponit ob oculos: ſi finem apponit orator, ex animo pleraque euaneſcunt. *Eſt Themiſtoclis dictum ad regem Perſarum, in Græcorum imperatorem apoph.*

Qui caſtam ac philoſophicam orationem meretriciis ac ſophiſticis laudibus proſequuntur, perinde faciunt atque ii, qui athletam liliis aut roſis coronent, non lauro aut oleaſtro. *In Moral.*

Philippi Beroaldi. Quemadmodum ille ineptus dicitur eſſe precator, qui aquam à Libero, vinum precatur à Nymphis: Ita præpoſterus ille videri poteſt enarratur, qui in principio ſuarum enarrationum vagatur extra propoſitum, & dum amphoram facere debet, vrceum format. Nec immerito vetus ille vituperatur orator: qui cum diſerte diceret: & volubilitate verborum raperetur, cauſam omnino non tangebat, vnde prudens auditor & iudex: Bene inquit, & bene. Sed quorſum iſtud tuum tam bene? *In oratione habita in enarratione Georgici carminis atq; Tranquilli.*

Roterodami. Quemadmodum medici quo doctiores videantur, diuerſas rerum ſpecies ex diuerſis mundi partibus petitas inter ſe commiſcent: Ita quidam oſtentatores orationem parum eruditam videri credunt, niſi ius Cæſareum ac Pontificium, poetas, oratores, philoſophos, ſophiſtas ſimul commiſcuerint, & pluribus authoribus ac literis conſarcinauerint, quam Mithridaticum ferunt fuiſſe concinnatum. Id conſtabat quinquaginta quatuor diuerſis rerum generibus. *in Simil.*

Vt quod nulla vi efficias, id aliquoties fit herbæ ſucco, ſi modo quam oportet adhibeas: Ita quoſdam magis permoueris apta, quam violenta oratione. *in Simil.*

Quemadmodum in iis quæ ad tibiam canuntur, multa fallunt ac ſuffugiunt auditorem errata: Ita in oratione phalerata, multa inepte dicta fallunt auditorem ob phaleres, & fucos orationis, *in Simil.*

Vt pharmacopolæ bracteis aureis regunt remedia quædam, quo pluris vendant: Ita quidam lenocinio tingere nimiumque à recto abeſſe, ſed ſcopum tantummodo apte & immote contemplari, atq; hunc eundem petere: Sic etiam prudentis eſt nihil præter decorum in epiſtolis nugari, neque breuiloquentiam ex ipſa penuria affectare, neque perſpicuitatem inuolucris inuoluere: imo potius cum facunda dicendi temperantia ſuum inſtitutum quo vult, dirigere, & quod dicendum ſit, apte & appoſite demonſtrare. *in epiſtolarum charactéribus folio octauo.*

Plutarchus. Qui bibunt, vbi iam deſierint ſitire, tum pocu[…] pturam contemplantur? Sic in oratione primum animaduerten[…] dum, quum ſalutare ſit quod dicitur: deinde ſi vacat, quid e[…] gans aut nitidum, conſiderare licet. *in mor.*

Vt ridiculus fit cantor, qui rem grauem Lydiis offerat modi[…] ridiculus, qui de diis, aut recte viuendo verba faciens, the[…] ſciuiat floſculis. *in moral.*

Vt iuxta vias aſperas ac ſalebroſas violæ floſculique non[…] quam occurrunt: Ita in oratione infacunda nonnunquam [...] ſententiæ & figuræ incidunt dignæ quæ laudentur. *In Mora[…] bus.*

Qui ſtatim orationis ornatum requirit, perinde facit, ac ſi [...] nolit antidotum bibere, niſi vas ſit adductum ex Atticæ Vene[…] gulina: nec in hyeme veſtem induere, niſi quæ lanam habeat o[…] Atticarum. *in mor.*

Muſici leui chordarum tactu demulcent, non graui pulſu S[…] tio placida, citius quam aſpera mouet populum. *ibid.*

Ciceronis. Vt mulieres ideo bene olere, quia nihil olent, vide[…] Ita hoc ipſa eſt ornatior oratio, quod ornamenta negligat. *Ad A[…]tic. l. 2.*

Plinij. Vt laudatur in hoc Timanthes, quod in omnibus eius op[…]ribus plus ſemper intelligitur, quam pingitur: Ita optimum [...] tionis genus: in qua plurima cogitationi relinquuntur, pa[…] narrantur, & plus ineſt ſenſuum, quam verborum. *Libro [...] pite* 10.

Eraſmi Roterodami. Sicuti ſal modice cibis aſperſus [...] & gratiam ſaporis addit: Ita ſi paulum antiquitatis [...] ſcueris, oratio fiat venuſtior: ſi plus ſatis, nihil in [...] *libus.*

Thriueri. Optimum eſt mel, quod eſt dulciſſimum [...] Et melior eſt oratio rotunda, ac prompta, quam dur[…] quæ quaſi quodam filo pendet ordine dialectico, quam [...] interrupta. *in apoph.* 93.

Tyrij Platonici. Equi furor regitur freno, regitur [...] aurigæque arte. Hominem vero verſat oratio minime [...] me ſordida, minime neglecta: ſed quæ lenitate atq; acrimonia [...] perata nequaquam ocium auditoribus præbet, vt voces [...] vocum voluptatis inquirant: ſed illos potius excitet, ac [...] ſonitu percuſſos cogat debacchari. Tuba etenim interdum [...] cum ſonat, interdum receptui canit. Qui ſi huiuſmodi [...] requirant, philoſophiam affectantes, nimirum dare opor[…]tet, vt eum cuius ea facultas exiſtat, habeamus, probemus [...] ſiue ille ſenex, ſiue iuuenis, ſiue pauper, ſiue diues, ſiue [...] nis ſit. *Serm.* 37.

Philonis. Sicut equi hinnitus eſt proprius, latratus [...] mugitus, rugitus leonis: Sic ſermo hominis: hic etenim [...] munimentum, indumentum, armatura & arx hominis [...] Deo chariſſimi. *lib. de Somnijs fol.* 371.

Plutarchi. Qui coronas nectunt, belliſſima quæ[…] liſſima: at apes etiam amariſſimo thymo inſidunt [...] mellificium colligunt. Sic oportet auditorem non [...] tionis, voluptatis cauſa ſectari, ſed vim ſententiam & [...] nihil ad rem pertinentium, rem commendari putat. *In [...] libus.*

Thriueri. Vt ſalubrius eſt, alimentum in diuerſas partes [...] quam ſemel affatim vſque ad faſtidium ingerere: Sic melior eſt [...] tio, quæ ſæpius repetitur, quam quæ in longum cum tædio [...] hitur. *in apoph.* 220.

Oratio ſplendida, ſed eneruis, eſt egregia ſtatua, ſed exanguis [...] *apoph.* 77.

Muſici ſæpe harmoniam perdunt, dum pluribus obiter [...] vocem variant: Et ſæpe orationis decorem tollit, qui nimis [...] pingit. *in apoph.* 82.

Neq; magnum calopodium conuenit paruo perdi: Neque ampl[…] oratio paruis rebus. *ibid.*

Perpetuum ſtudium ingenii aciem habeat, frequens [...] & prolixa quidem oratio fatigat, crebro repetita impetrat. *in a[…]poph.* 94.

Libanij Sophiſtæ. Vt lumen, ita nec oratio vlli prodeſt, niſi [...] tibus accipere. *in moral.*

Facile eſt demoliri, quod alius extruxit: at difficillimum, [...] aut melius aliquid extruere: Ita aliorum orationem reprehendere [...] in procliui eſt: at eodem modo, meliusve dicere, non eſt perinde fa[…] cile. *in moral.*

Ciceronis. Vt in vita, ſic in oratione, nihil eſt difficilius, qua[…] quod deceat videre. *In Oratore ad Brutum.*

Seneca. Vt leonum animaliumque impetus, caueis coercentur [...] Sic hominum, quorum maxime in ſeductu orationes ſunt, ita [...] men delituerint, vt vbicunque ocium ſuum abſconderit, prod[…] velit ſingulis & vniuerſis, ingenio, voce, conſilio. *De tranquil. [...] cap.* 3

Quomodo conuiuiorum luxuria: quomodo veſtium, [...] uitatis indicia ſunt: Sic orationis licentia (ſi modo frequens eſt [...]

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

animos quoque, à quibus verba exeunt procidiſſe. *libro* 2.

…grotus non quærit medicum diſertum, ſed ſanandi peritum: …philoſopho non requirimus orationem phaleratam. *Apud* …

…*ſmi Roterodami.* Vt idem ſol ceram liquefacit & lutum in-…: Ita eadem oratio alios reddet deteriores, pro ingeniorum …: hunc emolliet ad pœnitudinem erratorum, hunc irrita-… contumaciam. *in Simil.*

…*magnes* non quidvis ad ſe trahit, ſed ferrum duntaxat. cum … multo leuiora: Ita quorundam oratio non mouet omnes, … propenſos ad id, quod illi ſuadent. *ibid.*

… ſic ad audiendum eſt accedendum, vt velis iniungi & obli-… quo nitidior fias: ſed gratiam habeas, ſi velut alueare acri … ipſe mordaci ſermone purgeris animo, qui cæcutientiæ & …dinis eſt plenus. *ibid.*

… voce agnoſcimus hominem, facie non conſpecta, nam ſua … vox: Ita ex oratione licet hominis vitam coniectare. *ibi-*…

Vide Sermo. Item Lingua, Loquacitas. Item Garruli-… Silentium.

Orator.

❡ DEFINITIO ET ETYMOLOG.

Orator. Græce ῥήτωρ, ορος, ὁ, & ῥητορικὸς, oratorius dicitur. Ve-…nque ab orando, hoc eſt, dicendo. Differunt autem orator, rhetor, & declamator ſic: quod *Orator* eſt, qui in iudiciis vel in …onibus cauſas agit: *Rhetor*, qui rhetoricam profitetur: *Decla-*… qui aut docendi alios, aut exercendi ſe gratia fictam cauſam … veris poſtea cauſis poſſit orare, quod declamare, dicitur; … declamare erit ficto themate componere, hinc actiones ipſæ … & declamationes vocantur, ab orator dicitur oratorius, …, vt oratorius ſermo, oratoria facultas, oratorium munus, … aduerbium, hoc eſt, more oratorio.

Oratores ab Hebræis *Melitſim* appellantur, à verbo *Malatis*, de … dulcem effecit, edulcauit, mellitis verbis vſus eſt. Hinc μελ-…, dulciter cano, permulceo, cantu. Et Latinum Melus, … mulceo, demulceo. Melitia, interpretatio, à verbo *Lits*, in-…pretatus eſt.

❡ Sententiae Philosophicae.

…enim proprium Oratoris, aperte, diſtincte, & ornate loqui. … *de Offic.*

…humanum eſt, eloquentiam ad hominum ſalutem & conſer-…nem datam, ad bonorum peſtem perniciemque conuertere. … *lib.* 3. *de Offic.*

Equidem video oratoriam facultatem & vim maxima ex parte … auditorum eſſe poteſtate. *Demoſt orat. de Corona.*

Quodnam maius crimen dicere quis poſſit virum oratorem, quã … eadem ſentit ac loquitur? *Ex orat. de Corona.*

Non eſt quicquam indignius ac moleſtius, quam cum vir autori-… habens, & facultate dicendi præditus, teſtibusque abundans, … mentiri: tum enim neceſſe eſt, rerum non iam de re tantum …, verum etiam de ipſo dicente, quod ei propter autoritatem … non par ſit. *Ex orat. contra Callippum.*

Quo promptius ipſa oratione vti videmur, eo magis illi diffidunt … *Olyn.* 3.

Ipſa orationum elegantia, & lepos auditorum beneuolentia …, qua cum, ſi etiam mediocriter dixerit, gloriam reporta-…, necnon gratiam ſibi conciliabit: circa hanc, etiam ſi bene di-… excellat, ab auditoribus tamen negligetur. *Ex oratio. Fu-*…

Omnis oratio, ſi res ac facta abſint, vanum quidpiam & inane vi-…. *Olynth.* 3.

Omnis oratio vana eſt & infrugifera, quæ actionum expers fue-… *Ex orat. ad epiſt. Philip.*

Si ad gratiam concionari oportet, quæcunque oratione præter-…ſerit aliquis, vt ne moleſtus ſit, eadem de rebus ipſis prætermit-…: ſi vero orationis venuſtas & gratia rebus conſentanea non …, damnum affert. *Ex orat.* 1. *contra Philippum.*

Id vnum reliquum eſt iis, quæ cauſam tutari non poſſunt, vt effu-… & prætextus quoſdam inueniant, qui ablata præſentis cauſæ me-… in iis vos retineant, quæ ad hoc ipſum crimen nihil ſpectant. *Ex orat. contra Theoc.*

Nomine oratoris & docti ornandus eſt, qui ſcelus fraudemque … poſſit dicendo ſubiicere odio ciuium, ſupplicioque con-…ngere: idemque ingenii præſidio innocentiam iudiciorum pœna liberare: idemque languentem, labentemque populum aut ad decus excitare, aut ab errore deducere, aut inflammare in improbos, aut incitatum in bonos mitigare, qui denique quemcunque in animis hominum motum res & cauſa poſtulet eum dicendo vel ſedare. *Cic.* 1. *de Orat.*

Oratores veteres famam in poſteros præmia eloquentiæ cogitauerunt pulcherrima, Tacit. *Annal. lib.* 11.

❡ Apophthegmata.

Diogenes oratores carpebat, quod ſtuderent iuſta dicere, ſed eadem facere negligerent. *Laertius libro* 6. *Eraſmus Roterod. lib.* 3. *apoph.*

Idem, Oratores qui ſummo in pretio habebantur Athenis, dicebat turbæ miniſtros, quod ad gratiam loqui cogerentur, & ſeruiliter adulari ſtolidæ multitudini. Coronas autem dicebat eſſe gloriæ puſtulas, ἐξανθήματα, qualia nonnullis progerminant in naſo, vultuq; ex bile. *Laert. l.* 6.

Idem, in caupona prandens, Demoſthenem forte prætereuntem inuitauit vt accederet. Id cum ille pudore recuſaret: Erubeſcis, inquit, Demoſthenes cauponam ingredi: atqui hic herus tuus quotidie verſatur. Innuit oratores nihil aliud eſſe, quam mancipia populi, nec eſſe par, vt illic pudeat ſeruum populi videri, vbi populus aſſidue viueret. *Eraſ. Roterd. l.* 8. *apoph.*

Idem, Oratores ac cæteros omnia ad gloriam facientes appellabat τρισανθρώπους, id eſt, ter homines, ancipiti dicto. Nam vt vulgus hominem eſſe negat, qui nec doctus eſt, nec humanus: Ita philoſophus hominem vocabat miſerum, qui nihil haberet ſupra hominem. Siquidem iuxta Homerum nullum animal homine miſerius. Proinde ter homines dixit, ter miſeros, qui ſua ſtudia omnia conferrent ad rem immaniſſimam, ac populari multitudini, multorum capitum beluæ, ſeruirent ſeruitutem. *Laert l.* 6.

Demoſthenes interrogatus, quomodo orator factus eſſet? Reſpondit, Dum plus olei quam vini abſumerem. *Ex Diomed. Meminit etiam Bruſ. l.* 4. *c.* 31.

Idem. Phocion Athenienſis breui oratione vtebatur, cæterum grauiſſima, quem cum ſurgentem vidiſſet Demoſthenes: Ecce, inquit, meæ orationis culter ſurgit. *Plut.*

Pyrrhus dicere ſolebat, plures vrbes ſuo imperio additas oratione Cyneæ oratoris ac legati, quam ſuis armis. *Val. Max. & Bruſ. lib.* 4. *cap.* 31.

❡ Similitudines.

Sidonij Apollinaris. Medicus in deſperatione, gubernator intempeſtate cognoſcitur, horum omnium famam præcedentia pericula extollunt: quæ profecto deliteſcit, niſi vbi probetur, inuenerit: Sic & magnus orator ſi negocium aggrediatur anguſtum, tunc amplum plauſibilibus manifeſtat ingenium. *in epiſt. ad Rauricium ſuum.*

Liconis. Ranis ſimiles ſunt oratores, hæ enim in aqua clamitant: illi vero ad clepſydram. *Apud Max. ſer.* 47.

Ciceronis. Vt qui pila ludunt, etiamſi non vtuntur in ipſa luſione artificio proprio palæſtræ, ſed indicat ipſe motus; didicerintne palæſtram, an neſciant, & qui aliquid fingunt, etſi tum pictura nihil vtuntur, tamen vtrum ſciant pingere, an neſciant, non obſcurum eſt: Sic in dicendo facile declaratur vtrum is qui ad dicendum omnibus ingenuis artibus inſtructus acceſſerit. *lib.* 1. *de Orator.*

Sicut medico diligenti priuſquam conetur ægro adhibere medicinam, non ſolum morbi eius, cui mederi volet, ſed conſuetudo valentis, & natura corporis cognoſcenda eſt: Sic equidem cum aggredimur ancipitem cauſam & grauem, ad animos iudicum petractandos, omni mente in ea cogitatione, curaq; verſari debemus, & odorari, quam ſagaciſſime poſſumus, quid ſentiant, quid exiſtiment, quid expectent, quid velint, quò duci oratione facillime poſſe videantur. *lib.* 2. *de Oratore.*

Vt nulla materies tam facilis ad exardeſcendum eſt, quæ niſi admoto igni, ignem concipere poſſit: Sic nulla mens eſt tam ad comprehendendam vim oratoris parata, quæ poſſit incendi niſi inflammatus ipſe ad eam & ardens acceſſerit. *lib.* 2. *de Oratore.*

Vt in Græcis artificibus aiunt eos Aulœdos eſſe, qui citharœdi fieri non potuerunt: Sic nonnullos videmus, qui oratores euadere non potuerunt, eos ad iuris ſtudium deuenire. *Pro Murena.*

Eraſmi Roterodami. Facilius inſculpes gemmis, quæ voles ſi terebra ferueat: Ita magis mouebit orator, ſi non ſolum acriter dicat, ſed ferueat, & amet id quod laudat, oderit quod vituperat. *in Simil.*

Vt ſigna quædam argillacea ſummo in precio fuerunt, ob admirationem artis: Ita nonnunquam res humilis ac nihil, ingenium oratoris commendat. *in Simil.*

Philonis Iudæi. Quemadmodum ſagittarii ſcopo ſibi aliquo propoſito, conantur omnia tela in eum defigere: Ita orator de re quadam …, omnem orationem ad rei alicuius finem refert, ſententia qua omnes ad certum quendam ſcopum dirigit. *in lib. de ſacrificio Abelis & Caini.*

Vide Lingua, Eloquentia, Sermo.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Orbitas.

¶ DEFINITIO: ET ETYMOL.

ORbitas, Græce ὀρφανία,ας,ἡ,& ὀρφανὸς, ȣ̃,ὁ, orbus dicitur. Hebr. *Schechol*, à verbo *Scachal*, orbus fuit, priuatus eſt liberis. Hinc σκυλεύω ſpolio, orbo, σκῦλον ſpolium, σκῦλον exuuium. Orbus vero proprie dicitur is, qui lumen oculorum amiſit, quaſi amiſſis orbibus propter rotunditatem oculorum. Hinc per metaphoram orbi dicuntur, quicunque aliqua re chara priuati ſunt, quaſi oculis priuati. Hinc etiam orbo verbum, id eſt, priuo: & orbatus, priuatus: & orbitas ſiue orbitudo, quæ eſt illa qualitas patrum poſt amiſſos liberos, vel filiorum poſt amiſſos patres. Hinc etiam orbefacio, hoc eſt, orbitatem alicui indico, & orbum liberis facio, vnde orbifico & orbificus deducuntur, orbem Latini circulum & orbiculum paruũ circulum dicunt. Mundumque à rotunditate orbem vocant. Item orbitus, ta, tum, hoc eſt, circularis Varro: *Vt ſydera cœli circa terram atque axem voluuntur motu orbito.* orbita vero eſt veſtigium rotæ. A quo exorbito fit, hoc eſt, à recte dicendo, & quaſi extra orbitam eo.

¶ SENTENTIÆ PHILOSOPHICÆ.

De moriente ſine filiis. DIAL. CXXXI.

Franciſci Petrarchæ.

DOL.

Sine filiis morior. R. Eo alacrior mori debes, atque expeditior proficiſci, nil poſt tergum linquens, quod te vellicet. Ille ingens morientium dolor ceſſat, ex commiſeratione oriens deſerendæ prolis, immaturæ præſertim, & paterno præſidio indigentis, perque ætatem inopiamque conſilii & iniuriis & caſibus multis expoſitæ. D. Nati, quos optabam ſperabamque ſuperſtites, præceſſerunt. R. Habes, ad quos ire cupias, non à quibus doleas abire, non exiguum ſolamen. D. Mors acerba, filiorum orbus vt moriar, cogit. R. Hoc ſi miſerum cenſes, quid eſt, vel quod orbum mori cogat, vel vixiſſe coegerit? Cum vnde tibi filios eligas, ingenuorum iuuenum tanta ſit copia, ea fortaſſis obſequentiores, & tui amantiores habiturus, quam quos tuo de ſanguine genuiſſes, quod illos caſu quodam, hos certo iudicio quæſiuiſti: Filii illi antequam noti, hi autem noti & dilecti & electi, antequam filii, itaque totum illi hoc naturæ, hi beneficio tuo imputent, quod filii tui ſint, vnde fit, vt ſæpe hæc fuerit facta ſucceſſio, cui tuto, non mediocre tantum patrimonium, ſed ſummum imperium crederetur. Noſti, vt Iulius Cæſar prole carens ſibi Auguſtum, ille Tiberium, pene inuitus quidem, vt poſt Nerua Vlpium Traianum, ille Ælium Adrianum, vt is rurſus Antonium Pium, ille Marcum Aurelium, ſibi filium fecit feciſſetque ille alium quemcunque felicius, quam commodum genuiſſet, nulli commodum, cunctis incommodum, vnicum tanti patris infortunium, vnumque ex paucis Romani imperii probrum ingens, atque apertiſſimum argumentum, quanto adoptio ſit felicior genitura, quod cũ primi ex ordine diu ac feliciter imperaſſent, hic tantorum veſtigiis ducum ſpretis iter deuium ingreſſus, breui & turpi non imperio, ſed tyrannide, cum Rempub. fœdaſſet, miſero quidem, ſed ignoto fine procubuit, publicumque ludibrium in ſe vertit. Iam inde præterea ante hos longe ſecundum illud fulmen belli Punici, malleumque Carthaginis, Africani illius magni filius in decus gentis aſſumpſerat hoc ſcilicet facto, vt quam vrbem auus concuſſerat, hanc nepos eius euerteret, vt Florus ait hiſtoricus. Ex Æmilia in Corneliam familiam translatus, vtriuſque decus vltimum fateor, non minimum. Ex his vides, quod nec tibi, nec principi deeſſe filius poteſt, quodque eſt optimum: Bonis bona non deſit electio: quæ ſi adſit, talem tibi fortaſſe filium dabit, qualem non dediſſet vxor, & votiuum matrimonii effectum coniugalibus expeditus vinculis inuenies, ſic naturæ defectui lex prouidit. D. Quomodo nunc domui meæ diſponam? orbus morior. R. Magnam vero pietatis, magnam laudis oblatam tibi (ne reſpuas) materiam, & quod filiis forſan ingratis, ac vel male cumulaturis, & quoniam vterque mos eſt, in vſus peſſimos verſuris, breuique omnia profuſuris conferre decreueras, confer honeſtius, confer vtilius, confer ſtabilius. Pergami quidam rex Attalus populum Romanum nec egentem certe, & Aſiaticis profecto diuitiis corrumpendum teſtamento ſibi hæredem fecit. Ego tibi alium populum, quem inſtituas oſtendam. Hinc te amicorum, hinc egentium turba circumſtant, ex vtraque tibi filios adoptare permitteris: quorum alii te digreſſum dulci ſecum commemoratione detineant, alii te, quo pergis, pia precum feſtinatione præueniant, vtque hic & rogaueris, illic centuplicata reperias, fœnus vberrimum, certiſſimumque viaticum iter iſtud acturis. D. Morienti mihi nullus eſt filius. R. Quid ſi multi eſſent, an ex his, tibi ſeu cuſtodem domus ac pecuniæ, quæ tua certe amplius non erit, eligeres? ſeu in prœlio mortis Athletam ipſum quoq; mortalem, ſeu denique comitem ad ſepulchrum. vltra enim nec te tui quidem comitentur, nec Metellum ſui, breuis à lectulo mortis ad ſepulchrum via eſt. Quid refert, an hic ſolus iaceas, an ibi, friuolæ prorſus & ineptæ cauſæ filios optandi. Nam ſi in illis, vt vulgo dicitur, ſeruari ac perpetuari [illegible] optabas, ipſe quoque vulgariter fallebaris. Siquidem [illegible] ſcuritas profecto creberrima, nec illuſtrare ipſa vnque [illegible] paternum poteſt nomen. At perrara filiorum claritas, vt [illegible] per filios claros facit, ſic parentes interdum vicinitate [illegible] obſcuratique, quaſi minora ſol ſydera, quod nuſquam [illegible] quam in Iulii Cæſaris patre cognoſcitur, quem pœnæ [illegible] ſplendor fecit. Et ad ſummam: Quisquis in filio ſui nomini[illegible] reponit, rem pertenuem labilemque in vaſe fictili locat; [illegible] quodque eſt in conſultius, non ſuo, rem maioris apud vulg[illegible] apud doctos pretii, neutris tamen contemnendam, ſed [illegible] ſtius tum certius locandam in ſuis incorruptibilibus vaſi[illegible] in virtute propria, in rebus geſtis, in literis D. ſine natis mor[illegible] Non ſunt, in quos tuæ ſeſe ſpargant curæ, in te verſæ omnes, [illegible] ſtructior liberiorque digrediere, te vnum reſpiciens, te [illegible] quam miſer, & quam felix moriare, nec incertus moreris, [illegible] ſeriæ ſit addendum, vel felicitati detrahendum tuæ, [illegible] pitudine, ſeu fortuna. Etſi enim aliis aliter videatur, in [illegible] ſententiam ſum pronior, vt magnis tamen ſcimus viſum [illegible] ſophis, filiorum euentibus imminuitur paterna felicitas [illegible] lum bonum, quod in craſtinum prominet, & pendet ex alien[illegible] ſi opinionem hanc admittimus, quid hinc ſit intelligis, [illegible] nim nequit, quin multi felicius obituri fuerint, ſi ſine fili[illegible] ſent.

Vide Filius, Mors, Parentes.

Ordo.

¶ DEFINITIO ET ETYMOLOG.

ORdo, Græce τάξις,ιος,ἡ,& τάσσω, ordino dicitur. Eſt [illegible] parium diſpariumque rerum ſua cuique loca tribuens [illegible] tio. *ſec. Aug. de ciu. Dei, l.* 19.

Ordo ab ore dicitur, quod idem eſt, quod diſpono, [illegible] nuntio, cui cuique locus eſſe debeat. A quo ordo, diſpoſi[illegible] Item, ordinarium in quo ordo ſeruatur, extraordinari[illegible] extra ordinem: ordinate aduerbium, hoc eſt, ſeruato ordine.

Ordo ſacer eſt, & ſignaculum quoddam, in quo ſpiritu[illegible] ſtas traditur ordinato ad officium. *ſec. Magiſtr. ſent. & S.* [illegible] 4. *diſt.* 24.

¶ LOCI BIBLICI.

Ordo, pro diſciplina Eccleſiaſtica, *Coloſſ.* 2. 5. Ordo in [illegible] ſeruandus, 1. *Corint.* 14. *v.* 30. 31. 40. Ordinis Eccleſiaſtici [illegible] Synodus Ieroſolymitana, *Actor.* 15. 13. Ordo politicus ſeruan[illegible] colendus, *Roman.* 13. 1. 1. *Petr.* 2. 13. *Tit.* 3. 1. Illum turbantes [illegible] *Theſſ.* 3. 6.

¶ SENTENTIA BIBLICA.

Omnia honeſte & ſecundum ordinem fiant in Eccleſia. Paul[illegible] *ad Cor.* 1. *c.* 14.

¶ PATRVM SENTENTIÆ.

Pueri ad ſacros ordines nullatenus admittantur, ne tanto peri[illegible] loſius cadant, quanto citius conſcendere ad altiora feſtinant. *Greg.* *epiſt. ad Columb.*

Ne hi, qui ordinati ſunt, pereant, prouideri debet, quales ord[illegible] tur: vt aſpiciatur, ſi vita eorum continens in annis plurimis fuit, [illegible] ſtudium lectionis, ſi eleemoſynæ amorem habuerunt. *ineq.*

Nullus debet ad alterũ accedere, niſi cuius caſtitas ante ſuſceptum ministerium fuerit approbata. *ibid.*

Non loca vel ordines Deo nos proximos faciunt: ſed nos [illegible] opera & bona ei coniungunt, aut mala diſiungunt. *idem epiſt. ad Anaſtaſ.*

Agnoſcat vnuſquiſque ordinem ſuum, & quid dignum ſit o[illegible] dine, quem ſuſcipit, intelligat, & libret actus ſuos, ita etiam ſermo[illegible] nem, inceſſum quoque & habitum moderetur, vt cum ordinis [illegible] profeſſione conueniat, ne audiat dici ad ſe à Deo: Quia propter [illegible] blaſphematur nomen meum inter gentes. *Origines ſuper Leuiticum.*

Requiritur in ordinando ſacerdote præſentia populi, vt ſciant omnes, & certi ſint: quia ex omni populo præſtantior eſt, qui doctior, qui in omni virtute eminentior, ille eligitur ad ſacerdotium, & hoc aſtante populo, ne aliqua poſt modum retractio cuique, ne qu[illegible] ſcrupulus reſideat. *idem, ibid.*

¶ POETARVM DICTA.

Boetius Metro 6 lib. 1.

Sic quod præcipiti via
Certum deſerat ordinem,
Lætos non habet exitus.

Anonym.

Ordine ſeruato mundus ſeruatur, at illo

Nequ-

Neglecto peſſum totus & orbis abit.
Machina perpetuo cœleſtis ab ordine pendet.

¶ SENTENTIÆ PHILOSOPHORVM.

...o omnis eſt ratio. *Ariſt. Phyſic.* 8.
...eſt propria ſenſibilium natura. *de cœlo, tex.* 24.
...us cauſa dignior eſt ordine. *Phyſic.* 8. *tex.* 15.
...completus agere alterum contrariorum continue. *ibid.*
...nem recipere nequit, quod ordine natura latet. 3. *de cœlo,* ...

...dinis ac legis quum ciuitas particeps eſt, omnia bene facta ... pleraque quæ ordine carent, aut male ordinata ſunt ex be... ...atis, alia quædam ſoluunt. *de legib. dial.* 6.
...o eſt concentus operationum ad inuicem communionis pro... ...viciſſitudinis in omnibus cauſa, contemperatio ad percipi... ...idonea. *Speuſip. de Plat. definit.*
...& tempus innouationem omnium rerum, quæ in mundo ...ralienationem faciunt. *Speuſippus in Platonicis definitioni-*...

...omnis diuinus ſibiipſi vnitur tripliciter, à ſummitate, eaq; ...eſt, & à medietate, & à fine. *Proble. Theol. prop.* 148.
...o omnium rerum ad vnam cauſam refertur: ideo prima ...mus nomine nominatur, præſertim quia vnitas ſimplicita... ...gnificat. *Idem in Dion. Areop. de diuin. nomin.*
...nem rerum dum contemplamur, pulcherrimas rerum for... ...gnoſcimus artificioſiſſimis rationibus eſſe compoſitas: ac ſi ...ergo ideis, id eſt, exemplaribus, ad quorum ſimilitudi... ...ratio formas producit in ordinem, vt in artificialibus à ...rationes, ab iis ad ideas, id eſt, exemplaria proficiſcimur. ...*in Plat. ep.* 2.

¶ APOPHTHEGMA.

...dicere ſolebat, ſic adoleſcentes in foro auſpicari à cauſis ...ralibus, vt pueri ſolent in ſcholis ab Homero, quod vtrũ... ...maximum: cum oporteat paulatim & per gradus ad id, quod ...eſt, peruenire. *Plin. ad Max.*

¶ SIMILITVDINES.

...zenus, ſane nequaquam rerum & ordinis apud nos laudo ...nem, quum aliquando peruerſe à quibuſdam præſidetur ...: ſiquidem non omnes accuſare audeo, neq; viſum eſt: ...legem laudo nautarum, quæ prius gubernatori remũ ...dat, indeq; in proram deducit, & vlteriora concredit. Ita ...ſuper gubernacula, cum multa maris experientia, & ...ſtatuit cognitione. Pariter & in rebus fieri ſolet bellicis: ...initium quis efficitur, deinde ordines regit, tandem etiam ...euadit, ſiquidem ordo ipſe optimus eſt incipiendus pari...ſſimus: res verò noſtræ multum dignæ eſſent, ſi ita ſe ha...: nunc autem ſanctiſſimus apud nos periclitatur ordo, ne ...cunctis ſit ridiculoſiſſimus: non enim ex virtute magis, ...malitia oritur præſidentia, neque dignioruni, ſed poten... ...throni. Samuel inter Prophetas futura præuidens: ſed ...Roboam Salomonis inter reges: quin & Hieroboã ...deſertor: At nec medicus, nec pictor vllus eſt, qui non prius ...considerat manus, aut colores temperat multos, & ...figuras. Cathedra verò ſine vllo acquiritur labore, non ſe... ...cum fabulæ gigantes fingunt: vnius diei ſanctos facimus, ac ...eſſe iubemus eos, qui nulla præditi ſunt ſapientia, & qui ...gradum, præterquam velle, afferunt. Et hic quidem inferio... ...locum, & humilis conſiſtit, quum dignus ſit ſublimi, ac ...in literis exercitatus diuinis, multumque carnis ad ſpiritus ...erit ſubiectionem: alius verò ſedet arrogans, ſuperciliaque ...contra meliores, nec tremit ob thronos, minus horret aſpe... ...modeſte deorſum aſpiciens: ſed longe ſe viribus ſuis, & ſeipſo ...iorem cenſet, male ſentiens, ac ſapientiam à poteſtate deſu... ...*in oratione funebri, in laudem Baſil.*

...phontis, Quemadmodum lapides, lateres, ligna & tegulæ ...dinate quidem proiecta, ad nihil vtilia ſunt: cum verò ordinen... ...deorſum ac ſurſum, quæ neque putreſiunt, neque fluunt lapides ..., in medio autem lateres & ligna, tunc domus bene conſtru... ...ditur: Sic in bello, licet multos habeat milites, parum tamen ...ent, niſi iuxta arma & munimenta corporis in ordinem collo... ...*in lib. 2. de dictis & factis Socratis. Vnde mutuatus eſt Stobæus* ...52.

...Tornert. Qui crudo adhuc cibo nouum adijcit, ſæpe atrophiam ...maciem incurrit: Nec poteſt promouere ad maiora, qui neglectis ...ribus properat ad poſteriora. *in apoph.* 70.

Vide Decorum, Modeſtia, Temperantia.

Origo.

¶ DEFINITIO: ET ETYMOLOG.

ORigo, originis, à verbo Orior, Genus, initium, ſtirps, fons, ortus: Græc. γένεσις. Heb. *Makor.*

Origo, 2 *Sam.* 21.20. *Heb.* 9.26. *Apoc.* 13.8.

¶ SENTENTIAE PHILOSOPHICAE.

Origo omnium fit, quando contigerit aliqua affectio, nimirum cum principium accepto incremento ad ſecundam tranſitionem venerit, & ab hac ad proximam, & ad tres vſque progreſſa ſentientibus ſenſum exhibuerit, dum igitur ſic transmutatur & transmouetur, fit quidlibet quod fit. *Plato de legib. Dialog.* 10.

Origo æternarum rerum, & caducarum longe aliter dicitur, ſi quid mortalium authoritas, & origo illa eſt, quæ præcedit ortum cæterorum: at æternorum origo non in anticipatione temporis, ſed in dignitatis eminentia conſideratur. *Chalcidius in Timæum Platonis.*

Origo rerum ſimplex eſt, nec habet qualitatem, & ſi non æternam, ex aliquo tempore ſit neceſſe eſt, & ſi hoc erit, cauſa quoq; cur ſit, præcedat ortum eſt neceſſe: Ita erit initio aliquid antiquius, ſed hoc abſurdum eſt: Ergo rerum origo æterna & immortalis. *Chalcidius in Platonis Timæum.*

De obſcura origine. DIAL. VI.

Franciſci Petrarchæ.

DOL.

Origo non tantum humilis, ſed obſcura eſt. R. Vera & ſumma obſcuritas vna eſt animi. Illam ſi mihi dempſeris, pulchra ſunt omnia. D. Male natus ſum. R. Qui bene viuit, bene naſcitur, bene moritur: Atqui male vixerit, bene natus eſſe non poteſt. Nam quid refert, quam fulgido tramite cœcus inceſſeris, aut quid refert vnde venias, ſi in miſeriam & in culpam venis. D. In peccato genitus ſum. R. Deflet hoc quidem ille vir maximus. Et profecto nemo non in peccato naſcitur. Cauete autem grauiora ſuperaddere, quanquam ne his quoque purgatio ſua deſit, ſed prima illa deformitas in ipſo ſæpe vitæ limine ſacris vndis abluitur, niueuſque animam candor ſubit. D. Male me parentes genuere. R. Quid ad te? Quiſquis male genuerit, fuiſti, niſi alieno flagitio tuum iungis. D. Fœdæ pudet originis. R. Iam quod alieno tumeſcitis, non miror, & alieno ſimul erubeſcitis. Et omnino vbique potius, quem in vobis, & bona, & mala veſtra reponitis, quæ alibi tamen quam in vobis eſſe non poſſunt. Quod niſi pudendum ipſe aliquid pœnitendumve egeris, quod tuum crimen, aut quis pudor, impudicus pater? tu modo ne paterni dedecoris hæreditatem adeas caue. Atque illi diſſimillimus hac in parre fieri ſtude, qui te ignarum genuit, inuito tibi ſuas maculas impreſſiſſe non potuit. In te ſit, & ex te prodeat neceſſe eſt, vnde obſcurus aut clarus fias. D. Inhoneſtis parentibus in lucem veni. R. Omnis parens honeſtus filio videri debet, ſed vt non verendus, ſic ſequendus omnis filio parens. Eſt vbi deſeruiſſe conſilium ſit. Eia igitur in diuerſum abi, ſi virtus eſt parens, deſeri valet, ſeque non ſuum vitium amari optabit. Vnus hic inuentus eſt modus, quo parentum nomen premere, & calceare glorioſum filiis, ac decorum ſit, viuendo aliter caſtius ſcilicet ac ſanctius. De parentibus inhoneſtis lingua filii taceat, diſſimilitudo vitæ morum, actuum non taceat. Pulchra laus filii, cui à tergo dicitur: O quantum ſene ſuo modeſtior adoleſcens! contraque nulla grauior ſenilis nota laſciuiæ, quam admota illi pudicitia iuuenilis: equidem ſi parentum gloria filiis male viuentibus oneroſa eſt, quanto faſce verecundiæ filiorum laus patrum male viuentium premit infamiam? D. Damnata de Venere procreatus ſum. R. Atqui male debes impudici patris honeſtus filius eſſe, & dici, quam honeſti impudicus. In omni enim ſeu laude, ſeu vituperatione illa præcipue æſtimanda ſunt, quæ cuiuſque ſunt propria. De alieno nemo iuſte reprehenditur, ſeu laudatur. Et ſi, vt dixi, veſtrum, qnicquid id eſt, conſpectius ſit ſuo contrario admotum. Cæterum, vt cuiuſque propria laus aut infamia eſt, ſic laudis, aut infamiæ propria cauſa ſit oportet. Neque vero vt vnius gladio alter perit, vtque vnius flammis res alterius vritur, ſic vnius culpa, etiam fama perit alterius, eoque animi bona ſolidiora ſunt, quam corporis aut fortunæ, vt inuito nequeant poſſeſſore violari. D. Contra fas contraque leges genitus ſum. R. Nil tu contra leges, ſed parentes tui egerunt, tu ſecundum leges age omnia. In hoc quidem nullum penitus tuum crimen fuit, de ortu tuo alii, tu de moribus tuis rationem reddes. Et quamvis odio vagæ libidinis in immerentes filios vltio legum ciuilium extendatur: Deus tamen quemque ſuis finibus metitur. Nec filii iniquitatem patri imputat, nec filio patris. Ipſam quoque philoſophiam iudicare aliter ſolitam, quam leges ab ipſis philoſophis accepiſti. Legibus ergo oppreſſus diuino ſimul ac philoſophico iudicio reuelatus, habes animum, vt ne ſoleris, neque enim tibi vt priuati patrimonii, ſic publicæ

virtutis hæreditas interdicta eſt. Illa enim inſtitutis hominum, hæc meritis datur, & antequam naſcereris, vt nil gloriæ, ſic profecto nihil infamiæ meruiſti. D. Origo illicita, & inceſta eſt. R. Quid de inceſtu, quidue de adulterio naſci queat, indicio ſunt Romulus & Alcides. Perſes Macedoniæ, Iugurtha Numidiæ rex fuit, vterque legitimis fratribus regno excluſis, malo quidem more peſſimisque artibus, ſed excluſis tamen. Alexander Macedo Philippi dictus, cuius vere ſit creditus, audiſti. Denique Philippum extremo vitæ Alexandrum non ſuum filium prædicare ſolitum. Idque ſibi vltro confeſſam Olympiadem, hancque ob cauſſam repudio dimiſſam ſcriptores rerum prodidere. Conſtantius ipſe ex concubina genitus licet inſigni, præ legitimis fratribus ad imperium venit. Adderem his Arturum regem, niſi quod hiſtoriis miſcere fabulas nihil eſt aliud, quam mendacio, veri fidem imminuere. Ad ſummam verò non eſt, quod te deijciat origo. Vndecunque ortos virtus extulerit, ſatis eſt gloriæ. D. Male natus ſum. R. Bene viue, bene morere, qualiter natus ſis, nec tuum eſt, nec meminiſſe quidem potes, nec magnopere iniquitas, quod ad te non pertinet, niſi forte vt humilior mitiorque, non vt mœſtior ſis. D. Turpiter natus ſum. R. Morum candor & claritas vitæ non maculas modo, ſed memoriam omnem fœdæ originis delebunt. Hoc remedium dum licet arripe. Aliud mihi crede nullum eſt. D. Pudet infamiam parentum. R. Pone hunc pudorem. Vnus omnium pater, Deus. Vna omnium mater, terra.

De origine generoſa. DIAL. XVI.

GAV.

Origo generoſa eſt. R. Rurſum mihi redis ad ineptias, quid ad te? G. Propago vetus & glorioſa eſt. R. Alieno gloriari ridiculoſa iactantia, auorum merita nepotum degenerantium notæ ſunt, nec aliud magis poſterorum maculas aperit, quam maiorum ſplendor, ac gloria. Sæpe alteri commodum virtus alterius tulit. Veram laudem niſi de proprio ſumpſeris, ab alio non expectes. G. Magna eſt nobilitas antiquorum meorum. R. Mallem per te alii, quam tu per alios noſcereris. Verum age aliquid & tu, vnde ſis nobilis. Nam & illi, niſi aliquid egiſſent laude dignum, nunquã nobiles fuiſſent. G. Multa ſanguinis eſt claritas. R. Omnis propemodum ſanguis eſt concolor: ſicubi forte alter altero clarior inuentus ſit, non id nobilitas efficit, ſed ſanitas. G. Magna eſt claritas parentum. R. Quid ſi maior obſcuritas tua eſt? Corpus ſemper, & patrimonium ſæpe à parentibus accipitis, claritatem & qui habet, rarò in filium transfert, & qui non habet, aliquoties in filio illam videt. Quantum patre clarior Cæſar, quantum obſcurior Africani filius? Qui, ſi per manus tradi claritas poſſet, quam clarus futurus eſſet, intelligis. Sed amare illum potuit pater, illuſtrare non potuit. Infinitam ſuæ lucis eclipſin paſſus in filio. Sic quod precioſiſſimum habet hæreditas iudicio teſtantis eximitur, nec niſi de viliſſimis rerum eſt tanta illa ſolennitas teſtamenti. Mille ego nunc tales clariſſimorum hominum obſcuriſſimos hæredes enumerem, ſi vacet, & ſi expediat, ſummam tenes. G. Ingens claritas gentis eſt. R. Nil tibi amplius ea claritas præſtabit, quam vt latere nequeas, ſi velis. Ita in primis iucundiſſimum tibi vitæ latibulum, & ſecretus rerum tamen eripitur. Quicquid ages, erit vulgi fabula. Qualiter domi viuas, & quid cœnes, noſce vicinorum ſtudium, & veluti exploratores ad te pater auuſq; remiſerint, ſic totum rei familiaris arcanum, & quotidiani victus ratio. Quid cum filiis, quid cum ſeruis, quid denique cum vxore? & ad vnum actus omnes, ac verba de rebus licet minimis inquirentur, quoque altius ſtomacheris, ab iis maxime, quorum nihilo intererit. Hic igitur tuæ claritatis eſt fructus, neque ſi vel modicum aberres, dedecus gentis, & monſtrari deſertor itineris longe inexcuſabilis habeare, hoc eſt enim ſuum ac perpetuum gentilitiæ claritatis, reliqua illa communia vndecunque partum decus infeſtant, quoniam difficile eſt clara recondere. G. Clariſſime natus ſum. R. Stulte, claritas non naſcendo quæritur, ſed viuendo: ſæpe etiam, quod miraberis, moriendo. G. In multa luce natus ſum. R. Turpitudinem caue, quæ obiecto lucis inſignior ſit, atque conſpectior. Id ni feceris, in tenebris natum fuiſſe melius foret. Adulteri, & fures, & omnis turpium cohors tenebras quærunt. Sola lucem non refugit fœda hæc & falſa nobilitas, cognoſcitque, appetit, cui vnum vitandæ infamiæ conſilium ſit neſciri. G. Antiqua nobilitas eſt generis. R. Antiqua igitur virtus fuit, ſine qua vera nobilitas non eſt. G. Peruetuſta nobilitas eſt. R, Vetuſtas nimia claritatem rebus eripit, & parit obliuionem. Quot fuerunt nobiles familiæ, quarum hodie memoria nulla eſt. Quot tu ipſe florentiſſimas vidiſti, quæ paucis annis ferme ad nihilum rediere? Vnde præſagium facias de his modo florentibus, deque his nunc primum erumpentibus, caputque tollentibus. Omnia tempus imminuit, conſumitque. Seneſcunt non modo familiæ, ſed vrbes, mudus ipſe (ni fallimur) ad extremum vergit. Tu qui vetuſtate gloriaris, vide, ne gloriam ipſa vetuſtas extinxerit, neu iam radix aruerit, cuius floribus ornari. Omne, quod in tempore oritur, cum tempore occidit. Veſtraque nobilitas tempore incipit, tempore deſinit, & quam longa dies peperit, longiorque auxit, longiſſima ſubruit. Fieri poteſt, vt quo te nobilem fingis, eſſe deſieris, eſſes forte nobilior, ſi ſerius incepiſſes. G. Inueterata nobilitas eſt. R. ... ambitio, nec ſuo merito, ſed aliorum obliuione ſubnixa. ... nempe ſunt omnia, & perplexa ſucceſſionum ſeries. Hæc ... vbi accidit, non nobilior vt eſſes, ſed ignotior. Origo ... vna eſt. Vnus parens humani generis, vnus fons vniuerſ... viciſſim modo turbidus, modo nitidus ad vnumquemque ... peruenit. Ea lege, vt quod paulo ante clarum erat, m... fiat, quod obſcurum, clarum. Ita non de fonte dubitatio eſt ... bus aluecolis hæc clari ſanguinis (vt dicitis) ad vos vnda p... Hinc eſt, vt qui heri arabat, hodie militet, & qui per vrbes ... ardentem cornipedem aureis habenis tegere ſolitus, ... ceſſerat, per ſqualentem campum pigros boues hum... licitet, verumque Platonicum illud libet opinari, nemi... non ex ſeruis oriundum, neminem ſeruum non ex regibus. ... viciſſitudo hæc, & conditio ſtatuum humanorum variabilis ... inconſtans eſt, vt iterabilis quoque ſit ſemel & pluries, ne m... vel arator ad militiam, vel miles redeat ad aratrum. Ingens ... mortalium rota eſt. Et quia tractus eſt longior, breuis hunc v... percipit, quod niſi ſic eſſet, & ligones regum, & agreſtium ... ta cernerentur. Nunc hominum memoriam occupatam ... queque aliis tempus falli. Et hæc eſt illa tota veſtra nobilitas, qua ... di, elatique inceditis, vanum genus. G. Auorum genus pr... R. Quouſque vagaberis? de te agitur. Tu mihi neſcio quo... um locum ſubſtituere niteris, qui pro ſe forte aliquid, ... niſi ipſe tuis teſtibus cauſam inſtruxeris, reſponſuri ſint. ... ui iſti vel proaui clari fuerint, tum ſcilicet, dum è vulgari ... tum ſeſe aliis attollere cœperant. Ea nobilitas radix vltima, ... ge altius, exquire acrius proauorum atauos, obſcuros ... ignotos: ad ſummam hæc nominum, atq; imaginum ... perbreuis eſt, & quantulacunq; eſt, tua certe non eſt. Deſine ... tuum nomen alienis obumbrare virtutibus, ne vnoquoque ... repoſcente, nudus ipſe de proprio rideare. G. Nobilis ſum. R. Q... tum ſit nobilior ruſticus vir fortis, quam ignauus nobilis, ... libraueris, quanto ſit melius nobilitatem fundare, quam ... Si exemplis eges, domi militiæq; affluunt, paſſimq; legen... currunt, vt per teipſum menſor cenſorq; reliquorum ... bus duo paria hominum expendiſſe ſuffecerit. Altera ig... Marium & Tullium, in altera horum aduerſarios ... dium conſtitue, quo examen vergat, & quantum Roma ... no, quis tam cæcus, vt non videat. G. Nobilis natus ſum. R. ... Verus nobilis non naſcitur, ſed fit. G. Inſignis nobilitas ... vulgaris à parentibus eſt relicta. R. Ipſa claritas non naſc... ritur, ſed viuendo. Vnum hic quoq; bonum video. Famil... tum exempla non deerunt, & domeſtici Duces, quorum ... ſeruiſſe veſtigia, id ſi labi ſinis, quid niſi famoſum & diffi... eſt nobilitas? Neſcio autem, quomodo difficilior eſt ſuoru... tio, quam exterorum, forte ne videatur hæreditarium ... tus. Non libens dico, ſed res ipſa loquitur. Rarò excellen... lius excellens fuit.

Vide Familia, Nobilitas.

Ornatus.

¶ DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

ORnatus, ſiue ornamentum, Græce κόσμος, ου, ὁ, κοσμῶ, orno ... citur. Ornatus autem & delitiæ ſunt neceſſarii ... ſcilicet propter infirmitatem, conſuetudinem, & dign... *ex Thom. 4. ſent. diſt. 15. q. 2. art. 3.*

Ornatus, κοσμιότης, eſt veſtitus cultusq; corporis, qualis ... ratione perſonæ decet, moderatio: ne quid ſordidum, vel laſc... vel affectatum, in eo inſit, vel appareat. 1. *Timoth. 9. & 1. Petri ...*

Ornatus virorum & mulierum menſurandus eſt ad modum ... menſuram perſonæ, & ad intentionem. Si enim mulieres po... ornamenta decentia ſecundum ſtatum & dignitatem ſuam, ... deratè ſe habeant in factis ſuis, ſecundum conſuetudinem patri... rit actus virtutis modeſtiæ: quæ ponit modum in inceſſu, ſtatu, ... bitu, & in omnibus moribus exterioribus, & poterit eſſe merito... ſi fit cum gratia. Similiter ſi fit, vt placeat viro ſuo, vel aliis ... bus. *ex B. Thom. ſuper Eſa. cap. 3 fin.*

Mulier & vir ornans ſe vt prouocet alios ad concupiſcenti... peccat mortaliter: Non autem ſemper, ſi ex leuitate vel van... propter iactantiam. *ex B Thoma, ſecunda Secundæ, quæſtione ... artic. 2.*

Auerte faciem tuam à muliere compta, & nec circumſpicias ... ciem alienam. *Eccl 9.*

Amic...

…ctus corporis, riſus dentium, & inceſſus hominis enuntiant …. *ibid.* 19.

… comam nutriat, ignominia eſt illi. 1. *Cor.* 11.

… rum non ſit extrinſecus capillatura, aut circumdatio auri. …

¶ Sententiæ Patrum.

… vt de ornamentis auri vel veſtis properam habeas in pro… ſententiam, niſi in eis, qui neque coniugati ſunt, neq; con… pientes, cogitare debent, quomodo placeant Deo. *Aug. ad* …

… aduertendum eſt non in ſolo rerum corpore earum nitore … pompa, ſed etiam in ipſis ſordibus lutoſis eſſe poſſe iactan… eo periculoſiorem, quo ſub nomine ſeruitutis Dei decipit. … *De.*

… amentia eſt, effigiem mutare naturæ, picturam quærere … ora propemodum in adulterio crimina ſunt: ibi enim pu… hic natura adulteratur. *ibid.*

… mentorum ac veſtium inſignia & lenocinia formarum non … tuis & impudicis fœminis congruunt, & nullarum fere … cultus eſt, quam quarum pudor vilis eſt, &c. *Cypr. lib. de* … *virginum.*

… veſtem, quæ virgo es, quæ Deo ſeruis: vince aurum, quæ … vincis & ſeculum. Nec monilium aut veſtium quære orna… ſed morum. *ibid.*

… manus Deo inferunt, quando id, quod ille formauit, re… & transfigurare contendunt: neſcientes, quia opus Dei eſt … quod naſcitur, diaboli quodcunque mutatur. *ibid.*

… rum ornamentum eſt morum probitate & elegantia flore… vt plurimum manere, colloquium cum diuinis oraculis … ſo ac lanæ operam dare, ancillis opera mandare, ſeruos vi… oculis genis vinculum inijcere, pedem limine non ad… frequenter efferre, pudicis quidem omnibus mulieribus …: cæterum eo duntaxat viro contentam viuere, qui tibi le… matrimonio virgineam zonam ſoluit. *Greg. Nazianz. ad* … *mulieres ambitioſius ſeſe ornantes.*

… picturam Dei, mulier, ſi vultum tuum materiali candore … exquiſito rubore perfundas. *Ambroſ. hexamer.*

… catena conſtringit, pedes compedes includunt: nil refert, … auro ligetur, an ferro. Si ceruix premitur, ſi grauatus in… pretium iuuat: niſi quod vos mulieres eſtis miſerabilio… qui publico iure damnantur. Illi optant viuos ligari, mu… ornata, eſt domus omnium dæmonum infernalium. *lib.* 1. *de* …

… decoris cura plus placet: & hoc ipſum, quod nos orna… paratus eſt. *ibid.*

… corporis non ſit affectatus, ſed naturalis, ſimplex, negle… quam expeditus, non pretioſis & albentibus adiutus ve… ſed communibus, vt honeſtati vel neceſſitati nil deſit, nil … *de Offic. lib.* 1.

… pullas æque deuita vt candidas: ornatus & ſordes pari … fugiendi ſunt: quia alterum delitiis, alterum gloria redolet. … *epiſt. ad Not.*

… ſericum & linteamina, quibus tibi videris fulgidus & for… intellige te nudum, conſciſſum, ſordidum, medicantem. *in* …

Quid dicam de his, qui ambiunt ſacerdotium? quibus cura eſt, … bene oleant: vt pes laxa pelle non ſordeat: quibus vt crines … roentur: quibus vt digiti annulis radient, & ſi via hu… vix in eam vt pedes veſtigia imprimant? *ad Euſtach.*

… & mulier ſe ornauerit, & vultus hominum ad ſe prouoca… nullum inde ſequatur damnum, iudicium tamen patietur …: quia venenum attulit, ſi fuiſſet, qui biberet. *Hieronym.*

… nonnulli, qui cultum ſubtilium pretioſarumque veſtium … putant eſſe peccatum, quod videlicet, ſi culpa non eſſet, nequa… ſermo Dei tam vigilanter exprimeret, quod diues, qui tor… apud inferos, byſſo & purpura indutus fuiſſet. *Gregor. in* …

Quod pro ſola inani gloria veſtimentum pretioſius quæritur, … teſtatur: quia nemo vult ibi pretioſis veſtibus indui, vbi ab … non poſſit videri. *ibid.*

Quid de habitu dicam? in quo iam non calor ſed color requiri… magiſque cultui veſtium quam virtutum inſiſtitur: pudet di… vincuntur in ſuo ſtudio mulierculæ, quando à monachis pre… affectatur in veſtibus, non neceſſitas. *Bernhard. ſuper Paſſus* …

Serico & purpura indutæ, Chriſtum ſyncere induere non poſ… auro & margaritis adornatæ & monilibus, ornamenta mentis … perdiderunt. *Cypr. libro de habitu virginum.*

Superbus, vt magnificus videatur, ſatagit veſtiri duplicibus, indui …, pretioſis ornari: ſed quid aliud eſt, ô homo! pretioſior or…, quam ſepulchrum foris dealbatum, intus autem ſpurcitia? … purpura, & crocus, & byſſus in limo putreſcunt: aurum … argentum, lapides & gemmæ in luto ſordeſcunt. Dignitas & po-teſtas in puluere, honor & gloriam male ſedent in cinere. *Innoc. de vtilitate condit. humana.*

Abſit, vt adulterinus color comparabilis ſit natiuo. Quinimò quum facies adulterino colore fucatur, os abominabili fœtore corrumpitur. Vniuerſa vanitas omnis homo viuens. Quid enim vanius, quam crines pectere, plantare cæſariem, tingere genas, vngere faciem, producere ſupercilia: quandoquidem vana eſt gloria, & vana pulchritudo: omnis caro fœnum, & omnis gloria eius tanquam flos agri. *ibid.*

¶ Sententiae Poeticae.

Ouid. epiſt. Phædræ ad Hippolytum.

Sint procul à nobis iuuenes vt fœmina compti,
Fine coli modico forma virilis amat.

Idem libr. 2. de Arte amandi.

Forma viros neglecta decet.

Ibidem.

Mundiciæ placeant, fuſcentur corpora campo,
Sit bene conueniens, & ſine labe toga.
Linguaq; nec rigeat, careant rubigine dentes,
Nec vagus in laxa pes tibi pelle natet.
Nec male deformet rigidos tonſura capillos:
Sit coma, ſit docta barba reſecta manu.
Et nihil emineant, & ſint ſine ſordibus vngues,
Inq; caua nullus ſtet tibi nare pilus.
Cætera laſciuæ faciant concede puellæ,
Et ſi quis male vir quærit habere virum.

Ibidem.

Sed tibi nec ferro placeat torquere capillos,
Nec tua mordaci pumice crura teras.

Plaut. in Moſt.

Poſtea, nequicquam exornata eſt bene, ſi morata eſt male.

Idem in Pœn.

Bono ingenio me eſſe ornatam, quam auro multo.
Aurum in fortuna inuenitur, natura ingenium bonum.
Bonam ego, quam beatam me eſſe minime dici mauolo.
Meretricem pudorem gerere magis decet, quam purpuram.
Magiſq; meretricem pudorem, quam aurum gerere condecet.
Pulchrum ornatum turpes mores peius cœno collinunt.
Lepidi mores turpem ornatum facile factis comprobant.

Propert. 1. 2.

Quid iuuat ornato procedere vita capillo,
Et tenues Coa veſte mouere ſinus?
Aut quid Orontea crines perfundere myrrha,
Teq; peregrinis vendere muneribus?
Naturæq; decus mercato perdere vultu,
Nec ſinere in proprijs membra nitere bonis?
Crede mihi, non vlla tua medicina figuræ eſt.
Nudus amor formæ non amat artificem.

Ouid. de med. faciei.

At veſtræ teneras matres peperere puellas
Vultis inaurata corpora veſte tegi.
Vultis odoratos poſitu variare capillos,
Conſpicuas gemmis vultis habere manus.
Induitis collo lapides Oriente petitos,
Et quantos, onus eſt aure tuliſſe duos.

Ter. Heaut. 2. 1.

Noſti mores mulierum:
Dum moliantur, dum comuntur, annus eſt.

Ouid, 1. Remed.

Auferimur cultu: gemmis, auroq; teguntur
Omnia: pars minima eſt ipſa puella ſui.
Sæpe, vbi ſit quod ames inter tam multa requiras,
Decipit hac oculos Ægide diues amor

¶ Sententiæ Philoſophorum.

Noſti Romuli caſam, dic potius illud humile tugurium. Sed nempe virtutes recipit, & omnibus templis formoſius eſt, cum ibi iuſtitia fuerit, continentia cum prudentia, cum pietas omnium officiorum, cum recte diſpenſatorum ratio, cum diuinorum, humanorumque ſcientia: nullus locus anguſtus, qui hanc magnam virtutum turbam capit, nullum exilium graue, ne cum hoc comitatu libet. *Seneca ad Helbiam.*

In cultu obſeruandum eſt, quod à forma remoueatur omnis viro non dignus ornatus. *Cicero,*

Adhibenda eſt autem munditia non odioſa, neque exquiſita

nimis

nimis, tantumque fugiat agreſtem & inhumanam negligentiam. *Idem.*

Omnium iſtarum pulchritudinem contemnes, ſi expoliaueris. Equum empturus, ſolui iubes ſtratum: detrahis veſtimenta vena libus, ne qua vitia corporis lateant: ornamenta ipſa ementibus ſuſpecta ſunt: ſiue crus, ſiue brachium aſpiceres alligatum, nudari iuberes & ipſum corpus oſtendi. Mulierem inuolutam æſtimas: ſi vis illam æſtimare, totamque ſcire, qualis ſit, faſciam ſolue multum mali ſub illa latet. *Sen.* 81.

Adoleſcens, ſi fœmineis ornamentis te ornaueris, iniuriam facere cogitas. *lib. de moribus.*

¶ Apophthegmata.

Crates dicebat, ornamentum eſſe id, quod ornat. Ornat autem, quod honeſtiorem mulierem facit: talem vero præſtat non aurum, non ſmaragdus, non coccus, ſed quæcunque grauitatis, moderationis & pudoris ſpecimen adhibent. *Stobæus ſermone* 32.

Hyperides, Domi, inquit, coram viro liceat vxori ornare ſe vt lubet: ornamenta autem, quæ ſumit, egreſſura domum, non ad maritum, ſed ad alios ſpectant. *Stob. eod. ſerm.*

Democritus, Sermo parcus mulierem ornat, & ipſius ornamenti parcitas (inquit) ei decora eſt. *ibidem.*

Theophraſtus, Mulier, inquit, nec alios videre, nec ipſa videri debet, præſertim, quæ eleganter ornata fuerit, vtrumque enim ad res inhoneſtas incitamentum eſt. *ibid.*

Diogenes ad quendam iuuenem ſupra modum ſeſe ornantem: ſiquidem, inquit, ob viros, infelix es: ſin ob mulieres, iniurius. *Stob. ſerm.* 78.

Vide Superbia. Item, Luxus.

Oſculum.

¶ DEFINITIO. ET ETYMOL.

OSculum, q. d. os contractum, amoris indicium, τὸ φίλημα: Hebr. *Neſchikah*, & plur. *Neſchikoth*, à verbo *Naſchak*, Oſculatus eſt, infixit oſculum.

¶ [B]iblici Loci.

Oſculum ſanctum & pudicum charitatis ſymbolum, *Geneſ.* 29. 13. & 45, 14. & 48. 10. & 49. 34. *Exodi* 4. 27. *Luc.* 15. 20. *Actor.* 20. *v.* 37. *Rom.* 16. 16. 1. *Cor.* 16. 20. 2. *Cor.* 13. 12. 1. *Theſſal.* 5. 26. 1. *Petr.* 5. 14. Oſculo ſalutandi ritus orientalibus familiaris, cuius & Apoſtolus locis citatis meminit.

¶ Apophthegma.

Maximinus Imper. nunquam ad oſcula pedum quenquam admiſit, dicens: Dii prohibeant! vt quiſquam ingenuorum pedibus meis oſcula figat.

¶ Exempla Biblica.

Oſculi ſancti & minime fucati exempla: Abraham, *Geneſ.* 27. 27. Iacob, 29. 11. Laban, 31. 55. Eſau, 33. 4. Ioſeph, 45. 15. & 50. 1. Aaron, *Exodi* 4. 27. Iethro, 18. 7. Noemi, *Ruth*, 1. 9. Ophra, *v.* 14. 1. *Sam.* 10. 1. Dauid, & Ionathas, 20. 40. Dauid, 2. *Sam.* 14. 33. 39. Abſalon, 15. 5. Eliſæus, 1. *Reg.* 19. *v.* 20. Darius, 3. *Eſdr.* 4. 47. Raguel, *Tob.* 7. 6. Gabelus & iunior Tobias, 9. 8. parentes Saræ, 10. 12. parentes Tobiæ, 11. 11. Aſſuerus, *Eſth.* 15. *v.* 15. Mulier peccatrix, *Luc.* 7. 38. pater Acolaſti, 15. 20. Fideles, *Actor.* 20. 37. Oſculum fictum, periculoſum, *Prouerb.* 27. 6. Oſculum proditioni prætextum, aut oſculum proditorium, *exempla:* Ioab, 2. *Sam.* 20. *v.* 9. 10. Iudas Iſcariothes, *Matth.* 26. 49. *Marc.* 14. 45. *Luc.* 22. 44.

Vide Amor Venereus, Luxuria.

Oſtentatio.

¶ DEFINITIO ET ETYMOLOG.

OStentatio, Græce ἐπίδειξις, ἡ, & ἐπιδείκνης, ιος, ὁ, oſtentator, ἐπιδείκνυμι, oſtento dicitur. Sumitur autem oſtentatio pro iactantia, & inani gloria. Venit autem ab oſtento, quod ſignificat ſæpe, & cum iactantia quadam oſtendo, à quo deſcendit. Oſtendo verò componi videtur ab ore & tendo, quoniam os in id ſolemus extendere, quod volumus demonſtrare. Ab oſtento pariter fit oſtentum.

¶ Apophthegmata.

Ariſtippus, Quendam ſibi vehementer placentem, de [...] peritia, non tulit Ariſtippus: Et non te pudet, inquit, tam [...] his de rebus iactare, quæ Delphinum ſunt propria? [...] dixiſſet, ranarum. Decet hominem gloriari ſuper his, quæ [...] minis propria: Nihil autem magis conuenit homini, quam [...] pollere. Nullus tam peritus natator eſt, quin à Delphinis [...] *Laert. l.* 2. *c.* 8.

Antalcidas, Cum Athenienſis quidam Lacedæmonios [...] ret indoctos: Soli igitur nos, inquit Antalcidas, nihil mali [...] didicimus. Senſit, artes, quibus ſe iactabant Athenienſes [...] oſtentationem, otium ac voluptatem eſſe accommodas, [...] Rempublicam gubernandam, ad quod nulla diſciplina [...] cedæmoniis. *Plut, in Lacon.*

Auguſtus Cæſar, Miles quidam in expeditione ſua [...] notabilique in fronte cicatrice deformatus, quoniam [...] nere erat inſignis, immodice ſua geſta iactabat. [...] nem Auguſtus leniter caſtigauit, inquiens, vide tu ne [...] ens poſt te reſpexeris. Subindicans fieri poſſe, vt vulnus [...] rioſius oſtentabat, non in prælio, ſed in fuga accepiſſet. *Ma[crob.]* *Saturnal.*

Ludouicus XII. Galliæ rex, audiens Bearnenſes & [...] quoſdam gnauos & imbelles homines, de nobilitate ſua [...] verè nobilius gloriari: atqui (ait) decem iſtiuſmodi nobilibus [...] cus enſis ſatis ſuperque fuerit. *Annal. Franciæ.*

¶ Similitudines.

Epicteti, Quemadmodum oues non herbam [...] ribus quantum comederint, oſtendunt, & cibum [...] tes, vellera ſuppeditant, & lactis copiam: Ita vir ſapiens [...] per oſtentationem ſpeculationes ſuas ineruditis publicabit, [...] his coctis opera. *In Enchirid.* 61.

Plinij, Chamæleon maximum habet pulmonem, & [...] intus: Ita quidam præter oſtentationem, & ventoſam [...] nihil habent. *lib.* 11. *c.* 32.

Politiani, Quemadmodum oues in paſcua dimiſſæ [...] pud paſtorem ſuum gloriantur veſpere, multo ſe paſtas [...] lac ei affatim vellusque præbent: Ita nec quiſquam [...] bet, quantum didicerit, ſed quod didicerit, afferre in [...] *Lamina.*

Roterodami, Sicuti terra, quæ venas aquarum occultas [...] quandam exhalat ante ſolis ortum, longius intuentibus: [...] rè boni ſunt & eruditi: etiamſi non oſtentent, tamen [...] quid ex ſe produnt, vnde qui obſeruet, deprehendere poſſit [...] vim boni. *in Simil.*

Vt oua plena ſidunt, inania fluitant: ita qui veris [...] literis eſt præditus, minus oſtentat ſe, quam qui ſecus. *in ſi[mil.]*

Animantia, quibus longa ſunt crura, eiſdem longum [...] oportet: ita qui magno ſtrepitu ſtudent viuere, longius [...] ceſſe eſt, vnde ſuppetat ſumptus. *in ſimil.*

Vt ſol, quo minus in alto eſt, hoc minores iacit vmbras [...] propinquior, hoc maiores puta mane ac veſpere: ita vnusquisque [...] ior eſt, & excelſior, hoc minus videri cupit, minusque ſeſe [...] contra qui minus ipſa re valent, magis ſeſe dilatant oſtentatione [...] *ſimilibus.*

¶ Fabula.

Canis venaticus, & Moloſſi domeſtici.

Ceperat venaticus canis leporem, eum, quamuis eſuriens [...] ſe iactans verbis celeritatem ſuam, detulit domum ad moloſſos [...] ſtodes gregis & ædium: illi vero leporem eripuere oſtentatori, [...] inter ſe diſcerpſere.

Fabula contra oſtentatores dicitur, nam bona tegere ſæpe [...] deſt. Quamuis enim recte dicatur, nullum eſſe vſum occultæ [...] ſicæ: tamen & hoc verum eſt, qui ſapit, in tacito gaudeat ille [...] Et hoc Horatium:

Tacitus paſci ſi poſſet coruus, haberet
Plus dapis, & multo rixæ minus inuidiæque.

Vide Iactantia.

Oſtentum.

¶ DEFINITIO: ET ETYMOLOG.

OStenta, τέρατα, oſtentum, τέρας, Hebr. *Mepheth*, ab oſtendendo [...] quod inſignia quædam futura ſuo tempore diuinitus de[...] gnata demonſtrent indiciis miris velata.

Voca[...]

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

...cantur Oſtenta non tantum errata naturæ, vt ſunt partus in... ſed quæcunque nouata ſpecie, & ab vſitatis rerum formis a... afferuntur, quæve vniuerſim à communi & conſtituta diui... rerum progreſſione ac curſu, deuiant: non magnitudinis aut ...rum exceſſu defectuve, nec tempore, ſed toto genere, ſiue in ...æthereа ſede, & elatiore, ſiue in hoc elementari domicilio, ...que vel ipſis elementis, vel procreatis inde rebus.

...oſtentorum genere fuerunt ſignum retroactæ vmbræ ſub re... ...chia, ſtella toti humano generi exorta Chriſto nato, & à ſapi... ...bus Arabum viſa atque diligenter obſeruata. *Matth.2.*

¶ Apophthegmata.

M. Cato. Quidam mane ſurgens, reperit caligas à ſoricibus arro... ...hoc oſtento turbatus, conſuluit Catonem, quid mali portende... Ille vero: Non eſt, inquit, oſtentum, quod ſorices arroſerunt ...: ſed ſi caligæ arroſiſſent ſorices, id demum fuiſſet oſten... *Plut.*

Sylla, carens rebus neceſſariis, quum cogeretur etiam diis dicata ...gere, Caphim amicum Delphos miſerat, vt pecunias ac donaria ...perferret. Quibuſdam verò dicentibus, intra templum audi... citharæ ſonitum: quod oſtentum interpretabantur, quaſi A... citharœdus indignaretur, Caphis audita perſcripſit Syllæ, cui ...reſcripſit Sylla: Quin tu potius interpretaris iſtud eſſe ſignũ ...ntis & exultantis Dei potius, quam indignantis? Itaq; perin... Deo hilariter tribuente, tu quoque bono animo pecunias ac... *Plut.*

Veſpaſianus, Quum Cæſareum Mauſoleum repente patuiſſet, ...ſtella crinita apparuiſſet, aliis interpretantibus, Cæſaris interi... portendi: ille facetè interpretatus eſt prius oſtentum ad Iuliam ...iam pertinere, quod ea eſſet de gente Auguſti, poſterius ad ...orum, ſiue vt Aurelius Victor tradit, Perſarum regem, qui ca... ...tus eſſet. *Suet.*

Vide Monſtra, Portenta, Prodigia.

Otium, Otioſitas.

¶ Definitio: et Etymolog.

Otioſitas, Græce σχολὴ ἀπραγμοσύνη, ης, ἡ, vel ῥαστώνη, ης, ἡ, dicitur. Eſt autem otioſitas, quum quis quiete neceſſaria ſaluti corporis accepta, vacat ab aliquo opere ſpirituali vel corpo... ...eſt filia Acediæ. Otium eſt vacatio à labore, cuius contrarium ...gotium eſt. Aliquando otium pro literarum ſtudio capitur.

Otium propriè dicitur vacatio à labore, cui negotium opponi... ...capitur etiam pro exercitatione leuiore animi, vel corporis, à ...oribus & magis ſeriis negotiis. Inde dictum illud Ciceronis, ...dulcius eſt otio literario. Item ſumitur pro quiete, pace, tran... ...quillitate. Hebr. *Schebeth*, ceſſatio, requies, Sabbathum, à verbo ..., ceſſauit, quieuit à motu & opere. Vide *Quies*, & *Sabbathum*.

¶ Biblici Loci.

Otium vitandum, *Prou.6.v.6.9.* & 10.v.4. & 26.12.11. & 41.4. & ...28.19. & 31. & 27. *Eccl.*11.6. *Epheſ.*4.28. 1. *Theſſ.*4.11. 2. *Theſſ.*3. ...*Tit.*3.14.

¶ Sententiæ Biblicæ.

Multam enim malitiam docuit otioſitas. *Eccl.*33.

Ecce hæc fuit iniquitas Sodomæ ſororis tuæ, ſuperbia, ſaturitas ...& abundantia: & otium ipſius, & filiarum eius, & manum e... ...& pauperi non porrigebant, & eleuatæ ſunt, & fecerunt abo... ...nationes coram me, & abſtuli eas. *Ezech.*16.

Cum autem dormirent homines, venit inimicus eius, & ſuperſe... ...minauit zizania in medio tritici. *Matth.*13.

Otioſas viduas deuita, quia diſcunt circumire domos: Imò & ...ſolum otioſæ, ſed & verboſæ, & curioſæ, loquentes quæ non o... ...portet. 1. *Tim.*5.

Qui congregat in meſſe, filius ſapiens eſt: qui autem ſtertit æſta... filius confuſionis. *Prou.*10.

¶ Patrum Sententiae.

Nullus fructus otii, imo magis diſpendium. Otioſus Eſau amiſit ...natus benedictionem, quia maluit cibum accipere quam quæ... ...re. *Aug. in epiſt. ad Ver.*

Nihil in ſancto propoſito otio deterius eſt, quod non ſolummo... non acquirit noua, ſed etiam peracta conſumit, ſanctæ vitæ ratio ...ceſſu gaudet, & creſcit: ceſſatione torpeſcit & deficit: quotidia... ...ac recentibus virtutum incrementis inſtauranda mens eſt, & vi... ...di hoc iter non de tranſacto, ſed de reliquo metiendum. *Hieron. ad Demetr.*

Otium parit faſtidium, exercitium famem, fames autem miro modo dulcia reddit, quæ faſtidium facit inſipida. *in epiſt.*

Otioſum verbum eſt, quod ſine vtilitate loquentis & audientis dicitur: qualia qui de rebus friuolis dicitur, & fabulas antiquas narrat: cæterum qui ſcurrilia replicat, & cachinnis otia diſſoluit, & aliquid turpitudinis profert, hic non otioſi verbi, ſed criminoſi tenebitur reus. *in Matth.*1.

Aliquid operis facito, vt te Diabolus inueniat occupatum, non enim facile capitur à Diabolo, qui bono vacat exercitio. *in ſermon.*

Omne verbum otioſum, quod locuti fuerint homines, reddent de eo rationem in die iudicii. Otioſum quippe verbum eſt, quod aut vtilitate rectitudinis, aut iuſtæ neceſſitatis caret. *Gregor. in homilia* 6.

Nunquam Dei amor otioſus eſt, operatur enim magna, ſi eſt: ſi vero operari renuit, amor non eſt. *ibid.*

Ab otioſis ad noxia verba, à leuioribus ad grauiora venimus. *in paſt.*

Otioſa mater eſt nugarum, & nouerca omnium virtutum. Ipſa enim eſt, quæ virum fortem fortiſſimè præcipitat in reatum, facit ei ſuffocare virtutem, & viam conſtruere ad gehennam. *Bernhard. in ſermon.*

Sapientiam ſcribe in tempore otii: ergo ſapientiæ otia negotia ſunt, & quo otioſior ſapientia, eò exercitior in ſuo genere. *ſuper Cantic.*

Non dormientibus prouenit regnum cœlorum, nec otio & deſidia torpentibus beatitudo æternitatis ingeritur. *Proſper. de vi contempl.*

Mens otioſa nihil aliud cogitare nouit, quam de eſcis, aut quam de ventre. *Leo papa in ſermon.*

Natura quidem humana, ſicut duris laboribus inſtruitur, ita per otia torpentia fatuatur. *Ioan. Caſſ. lib.*10.

Otium, quod induſtriæ & ſtudio maxime contrarium videtur, præcipuè ſubnecti debet: non quo euaneſcit virtus, ſed quo recreatur. *in epiſt.*

¶ Poeticae Sententiae.

Ouid. 1. Pont.6.

Cernis, vt ignauum corrumpant otia corpus?
Vt capiant vitium, ni moueantur, aquæ?
Et mihi ſi quis erat dicendi carminis vſus,
Deficit, eſtq; minor factus inerte ſitu.

Lucan.

Variam ſemper dant otia mentem.

Ouid.1.Pont. 5. 1.

Otia corpus alunt, animus quoq; paſcitur illis:
Immodicus contra carpit vtrumque labor.

Baptiſta Mantuan. Parthen. lib. 1.

Calcar erit ſegni pigros rubigine ſenſus
Otia corrodunt ſopitaq; pectora torpor
Noxius obliquat ferrum ſi tranſit in vſus,
Aſſiduo ſplendore micat, vultuq; nitenti,
Audet ad argenti Deus aſpirare ſuperbum.
At ſi longa quies ierit, fuſcatur, & atram
Vertitur in ſcabiem, celeriq; abſumitur æuo.

Pictorius Poeta in Epigram.

Quo te cunque nil ſancti egiſſe videbis,
Hunc tibi vel penitus deperiiſſe puta.
Iſta nec in minimis pœnas diſpendia damnis:
Ære poteſt nullo vel breue tempus emi.

Catullus ad Lesbiam.

Otium Catulle tibi moleſtum eſt:
Otio exultas, nimiumq; geſtis:
Otium & reges ſimul & beatas
Perdidit vrbes.

Ouid.lib.1.de Remed. amor.

Quam platanus riuis gaudet, quam populus vnda,
Et quam limoſa canna paluſtris humo:
Tam Venus otia amat, &c.
Quæritur Ægiſthus quare ſit factus adulter:
In promptu cauſa eſt, deſidioſus erat.

Menander.

Ὡς πολλὰ θνητοῖς ἡ σχολὴ ποιεῖ κακά,
Quam multa mortalibus otium facit mala.

Terent. Comœd.4.

Quid? credebas dormienti tibi confecturos deos?

Ouid.lib.de Remed. amor.

Otia ſi tollas, periere Cupidinis arcus,
Contemptæq; iacent & ſine luce faces.

Fauſtus

Fauſtus Andrelinus in Diſtichis.

Corrumpunt forti celſas cum pectore mentes,
Otia plumoſo deſidioſa thoro.

Pictorus.

Si tibi perpetua vigil eſt ô cura ſalutis,
Otia perpetuo deſidioſa caue.
Hoſtis apricantem quoties videt inferus hoſtem,
Semper victrici currit ad arma manu.
Sed timet implicitum manuumve pedumve laborem;
Aut mentis vigili ſollicitæ ſtudio.

Baptiſta Mantuanus lib.1. De calamitate ſuorum temporum.

Hæc eſt curarum genitrix exercita nullis
Artibus, officij nullo laudabilis vſu
Segnities, inter ſocias nutrita Megeræ,
Doctaq; languores animi, luctusq; magiſtra
Sola ſedens, oculosq; ſolo defixa malignum,
Criſpa ſupercilium pallens, impexa capillos,
Phthiriaſin patiens. ſcalpit caput vnguibus vncis:
Os immunda, manus illota, cadente ſaliua,
Barba madet, pluit imbriferis de naribus humor,
Debilis & longo pendens in pectora dorſo.
Fauce tumet, leuat anguſto ſub pectore ventrem,
Vtris ad exemplum morbiq; intercutis inſtar:
Crus exile, genu ſurgens, perpinguis & amplus
Tardat iter, grauibusq; dolet iunctura podagris:
Hæc fera ſeruilis, ſanctæ faſtidia vitæ
Ingerit, & tardos ad clara negotia ſenſus
Somnifero languore premit, frigentia corda
Inuoluit gelido denſæ velamine nubis:
Nil niſi terrenis hauſtum de fecibus vnquam
Cogitat, annales veterum, dubiamq; futuri
Temporis ignorat ſortem, non vlla latentes
Cernere naturas rerum cauſasq; tueri
Cura ſubit, ſubiecta oculis vix aſpicit, ægrè
Palpebras leuat hærentes, humore tenaci
Lumen habet, ſurdent aures, vox languida, ſermo
Barbarus, obſcuro verba intercluſa palato:
Seminat infelix lolium, frigensq; papauer,
Lethæisq; rigat ſteriles humoribus hortos:
Plumbea liuenti geſtat connexa metallo
Vincula, captiuos homini quibus alliget artus, &c.

¶ Philoſophicæ Sententiæ.

Emollit otium vires, ſicut rubigo ferrum.

Fax immota torpet, ignem agitata reſtituit. *Seneca libr. de Clementia.*

Maior eſt delectatio in quiete, quam in motu. *Ariſtotel. libro 7. Ethicorum.*

Omnis laborans requie indiget. *Ariſt. lib. 8. Politic.*

Mihi enim qui nihil agit, eſſe omnino non videtur. *Cic. libr. 2. de natura Deorum.*

Proditionum conſilia per otium ex loci opportunitate capiuntur.

Etenim ignauia nemo immortalis factus eſt, neq; quiſquam parens, liberis, vt æterni fierent, ignauiam optauit, magis vt boni & honeſti vitam ſuam agerent. *Salluſt. in Iugurtha.*

Otium induſtriæ & ſtudio maxime contrarium videtur. *Valer. Max. lib. 8. c. 8.*

Appium Claudium crebro ſolitum dicere accepimus: Negotium populi Romani melius, quam otium committi: non quod ignoraret, quam iucundus tranquillitatis ſtatus eſſet, ſed quod animaduerteret præpotentia imperia agitatione rerum ad virtutem capeſſendam excitari, nimia quiete in deſidiam reſolui. Et ſane negotium nomine horridum, ciuitatis noſtræ mores in ſuo ſtatu continuit, blandæ appellationis quies plurimis vitiis reſperſit. *idem libr. 7. tit. Sapienter dicta aut facta.*

Quædam tempora nobis eripiuntur, quædam ſubducuntur, quædam effluunt. Turpiſſima tamen eſt iactura, quæ per negligentiam fit.

Magna pars eius iam præteriit. Quicquid ætatis retro eſt, mors tenet. Cum differtur, vita tranſcurrit.

Omnia aliena ſunt: tempus tantum noſtrum eſt. *Senec. in epiſt. 1.*

Otioſus non ſibi viuit, ſed quod turpiſſimum eſt, ventri & ſomno. *Senec. in epiſt.*

Nihil eſſe poteſt in vita nequius, aut ſceleſtius, quā tempus ipſum, rem ſcilicet pretioſiſſimam, ſomno inertiaq; tranſigere. Qui enim deſides, ignaui & oſcitantes viuunt non hercule magis viuunt, quā ſtolidæ pecudes & meræ belluæ, neq; enim viuunt, ſed ſpiritum trahunt, ſicut pecudes ſolent. Quo factum eſt vt Nomothetæ pœnas quidem acerrimas contra iſtos deſides atque otioſos ſtatuerint, eoſque iure infames dixerint: ſiquidem & Solon ipſe in ſuis legibus inertiam hanc, turpemque ignauiam ſeueriſſimè culpa[...] ſidiam, inquit, ſectatus eſt, is accuſantibus eſto obnoxius. [...] etiam Q. Ennii non minus equidem diſcendum cenſeo, [...] gmata & præcepta quædam ex Philoſophia intima [...] idem Poeta in Tragœdia Iphigenia his verſibus contra [...] ſuit, vt Iulius Celſinus apud Frontonium Cornelium [...]

Otio qui neſcit vti, plus negotij habet,
Quam cum eſt negotium in negotio.

Nam cui, quid agat, inſtitutum eſt, nullo negotio id agit [...] mentem atque animum delectat ſuum, otioſo initio [...] quid velit. Hoc idem eſt enim: Neque domi nunc nos [...] ſumus. Imus huc, hinc illuc ventum eſt, ire illinc lubet. [...] *tium Picus Mirandula, de quo Crinitus libro 2. de honeſta [...] na, cap. 12.*

Ingenium hominis ceu cariem & ſenium in otio [...] propter obſcuritatem, & muta quies vitaque ſedentaria [...] mota non corporibus modo, verum etiam animis marcorem [...] ciliat. *Plut.*

Otium ſine literis mors eſt, & viui hominis ſepultura [...] bis mala ſolitudo perſuadet: circumſpice ſingulos, nemo [...] ſanctius ſit cum quolibet eſſe, quam ſecum. *Seneca.*

Gloriari otio iners ambitio eſt: vitam in odium otium [...] ſolet: & ſunt, quorum corpus innoxium eſt, & in mille [...] furias mens otioſa diſcurrit. *Epiſt. 19.*

Quies tibi non deſidia ſit, vt quum ab aliis luditur, [...] quid honeſtique tractabis. *Senec. in prouerb.*

Otium in exercitu pernicioſiſſimum eſt, & ferè [...] dicam, omnium ſeditionum fons atque origo. *Polyb. lib. [...]*

Quemadmodum in corporibus externas incommod[...] pote frigus, calorem, laborem, vulnera, & antequam [...] re, & vbi facta ſunt facile curare licet; quæ verò ex [...] emergunt, vt ſcabies & morbi, difficile præuidentur [...] vbi prouenere, curantur: ad eundem etiam modum [...] & de exercitibus ſentiendum eſt. Etenim aduerſus [...] inſidias & bella, in promptu eſt & præueniendi modus [...] vbi ingruerint. Verum aduerſus ea quæ in ipſis [...] ſcuntur, contra ſeditiones & colliſiones difficilis eſt med[...] magnam gerendarum rerum dexteritatem & ſingularem [...] requirant induſtriam. Verum omnibus (vt mea fert [...] exercitibus & ciuitatibus, tum temporibus, vnum [...] lium. Id autem eſt, vt circa prædicta nunquam permit[...] tum deſidiæ & otii, maxime in proſperitate rerum & [...] riorum. *idem hiſt. lib. 11.*

Otio plebs laſciuit. *Liuius, decad. 1, lib. 1.*

Otium quidem, requies, ſtudiumq; literarum, volupta[...] templationemque rerum afferens, conuenientiſſima [...] ribusq; domi & militiæ defuncto recreatio. *Plutarch. [...] Cimonis & Luculli.*

Otium ac requies finis eſt quem reges mali ac [...] & certaminibus aſſignant, quod iis accidit, non quod [...] ptatem pro honeſtate & virtute conſectentur, ſed quod [...] dem voluptatibus & luxuriari verè norint. *idem in Demetr[...]*

Militum conſiliis otium maxime contrarium eſt. *Cæſar, [...] de belle ciuili.*

Otium, res diſciplinæ inimiciſſima. *Vell. Paterc. lib. [...]*

Præpotentia imperia, agitatione rerum, ad virtutem capeſ[...] dam excitantur: nimia quiete reſoluuntur in deſidiam. [...] gotium, nomine horridum, ciuitatis noſtræ mores in ſuo [...] tinuit, blandæ appellationis quies plurimis vitiis reſperſit. *Val. Max. lib. 7. c. 2.*

Militare otium eſt ferè tumultuoſum. *Amm. Marcel. libro [...] ſimo quarto.*

Nequitiæ flatus magis aſpirare ſolent menti quieſcenti, [...] rumq; cogitationum & rationum alias alios excitare fluctus, [...] que continenter inuadendo demergere, & aut in peccata [...] (ſi facto minus, & aſſenſu) aut vndarum in ea magnam [...] nem ac tumultum commouere. *Zonar. Annal. tom. 1.*

Actuoſi hominis otium multo eſt hominis inertis atque [...] occupatione efficacius. *G. Pachimer. hiſt. lib. 4.*

Ne inertia torpeas, multa cum diligentia quæcunque [...] tem veniunt ſunt verſanda, & ante oculos vitæ forma [...] quædam proponenda; tum qua quæque vt perfecta ſunt [...] randum. Eſt enim in his & decus ſuum, & eruditio quædam. [...] ſæpe in minimis egregium quiddam elucet, quod eligas. *A[...] quæſt.*

Non tam benignum ac liberale natura nobis tempus dedit, [...] liquid ex illo vacet perdere. *Senec. epiſt. 118.*

Quorundam otium occupatum eſt: in villa, aut in lecto [...] media ſolitudine, quamuis ab omnibus receſſerint, ſibi ipſi [...] ſunt. Horum non otioſa vita eſt dicenda, ſed deſidioſa occupa[...] *Idem de breuitate vitæ, cap. 11.* Vide cap. 12. & 13. vbi prolixè [...] pi otio veterum Romanorum graphicè depicto ſapiens Stoicus [...] ſcrit.

Demetrius noſter vitam ſecuram, & ſine vllis fortunæ [...] [...]

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

…mare mortuum vocat. Nihil habere ad quod exciteris, ad …concites, cuius denunciatione, & incurſu firmitatem animi …ſed in otio inconcuſſo iacere, non eſt tranquillitas; mali… Attalus Stoicus dicere ſolebat, Malo me fortuna in caſtris …in delicitis habeat. *idem epiſt.67.*

…de te in otio; ſed & ipſum otium abſconde. Gloriari otio …itio eſt. Otium tibi commendo, in quo maiora agas & pul… quam quæ reliquiſti. *epiſt.68.*

…& homines fugit, quem cupiditatum ſuarum infelicitas …qui alios feliciores videre non potuit, qui velut timidum …ers animal metu oblituit, ille ſibi non viuit, ſed (quod eſt …mum) ventri, ſomno, libidini. Non continuo ſibi viuit, qui … *epiſt.55.*

…dum quies inquieta eſt: & ideo ad rerum actus excitandi, ac …one bonarum artium occupandi ſumus, quoties nos male …inertia, ſui impatiens. *epiſt.56.*

De otio & quiete. DIAL. XXI.

Franciſci Petrarchæ.

GAVD.

Otium quies ve à laboribus obtigit. R. Duo humanæ vitæ bona …ma, niſi vſus immodicus mala illa grauiſſima fecerit, quod …& totidem corporis atque animi peſtes, tumorem cor… animoque rubiginem. G. Otio fruor iucundiſſimo. …dic. Nulla hic re fruendum, ſed vtendum multis, habet do… …brior. G. Delectabile otium eſt mihi. R. Refert multum, …otium quale ſit. Duas nempe ſpecies otii diffiniunt; ope… …atque ipſa in requie laborantis, ac circa honeſta ſtudia …quo nil eſt dulcius; alteram inertis & languidi, & ſolam re… …complexi, quo nil fœdius, nil ſimilius eſt ſepulcro. De primo …magna quædam opera, & mundo vtilia, & ſuis authori… …proueniunt. De ſecundo autem nihil vnquam, niſi in… …torpor, ac marcidus Primum illud rite philoſophantibus, …dum pigris, ventri, ſomnoque deditis peropportunum, …interpellante edant licenter ac dormiant. G. Optata per… …quiete. R. Quies illa, qua perfruendum erit, nullum finem …non eſt hic. Vide ergo, qua gaudeas quiete. G. Quietem o… …reperi. R. Quietem dicis, an accubitum vis dicere, an ſom… …quem mortis conſanguineum Poetæ quidam, alii mortis …dixere. Vtrique perproprie. G. Dormio & quieſco. R. At… …ſæpe animo quieſcunt, & ſedentes iacentesque animo …& ſomnus ipſe animalium quies dictus, ſuos habet abdi… …viſionumque ac phantaſmatum turbidos tumultus, at… …biles, de quo Deum familiariter alloquens ſanctus & affli… …queritur. G. Otioſus in thalamo requieſco. R. Vter, quæ… …dulcius quieſceret, an Vacia ſuo in iure dormiens, an Sci… …cum hoſtibus pugnans: Cato cum anguibus, Regulus …que? Nec quies ſine gaudio, nec ſine virtute verum gau… …poteſt. G. Reiectis laboribus grato recreor ſopore. R. La… …materia virtutis & gloriæ, hunc qui reiicit, illas eiicit. Con… …infamiæ materia ſopor eſt nimius, qui multos ad perpe… …ſoporem vrget, atque præcipitat. Fouet ille libidinem, corpo… …eneruat animos, fuſcat ingenia, ſcientiam minuit, me… …extinguit, parit obliuionem. Non ſine cauſa inſomnes in… …laudantur. Somno non laudatos cernimus, ſed inflatos. …vt ſomnum quidam mortem dicunt, ſic vitam alii dixere …Inter mortem vero & vitam vide quid eligas, vigilandum …quod ſapientibus placet, ad hoc ſaltem, vt longior vita ſit. G. …& minime interrupto fruor ſomno. R. Bene ſi non curis …au…ia, ambitione, metu, mœrore aut amore impio. …ſi non honeſti ſtudii cura cuiuſpiam ſopor abrumpi… …hoſtico populis ſtertentibus vigilant reges, ſopitoque duces …exercitu, quod & res docet, & Ilias probat Homerica. No… …animis curæ vigiles impendent, ſed ſobriæ ac ſalubres. …Cæſarem principem maximum atque optimum ſomni …accepimus, eiusque etiam crebrius interrupti. Tu contrario … G. Profunde dormio. R. Et guloſi, & libidinoſi, & iracundi, …animantibus, viuis tamen. Somnolenti ac ſopori duntaxat …comparantur, & quod ad illam partem temporis attinet, …ferre felices à miſeris, philoſophicam ſcis eſſe ſententiam. …vt pars illa pro viribus euitanda, quæ ſolam inter homi… …ferentiam ſomniorum linquit, ſic ſectando contraria eſt, nil …tibus allatura volentibus. Si pro leui enim gloria, aut lucro …& mercatores, & bellatores, & nautæ totis ſub dio noctibus …gilant, illi quidem inter hoſtium inſidias, hi quolibet hoſte pe… …fluctus ac ſcopulos, tu propter veram gloriam, lucrum… …ingens, inter Dei laudes, ac libellos tuos partem noctium vigi… …non poteris: G. Vigiliis defeſſus, ſomno totus incubui. R. Sic …mutatis ſtylum: cuncta fere vno modo agitis, & quæ Deus …vel natura, vel ars aliqua vocis ad obſequium dedit, in veſtrum …damnumque conuertitis, potum cibumque ad ebrietatem …crapulam, otium, & quietem ad ſomnolentiam, & marcorem, valetudinem ad voluptates, formam corporis ad libidinem; robur ad iniurias, ingenium ad fraudes, ſcientiam ad ſuperbiam, eloquentiam ad diſcrimen, domicilium ac veſtitum ad pompam inanemque iactantiam, opes ad auaritiam & luxum, prolem & coniugium ad metum & ſollicitudinem immortalem. Ite nunc, ſtupete, & queri mini, de fortuna, & malis veſtris ingemiſcite: & bonis mala facitis, deque cœleſtibus bonis compedes vobis ac laqueos, & vincula animæ conflatis. G. Somno placido delector. R. At non modo reges, & duces, & principes, & philoſophi, & poetæ. Inſuper & familiarum patres vigilant, ac nocte conſurgunt, quod ad ſanitatem atq; œconomiam, & philoſophiam vtile ait Ariſtoteles, ſed fures etiam, & inſidiatores (quodque eſt mirabilius) inſani & amatores, quos ſuarum muliercularum memoria, & deſiderium excitat: tu vero non virtutis amore ſomnum oderis, vitiis amicum? vtque eleganter ait Flaccus Vt iugulent homines, ſurgunt de nocte latrones, vt teipſum ſerues, non expergiſceris? pudeat ſemper tantum in vobis poſſe turpes cauſas, & nil poſſe pulcherrimas. G. Nullo vnquam, interpellante totis noctibus quieſco. R. Videtur quidem Ariſtoteles, quod ſuperius attigi, ita vitam hominis partiri, vt dimidiam partem ſomno tribuat, dimidiamque vigiliæ, dum pro parte dimidia, non differre ſtudioſi vitam, ait, à ſtulti vita: & ſiquidem pro ſomno noctem, pro vigilia diem vult intelligi: recta fateor ac vera eſt diuiſio, æquis enim partibus tempus inter ſeſe diuidunt. At ſi ſic accipitur, æquas ſpatio inter partes differentia certa alia ingẽs eſt. Nulla enim acrior, nulla altior cogitatio eſt, quam nocturna, nulla pars temporis ſtudentibus aptior. Si autem ſomnum ipſum dimidiam temporis partem dicit, mirabile dictum eſt ex ore tam ſtudioſi, & tam docti hominis. Abſit enim ab anima bene inſtituta, & ſtudiis intenta, dimidiũ temporis dormire, quum quartam ſuffecerit quibusdam, & tertium voluptuoſis quoque ſufficiat. Noctu quidem ſurgere qualibet anni parte conſilium eſt. Abſit, vt noctem non hybernam modo, ſed æſtiuam totam dormiant, qui grande aliquid moliuntur. Cæterum ſemel illam fregiſſe ſufficiet fortaſſis, quodque vigiliarum anticipatum erit breui (ſi res poſcat) meridiana viciſſitudine reſtaurari poteſt. At brumalis horæ noctis ſæpius rumpendæ, pſallendum, ſtudendum, legendum, ſcribendum, cogitandum, contemplandum, quærendum ingenio noui aliquid ſemper, & quod ſtudio quæſitum fuerit, memoria repetendum. Audiendus quoq; Hieronymus, ad Euſtachium ſcribens; noctibus bis terque ſurgendum, inquit, reuoluenda de ſcripturis, quæ memoriter retinemus. Denique his ſtudiis fatigati oculi alterno ſopore recreandi, & breui quiete recreati, altero exercitio fatigandi erunt, ne totis noctibus dormiendo, culcitræ incumbendo, ſepulta cadauera videamini: motu crebro atque honeſto vos viuos, & virtuti deditos comprobate.

¶ SIMILITVDINES.

Bernardi. Sicut per rimam ſentinæ aqua latenter intrat, & excreſcit, donec nauis per nautarum incuriam demergitur: ita ex otio atque ignauia cogitationes prauæ, & concupiſcentiæ multiplicantur, donec nauis cordis eis ſuccumbens peccato periclitetur. *Serm. de S. Andrea.*

Laurentij Iuſtin. Patriarchæ. Sicut aqua, quæ caret decurſu, ac iacet in foueis, putreſcit, ac humano vſui aliena efficitur, repleturq; animalibus venenatis & noxiis: Ita & corpus otii tabe confectum concupiſcentiarum ac voluptatum carnalium parit ac nutrit inſaniam. *Lib. de perfectionis gradib. c.9.*

Quemadmodum ex temperato labore carnis incendia cohibentur. Sic ex otio fouentur & creſcunt. *Libro de ligno vitæ, capite quinto.*

Plutarchi. Vt Herculem parum decebat, exuto leonis exuuio, veſtis Mileſia, cum ſeruiret Omphalæ: Sic parum decorum ciuili viro depoſita, quam geſſit, perſona, ad otioſam ac voluptuariam vitam ſe conferre. *in mor.*

Senecæ. Aues, quæ conuiuiis comparantur, vt immotæ facile pingueſcant, in obſcuro continentur: Ita ſine vlla exercitatione iacentibus, tumor pigrum corpus inuadit, & ſuperbam vmbram iners ſagina ſuccreſcit. *Lib.2. epiſt.*123.

Plinij. Apodes auiculæ, aut pendent volatu, aut iacent, propterea quod pedibus careant: Ita quidam in vtramque partem nimis vehementes, aut nimium tumultuantur negotiis, aut toti torpent otio: nil medium eſt. *Lib.*10. *c.*39.

Thriueri. Nihilo minus corpus quam animus (ſi quis videat) otio ſordeſcit ac torpeſcit. *in apoph.*58.

Nec corpus bene proficit, cuius nutritio intermittitur: nec animus feliciter promouet, vbi aut ſtudium diu interrumpitur, aut virtus ſua continuitate fallitur, ac diſtrahitur. *in apoph.*61.

Corpus laſſum poſt breuia quietis interualla ad modum alacrius redit, poſt multa deſes atque ignauum redit: Ita & animus noſter longis feriis torpeſcit paucis efficitur promptior. *ibid.*

Otium tanto peius eſt ſomno, quod ſomnus duntaxat corpus, otium vero & ipſam afficit animam. *in apoph.*86.

¶ APOPHTHEGMATA.

Diogenes, otioſorum negotium amorem eſſe dicebat, quod hic affe-

affectus potiſſimum occupet otio deditos. Ita enim fit, vt dum otio vacant, in rem negotioſiſſimam incidant. *Laert. l. 6.*

Idem, Audiens quoſdam de otio diſputantes, vt plurimum ſe dicebat deprehendere, omnes aliquid facere. Etenim qui teſſeris, quique riſui excitando vacant, aliquid faciunt: nihilominus huiusmodi omnes otioſos dicebat. Licere namque eis iſtis dimiſſis meliora agere: à melioribus vero ad peiora migrare, nulli otium eſſe. Si quis autem migret, hunc id male facere negotiis implicitum. *Xenophon. lib. 3. de dictis & factis Socratis. Stob. ſerm. 28.*

Idem è priſcis authoribus ſelegerat verſiculos aliquot, quos prouerbiorum vice frequenter vſurpabat, quorum eſt ille Heſiodi:

Ἔργον δ' οὐδὲν ὄνειδος, ἀεργίη δέ τ' ὄνειδος,

Id eſt:

Non probrum eſt operari, aſt eſt ceſſatio probrum.

Quo dehortabatur iuuenes non ſolum ab otio, verum etiam ab actionibus infrugiferis. Siquidem eos appellabat otioſos, qui alea, compotationibus & ſcortis ætatem abſumerent. *Eraſmus libro 3. apoph.*

Plato è diſputatione diſcedens, ſolitus eſt admonere diſcipulos: Videte pueri, vt otium in re quapiam honeſta collocetis. Significans, otium omnia mala docere adoleſcentes. *Laertius libro tertio.*

Licurgus. Cuidam percontanti, quam ob rem virginum corpora curſibus, luctis, diſcorum ac telorum iactibus fatigaret? Vt, inquit, fœtuum proſeminatio ab iſta ſtatim radice, validum in validis corporibus initium ſumens, recte germinet: ſimul vt ipſæ in perferendis partubus facile ſimul & generoſe certent aduerſus pariendi nixus doloresque: poſtremo, ſi qua incidat neceſſitas, vt poſſint & pro ſe, & pro liberis, & pro patria pugnare. Intellexit vir prudens, quanta rerum publicarum peſtis ſit otium atque ignauia: contra, moderatos labores etiam corpora reddere tum firmiora, tum ſalubriora. Vnde nec virginibus permiſit in otio viuere, ſed has quoq; maſculinis exercitiis quodammodo vertit in maſculos, quum in plerisque ciuitatibus per delicias ad luxum maſculi transformarentur in fœminas. *Plut. in Lacon.*

Herondas, quum eſſet Athenis, audiſſetque quendam iudicum ſententia damnatum de crimine otii, qui mœſtus incederet, & ab amicis mœſtis deduceretur, iuſſit ſibi commonſtrari eum, qui in cauſa liberali reus perageretur. Lacedæmonii, quicquid erat ſordidarum artium, non per ciues, ſed per Helotas mancipia exerceri volebant: eoque mirabatur Herondas, ob id quenquam vocari in ius, quod ſeruilia non exerceret, ibique pro crimine haberi, quod Lacedæmone iudicaretur honeſtum ac liberale. *Plutarchus in Laconicis.*

Cleomenes. Quodam interrogante, cur Argiuos cum Lacedæmoniis bellum gerentes, & ſæpius victos non deleuiſſent: Ne optauerimus quidem, inquit Cleomenes, illos deletos, vt habeamus, qui iuuenes noſtros exerceant. Perſpexerat ægregius dux, corrumpi iuuentutem, ſi permittatur otio, luxus ac malorum omnium magiſtro. *Plut. in Lacon.*

Scipio N. ſ. Quibusdam dicentibus, res Romanas iam in tuto eſſe extinctis Carthaginenſibus, & Græcis in ſeruitutem redactis: Imò, inquit, nunc demum ſummo in periculo ſumus, poſtquam nulli ſuperſunt, quos vel timeamus vel reuereamur. Senſit inimicos per occaſionem vtiles eſſe nobis, per quos non licet impune ſecureque negligentes eſſe. *Eraſ. lib. 8. apoph.*

Seneca. Seruilius Vacia, vir prætorius, ac prædiues, odio negotiorum abdiderat ſe in villam ſuam, quam habebat non procul à Cumis: nec alia re notus fuit, quam eius villæ otio. Itaque qui negotiis premebantur, exclamare ſolebant: O Vacia! ſolus ſcis viuere. Huius tamen ignauum, ſine literis otium damnans Seneca epiſtol. 51. negat illum ſcire viuere, ſed latere. Eoque nonnunquam villam præteriens, ioco dicere ſolebat: Hic ſitus eſt Vacia, ſubindicans, nihil intereſſe inter mortuum, & inerti otio abditum. *Eraſm. libro 8. apoph.*

Galba paraſitus, obiicientibus, quod in otio viueret: nemo, inquit, cogitur ad reddendum otii ſui rationem, innuens, nullos tutius viuere, quam otioſos. Nam rerum geſtarum rationem poſcuntur, qui tractant negotia: at ab otioſis ea ratio non poteſt exigi. *Eraſ. lib. 8. apoph.*

Auguſtus Cæſar, inſulam quandam Capreis vicinam, in quam è comitatu Cæſaris ſecedere ſolebant, qui cuperent otiari, ſolitus eſt ἀπραγόπολιν appellare: ἀπραγία enim ſonat negotiorum vacuitatem. *Suet. in Auguſto.*

Vibius Criſpus. Domitianus Cæſar initio ſui principatus nihil plane agebat, ſed quotidie ſibi ſecretum horarium ſumebat, nec faciebat aliud, quam captare muſcas, easque ſtylo præacuto configere. Vnde quidam quum quæreret, num quis intus eſſet cum Cæſare? Vibius Criſpus lepide reſpondit: Ne muſca quidem. *Stob.*

Probus Imper. non patiebatur armatum militem eſſe otioſum, dicens: Annonam gratuitam militem comedere non debere. *Iac. Spic. in lib. 2. Æn Sylu. de reb. geſt. Alphonſis.*

Chilon dicebat, adamandam eſſe quietem, quoties datur honeſtum otium, iuxta illud: ἡσυχία καλόν. Nihil enim vel tutius vel iucundius. Nullum autem negotium periculoſius, quam ... *Laert. lib. 1. c. 4.*

Socrates, Otium poſſeſſionem omnium optimam dicebat ... autem ſenſit, non ignauiam: ſed è tumultuoſis negotiis ... tatibus animi tranquillitatem vitiantibus eſſe quietum. *Eraſ. apoph.*

Ad Nicandrum, quum Athenienſis quidam dixiſſet ... Nicander, amplectimini otium: Verum, inquit, prædicas ... quemadmodum vos, quocunq; modo illud nobis parare ... Senſit, otium honeſtis rationibus partum non eſſe reprehendendum: ſed eos vituperio dignos, qui per fas nefasque ... tium. Otium autem Athenienſis dixit, non exercere ſordidas ... *Plut. in Lacon.*

Scip. African. Si quando vacans à negotiis bellicis in ... retur, dicere ſolebat, ſe nunquam minus otioſum, quam ... in otio. Senſit, ſe id temporis non dare animum otio ... tibus, ſed Reipublicæ commodis multa ſuo cum animo ... *Plut. in apoph. Cic. libr. 3. Offic.*

Ennius, dicere ſolebat, qui neſciret otio vti, plus negotii ... quam cum eſt in negotio. *Bruſ. lib. 4. c. 28.*

Attilius, ſatius otioſum eſſe dicebat, quam nihil agere ... Plinius Iunior ad Minutium Fundanum: Satius eſt enim ... Attilius noſter eruditiſſime ſimul & facetiſſime dixit, ... quam nihil agere. Quanquam hoc dictum aſcribitur Catoni ... ri. Otioſus eſt, qui vacat ab externis actionibus, nihil agit, qui ... tiis infrugiferis nihil ad beate viuendum conferentibus ... Quemadmodum, qui moliuntur, nec ſatis ſuccedit, ... ſatagere dicuntur: Ita nihil agunt, qui fruſtraneis ... multuantur. Plinius enim putat, eos, qui militaribus negotiis ... huntur, nihil agere: contra, qui ſe philoſophiæ dedunt, ... *Eraſ. in apoph.*

Alphonſus, Familiares Alphonſo regi ruſticum quendam ... ignauiæ exemplum, oſtenderunt, qui porrectus humi ... uis. Hic rex: Vtinam (ait) mihi ſic per otium comedere ... à ſuperis. Simile quiddam narratur de Ptolomæo rege: ... tea ſe iactaret reperiſſe immortalitatem, tandem podagra ... ciatus, conſpiciebat Ægyptios aliquot plebeios ſic ... flumen diſcumbentes: Vtinam, inquit, ſaltem exiſſem ... *Eraſm. lib. 8. apoph.*

¶ Adagia.

Ne ad aures quidam ſcalpendas otium eſt.

Lucianus, in his accuſatio, ... *Cum ne minimum quidem otij ſupereſſe ſignificatione ...*

Nullum otium ſeruis. οὐ σχολὴ δούλοις.

Sumptum à ſeruorum conditione, quibus heri nullum ... otium.

Feſtum multas habens. ἑορτὴ πολλὰς ἔχουσα.

Subaudiendum, moleſtias aut occupationes. Dictum ... magnas componerent ſarcinas aliquo profecturi.

Vincula Tyrrhena. δεσμοὶ Τυρρηνοί.

Dicebantur odioſa negotia, quibus diſtringebatur aliquis.

Dum licet fugere, ne quære litem. ἐξὸν φυγεῖν, ...

Ab Alcibiade natum. Is, cum è Sicilia citaretur ab Athenienſibus, vt criminibus reſponderet, abdidit ſe, negans litigandum ... quo modo liceret effugere. Es iſt beſſer in Acht / als in Acht. ... ferne iſt gut thendigen.

Conchas legere.

Summi otij eſt conchas & vmbilicos legere in littoribus, ... ſus eſſe ſolet puerorum.

Liber non eſt, qui non aliquando nihil agit.

Qui in ſummo otio verſabantur, ab omnibus feriati negotiis, nihil agere dicebantur. Cic. lib. 2. de Orat.

¶ Exempla Profana.

Lucius Lucullus poſt præclara Reipublicæ munera ætate ... uectior, totum ſeſe otio philoſophico dedit. *Plutarchus in ... vita.*

Germani, quoties bella non ineunt, non multum venatibus, ... per otium tranſigunt, deditì ſomno ciboque fortiſſimus quisque ... bellicoſiſſimus, ac nihil agens: delegata domus, & penatium, & agrorum cura fœminis, ſenibusque, & infirmiſſimo cuique ex familia: ... ipſi habent, mira diuerſitate naturæ: cum iidem homines ſic ament inertiam, & oderint quietem. *Cornel. Tacit. de mor. Germ.*

Conſtantinus Romani filius imperii curam aliis commiſit: ... genem, qui Syrmio præerat, Bulgariæ ducem conſtituit, ad ... cendos Pazinaces, qui excurſiones quotidie in Bulgaros faciebant. *ibid.*

Alexander Baſilij Macedonis Imp. filius, viginti annorum ... nis ſingulari deſidia, rebus grauioribus omiſſis tantum venationibus, equis & canibus operam dedit. *Theat. Zuing.*

P. *Scipio*, qui primus Africanus appellatus eſt, requieſcens ... Republic. pulcherrimis muneribus, otium ſibi ſumebat aliquando: & à cœtu hominum frequentiaque interdum, tanquam ... pa...

…, ſe in ſolitudinem recipiebat. *Cato apud Ciceronem li.3.Offic.*

… Vt aliorum criminum, ſic etiam luxuriæ & otii cauſas a-… Quod ſi quis homini luxurioſo mutuaſſe aliquid conuinca-… mutuo dato. Huc Senatusconſultum Macedonianum … Athenis etiam otii cauſæ forenſes agitantur.

Καὶ Ἀθήνῃσι δ' ἐ τῆς ἀεργίας, εἰσὶ δίκαι.

…*nondas* tempore Leuctrici belli, quum accepiſſet quendam … virum periiſſe morbo, per iocum dixiſſe fertur: Vnde fuit …endi otium in tantis negotiis? Frequenter autem non mi-… morbi pars eſt imaginatio metusve morbi. Hunc languorem … negotiorum ardor. *Eraſ.l.5.apoph.*

… Athenienſium legiſlator ſtatuit, vt qui damnati forent otii, … mulctarentur.

…*um Lucius Lucullus* poſt obita militiæ munia ſeſe voluptati-…ret, ac ſumptuoſe viueret, Pompeium interim reprehende-… præter ætatem multis negotiis appeteret implicari: Magis, … præter ætatem eſt, ſenem deliciis vacare, quam imperium … Grauiter taxauit illorum ſententiam, qui putant, ſenibus ni-…ndum, cum decorum ſit, Rempub. gubernantem vel ſtantem … Luxus autem & otium in iuuenibus ſtultitia eſt, in ſenibus … *Eraſ.l.4.apoph.*

…*laus*, percontanti cuidam, quamobrem omnium Deorum … apud Lacedæmonios ponerentur armatæ: Ne, inquit, probra, … ignominiam iaciuntur in homines, ad Deos referamus, ne-… niſi armati, Deos comprecentur. Eo commento ciuium … hanc opinionem infigere ſtudebat, Diis gratam eſſe fortitu-… inuiſam ignauiam ſimulque iuuentutem armis ferendis de-…ſcere, quo ſimul & minus indulgerent deliciis, & vtiliores …derent, ſi ne religionis quidem cauſa fas eſſet arma pone-re, cuius obtentu fere ſolet otium & luxus in ciuitates irrepere. *Eraſ. l1.apoph.*

¶ Hieroglyphicvm.

Otij ſtudioſum hominum indicare qui volunt, *Veliam auem* pingunt: ea enim in vmbra & aura æſtatem agit, hyemem in apricis: nam & potentes, cum in eos, qui otio literario dediti ſunt, cauillantur, genus hominum ignauum appellant, quod vt apud Iuuenalem eſt, *tecto gaudet & vmbra. Pier.Val.25.pag.237.B.*

¶ Fabvla.

Ouis & Canis.

Quo tempore animalia & pecudes ſermone vtebantur, aiunt ouem dixiſſe hero ſuo: Per mihi mirum videtur, nihil nobis à te præberi, cogique è terra nos victum quærere, de quibus tamen, tu & lanam capis & caſeos, & agnos: canibus vnde nihil horum tibi redit, impertis panem, quo ipſe veſceris. Tum canem qui hoc audiſſet, ferunt ſic locutum: Merito hercule meo fit, nam ego is ſum, qui vos ipſas etiam cuſtodio atque ſeruo, ne vel hominum furto, vel luporum raptu pereatis: quod ſi ego veſtram cuſtodiam negligerem, iam ne ad pabula quidem, exire auderetis, præformidine interitus. Atq; ita etiam oues ipſas facile paſſas fuiſſe accepimus, vt ſe canes potiores & maiore in honore haberentur.

Hæc fabula narratur vulgo imperatorum, qui ſapientum otio iraſcuntur, & illos in tanto honore vitam de ſuis laboribus degere moleſte ferunt. Niſi enim ipſos doctrina & ſapientia defenderet, atque tegeret, neque ſalutem, neque fortunas ſuas ſaluas & integras conſeruare poſſent.

Vide Acedia, Deſidia, Ignauia, Pigritia, &c.

FINIS LIBRI DECIMITERTII.

…cantur Oſtenta non tantum errata naturæ, vt ſunt partus in… ſed quæcunque nouata ſpecie, & ab vſitatis rerum formis a… offeruntur, quæve vniuerſim à communi & conſtituta diui… rerum progreſſione ac curſu,deuiant: non magnitudinis aut … excesſu defectuve,nec tempore, ſed toto genere,ſiue in … ætherea ſede, & elatiore, ſiue in hoc elementari domicilio, … vel ipſis elementis,vel procreatis inde rebus.

…ſtentorum genere fuerunt ſignum retroactæ vmbræ ſub re… …chia,ſtella toti humano generi exorta Chriſto nato, & à ſapi… …bus Arabum viſa atque diligenter obſeruata. *Matth.2.*

¶ Apophthegmata.

M. Cato. Quidam mane ſurgens,reperit caligas à ſoricibus arro… …oc oſtento turbatus, conſuluit Catonem, quid mali portende… Ille vero: Non eſt,inquit,oſtentum, quod ſorices arroſerunt … ſed ſi caligæ arroſiſſent ſorices, id demum fuiſſet oſten… *Plut.*

…carens rebus neceſſariis, quum cogeretur etiam diis dicata … Caphim amicum Delphos miſerat, vt pecunias ac donaria … perferret. Quibuſdam verò dicentibus, intra templum audi… …citharæ ſonitum: quod oſtentum interpretabantur, quaſi A… …citharœdus indignaretur, Caphis audita perſcripſit Syllæ, cui … reſcripſit Sylla: Quin tu potius interpretaris iſtud eſſe ſignū … …tis & exultantis Dei potius,quam indignantis? Itaq; perin… Deo hilariter tribuente, tu quoque bono animo pecunias ac… …

…paſianus, Quum Cæſareum Mauſoleum repente patuiſſet, … ſtella crinita apparuiſſet,aliis interpretantibus, Cæſaris interi… portendi:ille facetè interpretatus eſt prius oſtentum ad Iuliam … pertinere, quod ea eſſet de gente Auguſti, poſterius ad … …rum,ſiue vt Aurelius Victor tradit, Perſarum regem, qui ca… …eſſet. *Suet.*

Vide Monſtra,Portenta,Prodigia.

Otium,Otioſitas.

¶ DEFINITIO: ET ETYMOLOG.

Otioſitas, Græce σχολὴ ἀπραγμοσύνη,ης,ἡ, vel ῥᾳστώνη,ης,ἡ, dicitur. Eſt autem otioſitas, quum quis quiete neceſſaria ſaluti corporis accepta, vacat ab aliquo opere ſpirituali vel corpo… …eſt filia Acediæ. Otium eſt vacatio à labore,cuius contrarium … eſt. Aliquando otium pro literarum ſtudio capitur.

Otium propriè dicitur vacatio à labore, cui negotium opponi… …capitur etiam pro exercitatione leuiore animi, vel corporis, à … & magis ſeriis negotiis. Inde dictum illud Ciceronis, … dulcius eſt otio literario. Item ſumitur pro quiete, pace, tran… … Hebr. *Schebeth*, ceſſatio, requies, Sabbathum, à verbo … ceſſauit, quieuit à motu & opere. Vide *Quies*, & *Sabba*…

¶ Biblici Loci.

Otium vitandum, *Prou.*6.*v.*6.9.& 10.*v.*4.& 26.12.11.& 41.4. & …28.19.& 31.& 27.*Eccl.*11.6.*Epheſ.*4.28. 1.*Theſſ.*4. 11.2.*Theſſ.*3. …*Tit.*3.14.

¶ Sententiæ Biblicæ.

Multam enim malitiam docuit otioſitas. *Eccl.*33.

Ecce hæc fuit iniquitas Sodomæ ſororis tuæ; ſuperbia, ſaturitas panis & abundantia: & otium ipſius,& filiarum eius, & manum egeno & pauperi non porrigebant, & eleuatæ ſunt, & fecerunt abominationes coram me,& abſtuli eas. *Ezech.*16.

Cum autem dormirent homines, venit inimicus eius, & ſuperſeminauit zizania in medio tritici. *Matth.*13.

Otioſas viduas deuita, quia diſcunt circumire domos: Imò & non ſolum otioſæ,ſed & verboſæ, & curioſæ, loquentes quæ non oportet. 1.*Tim.*5.

Qui congregat in meſſe,filius ſapiens eſt: qui autem ſtertit æſtate, filius confuſionis. *Prou.*10.

¶ Patrum Sententiæ.

Nullus fructus otii,imo magis diſpendium. Otioſus Eſau amiſit primatus benedictionem, quia maluit cibum accipere quam quæ… *Aug. in epiſt. ad Ver.*

Nihil in ſancto propoſito otio deterius eſt, quod non ſolummodo non acquirit noua,ſed etiam peracta conſumit, ſanctæ vitæ ratio proceſſu gaudet,& creſcit: ceſſatione torpeſcit & deficit: quotidianis … recentibus virtutum incrementis inſtauranda mens eſt, & viuendi hoc iter non de tranſacto,ſed de reliquo metiendum. *Hieron. ad Demetr.*

Otium parit faſtidium, exercitium famem, fames autem miro modo dulcia reddit,quæ faſtidium facit inſipida. *in epiſt.*

Otioſum verbum eſt, quod ſine vtilitate loquentis & audientis dicitur: qualia qui de rebus friuolis dicitur, & fabulas antiquas narrat: cæterum qui ſcurrilia replicat, & cachinnis otia diſſoluit, & aliquid turpitudinis profert, hic non otioſi verbi, ſed criminoſi tenebitur reus. *in Matth.*1.

Aliquid operis facito,vt te Diabolus inueniat occupatum, non enim facile capitur à Diabolo,qui bono vacat exercitio. *in ſermon.*

Omne verbum otioſum,quod locuti fuerint homines, reddent de eo rationem in die iudicii. Otioſum quippe verbum eſt, quod aut vtilitate rectitudinis,aut iuſtæ neceſſitatis caret. *Gregor. in homilia* 6.

Nunquam Dei amor otioſus eſt,operatur enim magna,ſi eſt: ſi vero operari renuit,amor non eſt. *ibid.*

Ab otioſis ad noxia verba, à leuioribus ad grauiora venimus. *in paſt.*

Otioſa mater eſt nugarum, & nouerca omnium virtutum. Ipſa enim eſt,quæ virum fortem fortiſſimè præcipitat in reatum,facit ei ſuffocare virtutem,& viam conſtruere ad gehennam. *Bernhard. in ſermon.*

Sapientiam ſcribe in tempore otii: ergo ſapientiæ otia negotia ſunt, & quo otioſior ſapientia, eò exercitior in ſuo genere. *ſuper Cantic.*

Non dormientibus prouenit regnum cœlorum, nec otio & deſidia torpentibus beatitudo æternitatis ingeritur. *Proſper. de vi contempl.*

Mens otioſa nihil aliud cogitare nouit, quam de eſcis, aut quam de ventre. *Leo papa in ſermon.*

Natura quidem humana,ſicut duris laboribus inſtruitur, ita per otia torpentia fatuatur. *Ioan. Caſſ. lib.*10.

Otium,quod induſtriæ & ſtudio maxime contrarium videtur, præcipuè ſubnecti debet: non quo euaneſcit virtus,ſed quo recreatur. *in epiſt.*

¶ Poeticae Sententiae.

Ouid. 1. Pont.6.

Cernis,vt ignauum corrumpant otia corpus?
Vt capiant vitium,ni moueantur,aquæ?
Et mihi ſi quis erat dicendi carminis vſus,
Deficit,eſtq; minor factus inerte ſitu.

Lucan.

Variam ſemper dant otia mentem.

Ouid.1.Pont. 5. 1.

Otia corpus alunt,animus quoq; paſcitur illis:
Immodicus contra carpit vtrumque labor.

Baptiſta Mantuan. Parthen. lib. 1.

Calcar erit ſegni pigros rubigine ſenſus
Otia corrodunt ſopitaq; pectora torpor
Noxius obliquat ferrum ſi tranſit in vſus,
Aſſiduo ſplendore micat,vultuq; nitenti,
Audet ad argenti Deus aſpirare ſuperbum.
At ſi longa quies ierit,fuſcatur,& atram
Vertitur in ſcabiem,celeriq; abſumitur æuo.

Pictorius Poeta in Epigram.

Quo te cunque nil ſancti egiſſe videbis,
Hunc tibi vel penitus deperiiſſe puta.
Iſta nec in minimis pœnas diſpendia damnis:
Ære poteſt nullo vel breue tempus emi.

Catullus ad Lesbiam.

Otium Catulle tibi moleſtum eſt:
Otio exultas,nimiumq; geſtis:
Otium & reges ſimul & beatas
Perdidit vrbes.

Ouid.lib.1.de Remed.amor.

Quam platanus riuis gaudet,quam populus vnda,
Et quam limoſa canna paluſtris humo:
Tam Venus otia amat,&c.
Quæritur Ægiſthus quare ſit factus adulter:
In promptu cauſa eſt,deſidioſus erat.

Menander.

Ὡς πολλὰ θνητοῖς ἡ σχολὴ ποιεῖ κακά,
Quam multa mortalibus otium facit mala.

Terent.Comœd.4.

Quid? credebas dormienti tibi confecturos deos?

Ouid.lib.de Remed. amor.

Otia ſi tollas,periere Cupidinis arcus,
Contemptæq; iacent & ſine luce faces.

Fauſtus

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

Fauſtus Andrelinus in Diſtichis.

Corrumpunt forti celſas cum pectore mentes,
Otia plumoſo deſidioſa thoro.

Pictorus.

Si tibi perpetua vigil eſt ô cura ſalutis,
Otia perpetuo deſidioſa caue.
Hoſtis apricantem quoties videt inferus hoſtem,
Semper victrici currit ad arma manu.
Sed timet implicitum manuumve pedumve laborem;
Aut mentis vigilis ſollicitæ ſtudio.

Baptiſta Mantuanus lib. 1. De calamitate ſuorum temporum.

Hæc eſt curarum genitrix exercita nullis
Artibus, officij nullo laudabilis vſu
Segnities, inter ſocias nutrita Megeræ
Doctaq; languores animi, luctusq; magiſtra
Sola ſedens, oculosq; ſolo defixa malignum,
Criſpa ſupercilium pallens, impexa capillos,
Phthiriaſin patiens. ſcalpit caput vnguibus vncis:
Os immunda, manus illota, cadente ſaliua,
Barba madet, pluit imbriferis de naribus humor,
Debilis & longo pendens in pectora dorſo.
Fauce tumet, leuat anguſto ſub pectore ventrem,
Vtris ad exemplum morbiq; intercutis inſtar:
Crus exile, genu ſurgens, perpinguis & amplus
Tardat iter, grauibusq; dolet iunctura podagris:
Hæc fera ſeruilis, ſanctæ faſtidia vitæ
Ingerit, & tardos ad clara negotia ſenſus
Somnifero languore premit, frigentia corda
Inuoluit gelido denſæ velamine nubis:
Nil niſi terrenis hauſtum de fecibus vnquam
Cogitat, annales veterum, dubiamq; futuri
Temporis ignorat ſortem, non vlla latentes
Cernere naturas rerum cauſasq; tueri
Cura ſubit, ſubiecta oculis vix aſpicit, ægrè
Palpebras leuat hærentes, humore tenaci
Lumen habet, ſurdent aures, vox languida, ſermô
Barbarus, obſcuro verba intercluſa palato:
Seminat infelix lolium, frigensq; papauer,
Lethæisq; rigat ſteriles humoribus hortos:
Plumbea liuenti geſtat connexa metallo
Vincula, captiuos homini quibus alliget artus, &c.

¶ Philoſophicæ Sententiæ.

Emollit otium vires, ſicut rubigo ferrum.

Fax immota torpet, ignem agitata reſtituit. *Seneca libr. de Clementia.*

Maior eſt delectatio in quiete, quam in motu. *Ariſtotel. libro 7. Ethicorum.*

Omnis laborans requie indiget. *Ariſt. lib. 8. Politic.*

Mihi enim qui nihil agit, eſſe omnino non videtur. *Cic. libr. 2. de natura Deorum.*

Proditionum conſilia per otium ex loci opportunitate capiuntur.

Etenim ignauia nemo immortalis factus eſt, neq; quiſquam parens, liberis, vt æterni fierent, ignauiam optauit, magis vt boni & honeſti vitam ſuam agerent. *Salluſt. in Iugurtha.*

Otium induſtriæ & ſtudio maxime contrarium videtur. *Valer. Max. lib. 8. c. 8.*

Appium Claudium crebro ſolitum dicere accepimus: Negotium populi Romani melius, quam otium committi: non quod ignoraret, quam iucundus tranquillitatis ſtatus eſſet, ſed quod animaduerteret præpotentia imperia agitatione rerum ad virtutem capeſſendam excitari, nimia quiete in deſidiam reſolui. Et ſane negotium nomine horridum, ciuitatis noſtræ mores in ſuo ſtatu continuit, blandæ appellationis quies plurimis vitiis reſperſit. *idem libr. 7. tit. Sapienter dicta aut facta.*

Quædam tempora nobis eripiuntur, quædam ſubducuntur, quædam effluunt. Turpiſſima tamen eſt iactura, quæ per negligentiam fit.

Magna pars eius iam præteriit. Quicquid ætatis retro eſt, mors tenet. Cum differtur, vita tranſcurrit.

Omnia aliena ſunt: tempus tantum noſtrum eſt. *Senec. in epiſt. 1.*

Otioſus non ſibi viuit, ſed quod turpiſſimum eſt, ventri & ſomno. *Senec. in epiſt.*

Nihil eſſe poteſt in vita nequius, aut ſceleſtius, quã tempus ipſum, rem ſcilicet pretioſiſſimam, ſomno inertiaq; tranſigere. Qui enim deſides, ignaui & oſcitantes viuunt non hercule magis viuunt, quã ſtolidæ pecudes & meræ belluæ, neq; enim viuunt, ſed ſpiritum trahunt, ſicut pecudes ſolent. Quo factum eſt vt Nomothetæ pœnas quidem acerrimas contra iſtos deſides atque otioſos ſtatuerint, eoſque iure infames dixerint: ſiquidem & Solon ipſe in ſuis legibus
inertiam hanc, turpemque ignauiam ſeueriſſimè culpa
ſidiam, inquit, ſectatus eſt, is accuſantibus eſto obnoxius.
etiam Q. Ennii non minus equidem diſcendum cenſeo,
gmata & præcepta quædam ex Philoſophia intima
idem Poeta in Tragœdia Iphigenia his verſibus contra
fuit, vt Iulius Celſinus apud Frontonium Cornelium

Otio qui neſcit vti, plus negotij habet,
Quam cum eſt negotium in negotio.

Nam cui, quid agat, inſtitutum eſt, nullo negotio id agit,
mentem atque animum delectat ſuum, otioſo initio
quid velit. Hoc idem eſt enim: Neque domi nunc nos
ſumus. Imus huc, hinc illuc ventum eſt, ire illinc lubet.
tium Picus Mirandula, de quo Crinitus libro 2. de honeſta
na, cap. 12.

Ingenium hominis ceu cariem & ſenium in otio
propter obſcuritatem, & muta quies vitaque ſedentaria
mota non corporibus modo, verum etiam animis marcorem
ciliat. *Plut.*

Otium ſine literis mors eſt, & viui hominis ſepultura
bis, mala ſolitudo perſuadet: circumſpice ſingulos, nemo
ſanctius ſit cum quolibet eſſe, quam ſecum. *Seneca.*

Gloriari otio iners ambitio eſt: vitam in odium otium
ſolet: & ſunt, quorum corpus innoxium eſt, & in mille
furias mens otioſa diſcurrit. *Epiſt. 19.*

Quies tibi non deſidia ſit, vt quum ab aliis luditur,
quid honeſtique tractabis. *Senec. in prouerb.*

Otium in exercitu pernicioſiſſimum eſt, & ferè
dicam, omnium ſeditionum fons atque origo. *Polyb.*

Quemadmodum in corporibus externas incommo
pote frigus, calorem, laborem, vulnera, & antequam
re, & vbi facta ſunt facile curare licet; quæ verò ex
emergunt, vt ſcabies & morbi, difficile præuidentur
vbi prouenere, curantur: ad eundem etiam modum
& de exercitibus ſentiendum eſt. Etenim aduerſus
inſidias & bella, in promptu eſt & præueniendi modum
vbi ingruerint. Verum aduerſus ea quæ in ipſis
ſcuntur, contra ſeditiones & colliſiones difficilis eſt
magnam gerendarum rerum dexteritatem & ſingularem
requirant induſtriam. Verum omnibus (vt mea fert
exercitibus & ciuitatibus, tum temporibus, vnum
lium. Id autem eſt, vt circa prædicta nunquam
tum deſidiæ & otii, maxime in proſperitate rerum &
riorum. *idem hiſt. lib. 11.*

Otio plebs laſciuit. *Liuius, decad. 1, lib. 1.*

Otium quidem, requies, ſtudiumq; literarum,
templationemque rerum afferens, conuenientiſſima
ribusq; domi & militiæ defuncto recreatio. *Plutarch.*
Cimonis & Luculli.

Otium ac requies finis eſt quem reges mali ac
& certaminibus aſſignant, quod iis accidit, non
ptatem pro honeſtate & virtute conſectentur, ſed
dem voluptatibus & luxuriari verè norint. *idem in*

Militum conſiliis otium maxime contrarium eſt.
de bello ciuili.

Otium, res diſciplinæ inimiciſſima. *Vell. Paterc.*

Præpotentia imperia, agitatione rerum, ad virtutem
dam excitantur: nimia quiete reſoluuntur in deſidiam.
gotium, nomine horridum, ciuitatis noſtræ mores
tinuit, blandæ appellationis quies plurimis vitiis
Max. lib. 7. c. 2.

Militare otium eſt ferè tumultuoſum. *Amm. Marcell.*
ſimo quarto.

Nequitiæ flatus magis aſpirare ſolent menti
rumq; cogitationum & rationum alias alios excitare
que continenter inuadendo demergere, & aut in peccata
(ſi facto minus, & aſſenſu) aut vndarum in ea magnam
nem ac tumultum commouere. *Zonar. Annal. tom. 1.*

Actuoſi hominis otium multo eſt hominis inertis
occupatione efficacius. *G. Pachimer. hiſt. lib. 4.*

Ne inertia torpeas, multa cum diligentia quæcunque
tem veniunt ſunt verſanda, & ante oculos vitæ forma
quædam proponenda; tum qua quæque vt perfecta
randum. Eſt enim in his & decus ſuum, & eruditio quædam.
ſæpe in minimis egregium quiddam elucet, quod eligas.
quæſt.

Non tam benignum ac liberale natura nobis tempus dedit,
liquid ex illo vacet perdere. *Senec. epiſt. 118.*

Quorundam otium occupatum eſt: in villa, aut in lecto
media ſolitudine, quamuis ab omnibus receſſerint, ſibi
ſunt. Horum non otioſa vita eſt dicenda, ſed deſidioſa
Idem de breuitate vitæ, cap. 11. Vide cap. 12. & 13. vbi prolixè
pi otio veterum Romanorum graphicè depicto ſapiens
ſerit:

Demetrius noſter vitam ſecuram, & ſine vllis fortunæ

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

mare mortuum vocat. Nihil habere ad quod exciteris, ad concites, cuius denunciatione, & incurſu firmitatem animi ſed in otio inconcuſſo iacere, non eſt tranquillitas; mali- Attalus Stoicus dicere ſolebat, Malo me fortuna in caſtris in delicijs habeat. *idem epiſt.67.*

de te in otio; ſed & ipſum otium abſconde. Gloriari otio bitio eſt. Otium tibi commendo, in quo maiora agas & pul- quam quæ reliquiſti. *epiſt.68.*

& homines fugit, quem cupiditatum ſuarum infelicitas qui alios feliciores videre non potuit, qui velut timidum animal metu oblituit, ille ſibi non viuit, ſed (quod eſt ſſimum) ventri, ſomno, libidini. Non continuo ſibi viuit, qui *epiſt.55.*

dum quies inquieta eſt: & ideo ad rerum actus excitandi, ac one bonarum artium occupandi ſumus, quoties nos male ertia, ſui impatiens. *epiſt.56.*

De otio & quiete. DIAL. XXI.

Franciſci Petrarchæ.

GAVD.

tium quies ve à laboribus obtigit. R. Duo humanæ vitæ bona ma, niſi vſus immodicus mala illa grauiſſima fecerit, quod & totidem corporis atque animi peſtes, tumorem cor- animoque rubiginem. G. Otio fruor iucundiſſimo. Nulla hic re fruendum, ſed vtendum multis, habet do- brior. G. Delectabile otium eſt mihi. R. Refert multum, otium quale ſit. Duas nempe ſpecies otii diffiniunt; ope- atque ipſa in requie laborantis, ac circa honeſta ſtudia quo nil eſt dulcius; alteram inertis & languidi, & ſolam re- complexi, quo nil fœdius, nil ſimilius eſt ſepulcro. De primo magna quædam opera, & mundo vtilia, & ſuis authori- la proueniunt. De ſecundo autem nihil vnquam, niſi in- torpor, ac marcidus Primum illud rite philoſophantibus, dum pigris, ventri, ſomnoque deditis peropportunum, interpellante edant licenter ac dormiant. G. Optata per- quiete. R. Quies illa, qua perfruendum erit, nullum finem non eſt hic. Vide ergo, qua gaudeas quiete. G. Quietem o- reperi. R. Quietem dicis, an accubitum vis dicere, an ſom- quem mortis conſanguineum Poetæ quidam, alii mortis dixere. Vtrique perproprie. G. Dormio & quieſco. R. At- ſæpe animo quieſcunt, & ſedentes iacentesque animo & ſomnus ipſe animalium quies dictus, ſuos habet abdi- viſionumque ac phantaſmatum turbidos tumultus, at- biles, de quo Deum familiariter alloquens ſanctus & affli- queritur. G. Otioſus in thalamo requieſco. R. Vter, quæ- dulcius quieſceret, an Vacia ſuo in iure dormiens, an Sci- cum hoſtibus pugnans: Cato cum anguibus, Regulus ? Nec quies ſine gaudio, nec ſine virtute verum gau- poteſt. G. Reiectis laboribus grato recreor ſopore. R. La- materia virtutis & gloriæ, hunc qui reiicit, illas eiicit. Con- infamiæ materia ſopor eſt nimius, qui multos ad perpe- ſoporem vrget, atque præcipitat. Fouet ille libidinem, corpo- eneruat animos, fuſcat ingenia, ſcientiam minuit, me- extinguit, parit obliuionem. Non ſine cauſa inſomnes in- laudantur. Somno non laudatos cernimus, ſed inflatos. vt ſomnum quidam mortem dicunt, ſic vitam alii dixere Inter mortem vero & vitam vide quid eligas, vigilandum quod ſapientibus placet, ad hoc ſaltem, vt longior vita ſit. G. & minime interrupto fruor ſomno. R. Bene ſi non curis au[illegible]ia, ambitione, metu, mœrore aut amore impio. em, ſi non honeſti ſtudii cura cuiuſpiam ſopor abrumpi- hoſtico populis ſtertentibus vigilant reges, ſopitoque duces exercitu, quod & res docet, & Ilias probat Homerica. No- animis curæ vigiles impendent, ſed ſobriæ ac ſalubres. m Cæſarem principem maximum atque optimum ſomni accepimus, cuiusque etiam crebrius interrupti. Tu contrario G. Profunde dormio. R. Et guloſi, & libidinoſi, & iracundi, mantibus, viuis tamen. Somnolenti ac ſopori duntaxat comparantur, & quod ad illam partem temporis attinet, ferre felices à miſeris, philoſophicam ſcis eſſe ſententiam. vt pars illa pro viribus euitanda, quæ ſolam inter homi- rentiam ſomniorum linquit, ſic ſectando contraria eſt, nil tibus allatura volentibus. Si pro leui enim gloria, aut lucro & mercatores, & bellatores, & nautæ totis ſub dio noctibus lant, illi quidem inter hoſtium inſidias, hi quolibet hoſte pe- inter fluctus ac ſcopulos, tu propter veram gloriam, lucrum- gens, inter Dei laudes, ac libellos tuos partem noctium vigi- non poteris: G. Vigiliis defeſſus, ſomno totus incubui. R. Sic mutatis ſtylum: cuncta fere vno modo agitis, & quæ Deus vel natura, vel ars aliqua vocis ad obſequium dedit, in veſtrum damnumque conuertitis, potum cibumque ad ebrietatem pulam, otium, & quietem ad ſomnolentiam, & marcorem, valetudinem ad voluptates, formam corporis ad libidinem; robur ad iniurias, ingenium ad fraudes, ſcientiam ad ſuperbiam, eloquentiam ad diſcrimen, domicilium ac veſtitum ad pompam inanemque iactantiam, opes ad auaritiam & luxum, prolem & coniugium ad metum & ſollicitudinem immortalem. Ite nunc, ſtupete, & queri mini, de fortuna, & malis veſtris ingemiſcite: & bonis mala facitis, deque cœleſtibus bonis compedes vobis ac laqueos, & vincula animæ conflatis. G. Somno placido delector. R. At non modo reges, & duces, & principes, & philoſophi, & poetæ. Inſuper & familiarum patres vigilant, ac nocte conſurgunt, quod ad ſanitatem atq; œconomiam, & philoſophiam vtile ait Ariſtoteles, ſed fures etiam, & inſidiatores (quodque eſt mirabilius) inſani & amatores, quos ſuarum muliercularum memoria, & deſiderium excitat: tu vero non virtutis amore ſomnum oderis, vitiis amicum? vtque eleganter ait Flaccus Vt iugulent homines, ſurgunt de nocte latrones, vt teipſum ſerues, non expergiſceris? pudeat ſemper tantum in vobis poſſe turpes cauſas, & nil poſſe pulcherrimas. G. Nullo vnquam, interpellante totis noctibus quieſco. R. Videtur quidem Ariſtoteles, quod ſuperius attigi, ita vitam hominis partiri, vt dimidiam partem ſomno tribuat, dimidiamque vigiliæ, dum pro parte dimidia, non differre ſtudioſi vitam, ait, à ſtulti vita: & ſiquidem pro ſomno noctem, pro vigilia diem vult intelligi: recta fateor ac vera eſt diuiſio, æquis enim partibus tempus inter ſeſe diuidunt. At ſi ſic accipitur, æquas ſpatio inter partes differentia certa alia ingẽs eſt. Nulla enim acrior, nulla altior cogitatio eſt, quam nocturna, nulla pars temporis ſtudentibus aptior. Si autem ſomnum ipſum dimidiam temporis partem dicit, mirabile dictum eſt ex ore tam ſtudioſi, & tam docti hominis. Abſit enim ab anima bene inſtituta, & ſtudiis intenta, dimidiũ temporis dormire, quum quartum ſuffecerit quibuſdam, & tertium voluptuoſis quoque ſufficiat. Noctu quidem ſurgere qualibet anni parte conſilium eſt. Abſit, vt noctem non hybernam modo, ſed æſtiuam totam dormiant, qui grande aliquid moliuntur. Cæterum ſemel illam fregiſſe ſufficiet fortaſſis, quodque vigiliarum anticipatum erit breui (ſi res poſcat) meridiana viciſſitudine reſtaurari poteſt. At brumalis horæ noctis ſæpius rumpendæ, pſallendum, ſtudendum, legendum, ſcribendum, cogitandum, contemplandum, quærendum ingenio noui aliquid ſemper, & quod ſtudio quæſitum fuerit, memoria repetendum. Audiendus quoq; Hieronymus, ad Euſtachium ſcribens; noctibus bis terque ſurgendum, inquit, reuoluenda de ſcripturis, quæ memoriter retinemus. Denique his ſtudiis fatigati oculi alterno ſopore recreandi, & breui quiete recreati, altero exercitio fatigandi erunt, ne totis noctibus dormiendo, culcitræ incumbendo, ſepulta cadauera videamini: motu crebro atque honeſto vos viuos, & virtuti deditos comprobate.

¶ SIMILITVDINES.

Bernardi. Sicut per rimam ſentinæ aqua latenter intrat, & excreſcit, donec nauis per nautarum incuriam demergitur: ita ex otio atque ignauia cogitationes prauæ, & concupiſcentiæ multiplicantur, donec nauis cordis eis ſuccumbens peccato periclitetur. *Serm. de S. Andrea.*

Laurentij Iuſtin. Patriarchæ. Sicut aqua, quæ caret decurſu, ac iacet in foueis, putreſcit, ac humano vſui aliena efficitur, repleturq; animalibus venenatis & noxiis: Ita & corpus otii tabe confectum concupiſcentiarum ac voluptatum carnalium parit ac nutrit inſaniam. *Lib. de perfectionis gradib. c.9.*

Quemadmodum ex temperato labore carnis incendia cohibentur. Sic ex otio fouentur & creſcunt. *Libro de ligno vitæ, capite quinto.*

Plutarchi. Vt Herculem parum decebat, exuto leonis exuuio, veſtis Mileſia, cum ſeruiret Omphalæ: Sic parum decorum ciuili viro depoſita, quam geſſit, perſona, ad otioſam ac voluptuariam vitam ſe conferre. *in mor.*

Senecæ. Aues, quæ conuiuiis comparantur, vt immotæ facile pingueſcant, in obſcuro continentur: Ita ſine vlla exercitatione iacentibus, tumor pigrum corpus inuadit, & ſuperbam vmbram iners ſagina ſuccreſcit. *Lib.2. epiſt.123.*

Plinij. Apodes auiculæ aut pendent volatu, aut iacent, propterea quod pedibus careant: Ita quidam in vtramque partem nimis vehementes, aut nimium tumultuantur negotiis, aut toti torpent otio: nil medium eſt. *Lib.10. c.39.*

Thriueri. Nihilo minus corpus quam animus (ſi quis videat) otio ſordeſcit ac torpeſcit. *in apoph.58.*

Nec corpus bene proficit, cuius nutritio intermittitur: nec animus feliciter promouet, vbi aut ſtudium diu interrumpitur, aut virtus ſua continuitate fallitur, ac diſtrahitur. *in apoph.61.*

Corpus laſſum poſt breuia quietis interualla ad modum alacrius redit, poſt multa deſes atque ignauum redit: Ita & animus noſter longis feriis torpeſcit paucis efficitur promptior. *ibid.*

Otium tanto peius eſt ſomno, quod ſomnus duntaxat corpus, otium vero & ipſam afficit animam. *in apoph.86.*

¶ APOPHTHEGMATA.

Diogenes, otioſorum negotium amorem eſſe dicebat, quod hic affe-

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

affectus potiſſimum occupet otio deditos. Ita enim fit, vt dum otio vacant, in rem negotioſiſſimam incidant. *Laert. l. 6.*

Idem, Audiens quoſdam de otio diſputantes, vt plurimum ſe dicebat deprehendere, omnes aliquid facere. Etenim qui teſſeris, quique riſui excitando vacant, aliquid faciunt: nihilominus huiusmodi omnes otioſos dicebat. Licere namque eis iſtis dimiſſis meliora agere: à melioribus vero ad peiora migrare, nulli otium eſſe. Si quis autem migret, hunc id male facere negotiis implicitum. *Xenophon. lib. 3. de dictis & factis Socratis. Stob. ſerm. 28.*

Idem è priſcis authoribus ſelegerat verſiculos aliquot, quos prouerbiorum vice frequenter vſurpabat, quorum eſt ille Heſiodi:

Ἔργον δ᾽ οὐδὲν ὄνειδος, ἀεργίη δέ τ᾽ ὄνειδος,

Id eſt:

Non probrum eſt operari, aſt eſt ceſſatio probrum.

Quo dehortabatur iuuenes non ſolum ab otio, verum etiam ab actionibus infrugiferis. Siquidem eos appellabat otioſos, qui alea, compotationibus & ſcortis ætatem abſumerent. *Eraſmus libro 3. apoph.*

Plato è diſputatione diſcedens, ſolitus eſt admonere diſcipulos: Videte pueri, vt otium in re quapiam honeſta collocetis. Significans, otium omnia mala docere adoleſcentes. *Laertius libro tertio.*

Licurgus. Cuidam percontanti, quam ob rem virginum corpora curſibus, luctis, diſcorum ac telorum iactibus fatigaret? Vt, inquit, fœtuum proſeminatio ab iſta ſtatim radice, validum in validis corporibus initium ſumens, recte germinet: ſimul vt ipſæ in perferendis partubus facile ſimul & generoſe certent aduerſus pariendi nixus doloresque: poſtremo, ſi qua incidat neceſſitas, vt poſſint & pro ſe, & pro liberis, & pro patria pugnare. Intellexit vir prudens, quanta rerum publicarum peſtis ſit otium atque ignauia: contra, moderatos labores etiam corpora reddere tum firmiora, tum ſalubriora. Vnde nec virginibus permiſit in otio viuere, ſed has quoq; maſculinis exercitiis quodammodo vertit in maſculos, quum in plerisque ciuitatibus per delicias ad luxum maſculi transformarentur in fœminas. *Plut. in* Lacon.

Herondas, quum eſſet Athenis, audiſſetque quendam iudicum ſententia damnatum de crimine otii, qui mœſtus incederet, & ab amicis mœſtis deduceretur, iuſſit ſibi commonſtrari eum, qui in cauſa liberali reus perageretur. Lacedæmonii, quicquid erat ſordidarum artium, non per ciues, ſed per Helotas mancipia exerceri volebant: eoque mirabatur Herondas, ob id quenquam vocari in ius, quod ſeruilia non exerceret, ibique pro crimine haberi, quod Lacedæmone iudicaretur honeſtum ac liberale. *Plutarchus in* Laconicis.

Cleomenes. Quodam interrogante, cur Argiuos cum Lacedæmoniis bellum gerentes, & ſæpius victos non deleuiſſent: Ne optauerimus quidem, inquit Cleomenes, illos deletos, vt habeamus, qui iuuenes noſtros exerceant. Perſpexerat ægregius dux, corrumpi iuuentutem, ſi permittatur otio, luxus ac malorum omnium magiſtro. *Plut. in* Lacon.

Scipio N. ſ. Quibusdam dicentibus, res Romanas iam in tuto eſſe extinctis Carthaginenſibus, & Græcis in ſeruitutem redactis: Imò, inquit, nunc demum ſummo in periculo ſumus, poſtquam nulli ſuperſunt, quos vel timeamus vel reuereamur. Senſit inimicos per occaſionem vtiles eſſe nobis, per quos non licet impune ſecureque negligentes eſſe. *Eraſ. lib. 8. apoph.*

Seneca. Seruilius Vacia, vir prætorius, ac prædiues, odio negotiorum abdiderat ſe in villam ſuam, quam habebat non procul à Cumis: nec alia re notus fuit, quam eius villæ otio. Itaque qui negotiis premebantur, exclamare ſolebant: O Vacia! ſolus ſcis viuere. Huius tamen ignauum, ſine literis otium damnans Seneca epiſtol. 51. negat illum ſcire viuere, ſed latere. Eoque nonnunquam villam præteriens, ioco dicere ſolebat: Hic ſitus eſt Vacia, ſubindicans, nihil intereſſe inter mortuum, & inerti otio abditum. *Eraſm. libro 8. apoph.*

Galba paraſitus, obiicientibus, quod in otio viueret: nemo, inquit, cogitur ad reddendum otii ſui rationem, innuens, nullos tutius viuere, quam otioſos. Nam rerum geſtarum rationem poſcuntur, qui tractant negotia: at ab otioſis ea ratio non poteſt exigi. *Eraſ. lib. 8. apoph.*

Auguſtus Cæſar, inſulam quandam Capreis vicinam, in quam è comitatu Cæſaris ſecedere ſolebant, qui cuperent otiari, ſolitus eſt ἀπραγόπολιν appellare: ἀπραγία enim ſonat negotiorum vacuitatem. *Suet. in Auguſto.*

Vibius Criſpus. Domitianus Cæſar initio ſui principatus nihil plane agebat, ſed quotidie ſibi ſecretum horarium ſumebat, nec faciebat aliud, quam captare muſcas, easque ſtylo præacuto configere. Vnde quidam quum quæreret, num quis intus eſſet cum Cæſare? Vibius Criſpus lepide reſpondit: Ne muſca quidem. *Stob.*

Probus Imper. non patiebatur armatum militem eſſe otioſum, dicens: Annonam gratuitam militem comedere non debere. *Iac. Spic. in lib. 2. Æn Sylu. de reb. geſt. Alphonſis.*

Chilon dicebat, adamandam eſſe quietem, quoties datur honeſtum otium, iuxta illud: ἡσυχία καλόν. Nihil enim vel tutius vel iucundius. Nullum autem negotium periculoſius, quam bell…
Laert. lib. 1. c. 4.

Socrates, Otium poſſeſſionem omnium optimam dicebat … autem ſenſit, non ignauiam: ſed è tumultuoſis negotiis & … tatibus animi tranquillitatem vitiantibus eſſe quietum. Eraſ. lib. … *apoph.*

Ad Nicandrum, quum Athenienſis quidam dixiſſet … Nicander, amplectimini otium: Verum, inquit, prædicas, ſed … quemadmodum vos, quocunq; modo illud nobis parare … Senſit, otium honeſtis rationibus partum non eſſe reprehendendum: ſed eos vituperio dignos, qui per fas nefasque … tium. Otium autem Athenienſis dixit, non exercere ſordidas … *Plut. in Lacon.*

Scip. African. Si quando vacans à negotiis bellicis in … retur, dicere ſolebat, ſe nunquam minus otioſum, quam quum … in otio. Senſit, ſe id temporis non dare animum otio … tibus, ſed Reipublicæ commodis multa ſuo cum animo … *Plut. in apoph. Cic. libr. 3. Offic.*

Ennius, dicere ſolebat, qui neſciret otio vti, plus negotii … quam cum eſt in negotio. *Bruſ. lib. 4. c. 28.*

Attilius, ſatius otioſum eſſe dicebat, quam nihil agere. … Plinius Iunior ad Minutium Fundanum: Satius eſt enim … Attilius noſter eruditiſſime ſimul & facetiſſime dixit, otioſum … quam nihil agere. Quanquam hoc dictum aſcribitur Cato… ri. Otioſus eſt, qui vacat ab externis actionibus, nihil agit, qui … tiis infrugiferis nihil ad beate viuendum conferentibus occup… Quemadmodum, qui moliuntur, nec ſatis ſuccedit, quod ag… ſatagere dicuntur: Ita nihil agunt, qui fruſtraneis actionibus … multuantur. Plinius enim putat, eos, qui militaribus negotiis d… huntur, nihil agere: contra, qui ſe philoſophiæ dedunt, otioſos … *Eraſ. in apoph.*

Alphonſus, Familiares Alphonſo regi ruſticum quendam, … ignauiæ exemplum, oſtenderunt, qui porrectus humi … uis. Hic rex: Vtinam (ait) mihi ſic per otium comedere … à ſuperis. Simile quiddam narratur de Ptolomæo rege: qui … tea ſe iactaret reperiſſe immortalitatem, tandem podagra … ciatus, conſpiciebat Ægyptios aliquot plebeios ſic … flumen diſcumbentes: Vtinam, inquit, ſaltem ex iſtis vnus … *Eraſm. lib. 8. apoph.*

¶ Adagia.

Ne ad aures quidam ſcalpendas otium eſt.

Lucianus, in his accuſatio, οὐδ᾽ ὅσον κνήσασθαι τὸ οὖς … ἄγειν. *Cum ne minimum quidem otii ſupereſſe ſignificabimus …*

Nullum otium ſeruis. οὐ σχολὴ δούλοις.

Sumptum à ſeruorum conditione, quibus heri nullum … otium.

Feſtum multas habens. ἑορτὴ πολλὰς ἔχουσα.

Subaudiendum, moleſtias aut occupationes. Dicebantur … magnas componerent ſarcinas aliquo profecturi.

Vincula Tyrrhena. δεσμοὶ Τυρρηνοί.

Dicebantur odioſa negotia, quibus diſtringebatur aliquis.

Dum licet fugere, ne quære litem. ἐξὸν φυγεῖν, μὴ ζήτει δίκην.

Ab Alcibiade natum. Is, cum è Sicilia citaretur ab Athenienſibus, vt criminibus reſponderet, abdidit ſe, negans litigandum … quo modo liceret effugere. Es iſt beſſer in Acht/als in Acht. … ferne iſt gut thendigen.

Conchas legere.

Summi otii eſt conchas & vmbilicos legere in littoribus, qui … ſus eſſe ſolet puerorum.

Liber non eſt, qui non aliquando nihil agit.

Qui in ſummo otio verſabantur, ab omnibus feriati negotiis … hil agere dicebantur. Cic. lib. 2. de Orat.

¶ Exempla Profana.

Lucius Lucullus poſt præclara Reipublicæ munera ætate … uectior, totum ſeſe otio philoſophico dedit. *Plutarchus in … vita.*

Germani, quoties bella non ineunt, non multum venatibus … per otium tranſigunt, dediti ſomno ciboque fortiſſimus quiſque … bellicoſiſſimus, ac nihil agens: delegata domus, & penatium, & agrorum cura fœminis, ſenibusque, & infirmiſſimo cuique ex familia … ipſi habent, mira diuerſitate naturæ: cum iidem homines ſic ament inertiam, & oderint quietem. *Cornel. Tacit. de mor. Germ.*

Conſtantinus Romani filius imperii curam aliis commiſit: D… genem, qui Syrmio præerat, Bulgariæ ducem conſtituit, ad … cendos Pazinaces, qui excurſiones quotidie in Bulgaros faciebant … *ibid.*

Alexander Baſilii Macedonis Imp. filius, viginti annorum … nis ſingulari deſidia, rebus grauioribus omiſſis tantum venationibus, equis & canibus operam dedit. *Theat. Zuing.*

P. *Scipio*, qui primus Africanus appellatus eſt, requieſcens … Republic. pulcherrimis muneribus, otium ſibi ſumebat aliquando: & à cœtu hominum frequentiaque interdum, tanquam … pon…

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

...m, ſe in ſolitudinem recipiebat. *Cato apud Ciceronem li.3.Offic.*

...pare.

...Vt aliorum criminum, ſic etiam luxuriæ & otii cauſas a-... Quod ſi quis homini luxurioſo mutuaſſe aliquid conuinca-...tur mutuo dato. Huc, Senatusconſultum Macedonianum ...Athenis etiam otii cauſæ forenſes agitantur.

Καὶ Ἀθήνῃσι δ' ἐπὶ τῆς ἀργίας, εἰσὶ δίκαι.

...*mondas* tempore Leuctrici belli, quum accepiſſet quendam ...virum periiſſe morbo, per iocum dixiſſe fertur: Vnde fuit ...endi otium in tantis negotiis? Frequenter autem non mi-... morbi pars eſt imaginatio metusve morbi. Hunc languorem ...cutere negotiorum ardor. *Eraſ.l.5.apoph.*

...Athenienſium legiſlator ſtatuit, vt qui damnati forent otii, ...mulctarentur.

...*Lucius Lucullus* poſt obita militiæ munia ſeſe voluptati-...deret, ac ſumptuoſe viueret, Pompeium interim reprehende-...quod præter ætatem multis negotiis appeteret implicari: Magis, ... præter ætatem eſt, ſenem deliciis vacare, quam imperium ... Grauiter taxauit illorum ſententiam, qui putant, ſenibus ni-...gendum, cum decorum ſit, Rempub. gubernantem vel ſtantem ... Luxus autem & otium in iuuenibus ſtultitia eſt, in ſenibus ... *Eraſ.l.4.apoph.*

...*laus*, percontanti cuidam, quamobrem omnium Deorum ...apud Lacedæmonios ponerentur armatæ: Ne, inquit, probra, ...ignominiam iaciuntur in homines, ad Deos referamus, ne-...nes, niſi armati, Deos comprecentur. Eo commento ciuium ...hanc opinionem infigere ſtudebat, Diis gratam eſſe fortitu-...uiſam ignauiam ſimulque iuuentutem armis ferendis de-...ſceſcere, quo ſimul & minus indulgerent deliciis, & vtiliores ...derent, ſi ne religionis quidem cauſa fas eſſet arma pone-re, cuius obtentu fere ſolet otium & luxus in ciuitates irrepere. *Eraſ. l1.apoph.*

¶ Hieroglyphicvm.

Otij ſtudioſum hominum indicare qui volunt, *Veliam auem* pingunt: ea enim in vmbra & aura æſtatem agit, hyemem in apricis: nam & potentes, cum in eos, qui otio literario dediti ſunt, cauillantur, genus hominum ignauum appellant, quod vt apud Iuuenalem eſt, *tecto gaudet & vmbra. Pier.Val.25.pag.237.B.*

¶ Fabvla.

Ouis & Canis.

Quo tempore animalia & pecudes ſermone vtebantur, aiunt ouem dixiſſe hero ſuo: Per mihi mirum videtur, nihil nobis à te præberi, cogique è terra nos victum quærere, de quibus tamen, tu & lanam capis & caſeos, & agnos: canibus vnde nihil horum tibi redit, impertis panem, quo ipſe veſceris. Tum canem qui hoc audiſſet, ferunt ſic locutum: Merito hercule meo fit, nam ego is ſum, qui vos ipſas etiam cuſtodio atque ſeruo, ne vel hominum furto, vel luporum raptu pereatis: quod ſi ego veſtram cuſtodiam negligerem, iam ne ad pabula quidem, exire auderetis, præformidine interitus. Atq; ita etiam oues ipſas facile paſſas fuiſſe accepimus, vt ſe canes potiores & maiore in honore haberentur.

Hæc fabula narratur vulgo imperatorum, qui ſapientum otio iraſcuntur, & illos in tanto honore vitam de ſuis laboribus degere moleſte ferunt. Niſi enim ipſos doctrina & ſapientia defenderet, atque tegeret, neque ſalutem, neque fortunas ſuas ſaluas & integras conſeruare poſſent.

Vide Acedia, Deſidia, Ignauia, Pigritia, &c.

FINIS LIBRI DECIMITERTII.